

Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa łódzkiego 2020

Report on the socio-economic situation of Łódzkie Voivodship 2020

Urząd Statystyczny w Łodzi Statistical Office in Łódź

Łódź 2020

Opracowanie merytoryczne

Content-related works

Urząd Statystyczny w Łodzi. Łódzki Ośrodek Badań Regionalnych

Statistical Office in Łódź. Łódzkie Centre for Regional Surveys

Zespół autorski

Editorial team

Anna Gierlich, Magdalena Hochman, Włodzimierz Janek, Izabela Kaleta, Aleksandra Krupińska, Jolanta Maniewska, Aneta Matysiak, Joanna Szmerka

Kierujący

Supervisor

Katarzyna Szkopiecka

Prace redakcyjne

Editorial work

Aleksandra Krupińska

Skład i opracowanie graficzne

Typesetting and graphics

Anna Buczek-Toboła

Aleksandra Krupińska

ISSN 2084-7041

Publikacja dostępna na stronie

Publications available on website

<http://lodz.stat.gov.pl>

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Poland data — please indicate the source

Przedmowa

Urząd Statystyczny w Łodzi przekazuje Państwu „Raport o sytuacji społeczno–gospodarczej województwa łódzkiego”. Wydawnictwo to, należące do serii regionalnych opracowań analitycznych, prezentuje dane statystyczne dotyczące istotnych zjawisk społecznych i gospodarczych w regionie. Obecna edycja została rozszerzona i układem tematycznym odpowiada wyzwaniom zawartym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

Podstawę publikacji stanowi część analityczna, będąca charakterystyką procesów zachodzących na terenie województwa łódzkiego w 2019 r. oraz w latach wcześniejszych, w oparciu o najnowsze dane statystyki publicznej. Zamieszczone w opracowaniu informacje, opatrzone komentarzem analitycznym oraz ilustracją graficzną w postaci map i wykresów, prezentują takie obszary jak: stan i ochrona środowiska, kapitał ludzki, jakość życia mieszkańców, gospodarka (w tym m.in. PKB, produkcja i usługi, koniunktura gospodarcza) oraz finanse publiczne. W celu uchwycenia zachodzących w regionie zmian, zagadnienia zaprezentowano w ujęciu dynamicznym od 2010 r. oraz w relacji do przeciętnych wielkości dla kraju.

Obszerną analizę uzupełniają grafiki porównujące łódzkie do pozostałych województw oraz tablice przeglądowe prezentujące województwo na tle kraju, a także wybrane dane dla województwa łódzkiego oraz stolicy województwa na przestrzeni lat 2010–2019.

Mamy nadzieję, że tegoroczne opracowanie będzie dla Państwa użytecznym źródłem informacji o poziomie i zróżnicowaniu zjawisk zachodzących w województwie łódzkim, a także stanowić będzie punkt wyjścia do monitorowania procesów gospodarczych i społecznych.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Łodzi

dr Piotr Ryszard Cmela

Łódź, maj 2020 r.

Preface

The Statistical Office in Łódź provides you with the "Report on the socio-economic situation of Łódzkie Voivodship 2020." This publication, which belongs to a series of regional analytical studies, presents statistical data on significant social and economic phenomena in the region. The current edition has been expanded and the thematic system corresponds to the challenges contained in National Strategy for Regional Development 2030.

The basis of the publication is the analytical part, which is a characteristic of the processes taking place in Łódzkie Voivodship in 2019 and in previous years, based on the latest statistical data. The information contained in the study, provided with analytical commentary and graphic illustration in the form of maps and charts, present such areas as: the state and protection of the environment, human capital, quality of life, the economy (including, among others, GDP, production and services, economic situation) and public finances. In order to capture the changes taking place in the region, the issues have been presented in dynamic terms since 2010 and in relation to the average values for the country.

The extensive analysis is supplemented with graphics showing Łódzkie against the background of other voivodships and overview tables presenting the voivodship against the background of the country, selected data for Łódzkie Voivodship and the capital of the voivodship in the years 2010–2019.

I hope that this year study will be a useful source of information on the level and diversity of phenomena occurring in Łódzkie Voivodship, and will be also a starting point for monitoring economic and social processes.

Director
of the Statistical Office
in Łódź

Piotr Ryszard Cmela, Ph.D.

Spis treści

Contents

Przedmowa	3
Preface	
Spis treści.....	5
Contents	
Objaśnienia znaków umownych	7
Symbols	
Ważniejsze skróty.....	7
Abbreviations	
Synteza.....	8
Executive summary	
Rozdział 1. Województwo łódzkie na tle kraju	18
Chapter 1. Łódzkie voivodship on the background of the country	
Rozdział 2. Województwo łódzkie na tle pozostałych województw	21
Chapter 2. Łódzkie voivodship on the background of the other voivodships	
Rozdział 3. Powierzchnia i podział terytorialny województwa łódzkiego.....	29
Chapter 3. Area and territorial division of łódzkie voivodship	
Rozdział 4. Środowisko.....	30
Chapter 4. Environment	
4.1. Warunki meteorologiczne	30
4.1. Meteorological conditions	
4.2. Powierzchnia ziemi	32
4.2. Ground surface	
4.3. Zużycie wody. Ścieki komunalne i przemysłowe.....	34
4.3. Water consumption. Municipal and industrial wastewater	
4.4. Zanieczyszczenia i ochrona powietrza.....	39
4.4. Pollution and protecting of air	
4.5. Ochrona przyrody. Lasy.....	42
4.5. Nature protection. Forests	
4.6. Odpady przemysłowe i komunalne.....	46
4.6. Industrial and municipal waste	
4.7. Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska	51
4.7. Economic aspects of environmental protection	
Rozdział 5. Społeczeństwo	54
Chapter 5. Society	
5.1. Kapitał ludzki.....	54
5.1. Human capital	
5.2. Jakość życia	83
5.2. Quality of life	

Rozdział 6. Gospodarka.....	121
Chapter 6. Economy	
6.1. Produkt krajowy brutto	121
6.1. Gross domestic product	
6.2. Koniunktura gospodarcza	126
6.2. Business tendency	
6.3. Przedsiębiorczość	128
6.3. Entrepreneurship	
6.4. Produkcja i usługi.....	146
6.4. Production and services	
Rozdział 7. Finanse jednostek samorządu terytorialnego	174
Chapter 7. Finances of local government units	
7.1. Dochody jednostek samorządu terytorialnego	174
7.1. Revenue of local government units	
7.2. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego	177
7.2. Expenditure of local government units	
7.3. Wyniki budżetów jednostek samorządu terytorialnego.....	180
7.3. Result of budgets of local government units	
7.4. Projekty dofinansowane z UE z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.....	182
7.4. Projects co-financed by the EU from structural funds and the Cohesion Fund	
Rozdział 8. Wybrane dane o województwie	184
Chapter 8. Selected data on Łódzkie voivodship	
Rozdział 9. Wybrane dane o Łodzi	190
Chapter 9. Selected data on Łódź	

Objaśnienia znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (-)	oznacza, że zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Zero: (0) (0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit
Kropka (.)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
Znak (*)	oznacza, że dane zostały zmienione w stosunku do już opublikowanych revised data
Znak Δ	oznacza, że nazwy zostały skrócone w stosunku do obowiązującej klasyfikacji categories of applied classification presented in an abbreviated form
"W tym" "Of which"	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indictaes that not all elements of the sum are given

Ważniejsze skróty

Major abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
tys.	tysiąc thousand
mln	milion million
mld bn	miliard billion
zł PLN	złoty zloty
szt. pcs	sztuka piece
kg	kilogram kilogramme
l	litr litre
hl	hektolitr hectolitre
t	tona tonne
dt	decytona decitonne
p. proc. pp	punkt procentowy percentage point

Synteza

- W latach 2010–2019 powierzchnia województwa łódzkiego stanowiła 5,8% powierzchni Polski. W strukturze powierzchni województwa największy udział miały użytki rolne, które stanowiły ponad 70% terenu województwa.
- W okresie 2010–2018 zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie łódzkim zmniejszyło się o 6,7%. Największy udział w zużyciu wody miała eksploatacja sieci wodociągowej (43,5% w 2018 r.). Obniżyła się także ilość odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych, wymagających oczyszczania.
- Analiza emisji zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza pokazuje, iż w 2019 r. ilość zanieczyszczeń pyłowych w województwie łódzkim obniżyła się 40,7% w porównaniu z 2010 r., natomiast ilość zanieczyszczeń gazowych wzrosła o 22,8%.
- W końcu 2018 r. powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona wynosiła 355,8 tys. ha, co stanowiło 19,5% powierzchni województwa łódzkiego (tj. o 0,2 p. proc. mniej niż w końcu 2017 r.). Dominującą formą obszarów prawnie chronionych były obszary chronionego krajobrazu oraz parki krajobrazowe.
- Grunty leśne zajmowały powierzchnię 398,9 tys. ha (21,9% powierzchni województwa), w tym lasy 391,6 tys. ha. Lesistość wyniosła 21,5% (wzrost o 0,4 p. proc. wobec 2010 r.).
- W ciągu 2018 r. wytworzono 10,0 mln ton odpadów przemysłowych (tj. o 42,4% więcej w stosunku do poprzedniego roku). Na składowiskach własnych w końcu 2018 r. składowano 117,1 mln ton odpadów (o 7,7% więcej niż w końcu 2017 r.).
- W 2018 r. zebrano łącznie 788,5 tys. ton odpadów komunalnych (o 82,6 tys. ton więcej w stosunku do roku poprzedniego). Selektywna zbiórka (241,5 tys. ton) stanowiła 30,6% ogólnej masy zebranych odpadów komunalnych. Średnio na jednego mieszkańca województwa przypadało 97,7 kg odpadów zebranych selektywnie.
- W 2018 r. nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska ukształtowały się na poziomie 743,1 mln zł, tj. o 28,7% wyższym niż w roku poprzednim. Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód (41,9% nakładów ogółem). W przeliczeniu na jednego mieszkańca nakłady na ochronę środowiska wyniosły 300,77 zł.
- Nakłady służące gospodarce wodnej w 2018 r. to 98,0 mln zł – o 43,0% więcej niż w 2017 r. Największy udział w nakładach stanowiły środki przeznaczone na ujęcia i doprowadzenia wody – 73,6%. W przeliczeniu na jednego mieszkańca na gospodarkę wodną wydatkowano 39,66 zł.
- Na przestrzeni ostatnich lat w województwie łódzkim następuje systematyczny spadek liczby mieszkańców, przy czym spadek ten dotyczył miast. W latach 2010–2019 liczba ludności województwa zmniejszyła się o 3,4% do poziomu 2454,8 tys. osób (w ciągu 2019 r. odnotowano spadek o 0,5%).
- Kolejny rok z rzędu odnotowano ujemny przyrost naturalny. Zaobserwowano przy tym niekorzystny trend demograficzny – pomimo spadku w ciągu 2019 r. liczby zgonów (o 3,1%), wystąpił jednocześnie spadek liczby urodzeń (o 6,0%). W rezultacie ubytek naturalny ludności pogłębił się i wyniósł minus 9,0 tys. Utrzymało się również ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych, które wyniosło minus 2,5 tys. osób (wobec minus 1,8 tys. w 2018 r.).
- Liczba zawartych w 2019 r. małżeństw była niższa niż przed rokiem o 3,3% i wyniosła 11,2 tys., natomiast liczba rozwodów wzrosła w ciągu roku o 34,8% do poziomu 4,9 tys. 63,9% wszystkich związków małżeńskich oraz 76,4% ogólnej liczby rozwodów zostało zarejestrowane w miastach.
- W 2019 r. statystyczny mieszkaniec województwa łódzkiego miał przeciętnie 43 lata (mediana wieku). Dla mężczyzn parametr ten wyniósł prawie 41 lat, zaś kobiety były starsze i miały średnio ponad 45 lat.

- W latach 2010–2019 liczba dzieci w wieku 0–14 lat zmniejszyła się o 1,4%, natomiast liczebność populacji w wieku 65 lat i więcej wzrosła o 30,1%. Współczynnik obciążenia demograficznego, obrazujący liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym wyniósł 70 w 2019 r., wobec 57 w 2010 r.
- W IV kwartale 2019 r. zbiorowość aktywnych zawodowo w województwie łódzkim liczyła 1130 tys. osób, a biernych zawodowo – 886 tys. Wśród ludności aktywnej zawodowo zanotowano 1103 tys. osób pracujących i 27 tys. osób bezrobotnych.
- Według stanu na koniec 2018 r. liczba pracujących w gospodarce narodowej w województwie łódzkim wyniosła 1,0 mln osób (o 1,7% więcej niż rok wcześniej), z czego w tym w sektorze prywatnym pracowało 837,8 tys. osób.
- W końcu grudnia 2019 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa łódzkiego wyniosła 58,7 tys. osób i była o 11,1% niższa od zanotowanej przed rokiem. Stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się na poziomie 5,4%, tj. o 0,7 p. proc. niższa niż w grudniu 2018 r.
- W 2018 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie łódzkim, w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób, wyniosło 4441,29 zł, co oznacza wzrost o 7,2% w stosunku do 2017 r.
- W 2019 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw osiągnęło poziom 4710,55 zł i było wyższe niż w roku poprzednim o 6,6%.
- W 2019 r. w województwie łódzkim przeciętna liczba emerytów i rencistów wyniosła 635,3 tys. osób, co oznacza, że była o 0,4% wyższa w porównaniu z 2018 r. Świadczenia wypłacone przez ZUS otrzymało 539,3 tys. osób, natomiast emerytury i renty w ramach rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych pobierało 96,0 tys. osób. Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS wyniosła 2112,11 zł i była wyższa o 4,9% w stosunku do roku poprzedniego. Przeciętne świadczenie emerytalno-rentowe pobierane przez rolników indywidualnych osiągnęło wartość 1286,42 zł (wzrost o 5,8% wobec 2018 r.).
- Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w województwie łódzkim w 2018 r. wyniósł 1620,50 zł i był wyższy o 3,5% od dochodu sprzed roku.
- W 2018 r. świadczenia pomocy społecznej na podstawie decyzji przyznano 84,4 tys. osób. Na pomoc społeczną wydano łącznie 229,6 mln zł. Pomoc pieniężna wyniosła 176,1 mln zł, natomiast w ramach pomocy niepieniężnej na świadczenia wydano 53,5 mln zł. Najczęściej pomocy udzielano z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, ubóstwa, bezrobocia oraz niepełnosprawności.
- W 2018 r. w województwie łódzkim z pomocy społecznej korzystało 70,2 tys. gospodarstw domowych, a w ich skład wchodziło 131,8 tys. osób.
- Świadczeniem wychowawczym w wysokości 500 zł miesięcznie objęto przeciętnie 219,8 tys. dzieci do 18 lat w 149,7 tys. rodzin. Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń wychowawczych wyniosły 1348,0 mln zł. Kartę Dużej Rodziny posiadało 23,3 tys. rodzin.
- Na koniec 2018 r. działało w województwie łódzkim 196 placówek opieki nad dziećmi do lat 3. Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce dysponowały łącznie 7,6 tys. miejsc. Na 100 miejsc w placówkach przypadało 904 dzieci w wieku do lat 3.
- W 2018 r. zasoby mieszkaniowe w województwie łódzkim liczyły 1,0 mln mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 71,1 mln m², w których znajdowało się 3,7 mln izb. W porównaniu z poprzednim rokiem liczba mieszkań wzrosła o 0,7%. Średnia wielkość mieszkania w województwie łódzkim wynosiła 69,4 m² i wzrosła o 0,2 m² w porównaniu z 2017 r. Mieszkania na wsi były średnio o 32,0 m² większe niż w miastach, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania to 59,7 m².
- W 2018 r. z sieci wodociągowej korzystało 94,3% ogółu mieszkańców województwa łódzkiego, a z sieci kanalizacyjnej 64,0%. Odsetki te wzrosły o 0,1 p. proc. w porównaniu z 2017 r. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej spadł o 0,1 p. proc. i w 2018 r. wyniósł 39,4%.

- W województwie łódzkim od wielu lat utrzymuje się systematyczny wzrost liczby przychodni – w 2018 r. działało 1631 takich podmiotów, tj. o 0,6% więcej niż rok wcześniej. Odwrotna sytuacja dotyczy praktyk lekarskich, których liczba z roku na rok maleje. W 2018 r. w województwie działalność prowadziło 176 takich placówek, czyli dokładnie tyle samo co rok wcześniej. Przeciętnie na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2018 r. przypadało w województwie 1365 osób.
- W 2018 r. mieszkańcom województwa udzielono 22261,1 tys. porad (lekarskich i stomatologicznych), tj. o 0,8% więcej niż w 2017 r. W przeliczeniu na 1 osobę w województwie przypadało 7,9 porad.
- W 2018 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 69 stacjonarnych ogólnodostępnych szpitali ogólnych (tj. o 6,2% więcej niż rok wcześniej). W 2018 r. w łódzkich szpitalach leczono 547,7 tys. pacjentów (bez ruchu międzyoddziałowego), czyli o 2,0% mniej w stosunku do roku poprzedniego.
- W 2018 r. w województwie łódzkim bezpośrednio z pacjentem pracowało (liczeni raz, według głównego miejsca pracy) 6,5 tys. lekarzy, czyli o 2,4% mniej niż rok wcześniej. Zmniejszenie kadry w stosunku do 2017 r. dotyczyło także pielęgniarek i położnych – odpowiednio o 1,0% i 13,8%.
- W 2018 r. zmniejszyła się liczba placówek kultury w województwie łódzkim (bibliotek, domówi ośrodków kultury, muzeów, galerii sztuki), jedynie liczba teatrów utrzymuje się na zbliżonym poziomie na przestrzeni lat. Zaobserwowano natomiast wzrost seansów i liczby widzów w kinach, których liczba także się zwiększyła.
- W 2019 r. w województwie łódzkim stwierdzono 45,8 tys. przestępstw, tj. o 5,9% więcej niż w 2018 r. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw ogółem wyniósł 69,3% i był o 1,4 p. proc. wyższy w porównaniu z rokiem poprzednim. Zanotowano także 3,4 tys. wypadków, w których rannych zostało 4,0 tys. osób, a 239 poniosło śmierć. W porównaniu z 2018 r. liczba wypadków spadła o 10,9%.
- W 2019 r. w województwie łódzkim przynajmniej jeden komputer posiadało 666,3 tys. gospodarstw domowych z co najmniej jedną osobą w wieku 16–74 lata (76,8% ogółu gospodarstw z osobami w tej grupie wieku), tj. wzrost o 0,5% w porównaniu z 2018 r. Z komputera w ciągu ostatnich trzech miesięcy korzystało 1546,8 tys. osób (74,2% populacji osób w wieku 16–74 lata), tj. o 4,2% więcej niż przed rokiem.
- Dostęp do Internetu posiadało 724,3 tys. gospodarstw domowych (83,5%) i było to o 5,9% więcej niż w roku 2018. Korzystanie z Internetu w ciągu ostatnich 3 miesięcy od badania zadeklarowało 1656,7 tys. osób w wieku 16–74 lata (79,4%), tj. o 8,2% więcej niż rok wcześniej.
- Liczba osób korzystających w ciągu ostatnich 12 miesięcy z usług administracji publicznej przez Internet wyniosła 837,9 tys. (40,2% ludności w wieku 16–74 lata) i było to o 32,6% więcej niż w roku 2018.
- W 2019 r. w województwie łódzkim zarejestrowanych było 8,7 tys. fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, tj. o 3,5% więcej niż w 2018 r.
- Według stanu na koniec 2016 r. rejestrowe organizacje non-profit zrzeszały 0,4 mln członków, tj. o 0,1 mln mniej niż w 2010 r.
- W 2018 r. ogólne zaufanie do ludzi miało 78,4% mieszkańców województwa łódzkiego i w porównaniu z 2015 r. wskaźnik ten wzrósł o 4,7 p. proc.
- Wstępny szacunek wskazuje, że wartość wytworzonego PKB w województwie łódzkim w 2018 r. była o 5,9% większa niż w roku poprzednim. Udział województwa w wielkości tego miernika w kraju wyniósł, podobnie jak w latach poprzednich, 6,0%. Wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie łódzkim osiągnęła poziom 51,2 tys. zł, to o 6,3% więcej niż w roku poprzednim.
- Największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto, według dostępnych danych dla 2017 r., miały przedsiębiorstwa przemysłowe (29,9%). Znaczącą część wartości dodanej brutto wypracowały przedsiębiorstwa usługowe z sekcji: handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja, łącznie 27,4%. Wskaźnik wydajności pracy (wartości dodanej brutto na 1 pracującego) wzrósł w porównaniu z rokiem 2016 o 3,5% i wyniósł 107,5 tys. zł, nadal jednak pozostawał niższy niż w skali Polski o 8,9%.
- Na koniec 2019 r. koniunktura gospodarcza oceniana była pozytywnie przez, zarówno przedsiębiorców z województwa łódzkiego jak i w skali Polski, prowadzących działalność z zakresu handlu detalicznego, informacji i komunikacji oraz handlu hurtowego. Niekorzystne oceny zgłaszały przedsiębiorstwa z sekcji transport i gospodarka magazynowa, a także – w mniejszym stopniu – budownictwo i przetwórstwo

przemysłowe. Za najbardziej istotną barierę działalności przedsiębiorstwa przedstawiciele wszystkich prezentowanych rodzajów działalności uważali koszty zatrudnienia.

- W kwietniu 2020 r. koniunktura oceniana była najgorzej od początku prowadzenia badania we wszystkich prezentowanych obszarach gospodarki. Najbardziej pesymistyczne oceny formułowane były przez prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania i gastronomii. Najmniejsze pogorszenie ocen sygnalizowały firmy z sekcji informacja i komunikacja. Największe trudności wskazywane przez przedsiębiorstwa zgłaszające bariery związane były z niepewnością ogólnej sytuacji gospodarczej i znaczenie tej bariery znacząco wzrosło w skali roku.
- Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na terenie województwa łódzkiego, według stanu na koniec 2019 r., wynosiła 254,3 tys. i była wyższa w skali roku o 2,8%. Niemal 75% z nich to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Największym natężeniem liczby podmiotów na 1000 mieszkańców charakteryzowały się gminy zlokalizowane w pobliżu Łodzi. Co czwarty podmiot w województwie zarejestrowany był w sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych.
- W 2018 r. odnotowano wzrost nakładów wewnętrznych na działalność badawczą i rozwojową. Największe nakłady na B+R poniosły podmioty z sektora przedsiębiorstw. W działalności innowacyjnej wzrósł odsetek zarówno przedsiębiorstw przemysłowych aktywnych innowacyjnie, jak i usługowych. Spadły nakłady na działalność innowacyjną poniesione przez przedsiębiorstwa przemysłowe, wzrosły natomiast w sektorze usług.
- W 2019 r. w województwie łódzkim odnotowano najwyższy w kraju wzrost odsetka przedsiębiorstw wykorzystujących w swojej działalności komputery. Zwiększyła się również dostępność do szerokopasmowego Internetu mobilnego oraz odsetek przedsiębiorstw zatrudniających specjalistów ICT.
- Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych w 2019 r. były relatywnie bardziej korzystne niż uzyskane rok wcześniej. Odnotowano wzrost przychodów z całokształtu działalności oraz kosztów ich uzyskania, a także wzrost sprzedaży na eksport.
- W 2018 r. wśród podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób odnotowano wzrost nakładów inwestycyjnych w województwie łódzkim (o 30,2%). Zmniejszyły się natomiast nakłady poniesione w 2019 r. przez przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 49 osób (o 7,8%). O spadku zadecydowało zmniejszenie nakładów na zakup maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi oraz środków transportu. W porównaniu z 2018 r. spadła również liczba inwestycji nowo rozpoczętych oraz ich wartość kosztorysowa.
- W 2019 r. w województwie łódzkim uzyskano, wyższą niż przed rokiem, produkcję pszenicy, rzepaku i rzepiku oraz ziemniaków. Produkcja zbóż, w tym zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi, żyta i buraków cukrowych była niższa niż w roku poprzednim. Zwiększyło się stado bydła ogółem, spadła natomiast liczebność stada świń. W 2019 r. skupiono mniej niż przed rokiem ziarna zbóż (spadła wielkość skupu zarówno pszenicy jak i żyta). Wielkość skupu żywca rzeźnego w wadze żywej była także niższa niż rok wcześniej. Natomiast wzrosła ilość skupionego mleka krowiego. W 2019 r. w porównaniu z rokiem poprzednim w województwie łódzkim odnotowano wzrost notowanych cen produktów rolnych zarówno w skupie jak i na targowiskach (za wyjątkiem cen skupu żywca wołowego, które były niższe niż w roku 2018).
- Produkcja sprzedana przemysłu w 2019 r. osiągnęła wartość 84598,0 mln zł (w cenach bieżących) i była o 0,8% (w cenach stałych) wyższa niż w 2018 r. Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w województwie łódzkim ukształtowało się na poziomie 175,6 tys. osób i było o 1,0% niższe niż w roku poprzednim. Wydajność pracy, mierzona produkcją sprzedaną na 1 zatrudnionego, wyniosła 481,7 tys. zł (w cenach bieżących) i była o 1,9% wyższa (w cenach stałych) niż przed rokiem.
- Produkcja budowlana w 2019 r., była wyższa niż w 2018 r. o 7,7% i osiągnęła poziom 9875,8 mln zł. Wyższa niż przed rokiem była też produkcja budowlano-montażowa realizowana przez przedsiębiorstwa budowlane z województwa łódzkiego, a jej udział w produkcji sprzedanej budownictwa ogółem wyniósł 49,8%. Odnotowany wzrost wydajności pracy w budownictwie (do poziomu 511,3 tys. zł na jednego zatrudnionego, w cenach bieżących) był wynikiem większego wzrostu wartości produkcji niż przeciętne zatrudnienia.

- W budownictwie mieszkaniowym w 2019 r. liczba mieszkań oddanych do użytkowania zwiększyła się o 20,9% w porównaniu z rokiem poprzednim. Wzrosła także liczba rozpoczętych inwestycji mieszkaniowych oraz mieszkań, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym.
- Wartość sprzedaży detalicznej ogółem w województwie łódzkim była o 4,2% wyższa niż w roku 2018. Znaczący wzrost odnotowały przedsiębiorstwa z grup: „meble, RTV, AGD” (o 41,7%), „pojazdy samochodowe, motocykle, części” (o 12,0%) oraz „pozostałe” (o 10,0%). Zwiększyła się również wartość sprzedaży hurtowej towarów w jednostkach handlowych – o 9,6%.
- W 2018 r. długość dróg publicznych o twardej nawierzchni w województwie łódzkim zwiększyła się w ciągu roku o prawie 100 km. Zwiększyła się liczba pasażerów przewiezionych komunikacją miejską, a tabor komunikacji powiększył liczbę pojazdów do przewozu osób niepełnosprawnych. Liczba pasażerów obsługiwanych w ruchu lotniczym krajowym i zagranicznym wzrosła w porównaniu z 2017 r.
- W 2018 r. zwiększyła się moc zainstalowana w funkcjonujących elektrowniach województwa łódzkiego. Odnotowano również wzrost produkcji energii elektrycznej. Nastąpił wzrost zarówno liczby odbiorców energii elektrycznej, jak i ogólnego jej zużycia w gospodarstwach domowych.
- Dochody ogółem jednostek samorządu terytorialnego województwa łódzkiego ukształtowały się na poziomie 15013,1 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły przeciętnie 6076,68 zł, tj. o 7,8% więcej niż w roku 2017.
- W 2018 r. budżety gmin otrzymały dotacje w wysokości 2394,8 mln zł. Dotacje celowe gmin stanowiły 87,9% ogółu dotacji, a ich wartość wzrosła w ciągu roku o 1,2% (do 2106,0 mln zł). Z kolei kwota otrzymanych przez powiaty dotacji wyniosła 429,3 mln zł (wzrost o 16,4% w porównaniu z 2017 r.). Dotacje celowe stanowiły tu 80,1% ogółu dotacji, a ich wartość osiągnęła 343,8 mln zł.
- Wydatki ogółem jednostek samorządu terytorialnego wyniosły 15333,7 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydano przeciętnie 6206,45 zł. Głównym obciążeniem dla budżetów j.s.t. były wydatki bieżące, które wyniosły 12563,0 mln zł, stanowiąc 81,9% wydatków ogółem. Największy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem zanotowano w budżecie województwa (26,7%), a najmniejszy w budżecie miast na prawach powiatu (11,7%).
- W 2018 r. budżety jednostek samorządu terytorialnego województwa łódzkiego zamknęły się zbiorczo deficytem w wysokości 320,6 mln zł.
- Wartość całkowita projektów zrealizowanych w ramach Umowy Partnerstwa 2014–2020 wyniosła 22006,7 mln zł (co stanowiło 8,27% ogółu wartości całkowitej projektów zrealizowanych w ramach tej umowy w skali kraju).

Executive summary

- The area of Łódzkie Voivodship constituted 5.8% of Poland's total area in 2010–2019 period. The agricultural land had the largest share in the voivodship's area structure and represented more than 70 percent of the area of Łódzkie Voivodship.
- The water consumption for the need of the national economy and population in Łódzkie Voivodship decreased by 6.7% between 2010 and 2018. Consumption of water from water supply network had the largest share in total water consumption (43.5% in 2018). The amount of industrial and municipal wastewater requiring treatment (discharged into waters or into the ground) decreased in analyzed period.
- The analysis of air pollutants emission from plants of significant nuisance to air quality shows that during 2010 and 2018, the amount of particulates was less by 40.7%, while the amount of gases was higher by 22.8% .
- At the end of 2018, the area of special nature value under legal protection was 355.8 thousand ha, which accounted for 19.5% of the area of Łódzkie Voivodship (i.e. 0.2 pp less than at the end of 2017). Protected landscape areas and landscape parks were the dominant form of legally protected areas.
- Forest land covered an area of 398.9 thousand ha (21.9% of the voivodship's area), including forests – 391.6 thousand ha. The forest cover amounted to 21.5% (an increase of 0.4 pp compared to 2010).
- In 2018, 10.0 million tonnes of industrial waste was generated (i.e. 42.4% more compared to the previous year). At the end of 2018, 117.1 million tonnes of waste was stored at own landfills (by 7.7% more than at the end of 2017).
- In 2018, 788.5 thousand tons of municipal waste was collected (which was 82.6 thousand tons more compared to the previous year). Selective collection (241.5 thousand tonnes) accounted for 30.6% of the total weight of municipal waste collected. On average, 97.7 kg of waste collected separately per one inhabitant of the voivodship.
- In 2018, outlays on fixed assets on environmental protection amounted to 743.1 million PLN, which was by 28.7% higher than in the previous year. The largest share of funds was allocated to sewage management and waters protection (41.9% of the total expenditure). Per capita outlays on environmental protection amounted to 300.77 PLN.
- Outlays on fixed assets for water management in 2018 amounted to 98.0 million PLN and was by 43.0% higher than in 2017. The largest share in expenditures on fixed assets used for water management were funds allocated for water intakes and systems – 73.6%. On water management per capita was spent 39.66 PLN.
- Over the last years consecutive decline in population of the voivodship was observed, however this decline concerned urban areas only. In 2010–2019 the population of voivodship decreased by 3.4% and it amounted to 2 million 454.8 thousand (during 2019 decrease of 0.5% was noted).
- Another year in the row, the negative natural increase was noted. Moreover the negative demographic trends have appeared – despite the decline of the number of deaths (by 4.7%), large decrease in the number of births (by 6.0%) occurred. As the result, the natural decrease of population had deepened and amounted to minus 9.0 thousand. Negative net migration rate is still observed and in 2019 it amounted to minus 2.5 thousand persons in comparison with minus 1.8 thousand in 2018.
- The number of marriages contracted in 2019 decreased by 3,3% as compared to the previous year and amounted to 11.2 thousand, while the number of divorces increased by 34,8% to the amount of 4.9 thousand. 63,9 percent of marriages and 76.4 percent of divorces were registered in rural areas.
- In 2019 the statistical inhabitant of Łódzkie Voivodship was over 43 years old (median age). For men this parameter was almost 41 years old, while women were older and had – on average – 43 years.

- In 2010–2019 the number of children under the age of 15 decreased by 1.4%, while the group of population aged 65 and more increased by 30.1%. The dependency ratio is the measure describing the number of persons in non-working age for 100 persons in working age. The dependency ratio amounted to 70 in 2019 against 57 in 2010.
- In the fourth quarter of 2019, the population of economically active persons in Łódzkie Voivodship comprised 1130 thousand persons, and economically inactive persons – 886 thousands. Among the economically active persons were 1103 thousand employed persons and 27 thousand unemployed persons.
- As at the end of 2018, the number of employed persons in Łódzkie Voivodship amounted to 1.0 million people (1.7% more than a year ago), of which 837.8 thousand persons were employed in the private sector.
- At the end of December 2019, the number of unemployed persons registered in poviats labor offices in Łódzkie Voivodship amounted to 58.7 thousand persons and was by 11.1% lower than a year before. The registered unemployment rate amounted to 5.4% i.e. by 0.7 pp lower than in December 2018.
- In 2018, the average monthly gross wage and salary in Łódzkie Voivodship in entities employing more than 9 persons amounted to 4441.29 PLN, which means an increase of 7.2% compared to 2017.
- In 2019, the average monthly gross wage and salary business enterprise sector reached 4710.55 PLN and was higher by 6.6% than in the previous year.
- In 2019, the average number of retirees and pensioners in Łódzkie Voivodship amounted to 635.3 thousand persons, which means that it was 0.4% higher compared to 2018. The benefits paid from non-agricultural social security system (Social Insurance Institution) were received by 539.3 thousand persons, while retirements and other pensions from the agricultural social security system – 96.0 thousand persons. The average monthly gross retirement pension and other pension from Social Insurance Institution amounted to 2112.11 PLN and was 4.9% higher than in the previous year. The average monthly gross retirement and other pension of individual farmers reached the level of 1286.42 PLN (an increase of 5.8% compared to 2018).
- The average monthly available income per capita in households in Łódzkie Voivodship in 2018 amounted to 1620.50 PLN and was higher by 3.5% than the last year's income.
- In 2018, social assistance benefits (based on decision) were granted to 84.4 thousand persons. A total of 229.6 million PLN was spent on social welfare. Financial assistance amounted to 176.1 million PLN, while on non-financial assistance was spent 53.5 million PLN. Most often social assistance was provided because of long or serious disease, poverty, unemployment and disability.
- In 2018, 70.2 thousand households in Łódzkie Voivodship benefited from social assistance, and they comprised 131.8 thousand persons.
- Child-raising benefit, in the amount of 500 PLN per month, received on average 219.8 thousand children up to 18 years in 149.7 thousand families. Child-raising benefit payments amounted to 1348.0 million PLN. A Large Family Card had 23.3 thousand families.
- At the end of 2018, there were 196 childcare facilities under the age of 3 in Łódzkie Voivodship. Nurseries, nursery wards and children's clubs had a total of 7.6 thousand places. There were 904 children under the age of 3 per 100 places.
- In 2018, dwelling stocks in the Łódzkie Voivodship amounted to 1.0 million dwellings with a total useful floor area of 71.1 million m² and contained 3.7 million rooms. The number of dwellings was by 0.7% higher than in the previous year. The average useful floor area of a dwelling was 69.4 m² and increased by 0.2 m² compared to 2017. Dwellings in rural areas were average 32.0 m² larger than in urban areas, where the average useful floor area of a dwelling amounted to 59.7 m².
- In 2018, the water supply system was used by 94.3% of the total population of the Łódzkie Voivodship and the sewage system by 64.0%. These percentages increased by 0.1 percentage point compared to 2017. The percentage of the population using the gas supply system was by 0.1 percentage point lower and in 2018 amounted to 39.4%.
- In the Łódź Voivodship, there has been a systematic increase in the number of outpatient clinics for many years – in 2018 there were 1631 such entities, i.e. 0.6% more than a year before. The opposite situation

applies to medical practices, the number of which decreases from year to year. In 2018, there were 176 such in the voivodship, which is exactly the same as a year earlier. On average, there were 1365 people in the voivodship per 1 outpatient healthcare provider in 2018.

- In 2018, the population of the voivodship was granted 22261.1 thous. consultations (medical and dental), i.e. 0.8% more than in 2017. In the voivodship there were 7.9 consultations per 1 person.
- In 2018, 69 stationary publicly available general hospitals operated in the Łódzkie Voivodship (i.e. by 6.2% more than a year ago). In 2018 in hospitals 547.7 thousand patients were treated (without inter-departmental traffic), i.e. by 2, 0% less compared to the previous year.
- In 2018 in Łódzkie Voivodship. 6.5 thousand people worked directly with the patient (counted once, according to the main place of work) doctors, i.e. by 2.4% less than a year earlier. Staff reduction in relation to 2017 also concerned nurses and midwives – by 1.0% and 13.8%, respectively.
- In 2018, the number of cultural institutions in Łódzkie Voivodship decreased (libraries, houses and cultural centers, museums, art galleries), only the number of theaters has remained on the same level for years. However, there was an increase in screenings and the number of viewers in cinemas, the number of which also increased.
- In 2019 in the Łódzkie Voivodship were 45.8 thousand ascertained crimes by the police, i.e. by 5.9% more than in 2018. The rate of detectability of delinquents in ascertained crimes amounted to 69.3% and was by 1.4 pp higher than in 2018. There also were 3.4 thousand road traffic accidents. 4.0 thousand people were injured, and 239 were died. The number of accidents was by 10.9% lower than in 2018.
- In 2019 in the Łódzkie Voivodship at least one computer at home had 666.3 thousand of households with at least one person aged 16–74 (76.8% of total households with persons in this age group), i.e. by 0.5% more than in 2018. The number of individuals using a computer in the last 3 months amounted to 1546.8 thousand (74,2% of the total population aged 16–74), i.e. by 4.2% more than in 2018.
- Access to the Internet at home had 724.3 thousand of households (83.5%) and the number of households with access to the Internet was by 5.9% higher than in 2018. Internet usage in the last 3 months was declared by 1656.7 thousand persons aged 16–74 (79.4%), i.e. by 8.2% more than in the previous year.
- The number of persons using e-government services in the last 12 months amounted to 837.9 thousand (40.2% of persons aged 16–74) and it was by 32.6% more than in 2018.
- In 2019 in the Łódzkie Voivodship were registered in the REGON register 8.7 thousand foundations, associations and social organizations, i.e. by 3.5% more than in 2018.
- As at the end of 2016, registered non-profit organizations had 0.4 million members, i.e. by 0.1 million less than in 2010.
- In 2018, general trust in people had 78.4% of residents of the Łódzkie Voivodship, i.e. by 4.7 percentage points more than in 2015.
- Preliminary estimate indicates that the value of GDP generated in Łódzkie Voivodship in 2018 was 5.9% higher than in the previous year. The share of the voivodship in the size of this measure in the country amounted, as in previous years, to 6.0%. The value of GDP per capita in Łódzkie Voivodship reached 51.2 thous. PLN, it is 6.3% more than in the previous year. According to the available data for 2017, industrial enterprises had the largest share in the creation of gross value added (29.9%). A significant part of the gross value added was generated by service enterprises from the trade section; repair of motor vehicles; transport and storage; accommodation and gastronomy; information and communication, total 27.4%. The labor productivity index (gross value added per employee) increased in comparison with 2016 by 3.5% and amounted to 107.5 thous. PLN, however, it still remained lower than in Poland by 8.9%.
- At the end of 2019, the economic situation was assessed positively by both entrepreneurs from Łódzkie Voivodship and in Poland, conducting activities in the field of retail trade, information and communication, and wholesale. Unfavorable assessments were reported by enterprises from the transport and storage sector, as well as – to a lesser extent – construction and industrial processing. Employment costs were considered by the representatives of all types of activities to be the most significant barrier to the company's operations.

- In April 2020, the economic situation was rated the worst since the beginning of the survey in all presented areas of the economy. The most pessimistic assessments were made by those operating in the field of accommodation and gastronomy. The slightest deterioration was signaled by companies from the information and communication section. The biggest difficulties indicated by enterprises reporting barriers were related to the uncertainty of the general economic situation and the importance of this barrier increased significantly over the year.
- The number of registered business entities in Łódzkie Voivodship, as at the end of 2019, was 254.3 thousand and was higher by 2.8% on an annual basis. Almost 75% of them are natural persons conducting business activity. The highest intensity of the number of entities per 1000 inhabitants was observed in the communes located near Łódź. Every fourth entity in the voivodship was registered in the trade section; repair of motor vehicles.
- In 2018, there was an increase in internal expenditure on research and development. Entities from the enterprise sector incurred the largest expenditure on R&D. In innovative activity, the percentage of both innovation-active industrial and service enterprises increased. Expenditures on innovation activities incurred by industrial enterprises decreased, while they increased in the services sector.
- In 2019, the highest increase in the percentage of enterprises using computers in their operations was recorded in Łódzkie Voivodship. The availability of broadband mobile internet and the percentage of enterprises employing ICT specialists also increased.
- The financial results of non-financial enterprises in 2019 were relatively more favorable than those obtained a year ago. An increase in revenues from total activity and the costs of obtaining them was recorded, as well as an increase in export sales.
- In 2018, entities employing more than 9 people recorded an increase in investment outlays in Łódzkie Voivodship (by 30.2%). On the other hand, expenditures incurred in 2019 by enterprises employing over 49 people decreased (by 7.8%). The decrease was due to the reduction in expenditure on the purchase of machinery, technical equipment, tools and means of transport. Compared to 2018, the number of newly started investments and their cost estimate also decreased.
- In 2019 in Łódzkie Voivodship, production of wheat, rape and colza and potatoes was higher than a year ago. Production of cereals, including basic cereals with mixtures of cereals, rye and sugar beet was lower than in the previous year. The total herd of cattle increased, while the number of pigs decreased. In 2019, cereal grains were bought (the volume of purchase of both wheat and rye decreased) smaller than a year before. Purchase of live slaughter animals in live weight was also lower than in 2018. However, the amount of cow's milk purchased increased. In 2019, compared to the previous year, in Łódzkie Voivodship there was an increase in recorded prices of agricultural products both at purchase and at marketplaces (with the exception of purchase prices of live cattle, which were lower than in 2018).
- Sold production of industry in 2019 reached the level of 84598.0 million PLN (in current prices) and it was by 0.8% higher (in constant prices) than in previous year. In 2019 average paid employment in industry in Łódzkie Voivodship has decreased by 1.0% and reached the level of 175.6 thousand. Labour productivity in industry, measured by sold production per one paid employee amounted to 481.7 thousand PLN (in current prices) and was by 1.9% lower (in constant prices) than in the previous year.
- In 2019 sold production of construction reached the level of 9875.8 million PLN and was by 7.7% higher than a year before. Construction and assembly production realized by construction enterprises of Łódzkie Voivodship was higher than in 2018 and its share in total sold production of construction amounted 49.8%. A increase in labour productivity in construction (to the level of 511.3 thousand PLN per one paid employee – in current prices) resulted from a higher growth in the sold production than the average employment.
- In residential construction in 2019, the number of dwellings completed was by 20.9% higher than a year before. An increase was recorded also in the number of dwellings which construction has begun as well as in number of dwellings for which permits have been granted.

- The value of total retail sales in Łódzkie Voivodship was by 4.2% higher than in the previous year. The substantial increase in sales was recorded in entities selling furniture, radio, TV (by 41.7%), motor vehicles, motorcycles, parts (by 12.0%) as well as other (by 10.0%). Wholesale in trade enterprises in 2019 was by 9.6% higher than a year before.
- In 2018, the length of hard-paved public roads in Łódzkie Voivodship increased during the year by almost 100 km. The number of passengers transported by public transport increased, while the transport fleet increased the number of vehicles for the transport of the disabled persons. The number of passengers served in domestic and foreign air traffic increased compared to 2017.
- In 2018, the capacity installed in operating power plants in Łódzkie Voivodship increased. An increase in electricity production was also noted. There was an increase in both the number of consumers of electricity and the general consumption of electricity in households.
- Total revenues of local government units of Łódzkie Voivodship amounted to PLN 15013.1 million. Calculated per capita, they averaged 6076.68 PLN, i.e. 7.8% more than in 2017.
- In 2018, municipal budgets received grants in the amount of 2394.8 million PLN. Target subsidies of communes constituted 87.9% of the total subsidies, and their value increased during the year by 1.2% (to 2106.0 million PLN). In turn, the amount of subsidies received by poviats amounted to 429.3 million PLN (an increase of 16.4% compared to 2017). Targeted subsidies constituted 80.1% of the total subsidies and their value reached PLN 343.8 million.
- Total expenditure of local government units amounted to 15333.7 million PLN. On average, 6206.45 PLN was spent per capita. The main burden for j.s.t. budgets were current expenses, which amounted to 12563.0 million PLN, constituting 81.9% of total expenses. The highest share of investment expenditure in total expenditure was recorded in the voivodship budget (26.7%), and the lowest in the budget of cities with poviat rights (11.7%).
- In 2018, the budgets of local government units of Łódzkie Voivodship closed collectively with a deficit of 320.6 million PLN.
- The total value of projects implemented under the Partnership Agreement 2014–2020 amounted to 22006.7 million PLN (which accounted for 8.27% of the total value of projects implemented under this agreement on a national scale).

Rozdział 1

Chapter 1

Województwo łódzkie na tle kraju

Łódzkie voivodship on the background of the country

Tablica 1. Wybrane dane
Table 1. Selected data

Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Łódzkie
Udział gruntów zdewastowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania powierzchni ogółem w 2018 r. (w %) Share of devastated and degraded land requiring reclamation and management in total area in 2018 (in %)	0,2	0,3
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku w 2018 r. (w hm ³) Consumption of water for needs of the national economy and population during the year in 2018 (in hm ³)	9434,6	272,1
Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzane do wód lub do ziemi w 2018 r. (w hm ³) Industrial and municipal wastewater discharged into waters or into the ground in 2018 (in hm ³)	8200,4	97,3
Ścieki komunalne oczyszczane w ciągu roku ogółem w 2018 r. (w dam ³) Municipal treated wastewater during the year in 2018 (in dam ³)	1328655	84501
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w 2018 r. (tony/rok) Emission of air pollutants from plants especially noxious to air purity in 2018 (tonnes/year)		
gazowych gases	213214234	43835731
pyłowych particulates	31827	2500
Obszary prawnie chronione ogółem w powierzchni ogółem w 2018 r. (w %) Total of legal protected area in total area in 2018 (in %)	32,6	19,5
Lesistość w 2018 r. (w %) Forest cover in 2018 (in %)	29,6	21,5
Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej w 2019 r. (stan w dniu 31 XII) Population per 1 km ² of total area in 2019 (as of 31 XII)	123	135
Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2019 r. Natural increase per 1000 population in 2019	-0,9	-3,6
Saldo migracji na pobyt stały na 1000 ludności w 2019 r. Net migration for permanent residence per 1000 population in 2019	0,2	-1,0
Przeciętne trwanie życia w 2018 r. (w latach) Life expectancy in 2018 (in years)		
mężczyźni males	73,8	72,0
kobiety females	81,7	80,7

Tabela 1. Wybrane dane (cd.)
Table 1. Selected data (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Łódzkie
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat w 2018/2019 Children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6 in 2018/2019	895	890
Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w 2019 r. (w %) (przeciętne w roku) Employment rate by LFS in 2019 r. (in %) (annual averages)	54,4	54,0
Współczynnik aktywności zawodowej według BAEL w 2019 r. (w %) (przeciętne w roku) Activity rate by LFS in 2019 (in %) (annual averages)	56,2	56,0
Stopa bezrobocia według BAEL w 2019 r. (w %) (przeciętne w roku) Unemployment rate by LFS in 2019 (in %) (annual averages)	3,3	3,6
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy w 2019 r. Unemployed persons per 1 job offer in 2019	18	13
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw ^a w 2019 r. (w zł) Average monthly gross wages and salaries in enterprise sector ^a in 2019 (in PLN)	5169,06	4710,55
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w 2019 r. (w zł) Average monthly retirement and other pension paid from non-agricultural social security system in 2019 (in PLN)	2264,06	2112,11
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2018 r. (w zł) Average monthly per capita available income in households in 2018 (in PLN)	1693,46	1620,5
Relatywna granica ubóstwa w 2018 r. (w%) Relative poverty threshold in 2018 (in %)	14,2	9,7
Granica ubóstwa skrajnego w 2018 r. (w %) Extreme poverty rate in 2018 (in %)	5,4	3,9
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2018 r. (w %) Beneficiaries benefiting from social assistance in number of total population in 2018 (in %)	5,1	5,3
Udzielone świadczenia pomocy społecznej w 2018 r. (w tys. zł) Social assistance benefits granted in 2018 (in thousand PLN)	3485665	229604
Dzieci przebywające w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w 2018 r. (stan w dniu 31 XII) Children staying in nurseries and children's club per 1000 children up to the age of 3 in 2018 (as of 31 XII)	105,3	99,8
Liczba ludności na 1 placówkę ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2018 r. (stan w dniu 31 XII) Population per out-patient health care unit in 2018 (as of 31 XII)	1439	1365
Pracownicy medyczni na 10 tys. ludności w 2018 r. (stan w dniu 31 XII): Medical personel per 10 thousand population in 2018 (as of 31 XII):		
lekarze doctors	23,3	26,3
pielęgniarki nurses	50,2	48,6

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.
a Data concern economic entities in which number of employed persons exceeds 9 persons. .

Tabela 1. Wybrane dane (dok.)
Table 1. Selected data (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Polska Poland	Łódzkie
Łóżka w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności w 2018 r. (stan w dniu 31 XII) Beds in general hospitals per 10 thousand population in 2018 (as of 31 XII)	47,3	50,8
Produkt krajowy brutto ^b (ceny bieżące) na 1 mieszkańca w 2018 r. (w zł) Gross domestic product ^b (current prices) per capita in 2018 (in PLN)	55066	51166
Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w 2019 r. (stan w dniu 31 XII) Entities of the national economy in the REGON register per 10 thousand population in 2019 (as of 31 XII):	1175	1036
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego na 10 tys. ludności w 2019 r. (stan w dniu 31 XII) Commercial companies with foreign capital participation per 10 thousand population in 2019 (as of 31 XII)	20	11
Pracujący (personel wewnętrzny) w działalności badawczej i rozwojowej na 1000 osób aktywnych zawodowo ^c w 2018 r. Internal R&D personnel per 1000 economically active persons ^c in 2018	7,7	5,5
Udział przedsiębiorstw rentownych w ogólnej liczbie badanych przedsiębiorstw niefinansowych ^d w 2019 r. (w %) Share of profitable enterprises in the total number of non-financial enterprises ^d surveyed in 2019 (in %)	82,0	79,6
Wskaźnik poziomu kosztów w przedsiębiorstwach niefinansowych ^d w 2019 r. (w %) Cost level indicator in non-financial enterprises ^d in 2019 (in %)	95,4	95,8
Dynamika nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach ^d w 2019 r. (rok poprzedni=100; ceny bieżące) Indices of investment outlays of enterprises ^d (previous year=100; current prices)	112,4	92,2
Obsada bydła ^e na 100 ha użytków rolnych w 2019 r. (w szt.) Cattle ^e density per 100 ha of agricultural land in 2019 (in heads)	43,3	50,0
Obsada trzody chlewnej ^e na 100 ha użytków rolnych w 2019 r. (w szt.) Pigs ^e density per 100 ha of agricultural land in 2019 (in heads)	73,4	113,4
Produkcja sprzedana przemysłu ^f (ceny bieżące) na 1 przeciętnie zatrudnionego w przemyśle w 2019 r. (w zł) Sold production of industry ^f (current prices) per 1 average employed person in industry in 2019 (in PLN)	553443	481653
Produkcja sprzedana budownictwa ^f (ceny bieżące) na 1 przeciętnie zatrudnionego w budownictwie w 2019 r. (w zł) Sold production of construction ^f (current prices) per 1 average employed person in construction in 2019 (in PLN)	625052	511300
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności w 2019 r. Dwellings completed per 1000 population in 2019	5,4	4,0
Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² powierzchni ogólnej w 2018 r. Communal and district roads with hard surface per 100 km ² of total area in 2018	81,8	98,6
Długość linii kolejowych eksploatowanych na 100 km ² w 2018 r. Length of railway lines operated per 100 km ² in 2018	6,2	5,9
Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej w 2018 r. (w %) Share of renewable energy sources in production of electricity in 2018 (in %)	12,7	3,8

b Wstępny szacunek. c Aktywni zawodowo (wszystkie osoby pracujące oraz uznane za bezrobotne) – na podstawie badania aktywności ekonomicznej ludności – dane średnioroczne. d Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. e Stan w dniu 1 czerwca. f Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

b Preliminary estimate. c Active population (all persons employed and considered as unemployed) – based on the Labour Force Survey – average annual data. d Data concern economic entities in which number of employed persons exceeds 49 persons. e As of 1st June. f Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons.

Rozdział 2

Chapter 2

Województwo łódzkie na tle pozostałych województw

Łódzkie voivodship on the background of the other voivodships

Mapa 1. Stężenie pyłów zawieszonych PM₁₀, PM_{2,5} i NO w 2018 r.

Map 1. Concentration of suspended particulates matter PM₁₀, PM_{2,5} and NO in 2018

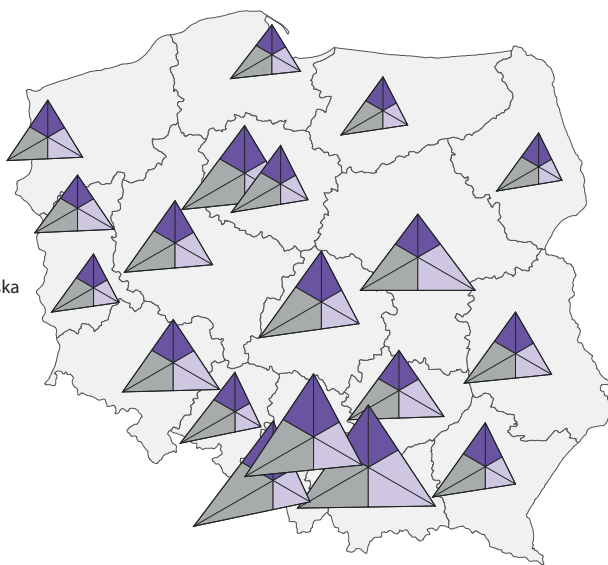
Wybrane obszary:
Chosen areas:

aglomeracje:
agglomerations:

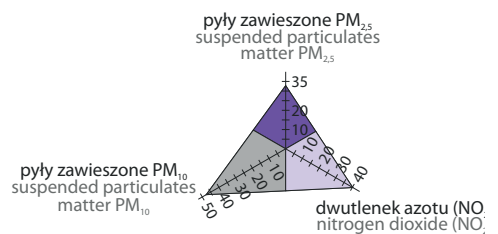
białostocka
bydgoska
górnoląska
krakowska
lubelska
łódzka
poznańska
rybnicko-jastrzębska
szczecińska
trójmiejska
warszawska
wrocławska

miasta:
cities:

Gorzów Wlkp.
Kielce
Olsztyn
Opole
Rzeszów
Toruń
Zielona Góra

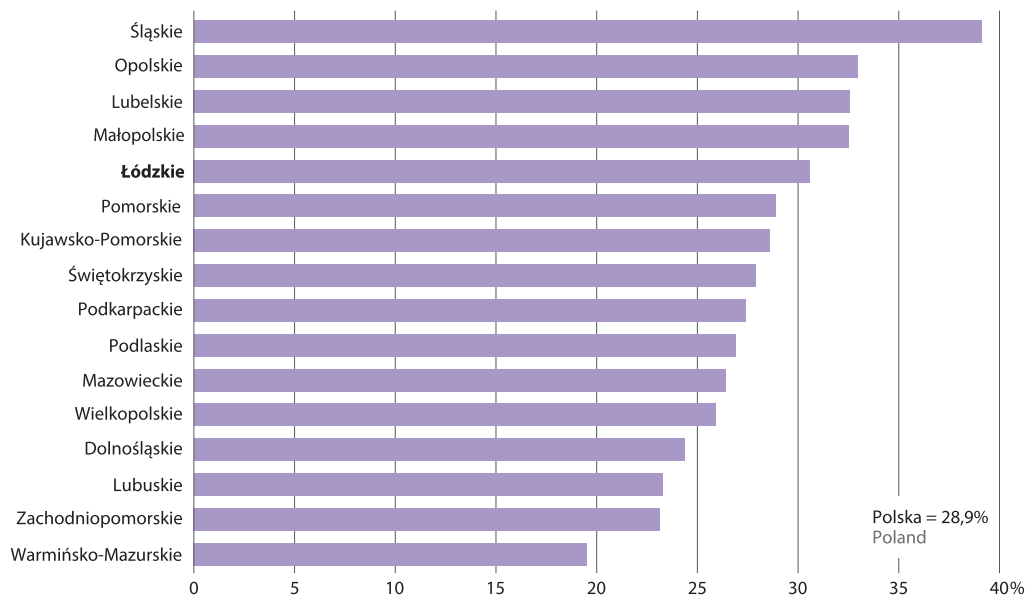

Średnia wartość normowanego stężenia
średniego rocznego w µg/m³:
Average value of standardized average
annual concentration in µg/m³:

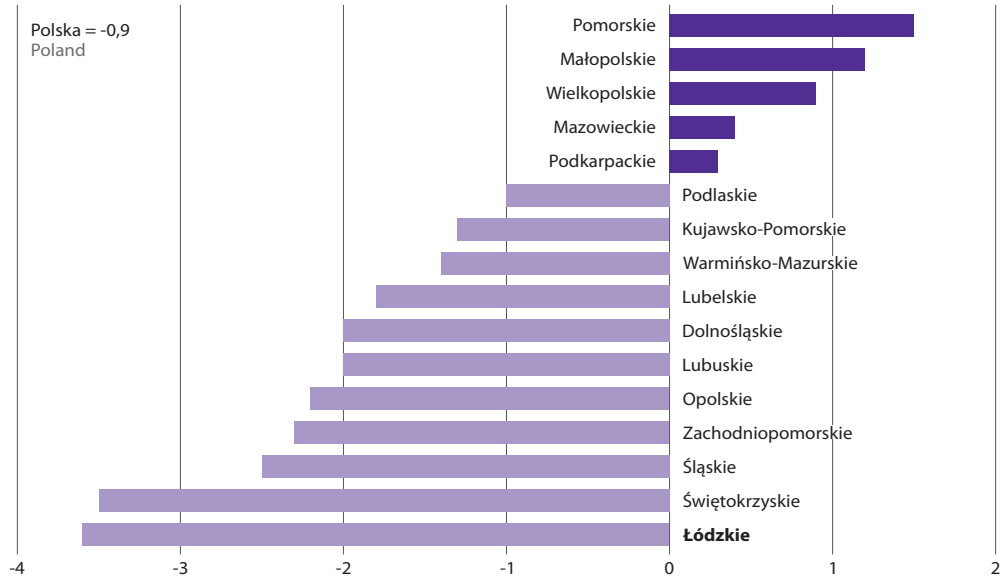

Wykres 1. Odpady komunalne zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w 2018 r.

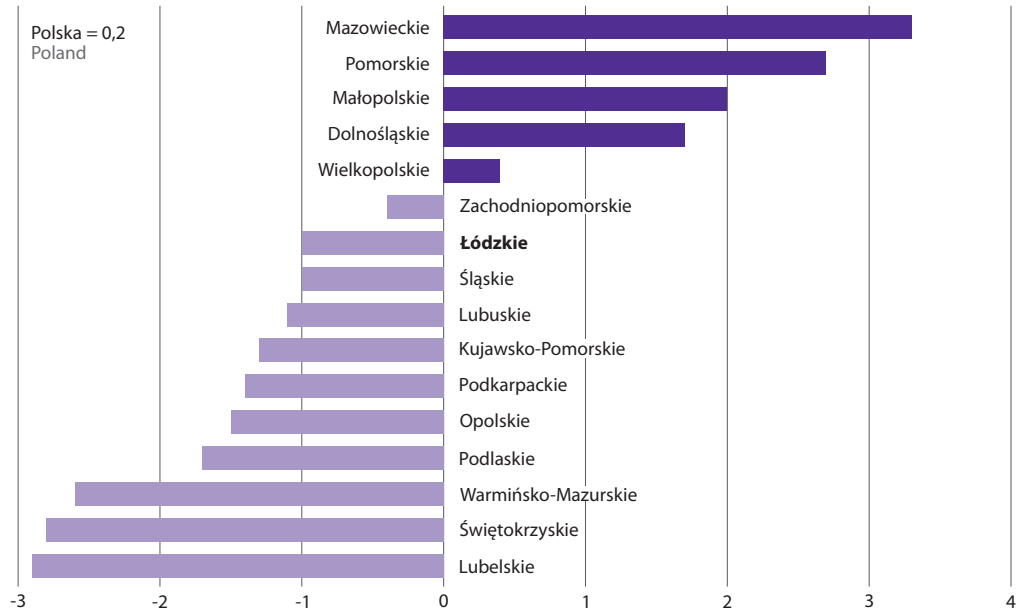
Chart 1. Municipal waste collected separately in relation to total municipal waste collected in 2018

Wykres 2. Przyrost naturalny na 1000 ludności w 2019 r.
 Chart 2. Natural increase per 1000 population in 2019

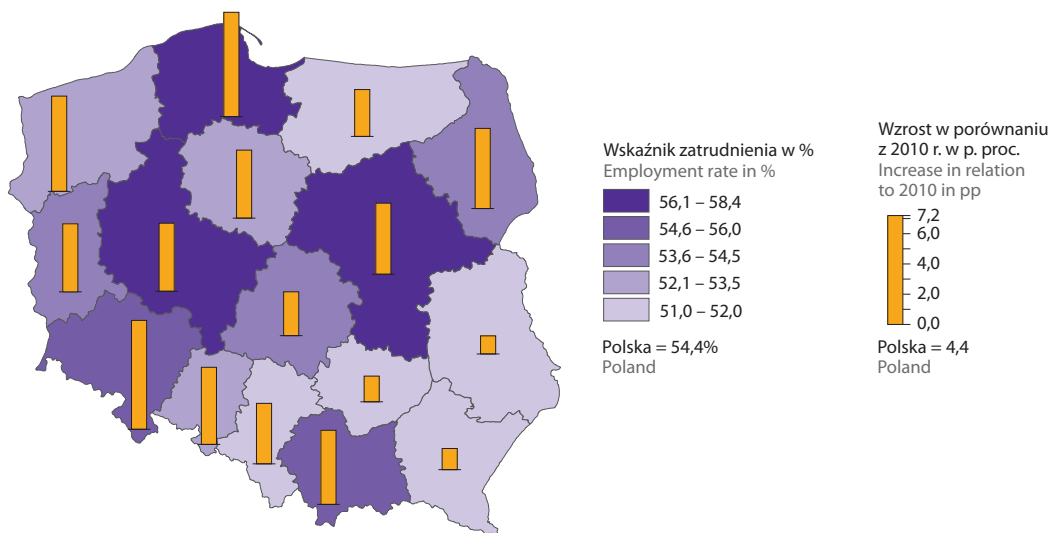

Wykres 3. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały na 1000 ludności w 2019 r.
 Chart 3. Internal and international net migration for permanent residence per 1000 population in 2019

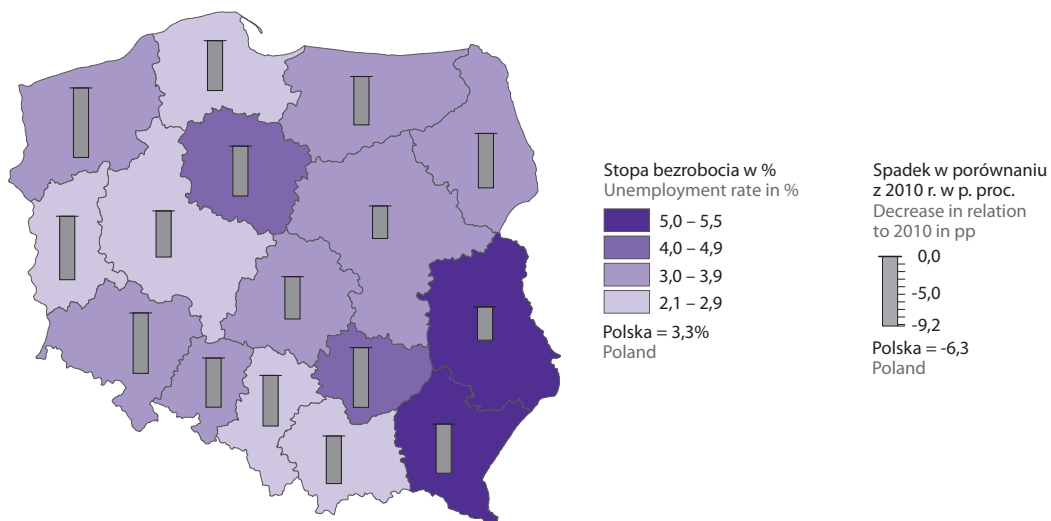
Mapa 2. Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w 2019 r. (przeciętne w roku)

Map 2. Employment rate by LFS in 2019 (annual average)

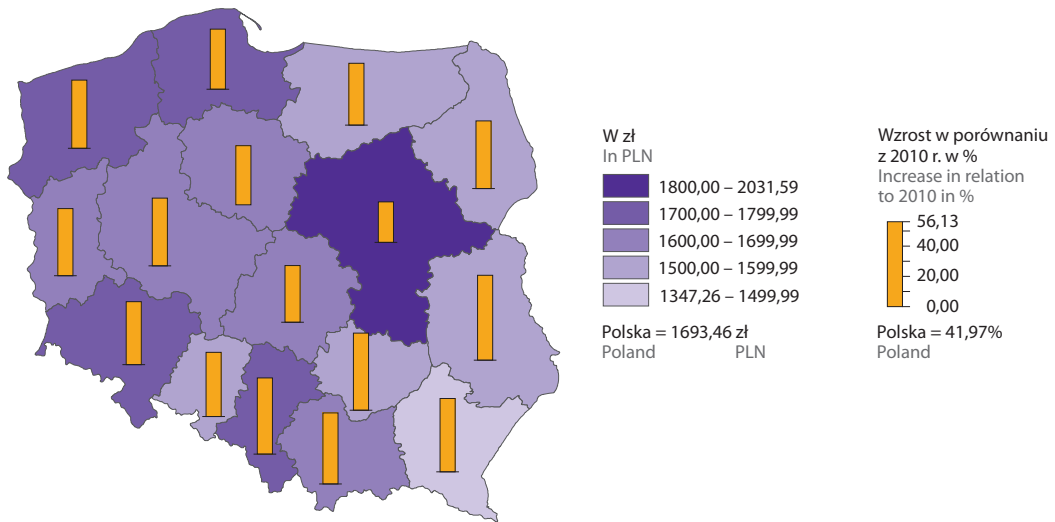

Mapa 3. Stopa bezrobocia według BAEL w 2019 r. (przeciętne w roku)

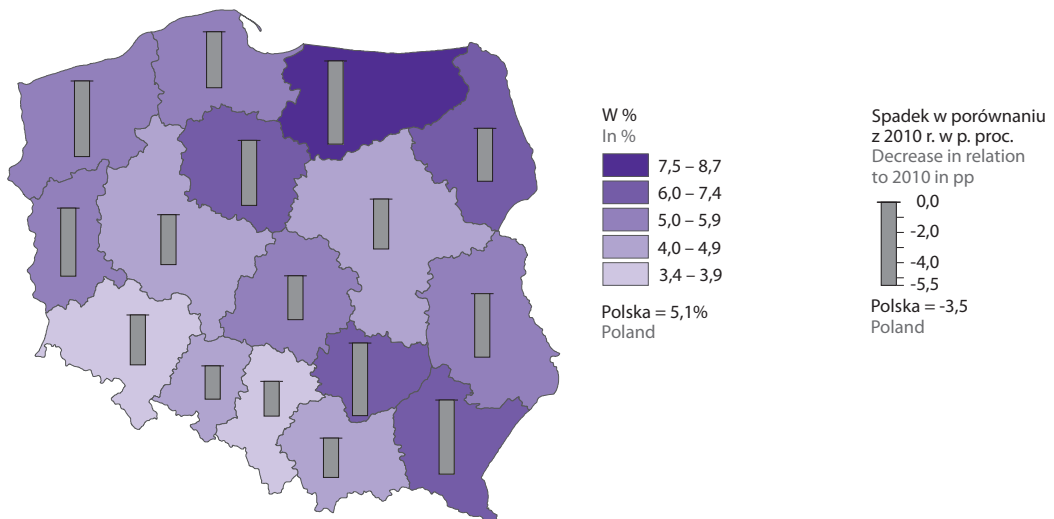
Map 3. Unemployment rate by LFS in 2019 (annual average)

Mapa 4. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w 2018 r.
 Map 4. Average monthly available income per capita in households in 2018

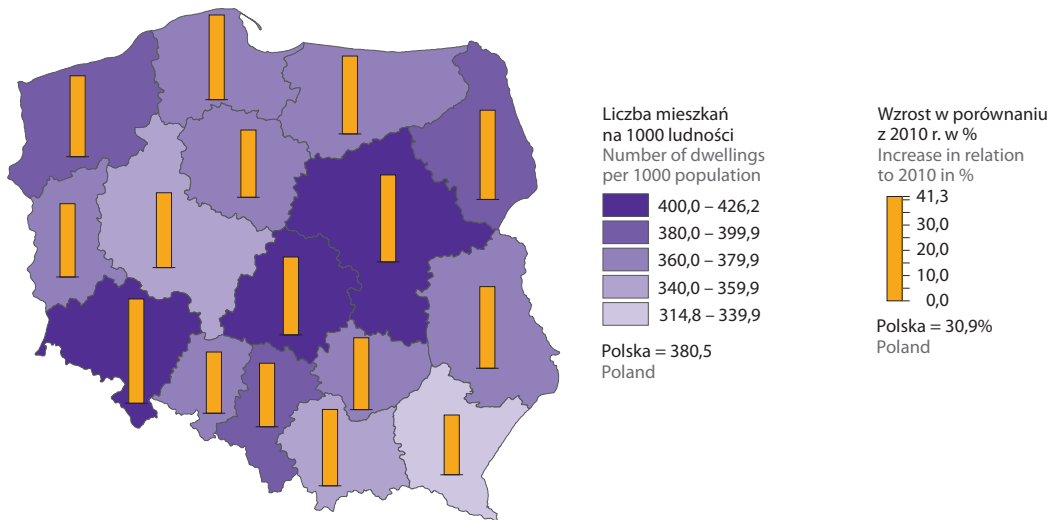

Mapa 5. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2018 r.
 Map 5. Social assistance beneficiaries in the total population in 2018

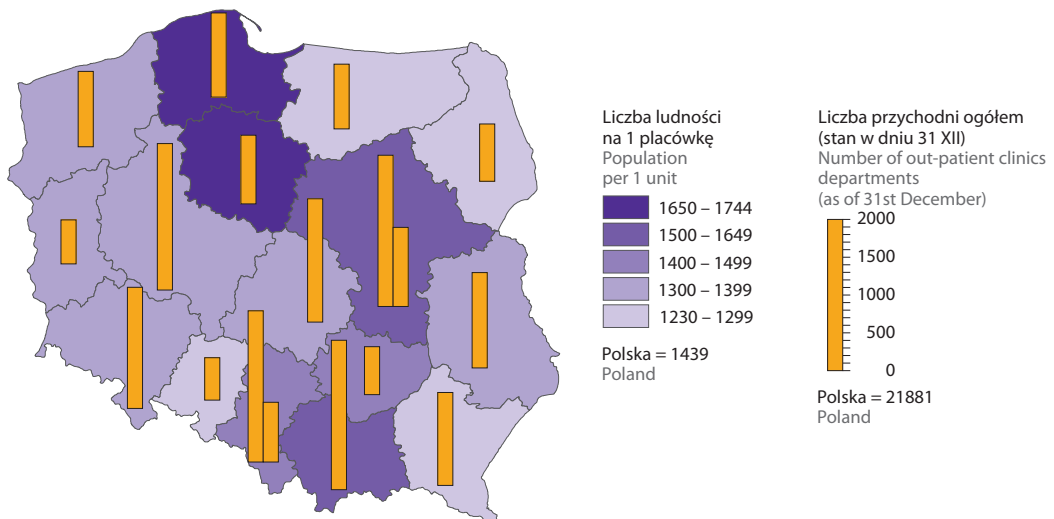

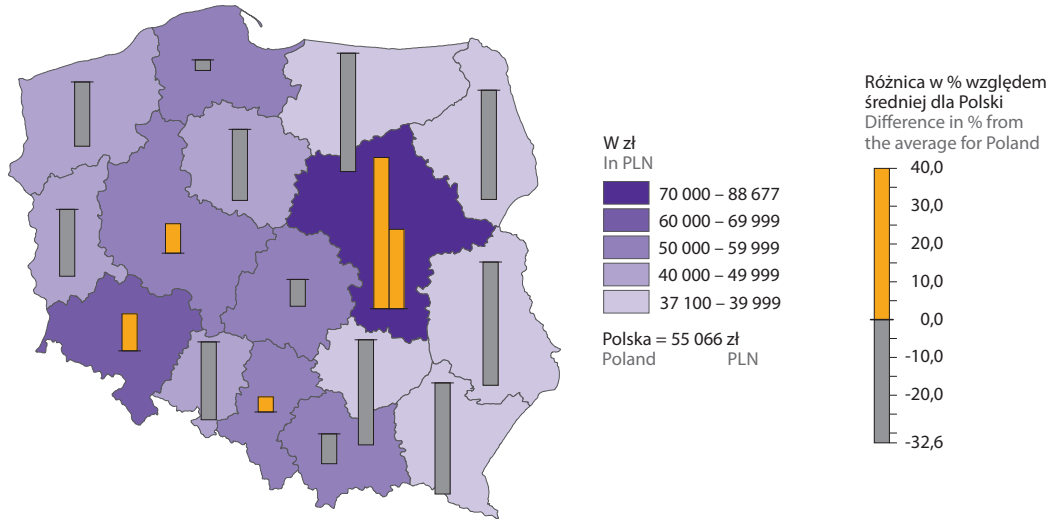
Mapa 6. Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności w 2018 r. (stan w dniu 31 grudnia)
 Map 6. Dwellings stocks per 1000 population in 2018 (as of 31st December)

Mapa 7. Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2018 r.
 Map 7. Out-patient health care units in 2018

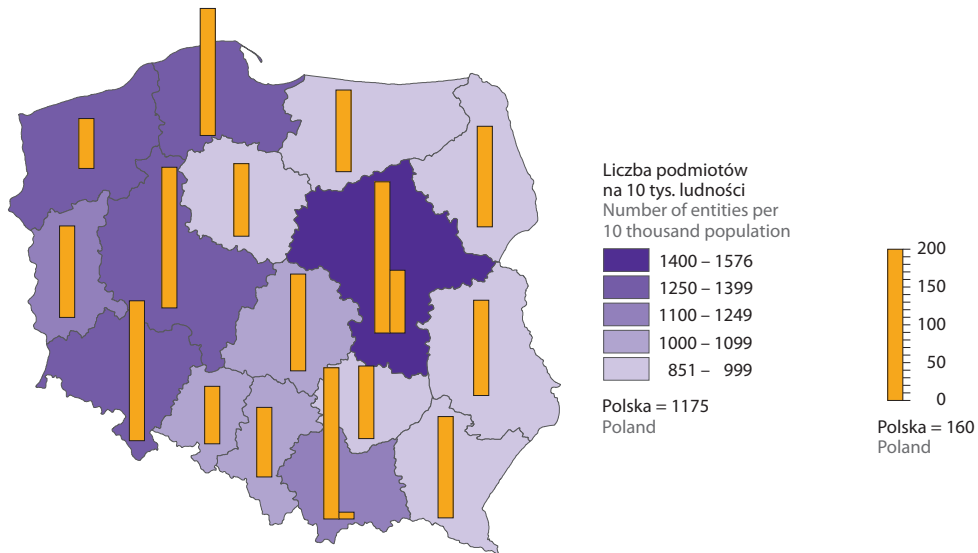

Mapa 8. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca w 2018 r. (ceny bieżące)^a
 Map 8. Gross domestic product per capita in 2018 (current prices)^a

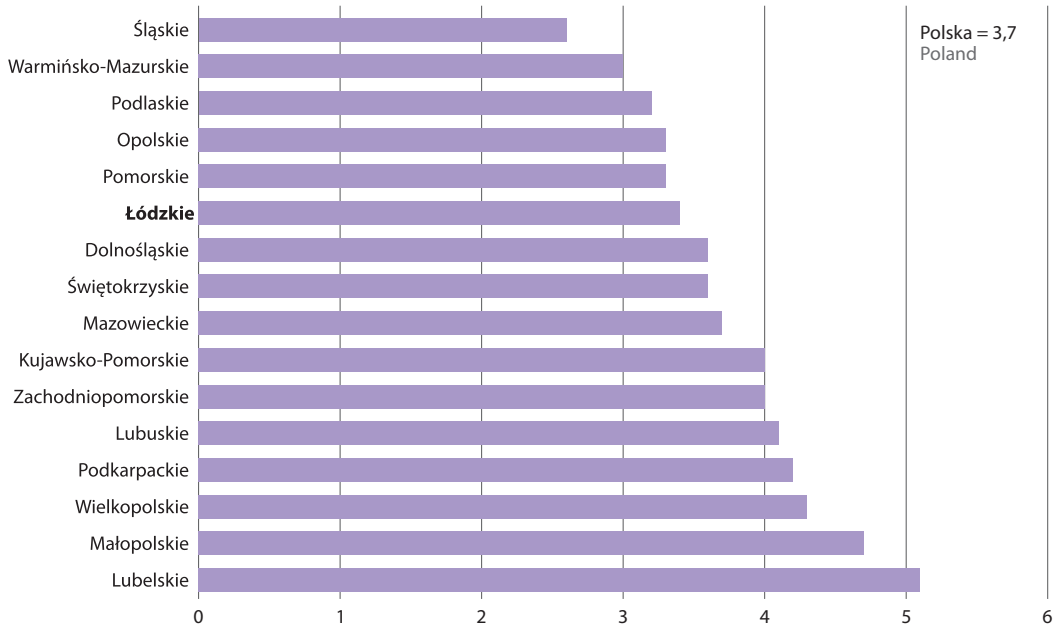

^a Szacunki wstępne.
^a Flash estimates.

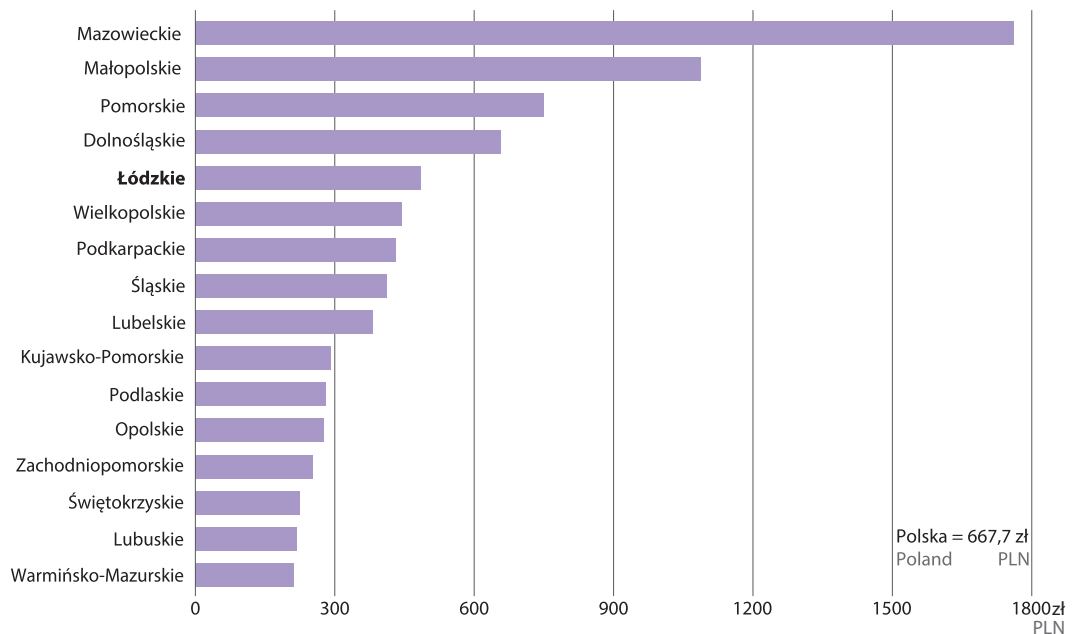
Mapa 9. Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności w 2019 r. (stan w dniu 31 grudnia)
 Map 9. Entities of the national economy per 10 thousand population in 2019 (as of 31st December)

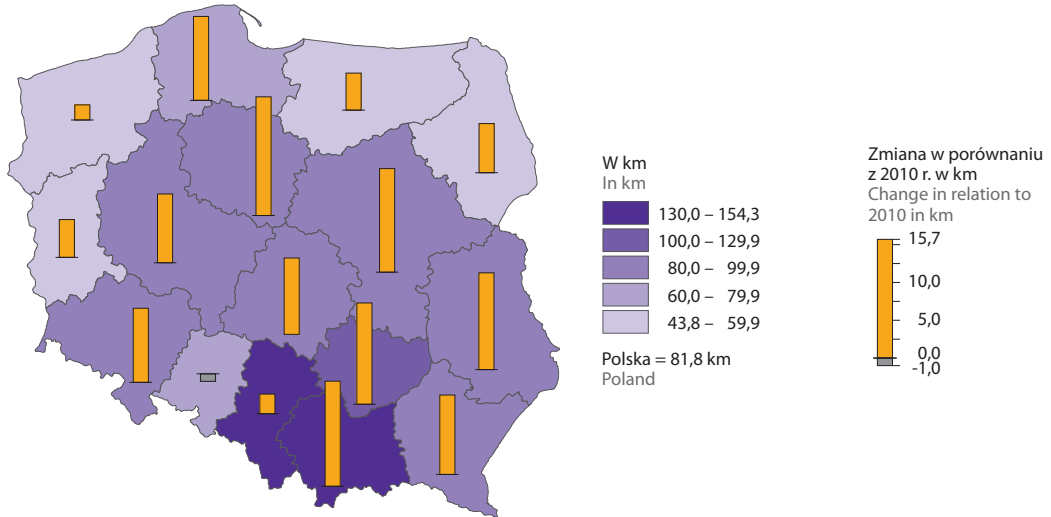
Wykres 4. Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach niefinansowych w 2019 r.
 Chart 4. Net turnover profitability indicator in non-financial enterprises in 2019

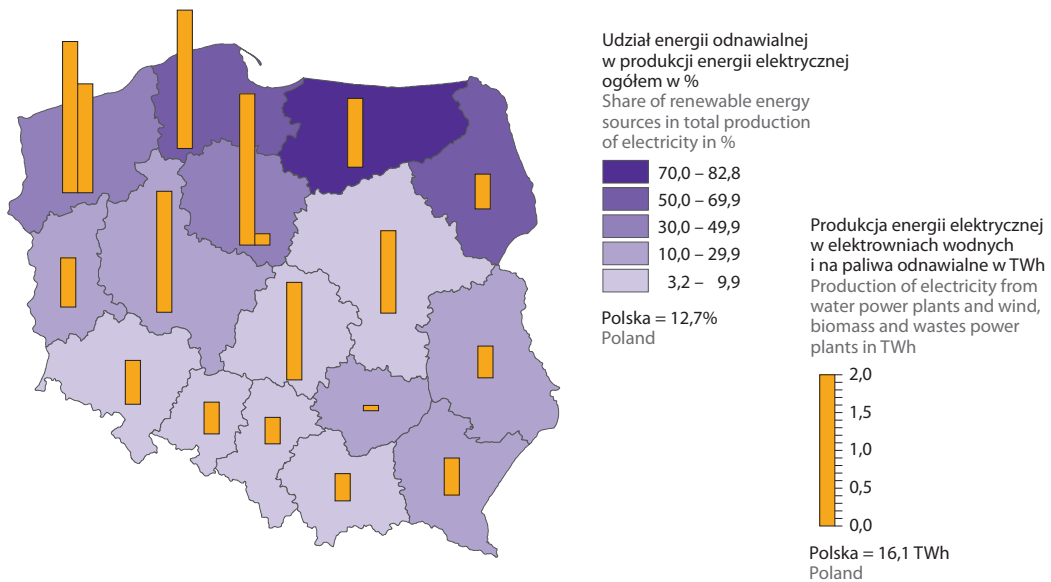
Wykres 5. Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca w 2018 r. (ceny bieżące)
 Chart 5. Intramural expenditures on research and development per capita in 2018 (current prices)

Mapa 10. Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km² powierzchni ogólnej w 2018 r.
 Map 10. Gmina and powiat roads with hard surface per 100 km² of total area in 2018

Mapa 11. Energia ze źródeł odnawialnych w 2018 r.
 Map 11. Energy from renewable sources in 2018

Rozdział 3

Chapter 3

Powierzchnia i podział terytorialny województwa łódzkiego

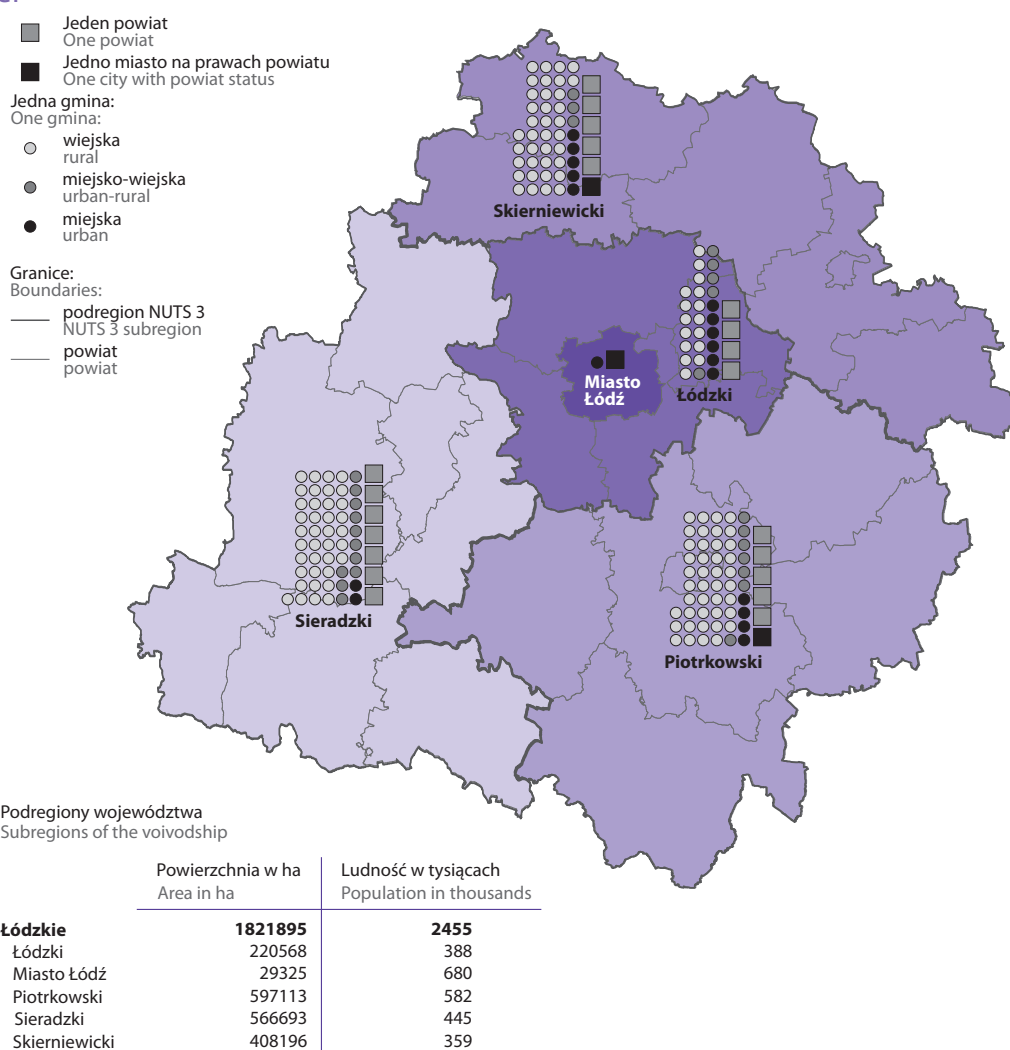
Area and territorial division of Łódzkie voivodship

Podział województwa łódzkiego według Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Division of Łódzkie voivodship according to the Classification of Territorial Units for Statistics (NUTS) in 2019

As of 31st December

Według stanu w dniu 1 I 2019 r. województwo łódzkie zajmowało powierzchnię 18219 km² (1821895 ha), co stanowi 5,8% powierzchni kraju. Na jego obszarze (według stanu w dniu 31 grudnia 2019 r.) mieszkało 2454,8 tys. ludności, tj. 6,4% ogółu ludności Polski. Gęstość zaludnienia na 1 km² wyniosła 135 osób (piąta lokata w kraju). W miastach mieszkało 62,4% ludności województwa.

Rozdział 4

Chapter 4

Środowisko

Environment

4.1. Warunki meteorologiczne

4.1. Meteorological conditions

Według pomiarów notowanych na stacji meteorologicznej w Łodzi, średnia roczna temperatura wyznaczona dla 2019 r. była najwyższa spośród wszystkich średnich parametrów zanotowanych w latach 2000–2019. Natomiast roczna suma opadów obliczona dla 2019 r., stanowiła najniższą sumę opadów w całym analizowanym okresie.

Średnia roczna temperatura na stacji meteorologicznej w Łodzi w 2019 r. wyniosła 10,3°C i była wyższa o 0,5°C niż średnia wartość odnotowana dla roku poprzedniego oraz o 0,7°C wyższa w odniesieniu do 2000 r. Parametr ten stanowi jednocześnie najwyższą średnią roczną temperaturę powietrza, spośród zanotowanych w latach 2000–2019. Dodatkowo, temperatura ta była wyższa niż średnie pomiary wyznaczone dla poprzednich okresów wieloletnich, począwszy od 1971 r.

W okresie 2000–2019 najniższe średnie roczne temperatury powietrza na stacji w Łodzi zanotowano w 2010 r. (7,5°C) oraz w 2001 r. (8,0°C). W pozostałych latach, średnie temperatury z dwunastu miesięcy przekraczały 8,2°C.

Maksymalna temperatura powietrza dla okresu wieloletniego 1971–2019, spośród notowanych na stacji pomiarowej w Łodzi, wyniosła 37,6°C. Z kolei minimalna temperatura powietrza dla tego okresu to (-30,3°C). W rezultacie amplituda temperatur skrajnych dla okresu 1971–2019 wyniosła 67,9°C.

Tablica 2. Warunki meteorologiczne

Table 2. Meteorological conditions

Stacja meteorologiczna Meteorological station	1971–2000	1991–2000	2001–2005	2001–2010	2019
	średnie ^a average ^a				
Temperatury w °C Temperatures in °C					
Łódź	8,0	8,3	8,5	8,6	10,3
Roczne sumy opadów w mm Total annual precipitation in mm					
Łódź	571	565	582	601	388

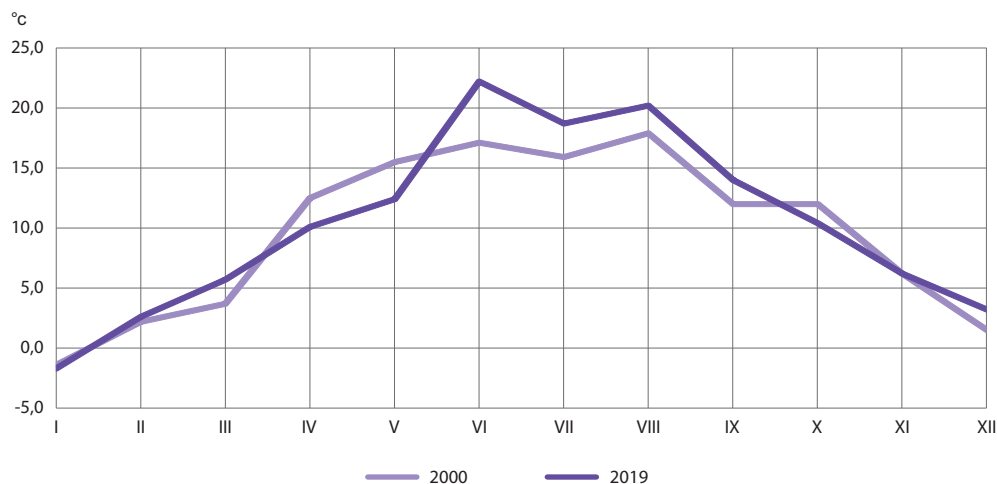
^a Dane za okresy wieloletnie dotyczą średnich rocznych z tych okresów.
^a Data for multi-year periods include annual averages from these periods.

Analiza pomiarów miesięcznych dokonanych na stacji zlokalizowanej w Łodzi pokazuje, że w latach 2000–2019 najwyższe średnie miesięczne temperatury powietrza odnotowano w lipcu 2006 r. (23,0°C), w sierpniu 2015 r. (22,4°C) oraz w czerwcu 2019 r. (22,2°C). Natomiast najniższymi średnimi miesięcznymi wartościami charakteryzowały się: styczeń 2006 r. (-7,7°C), luty 2012 r. (-5,8°C) oraz grudzień 2010 r. (-5,7°C).

W roku 2019 najchłodniejszy był styczeń ze średnią temperaturą (-1,7°C). Najcieplejszym miesiącem okazał się czerwiec, ze średnią temperaturą 22,2°C. Ponadto, średnie miesięczne temperatury odnotowane

w czerwcu 2019 r. (22,2°C) i listopadzie 2019 r. (6,2°C) były wyższe niż wartości, które wystąpiły w analogicznych miesiącach w latach poprzednich.

Wykres 6. Temperatury powietrza
Chart 6. Air temperatures

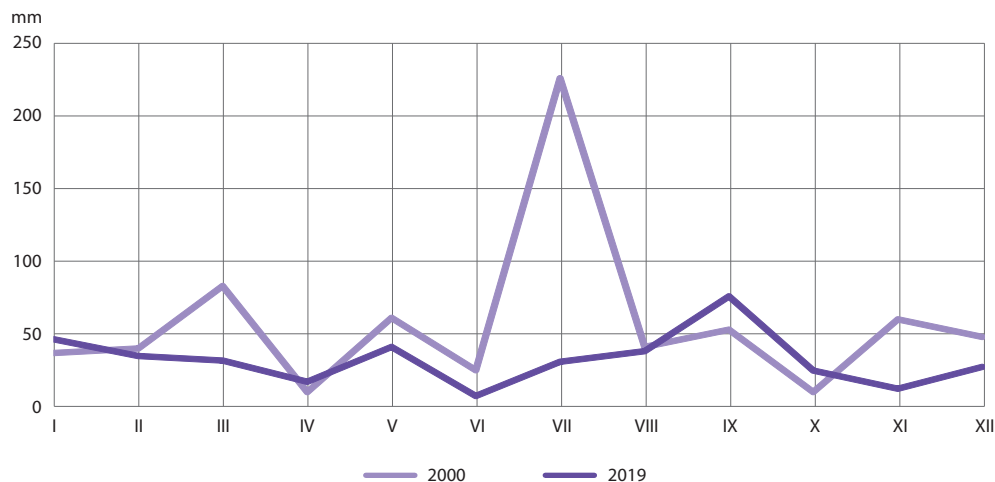

W 2019 r., na stacji meteorologicznej w Łodzi, zaobserwowano spadek rocznej sumy opadów atmosferycznych, zarówno w stosunku do wartości zanotowanych w roku poprzednim (o 134 mm), jak i w odniesieniu do wszystkich rocznych wyników, odnotowanych od roku 2000. Suma opadów z dwunastu miesięcy 2019 r. wyniosła 388 mm i była niższa od średnich wartości rocznych dla poprzednich okresów wieloletnich.

Spośród pomiarów notowanych na stacji w Łodzi w latach 2000–2019, najwyższymi rocznymi sumami opadów charakteryzowały się lata: 2017 (832 mm), 2016 (750 mm) oraz 2001 (701 mm).

Miesiącem o największej ilości opadów atmosferycznych w 2019 r., był wrzesień (76 mm), zaś najmniejszą ilość opadów zanotowano w czerwcu (7,4 mm) i październiku (12 mm). Pomiar odnotowany na stacji w Łodzi w latach 2000–2019 wskazują, iż największa miesięczna ilość opadów wystąpiła w lipcu 2000 r. (226 mm), natomiast najmniejsza w listopadzie 2011 r. (0 mm).

Wykres 7. Opady atmosferyczne
Chart 7. Atmospheric precipitation

4.2. Powierzchnia ziemi

4.2. Ground surface

Powierzchnia województwa łódzkiego w ciągu całego badanego okresu stanowiła 5,8% powierzchni Polski. Ponad 70% terenu województwa zajmowały użytki rolne, zaś grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – ponad 20%. Powierzchnia gruntów zrekultywowanych i zagospodarowanych w województwie łódzkim w ciągu 10 lat zwiększyła się o 16,3%.

Województwo łódzkie znajduje się w centralnej części kraju. Graniczy z sześcioma innymi województwami: mazowieckim, świętokrzyskim, śląskim, opolskim, wielkopolskim i kujawsko-pomorskim. Zgodnie z pomiarami dokonanymi przez Główny Urząd Geodezji i Kartografii, województwo łódzkie od 2010 r. miało powierzchnię 18219 km². Natomiast obszar Polski, który według stanu na początek stycznia 2019 r. wynosił 312705 km², w ciągu analizowanych lat zwiększył się – z 312679 km² w 2010 r. Wynika to zarówno z zastosowania najnowszych metod pomiarowych, zmian linii brzegowej Polski (ulegającej przeobrażeniom w wyniku erozji), jak również położenia głównego nurtu rzek, wzdłuż których przebiega znaczna część granic Polski. Pomimo zmiany terytorium całego kraju, udział powierzchni województwa łódzkiego w powierzchni Polski, we wszystkich latach badanego okresu wynosił 5,8%.

Tablica 3. Powierzchnia geodezyjna według kierunków wykorzystania

Stan w dniu 1 stycznia

Table 3. Geodetic area by the land use

As of 1st January

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	
	w ha in ha				w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Powierzchnia ogólna Total area	1821895	1821895	1821895	1821895	5,8
Użytki rolne ^a Agricultural land ^a	1299894	1284434	1286034	1283946	6,8
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione Forest land as well as woody and bushy land	395130	402290	394863	395087	4,1
Grunty pod wodami powierzchniowymi Lands under surface waters	10954	11324	12204	12238	2,1
Grunty zabudowane i zurbanizowane Built-up and urbanized areas	93312	101893	107950	109857	6,3
Użytki ekologiczne Ecological areas	1164	1326	1328	1306	3,2
Nieuzytki Wasteland	15258	14680	14446	14418	3,1
Tereny różne Miscellaneous land	6183	5948	5070	5043	6,2

^a Łącznie z gruntami zadrzewionymi i zakrzewionymi na użytkach rolnych, ujmowanymi do 2016 r. w pozycji "grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione".

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

^a Including woody and bushy land on agricultural land, classified until 2016 in the item "forest land as well as woody and bushy land".

Source: data of the Head Office of Geodesy and Cartography.

W strukturze powierzchni województwa łódzkiego w 2019 r. (według stanu na początek stycznia) dominowały użytki rolne, które stanowiły 70,5% powierzchni całego województwa (w 2018 r. – 70,6%, a w 2010 r. – 71,3%). Na ich zmniejszenie wpłynął głównie wzrost udziału gruntów zabudowanych i zurbanizowanych, z 5,1% w 2010 r. do 6,0% w 2019 r. Odsetek gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych pozostał w analizowanym okresie na niezmiennym poziomie – 21,7%. Udziały pozostałych grup gruntów nie przekroczyły 1% i na przestrzeni dziesięciu badanych lat nie ulegały znaczącym zmianom.

Według ewidencji geodezyjnej, w ciągu dziesięciu omawianych lat największe zmiany w użytkowaniu gruntów zanotowano w przypadku terenów zabudowanych i zurbanizowanych – wzrost o 17,7% (o 16,5 tys. ha). W odniesieniu do 2010 r. przyrost zaobserwowano także w grupie użytków ekologicznych, których powierzchnia zwiększyła się o 12,2% (142 ha) oraz w grupie gruntów pod wodami powierzchniowymi – wzrost o 11,7% (1,2 tys. ha). W badanym okresie zmniejszył się natomiast areał użytków rolnych – o 1,2% (15,9 tys. ha) oraz nieużytków, dla których odnotowano spadek powierzchni o 5,5% (840 ha).

Grunty zdegradowane – grunty, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także nieodpowiedniej działalności rolniczej.

Grunty zdewastowane – grunty, które w wyniku działalności człowieka lub innych czynników utraciły całkowicie wartości użytkowe.

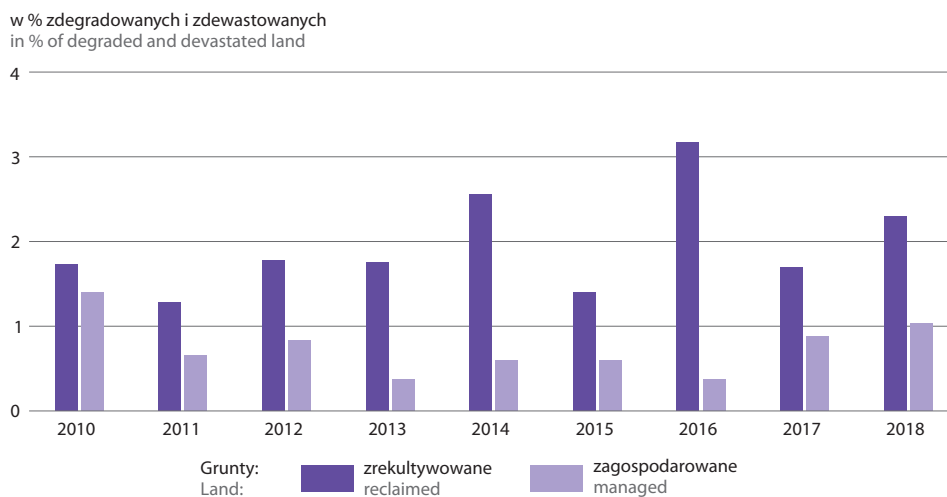
Rekultywacja gruntów – nadanie lub przywrócenie gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Grunty zrekultywowane podlegają zagospodarowaniu, czyli rolniczemu, leśnemu lub innemu rodzajowi użytkowania.

Powierzchnia gruntów zdegradowanych na terenie województwa łódzkiego w 2018 r. zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 27,6% i wyniosła 194 ha. Jednak w odniesieniu do 2010 r. zanotowano wzrost tego typu terenów o 5,4%. Podobny kierunek zmian zaobserwowano w przypadku gruntów zdewastowanych, dla których w ciągu roku zanotowano spadek powierzchni o 4,2% do 4,7 tys. ha, natomiast w porównaniu z 2010 r. powierzchnia tych gruntów zwiększyła się o 9,6%. Łączna powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych w całym analizowanym okresie nie przekroczyła 0,3% powierzchni całego województwa.

W 2018 r. w województwie łódzkim zrekultywowano 113 ha gruntów (o 28,4% więcej niż w 2017 r. oraz o 44,9% więcej niż w 2010 r.). Powierzchnia gruntów zagospodarowanych zwiększyła się w odniesieniu do roku poprzedniego o 10,9% i wyniosła 51 ha (o 19,0% mniej niż w 2010 r.). Ogólnie, tereny w województwie łódzkim, którym nadano lub przywrócono wartość użytkową lub przyrodniczą, oraz te które zostały zagospodarowane, w 2018 r. stanowiły 8,2% gruntów zrekultywowanych i zagospodarowanych na obszarze całego kraju (7,3% w 2017 r. oraz 7,8% w 2010 r.).

Stopień rekultywacji i zagospodarowania gruntów zdegradowanych i zdewastowanych nie jest zadowalający na obszarze województwa łódzkiego, ale również całej Polski. W 2018 r. udział gruntów zrekultywowanych stanowił 2,3% ogólnej powierzchni gruntów zdewastowanych i zdegradowanych w województwie łódzkim oraz 2,5% w skali całego kraju (w 2010 r. udziały te wyniosły odpowiednio 1,7% oraz 2,0%). W przypadku gruntów zagospodarowanych w 2018 r. wskaźniki te wyniosły 1,0% dla województwa łódzkiego oraz 0,8% dla Polski (w 2010 r. odpowiednio 1,4% oraz 0,9%).

Wykres 8. Grunty zrekultywowane i zagospodarowane (w ciągu roku)
 Chart 8. Land reclaimed and managed (during the year)

4.3. Zużycie wody. Ścieki komunalne i przemysłowe

4.3. Water consumption. Municipal and industrial wastewater

W latach 2010–2018 zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie łódzkim zmniejszyło się o 6,7%. W 2018 r. największy udział w zużyciu wody na terenie województwa stanowiła eksploatacja sieci wodociągowej – 43,5%, w tym wykorzystanie sieci wodociągowej przez gospodarstwa domowe – 34,0%. W badanym okresie nastąpił również spadek – o 26,2% – ilości odprowadzanych ścieków przemysłowych i komunalnych, które wymagają oczyszczania. Obniżył się jednak udział ilości ścieków oczyszczanych (z 99,5% w 2010 r. do 96,3% w 2018 r.).

Wśród zasobów występujących na ziemi, za jeden z najważniejszych uważa się wodę. Ponieważ bez wody nie jest możliwe funkcjonowanie wszelkich form życia, bardzo ważne stało się zagadnienie racjonalnej gospodarki wodnej. Z tego względu obserwacji podlegają nie tylko informacje dotyczące zużycia wody, ale również zanieczyszczenia akwenów w postaci ścieków przemysłowych i komunalnych, a także oczyszczania wód z niepożądanych substancji, odbywające się w oczyszczalniach ścieków.

W 2018 r. zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w województwie łódzkim wyniosło 272,1 hm³, co stanowiło 2,9% wody zużytej w całym kraju. Zużycie wody w województwie było większe o 2,1% w odniesieniu do roku poprzedniego, natomiast w porównaniu z 2010 r. zmniejszyło się o 6,7%.

Zużycie wody na potrzeby przemysłu w latach 2010–2018, w przypadku województwa łódzkiego kształtowało się na poziomie 39,0% całkowitego zużycia wody w województwie, podczas gdy w skali całego kraju odsetek ten wyniósł 72,0%. Jednocześnie, zużycie wody do celów produkcji przemysłowej w województwie w ciągu dziewięciu badanych lat stanowiło 1,5% ilości wody zużytej przez przemysł w Polsce.

W 2018 r. zużycie wody w rolnictwie i leśnictwie na terenie województwa łódzkiego stanowiło 17,8% zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności (48,4 hm³). W analizowanych latach w województwie łódzkim zanotowano zmniejszanie się zużycia wody na ten cel (o 6,2% w odniesieniu do 2017 r. oraz o 35,7% w porównaniu z 2010 r.).

W 2018 r. zużycie wody z sieci wodociągowej przez gospodarstwa domowe zwiększyło się o 4,7% w stosunku do roku poprzedniego oraz o 6,7% w odniesieniu do 2010 r. W okresie dziewięciu badanych lat zużycie wody przez gospodarstwa domowe w województwie stanowiło 7,2% ilości wody zużytej na potrzeby gospodarstw na terenie całego kraju.

Tablica 4. Zużycie wody według potrzeb (w ciągu roku)
Table 4. Consumption of water by needs (during the year)

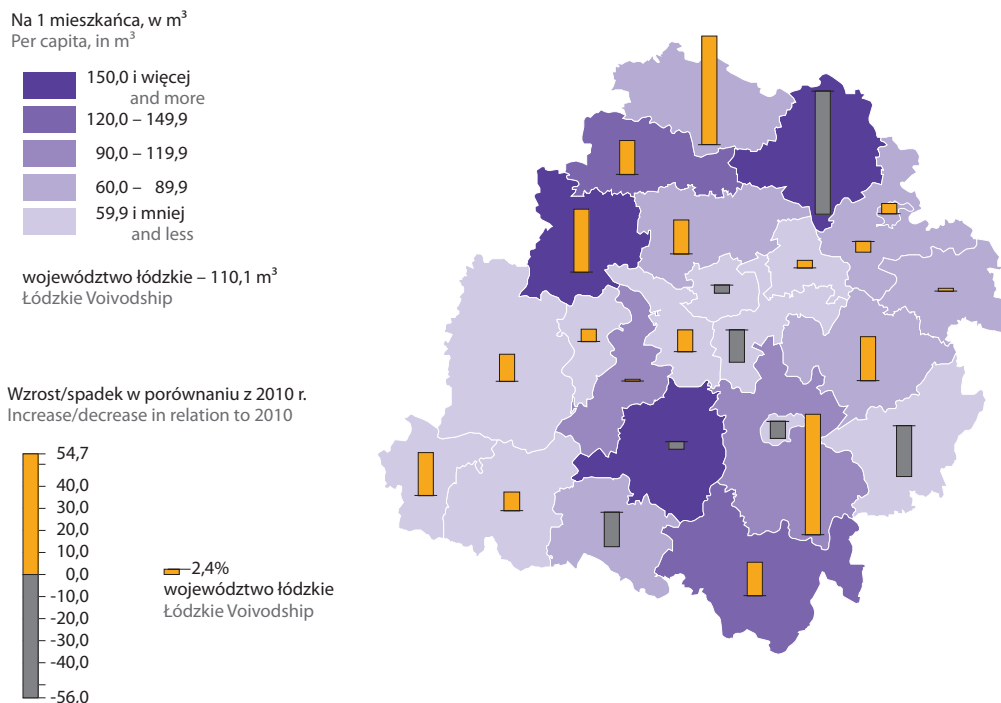
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	
	w hm ³ in hm ³				w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Ogółem Total w tym: of which:	291,6	277,8	266,6	272,1	2,9
Przemysł Industry	106,6	107,4	103,5	105,5	1,5
Rolnictwo i leśnictwo Agriculture and forestry	75,1	54,4	51,6	48,4	5,1
Gospodarstwa domowe Households	86,6	85,8	88,2	92,4	7,2

W latach 2010–2018 łączne zapotrzebowanie na wodę dla gospodarki narodowej i ludności zmniejszyło się o 7,9% (z 321,2 hm³ w 2010 r. do 297,7 hm³ w 2018 r.), natomiast w odniesieniu do roku poprzedniego zanotowano wzrost o 2,5%. W analizowanym okresie wielkość poboru wody w województwie łódzkim stanowiła niespełna 3% całkowitego poboru wody w kraju.

Największy udział w poborze wody przypadają na potrzeby eksploatacji sieci wodociągowej – 48,6% w 2018 r. Pobór wody na ten cel zwiększył się w analizowanym okresie o 3,7% i w 2018 r. wyniósł 144,6 hm³. W ostatnim roku analizy, 35,2% zapotrzebowania na wodę przypadają na cele produkcyjne. Pobór wody dla przemysłu zmniejszył się z 106,5 hm³ w 2010 r. do 104,8 hm³ w 2018 r. Jeszcze większy spadek (o 35,5%) zanotowano w przypadku poboru wody do nawodnień użytków rolnych i gruntów leśnych – z 75,1 hm³ w 2010 r. do 48,4 hm³ w 2018 r.

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę na cele przemysłowe są wody powierzchniowe. Ich pobór w województwie łódzkim w 2018 r. wyniósł 84,1 hm³ i był o 1,6% większy niż w roku poprzednim, ale o 6,6% mniejszy w porównaniu z 2010 r. W ciągu badanych dziewięciu lat zanotowano wzrost poboru wód podziemnych o 29,2% (z 15,7 hm³ w 2010 r. do 20,3 hm³ w 2018 r.). W celu dodatkowego zaopatrzenia przemysłu w wodę, w 2018 r. w województwie łódzkim zakupione zostało 1,8 hm³ wody, tj. o 9,3% więcej niż w roku poprzednim oraz o 16,1% więcej niż w 2010 r.

Mapa 13. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2018 r.
 Map 13. Water consumption for needs of the national economy and population in 2018

Jednym z problemów gospodarki wodnej jest pogarszająca się jakość wody, w stopniu uniemożliwiającym jej naturalne procesy samooczyszczania. Wraz ze wzrostem rozwoju gospodarczego, następuje zwiększenie zagrożenia dla środowiska wodnego w postaci ścieków. W 2018 r. w województwie łódzkim odprowadzono do wód lub do ziemi 96,4 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych wymagających oczyszczania. Pozytywny jest fakt, iż na przestrzeni badanych lat łączna ilość tych ścieków w województwie zmalała o 26,2%.

W latach 2010–2018, ilość odprowadzanych ścieków komunalnych zmniejszyła się o 4,1% (do 84,5 hm³). Jednocześnie ponad 99% tych ścieków zostało oczyszczone. W przypadku ścieków przemysłowych wymagających oczyszczania, zanotowano spadek ich ilości o 72,0% (do 11,9 hm³). Niestety zmniejszył się też stopień ich oczyszczania – z 98,5% w 2010 r. do 70,1% w 2018 r.

Tablica 5. Ścieki komunalne i przemysłowe wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi
Table 5. Industrial and municipal wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Oczyszczalnie ścieków Wastewater treatment plants	240	269	271	266
Ścieki komunalne odprowadzone w ciągu roku w dam ³ Treated municipal wastewater during the year in dam ³	88105	81905	82566	84505
Ścieki przemysłowe odprowadzone w ciągu roku w dam ³ Industrial wastewater discharged during the year in dam ³	42573	16275	10811	11926
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ludności ogółem ^a Population connected to wastewater treatment plants in % of total population ^a	66,0	68,2	69,3	69,5

a Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków – na podstawie szacunków, ludność ogółem – na podstawie bilansów.
a Population connected to wastewater treatment plants – estimated data, total population – based on balances.

Na przestrzeni dziewięciu badanych lat łączna ilość ścieków oczyszczanych w województwie łódzkim zmalała z 130,0 hm³ do 92,5 hm³. Jednocześnie obniżył się udział tych ścieków w ogólnej ilości ścieków wymagających oczyszczenia (z 99,5% w 2010 r. do 96,3% w 2018 r.). Wśród sposobów oczyszczania ścieków dominowały metody oczyszczania z podwyższonym usuwaniem biogenów, a ich udział w łącznej ilości ścieków oczyszczonych wyniósł 83,4% w 2018 r. (wobec 83,6% w 2017 r. oraz 63,4% w 2010 r.). Analiza danych wskazuje na wypieranie metod zorientowanych na mechaniczne usuwanie zanieczyszczeń. W ostatnich dwóch badanych latach udział tego rodzaju metod ukształtował się na poziomie 0,4%, podczas gdy w 2010 r. wynosił 27,4%.

Oczyszczalnia ścieków – zespół podstawowych obiektów technologicznych, służących bezpośrednio do oczyszczania ścieków oraz znajdujących się na wspólnym terenie obiektów pomocniczych niezbędnych dla dostawy energii elektrycznej, wody, stworzenia odpowiednich warunków do pracy i obsługi oczyszczalni. Wyróżnia się oczyszczalnie mechaniczne, chemiczne, biologiczne, z podwyższonym usuwaniem biogenów.

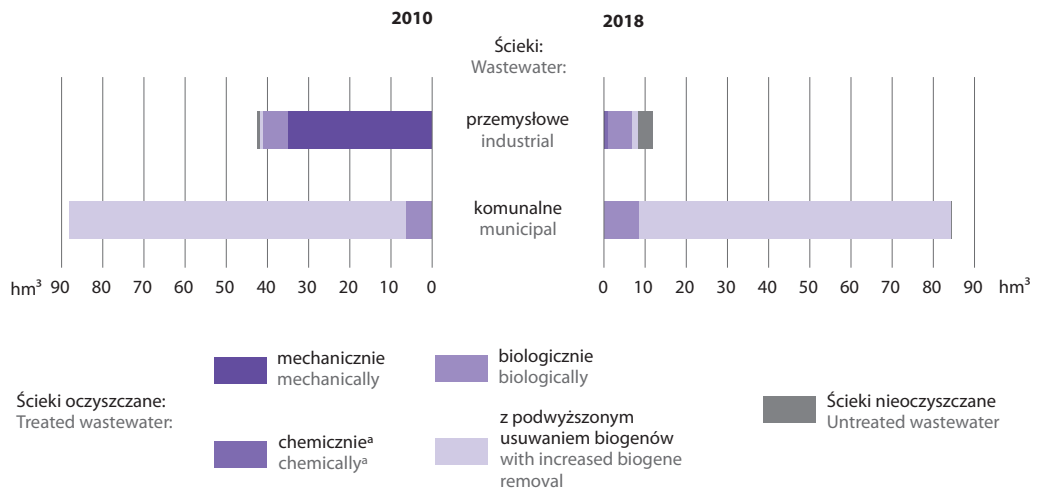
W okresie będącym przedmiotem analizy, liczba oczyszczalni ścieków przemysłowych, które działały na terenie województwa łódzkiego, zmniejszyła się z 80 zakładów w 2010 r. do 62 w 2018 r. (spadek o 22,5%). Potwierdza to ogólną tendencję obserwowaną w całym kraju. W Polsce zanotowano spadek przemysłowych oczyszczalni ścieków z 1155 w 2010 r. do 882 w 2018 r. Część z tych oczyszczalni została zlikwidowana wraz z zamknięciem zakładów przemysłowych lub na skutek reorganizacji.

Łączna przepustowość działających oczyszczalni przemysłowych w 2018 r. wyniosła 57373 m³ na dobę (o 47,2% mniej niż w 2010 r.). Wśród oczyszczalni przemysłowych działających na terenie województwa łódzkiego dominowały oczyszczalnie biologiczne (77,4% w 2018 r. wobec 83,3% w 2017 r. oraz 66,3% w 2010 r.), zaś na drugiej pozycji znalazły się oczyszczalnie mechaniczne (11,3% w 2018 r. wobec 7,6% w 2017 r. oraz 27,5% w 2010 r.). Najmniejszy udział zanotowano dla przemysłowych oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów (4,8% w 2018 r. wobec 4,5% w 2017 r. oraz 3,8% w 2010 r.).

Liczba komunalnych oczyszczalni ścieków funkcjonujących w województwie łódzkim w ostatnim roku analizy wyniosła 204 wobec 160 zakładów w 2010 r. (wzrost o 27,5%). Najwięcej oczyszczalni komunalnych, zarówno w województwie, jak i w Polsce, wykorzystywało biologiczne metody oczyszczania ścieków (w 2018 r. udziały te wyniosły odpowiednio 79,9% oraz 74,9%). W województwie łódzkim działały również komunalne oczyszczalnie, które umożliwiały podwyższone usuwanie biogenów. W 2018 r. w województwie łódzkim nie funkcjonowała natomiast żadna oczyszczal-

nia mechaniczna. Na terenie całego kraju w 2018 r. działało z kolei 8 zakładów stosujących mechaniczne sposoby usuwania zanieczyszczeń ze ścieków.

Wykres 9. Ścieki wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód lub do ziemi
Chart 9. Wastewater requiring treatment discharged into waters or into the ground

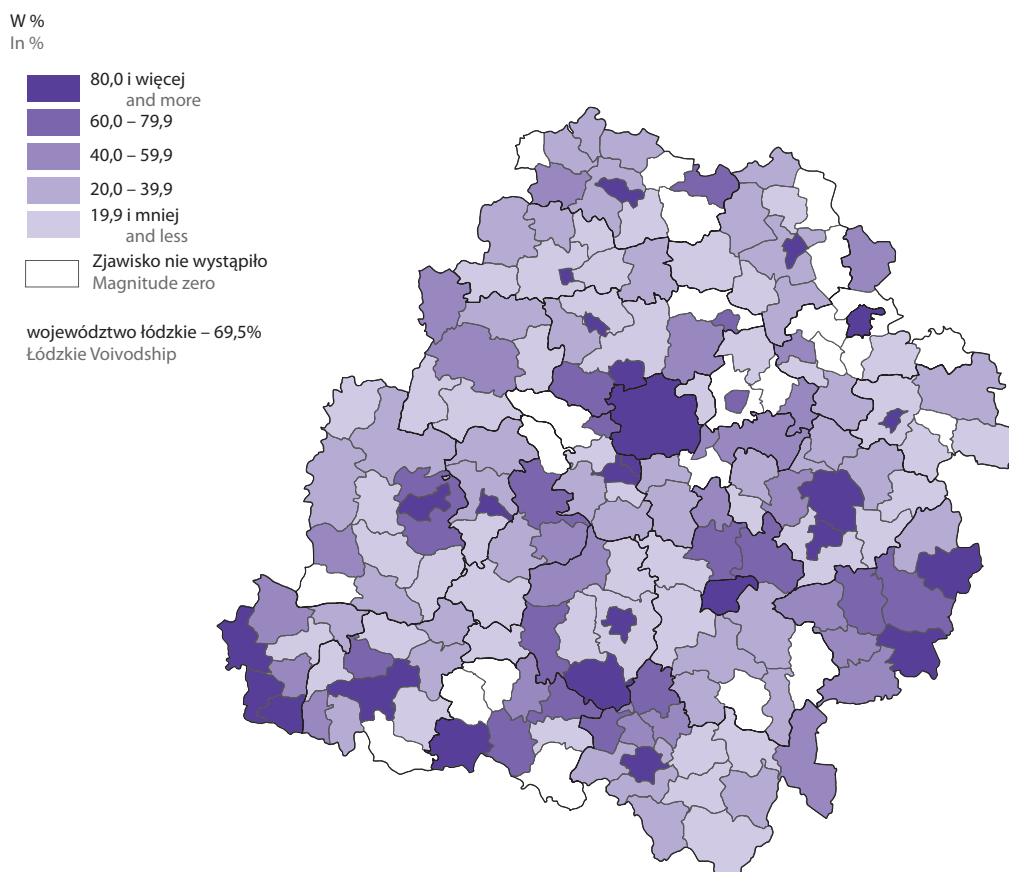
^a Dotyczy tylko ścieków przemysłowych.
^a Data concern only industrial wastewater.

Dane o ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków podano w oparciu o szacunek liczby ludności korzystającej z oczyszczalni pracujących na sieci kanalizacyjnej i oczyszczających ścieki z miast i wsi (łącznie z ludnością korzystającą z oczyszczalni przemysłowych oczyszczających ścieki komunalne).

Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków na terenie województwa łódzkiego wzrósł z 66,0% w 2010 r. do 69,5% w 2018 r, podczas gdy w skali kraju zanotowano w tym czasie wzrost tego wskaźnika z 64,7% do 74,0% w 2018 r. Mieszkańcy województwa obsługiwani przez oczyszczalnie w 2018 r. stanowili 6,0% ludności Polski korzystającej z tego typu urządzeń (6,1% w 2017 r. oraz 6,7% w 2010 r.).

Wśród powiatów województwa łódzkiego, oczyszczalnie ścieków w największym stopniu obsługiwały mieszkańców miast na prawach powiatu. W 2018 r. w Łodzi udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków wyniósł 98,3%, w Skierniewicach – 96,7%, zaś w Piotrkowie Trybunalskim – 96,5%. Wśród pozostałych powiatów największy odsetek odnotowano w powiecie zduńskowolskim – 72,7% oraz pabianickim – 72,6%. W dziewięciu powiatach mniej niż połowa mieszkańców była obsługiwana przez obiekty służące do oczyszczania ścieków, przy czym najmniejsze wartości wskaźnika zanotowano w powiatach: piotrkowskim – 34,3%, poddębickim – 31,1% oraz skierniewickim – 15,6%.

Mapa 14. Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2018 r.
 Map 14. Population connected to wastewater treatment plants in 2018

4.4. Zanieczyszczenia i ochrona powietrza

4.4. Pollution and protection of air

W latach 2010–2018 w województwie łódzkim spośród zanieczyszczeń gazowych odprowadzanych do atmosfery, wzrost emisji zanotowano w przypadku tlenku węgla (o 75,7%) oraz dwutlenku węgla (o 23,0%). Natomiast wielkość całkowitej emisji zanieczyszczeń pyłowych w województwie łódzkim obniżyła się o 40,7% w porównaniu z 2010 r.

Przez zanieczyszczanie powietrza rozumie się wprowadzanie przez człowieka, bezpośrednio lub pośrednio, do powietrza: substancji stałych, ciekłych lub gazowych w takich ilościach, które mogą zagrażać zdrowiu człowieka, ujemnie wpływać na klimat, przyrodę żywą, glebę lub wodę, a także spowodować inne szkody w środowisku.

W latach 2010–2018 w województwie łódzkim zanotowano wzrost wartości całkowitej emisji gazowych zanieczyszczeń powietrza – o 22,8%, na co wpływ miało przede wszystkim zwiększenie odprowadzonego do atmosfery dwutlenku węgla (wzrost o 1,4% w porównaniu z 2017 r. oraz o 23,0% w odniesieniu do 2010 r.). W przypadku emisji zanieczyszczeń gazowych w województwie, udział wprowadzanego do powietrza CO₂, we wszystkich latach będących przedmiotem analizy, wynosił nie mniej niż 99,5%. Należy dodatkowo zauważyć, że w 2018 r. emisja dwutlenku węgla z zakładów zlokalizowanych w województwie stanowiła 20,6% całkowitej emisji CO₂ z terenu całego kraju (20,3% w 2017 r. oraz 16,6% w 2010 r.) i stanowiła najwyższy odsetek spośród wszystkich województw.

Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych – ilość zanieczyszczeń pyłowych odprowadzonych do atmosfery w ciągu roku i obejmuje poszczególne rodzaje tych zanieczyszczeń, tj.: pyły ze spalania paliw, cementowo-wapienne i materiałów ogniotrwałych, krzemowe, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowe, sadzę i inne emitowane w danym zakładzie zanieczyszczenia pyłowe.

Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych – ilość zanieczyszczeń gazowych odprowadzonych przez jednostkę sprawozdawczą do atmosfery w ciągu roku i obejmuje następujące rodzaje zanieczyszczeń: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla, węglowodory i inne emitowane przez dany zakład zanieczyszczenia gazowe.

Tablica 6. Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza
Table 6. Emission of air pollutants from plants especially noxious to air quality

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	
	tys. ton/rok thousand of tonnes/year				w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Emisja zanieczyszczeń gazowych Emission of gases pollutions					
Ogółem Total	35704,6	42262,6	43209,4	43835,7	20,6
w tym: of which:					
dwutlenek siarki sulphur dioxide	89,0	84,2	45,3	51,5	23,7
tlenki azotu nitrogen oxides	55,3	43,0	36,7	37,0	18,1
tlenek węgla carbon monoxides	20,3	25,2	34,3	35,6	10,9
dwutlenek węgla carbon dioxide	35538,3	42108,5	43091,7	43710,1	20,6
Emisja zanieczyszczeń pyłowych Emission of particulates pollutions					
Ogółem Total	4,2	2,8	2,3	2,5	7,9
w tym ze spalania paliw of which from fuel combustion	3,5	2,2	1,8	2,0	11,5

Analiza zanieczyszczeń gazowych w województwie, przeprowadzona bez dwutlenku węgla, pokazuje, że łączna ilość emisji pozostałych substancji, w ciągu dziewięciu badanych lat zmniejszyła się o 24,5% (z 166,3 tys. ton w 2010 r. do 125,6 tys. ton w 2018 r.), natomiast w porównaniu z 2017 r. zanotowano wzrost o 6,7%. Jednym z głównych zanieczyszczeń gazowych emitowanych do powietrza był dwutlenek siarki (SO₂), którego emisja również wykazała tendencję spadkową w stosunku do 2010 r. (o 42,1% w przypadku województwa oraz o 58,1% w przypadku całego kraju), natomiast w odniesieniu do 2017 r. w województwie łódzkim odnotowany został wzrost o 13,7%, podczas gdy w kraju utrzymał się spadek – o 10,8%. Udział emisji SO₂ z terenu województwa łódzkiego wzrósł z 17,1% w 2010 r. do 23,7% w 2018 r. i podobnie jak w przypadku CO₂, był to najwyższy odsetek zanotowany wśród wszystkich województw.

Tlenki azotu należały również do podstawowych zanieczyszczeń, które emitowane były do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w Polsce. Po raz kolejny udział emisji z terenu województwa łódzkiego (18,1%), osiągnął najwyższą pozycję w emisji pochodzącej z zakładów zlokalizowanych na terenie całego kraju. W 2018 r. emisja tego gazu w województwie wyniosła 37,0 tys. ton i była o 0,8% wyższa niż w roku poprzednim, natomiast w odniesieniu do 2010 r. odnotowano spadek o 33,1%. W przypadku tlenku węgla emisja w województwie łódzkim wzrosła zarówno w odniesieniu do 2017 r., jak i 2010 r. (odpowiednio o 3,9% oraz o 75,7%). Udział emisji tego gazu w 2018 r. wyniósł 10,9% krajowej emisji tlenku węgla (9,9% w 2017 r. oraz 5,9% w 2010 r.)

W 2018 r. wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych w województwie łódzkim wzrosła o 7,7% w odniesieniu do roku poprzedniego i wyniosła 2,5 tys. ton (w porównaniu z 2010 r. zanotowano natomiast spadek emisji o 40,7%). Ilość zanieczyszczeń pyłowych odprowadzanych do atmosfery z województwa łódzkiego stanowiła 7,9% krajowej emisji (6,5% w 2017 r. oraz 6,7% w 2010 r.). Największą część tej emisji stanowiły pyły ze spalania paliw – 79,8% wszystkich zanieczyszczeń pyłowych w województwie łódzkim w 2018 r. (77,6% w 2017 r. oraz 82,7% w 2010 r.). Wielkość emisji pyłów pochodzących ze spalania paliw wzrosła o 10,7% w stosunku do 2017 r., zaś w porównaniu z 2010 r. odnotowano jej spadek o 42,8%.

Wśród zanieczyszczeń pyłowych wyemitowanych przez zakłady z terenu województwa łódzkiego pyły cementowo-wapienne i materiałów ogniotrwałych stanowiły 4,8% (5,1% w 2017 r. oraz 3,2% w 2010 r.). Ich ilość obniżyła się w ciągu dziewięciu badanych lat o 11,1% i nieznacznie wzrosła w odniesieniu do 2017 r. (o 0,8%).

Stopień redukcji zanieczyszczeń w zakładach szczególnie uciążliwych w województwie łódzkim systematycznie zwiększał się w analizowanym okresie. Podczas gdy w 2010 r. wynosił on 64,5%, to w 2018 r. skuteczność działania urządzeń oczyszczających wzrosła do 87,4%. W skali całego kraju stopień redukcji zanieczyszczeń gazowych w 2018 r. wyniósł 66,7% wobec 57,4% w 2010 r.

Skuteczność działania urządzeń oczyszczających, określana jako **stopień redukcji zanieczyszczeń**, jest wielkością charakterystyczną dla urządzeń i wskazuje, jaki procent całkowitej ilości danego zanieczyszczenia wprowadzonego do urządzenia został przez to urządzenie zatrzymany. Wskaźnik ten wyraża się procentowym stosunkiem ilości zanieczyszczenia zatrzymanego do ilości zanieczyszczenia wytworzonego, tj.: zatrzymanego i wyemitowanego. Wartość tego wskaźnika może wahać się od 0 do 100%. Im bliższa jest 100%, tym większy jest potencjał ochronny danego źródła zanieczyszczeń. Wskaźnik dotyczący stopnia redukcji zanieczyszczeń gazowych został wyliczony i przedstawiony bez uwzględnienia wielkości emisji CO₂.

W przypadku redukcji zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla), w trzech ostatnich latach analizy, województwo łódzkie charakteryzowało się najwyższymi wartościami tego wskaźnika. Oznacza to, że 100% zanieczyszczeń wytworzonych w województwie zostało zatrzymanych w urządzeniach przeznaczonych do ich redukcji. W skali całego kraju od 2013 r., wskaźnik ten przyjmował wartość 99,8%.

W 2018 r. największa emisja zanieczyszczeń w województwie łódzkim pochodziła z zakładów wytwarzających i zaopatrujących w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (sekcja D) oraz z przetwórstwa przemysłowego (sekcja C). W przypadku emisji zanieczyszczeń pyłowych udział zakładów zaklasyfikowanych do sekcji D wyniósł 68,0%, zaś dla przedsiębiorstw z sekcji C – 32,0%. W przypadku emisji zanieczyszczeń gazowych udziały te wyniosły odpowiednio 94,1% oraz 5,7%.

W latach 2010–2018 emisja zanieczyszczeń pyłowych w województwie łódzkim zmniejszała się zarówno w zakładach działających w ramach przetwórstwa przemysłowego (o 33,3%), jak i zakładach wytwarzających i zaopatrujących w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 39,4%). Emisja gazów natomiast w przypadku obu sekcji wzrosła – dla sekcji C o 21,5%, zaś dla sekcji D – o 23,1%.

4.5. Ochrona przyrody. Lasy

4.5. Nature protection. Forests

W końcu 2018 r. powierzchnia obszarów prawnie chronionych wynosiła 355,8 tys. ha, co stanowiło 19,5% powierzchni województwa łódzkiego (tj. o 0,1 p. proc. mniej niż w końcu 2010 r.). Dominującą formą obszarów prawnie chronionych były obszary chronionego krajobrazu oraz parki krajobrazowe. Grunty leśne zajmowały powierzchnię 398,9 tys. ha (21,9% powierzchni województwa), w tym lasy 391,6 tys. ha. Lesistość wyniosła 21,5% (wzrost o 0,4 p. proc wobec 2010 r.).

Park narodowy – obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe.

Rezerwaty przyrody – obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Park krajobrazowy – obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania i popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

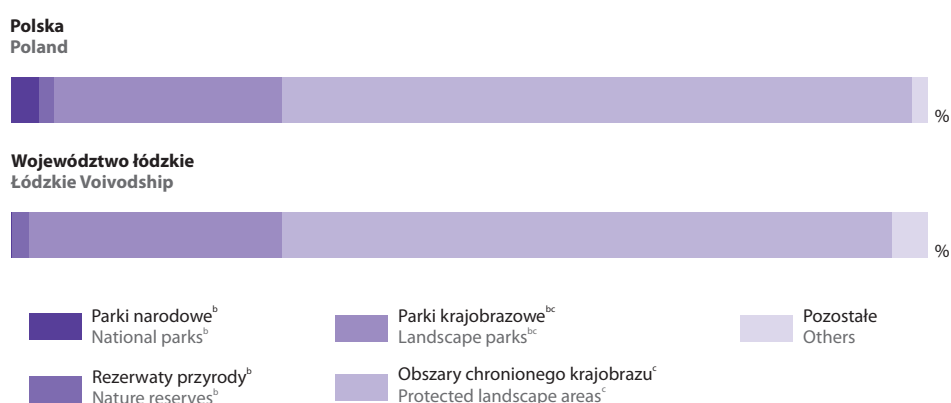
Obszar chronionego krajobrazu – tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych.

Obszary Natura 2000 – obszar utworzony w celu ochrony populacji dziko występujących ptaków lub siedlisk przyrodniczych lub gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe – fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na walory widokowe lub estetyczne.

Powierzchnia obszarów prawnie chronionych w końcu 2018 r. wynosiła 355,8 tys. ha, co stanowiło 19,5% powierzchni województwa łódzkiego (tj. mniej o 0,2 p. proc. niż w końcu poprzedniego roku oraz o 0,1 p. proc. mniej niż w końcu 2010 r.). W skali całego kraju obszary te (10,2 mln ha) zajmowały 32,6% (wobec 32,5% w końcu 2017 r. oraz 32,4% w końcu pierwszego z badanych lat).

Wykres 10. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona^a w 2018 r.
Chart 10. Area of special nature value under legal protection^a in 2018

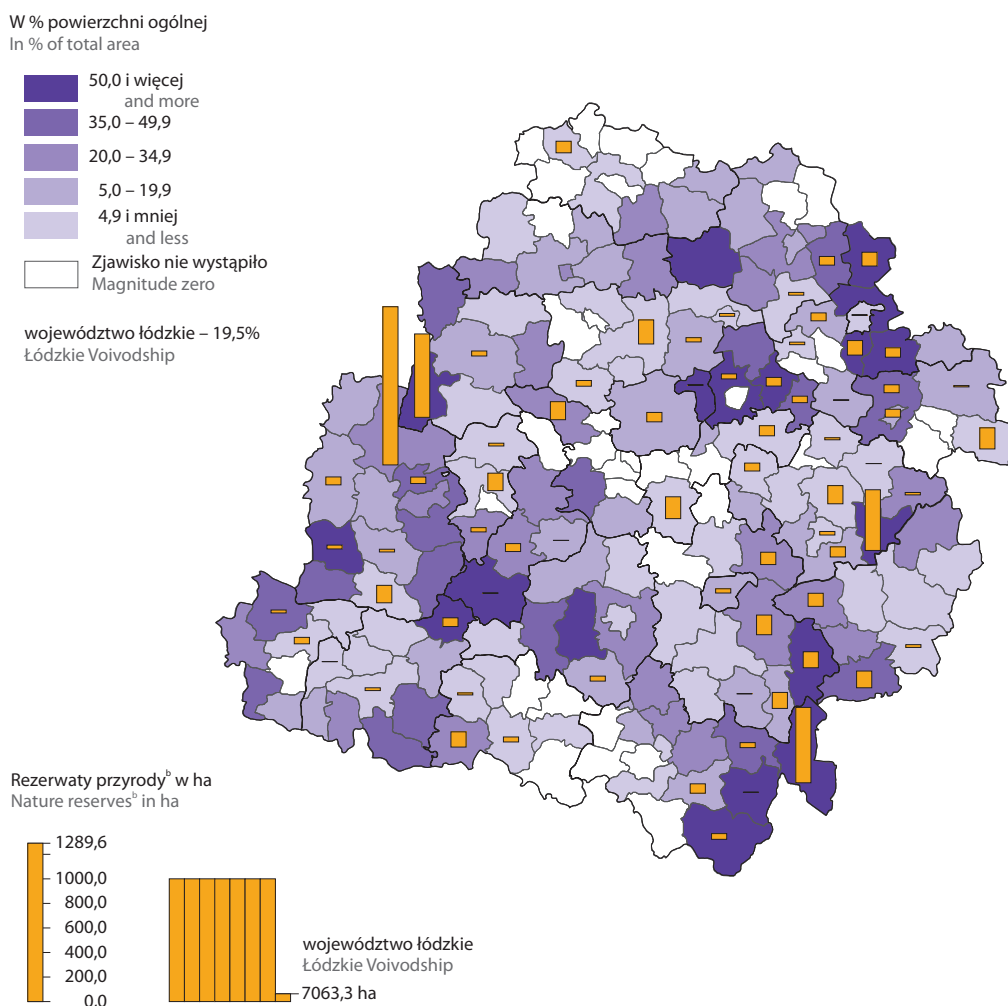

a Łącznie z tą częścią obszarów sieci Natura 2000, która mieści się w granicach obszarów prawnie chronionych. b Bez otuliny. c Bez rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu.

a Including this part of Natura 2000 areas which is located within the legally protected areas. b Excluding protection zones. c Excluding nature reserves and other forms of nature protection situated in the area of landscape parks and protected landscape areas.

Zarówno w łódzkim jak i na terenie całego kraju, w strukturze powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej w 2018 r. dominowały obszary chronionego krajobrazu oraz parki krajobrazowe. W województwie zajmowały one odpowiednio 66,7% i 27,5% ogółu obszarów prawnie chronionych, w Polsce – 68,8% oraz 24,8%.

Mapa 15. Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona^a w 2018 r.
Map 15. Area of special nature value under legal protection^a in 2018

a Łącznie z tą częścią obszarów sieci Natura 2000, która mieści się w granicach obszarów prawnie chronionych. b Bez otuliny.
a Including this part of Natura 2000 areas which is located within the legally protected areas. b Excluding protection zones.

Do 2018 r. w Polsce utworzono 23 parki narodowe o łącznej powierzchni 315,1 tys. ha, co stanowiło 1,0% powierzchni kraju. Województwo łódzkie nie posiadało tej formy ochrony przyrody na swoim obszarze. Na terenie województwa znajdował się jedynie fragment Kampinoskiego Parku Narodowego o powierzchni 68,3 ha.

W końcu 2018 r. w łódzkim ustanowionych było 87 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 7,0 tys. ha, co stanowiło 0,4% powierzchni województwa. W stosunku do pierwszego z analizowanych lat ich liczba zmniejszyła się o 2, natomiast powierzchnia o 403,9 ha. W kraju w tym czasie ustanowionych było 1501 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 169,6 tys. ha, co stanowiło 0,5% powierzchni kraju.

Parki krajobrazowe (Międzyrzecza Warty i Widawki, Sulejowski, Załęczański, Spalski, Bolimowski, Wzniesień Łódzkich oraz Przedborski) zajmowały łącznie 97,8 tys. ha (tj. 5,4% powierzchni województwa). Od 2010 r. obszar parków krajobrazowych w łódzkim zwiększył się 2,4 tys. ha, w konsekwencji czego ich udział w powierzchni ogółem wzrósł o 0,2 p. proc. Parki krajobrazowe (bez otuliny, rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie parków krajobrazowych) w Polsce zajmowały teren 2,5 mln ha (tj. 8,1% powierzchni kraju).

Obszary chronionego krajobrazu (bez otuliny, rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody położonych na terenie obszarów chronionego krajobrazu) o łącznej powierzchni 237,2 tys. ha zajmowały 13,0% obszaru województwa. W stosunku do 2017 r. ich obszar zmalał o 4,2 tys. ha, a wobec 2010 r. – o 3,7 tys. ha. Ta forma ochrony krajobrazu obejmowała 22,4% powierzchni Polski (7,0 mln ha).

W końcu 2018 r. zarejestrowanych było 2,4 tys. pomników przyrody. W porównaniu do pierwszego z analizowanych lat ich liczba zmniejszyła się o 1,2 tys. W kraju znajdowało się 35,0 tys. pomników przyrody, tj. o 1,3 tys. mniej niż w 2010 r. Wśród tego rodzaju obiektów w województwie znajdowało się: 2198 pojedynczych drzew, 141 grup drzew, 46 alei drzew, 14 głazów narzutowych.

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe o łącznej powierzchni 11,9 tys. ha (o 0,4 tys. ha wyższej niż w 2010 r.) zajmowały 0,7% powierzchni województwa. Ta forma ochrony przyrody na terenie całego kraju występowała na obszarze 118,9 tys. ha, tj. o 25,4 tys. ha większym niż w 2010 r.

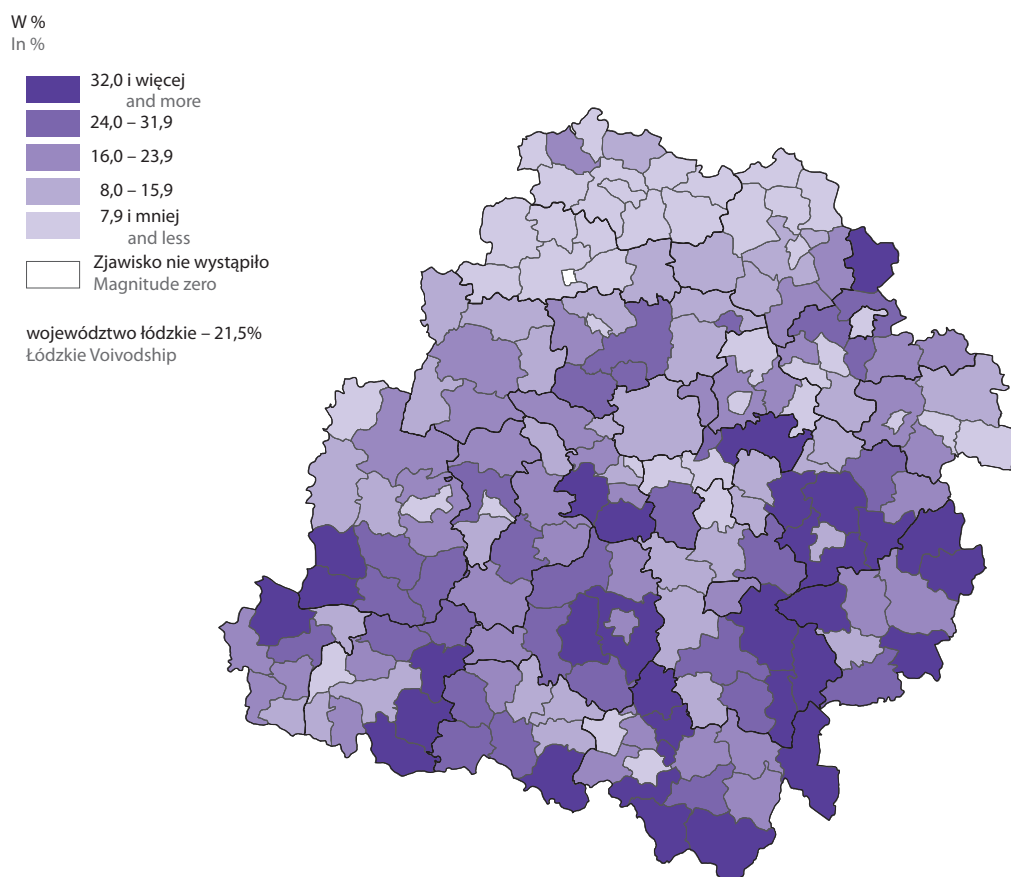
W końcu 2018 r. powierzchnia parków spacerowo-wypoczynkowych, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej wyniosła w województwie 3,9 tys. ha, w Polsce natomiast 61,0 tys. ha. Zarówno w przypadku województwa jak i kraju, udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem we wszystkich badanych latach kształtował się na poziomie 0,2%.

Obszar objęty europejską siecią Natura 2000 zajmował w województwie łódzkim w 2018 r. 93,9 tys. ha i był o 2,2 tys. ha większy niż w 2010 r. Na specjalne obszary ochrony siedlisk przypadało 53,7 tys. ha (2,9% powierzchni województwa), zaś pozostałe 40,2 tys. ha to obszary specjalnej ochrony ptaków (2,2%). W Polsce obszary specjalnej ochrony ptaków (4,9 mln ha) stanowiły 15,7% powierzchni kraju, natomiast specjalne obszary ochrony siedlisk (3,5 mln ha) – 11,2%.

Lesistość – stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geodezyjnej kraju (danej jednostki terytorialnej: województwa, powiatu, gminy).

W końcu 2018 r. grunty leśne zajmowały powierzchnię 398,9 tys. ha (21,9% powierzchni województwa oraz 4,2% powierzchni wszystkich gruntów leśnych w kraju), z tego lasy 391,6 tys. ha (4,2% powierzchni lasów w Polsce). W stosunku do poprzedniego roku powierzchnia gruntów leśnych zwiększyła się o 422 ha, w tym lasów o 408 ha, natomiast w odniesieniu do 2010 r. ich obszar był o 7,5 tys. ha większy. Lasy publiczne stanowiły 65,4% ogólnej powierzchni lasów w województwie, a w zarządzie Lasów Państwowych znajdowało się 63,0% ogólnej powierzchni lasów. Stosunek procentowy powierzchni lasów do ogólnej powierzchni geograficznej województwa wzrósł w analizowanych latach o 0,4 p. proc. i osiągnął poziom 21,5%. W przypadku całego kraju w 2018 r. wskaźnik lesistości ukształtował się na poziomie 29,6%.

Mapa 16. Lesistość w 2018 r.
 Stan w dniu 31 grudnia
 Forest cover in 2018
 As of 31st December

W 2018 r. najwyższy wskaźnik lesistości odnotowano w gminach: Inowłódz (59,1%), Poświętne (57,9%), Przedbórz (54,8%) i Lubochnia (53,5%), zaś najmniej zalesione były Łęczycza (0,0% brak lasów), Ksawerów (0,1%), Żychlin (0,3%), Dąbrowice (0,3%), Góra Świętej Małgorzaty (0,4%) oraz Bedlno (0,8%).

Do zwierząt objętych ochroną w województwie łódzkim należały bobry europejskie. Na przestrzeni analizowanego okresu ich liczba zwiększyła się ponad dwukrotnie z 1,5 tys. sztuk w 2010 r. do 3,8 tys. sztuk w 2018 r. Bobry zamieszkujące na terenach łódzkiego stanowiły 3,0% tego gatunku w całym kraju. W 2010 r. na terenie województwa żyło 20 żubrów, w 2017 r. ich liczba zmniejszyła się do 6 sztuk, natomiast zaś w ostatnim roku nie odnotowano ani jednego przedstawiciela tego gatunku. W Polsce natomiast ich ilość wzrosła z 1,2 tys. sztuk w 2010 r., do 1,8 tys. sztuk w ostatnim z analizowanych lat.

4.6. Odpady przemysłowe i komunalne

4.6. Industrial and municipal waste

W ciągu 2018 r. w województwie łódzkim wytworzono 10,0 mln ton odpadów przemysłowych (tj. o 42,4% więcej w stosunku do poprzedniego roku). Na składowiskach własnych w końcu 2018 r. składowano 117,1 mln ton odpadów (o 7,7% więcej niż w końcu 2017 r.).

W 2018 r. zebrano łącznie 788,5 tys. ton odpadów komunalnych (o 82,6 tys. ton więcej w stosunku do roku ubiegłego). Selektywna zbiórka (241,5 tys. ton) stanowiła 30,6% ogólnej masy zebranych odpadów komunalnych. Średnio na jednego mieszkańca województwa przypadało 97,7 kg odpadów zebranych selektywnie.

W ciągu 2018 r. w województwie łódzkim wytworzono 10,0 mln ton odpadów przemysłowych, co stanowiło 8,7% odpadów przemysłowych wytworzonych w Polsce. W odniesieniu do 2017 r. zanotowano zwiększenie ich ilości o 42,4% oraz o 61,7% w porównaniu z pierwszym obserwowanym rokiem.

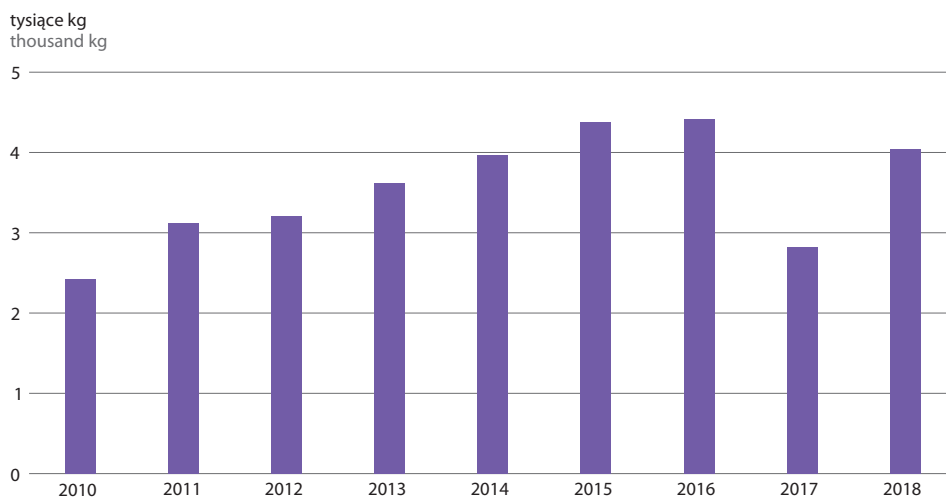
Tablica 7. Odpady przemysłowe
Table 7. Industrial waste

Wyszczególnienie Specification	2010	2018	
	w tysiącach ton in thousand tonnes		w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Odpady wytworzone (w ciągu roku) – ogółem Waste generated (during the year) – total	6173,4	9980,1	8,7
w tym: of which:			
unieszkodliwione we własnym zakresie disposed by producers on its own	.	8434,6	35,5
przekazane innym odbiorcom transferred to other recipients	.	831,0	1,2
magazynowane czasowo temporarily stored	98,3	137,2	10,8
Odpady dotychczas składowane (stan w końcu roku) – ogółem Waste landfilled (at the end of the year) – total	58076,7	117116,3	6,7

Odpady unieszkodliwione we własnym zakresie przez wytwórcę w województwie łódzkim (8,4 mln ton) stanowiły 35,5% wszystkich odpadów unieszkodliwionych na terenie kraju. Czasowo magazynowano 137,2 tys. ton odpadów (10,8% odpadów magazynowanych w całej Polsce), tj. o 36,0% więcej niż w 2017 r. i o 39,6% więcej w stosunku do 2010 r.). Natomiast 0,8 mln ton odpadów przekazano innym odbiorcom (1,2% odpadów przekazanych na terenie całego kraju).

Na składowiskach (hałdach, stawach osadowych) własnych w końcu 2018 r. składowano 117,1 mln ton odpadów (o 7,7% więcej niż w końcu 2017 r. oraz przeszło dwa razy więcej wobec 2010 r.), co stanowiło 6,7% odpadów nagromadzonych na terenie całego kraju.

Wykres 11. Odpady przemysłowe wytworzone w ciągu roku na 1 mieszkańca
 Chart 11. Industrial waste generated during the year per capita

W latach 2010–2016 wartość wskaźnika charakteryzująca ilość odpadów przemysłowych wytworzonych w przeliczeniu na 1 mieszkańca systematycznie rosła (od 2424,2 kg w pierwszym z badanych lat do 4407,8 kg w 2016 r.), podczas gdy w Polsce przyjmował on mniej zróżnicowane wartości (odpowiednio 2946,2 kg w 2010 r. i 3339,0 kg w 2016 r.). W 2017 r. na 1 mieszkańca województwa przypadało 2825,1 kg odpadów przemysłowych (w Polsce – 2961,6 kg), natomiast w ostatnim z analizowanych lat – 4039,5 kg (przy średniej dla Polski niższej o 1036,9 kg).

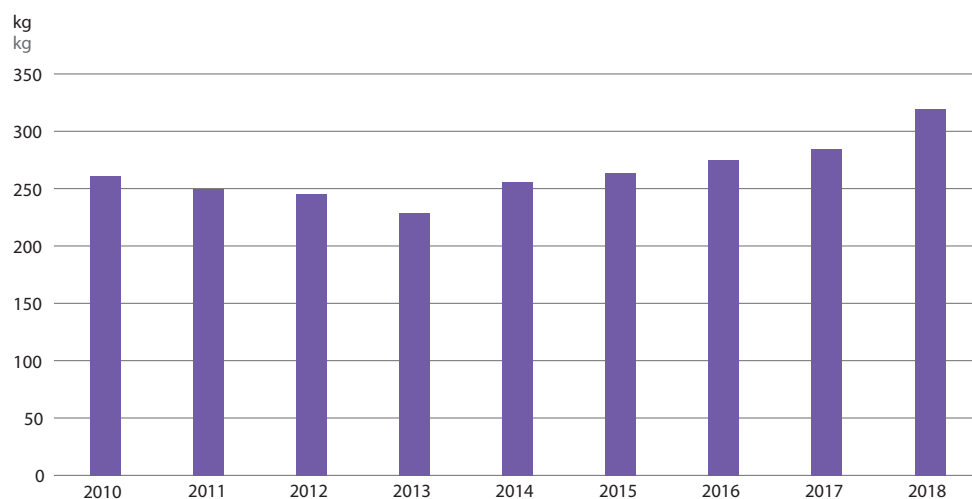
Odpady komunalne – odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych

W 2013 r. w wyniku zmiany ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach¹ zmienił się system gospodarki odpadami. W rezultacie gminy przejęły obowiązki odbioru odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości, na których zamieszkują mieszkańcy, zaś właściciele nieruchomości zostali zobowiązani do selektywnej zbiórki odpadów komunalnych powstałych na terenie swojej nieruchomości. W wyniku tych zmian wszyscy mieszkańcy województwa łódzkiego zostali objęci zbiórką odpadów komunalnych, podczas gdy jeszcze w 2010 r. odsetek ten wynosił 72,2% (w Polsce – 79,8%).

W 2018 r. na terenie województwa łódzkiego zebrano łącznie 788,5 tys. ton odpadów komunalnych (stanowiły one 6,3% odpadów zebranych w Polsce), tj. więcej o 82,6 tys. ton w stosunku do roku poprzedniego oraz 123,3 tys. ton wobec 2010 r. (tj. więcej odpowiednio o 11,7% i 18,5%). W przeliczeniu na jednego mieszkańca województwa zebrano 319,2 kg odpadów komunalnych (tj. o 5,9 kg mniej niż w kraju). W 2017 r. wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 284,6 kg, tj. aż o 26,9 kg niższym niż w Polsce. Jedynie w pierwszym z analizowanych lat wielkość odpadów komunalnych zebranych w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie (261,2 kg) przewyższała (o 0,6 kg) przeciętną wartość dla Polski.

¹ Ustawa z dnia 25 stycznia 2013 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, Dz. U. z 2013 r., poz. 228, z późniejszymi zmianami.

Wykres 12. Odpady komunalne zebrane w ciągu roku na 1 mieszkańca
Chart 12. Municipal waste collected during the year per capita

Tablica 8. Odpady komunalne zebrane selektywnie w ciągu roku
Table 8. Municipal waste collected separately during the year

Wyszczególnienie Specification	2010		2018			
	Ogółem Total	w tym z gospodarstw domowych of which from households	Ogółem Total		w tym z gospodarstw domowych of which from households	
			w tonach in tonnes		w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	w tonach in tonnes
Ogółem Total w tym: of which:	56324	35521	241488	6,7	218780	6,6
papier i tektura paper and cardboard	8361	2838	10780	4,0	8174	3,8
szkło glass	13098	9793	28863	5,7	27888	5,9
tworzywa sztuczne plastics	5533	4212	14999	4,5	13968	4,6
metale metals	1017	855	271	2,3	267	2,6
tekstylia textiles	2322	2190	137	6,1	123	6,2
zużyte urządzenia elektryczne i elektro- niczne waste electrical and elec- tronic equipment	1411	1312	1838	5,0	1834	5,2

Ilość odpadów komunalnych zebranych selektywnie w województwie łódzkim systematycznie wzrasta. W 2010 r. selektywna zbiórka stanowiła zaledwie 8,5% w ogólnej masie zebranych odpadów komunalnych (56,3 tys. ton), w 2017 r. – 27,6% (194,8 tys. ton), natomiast w ostatnim z analizowanych lat – 30,6% (241,5 tys. ton). Na terenie kraju odsetek ten kształtował się na zbliżonym poziomie i wynosił odpowiednio 8,6%, 27,1% oraz 28,9%. Odpady zebrane w sposób selektywny w łódzkim stanowiły 6,7% zbiórki selektywnej na terytorium całego kraju w 2018 r.

Średnio na jednego mieszkańca województwa przypadało 97,7 kg odpadów zebranych selektywnie (o 19,2 kg więcej w stosunku do 2017 r. oraz o 75,6 kg więcej niż w 2010 r.), przy średniej dla Polski wynoszącej 93,9 kg (w 2017 r. – 84,3 kg, w 2010 r. – 22,3kg).

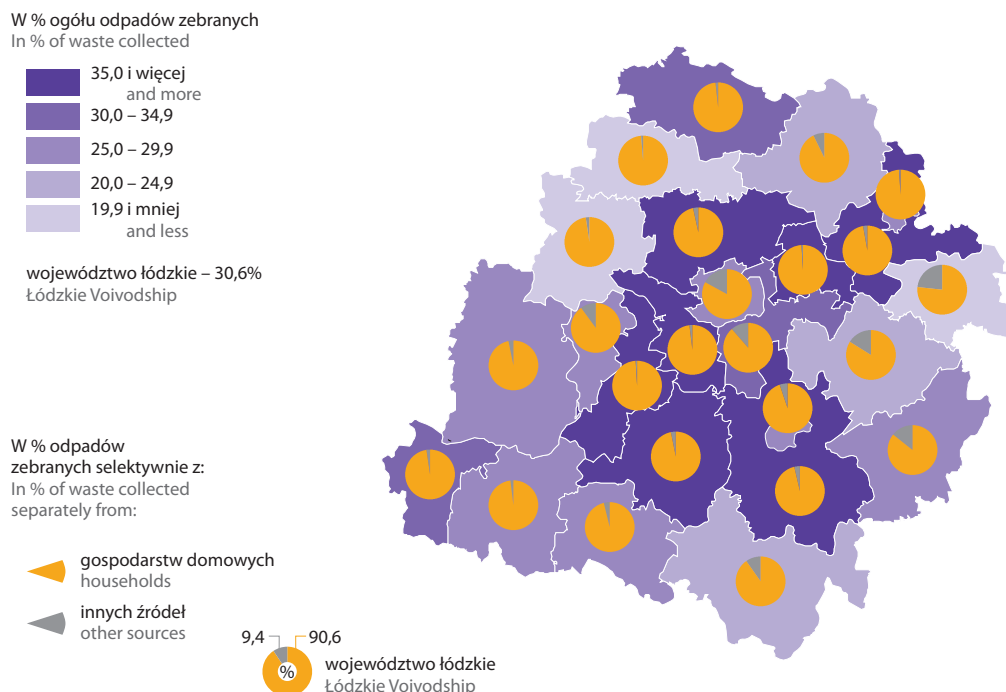
W strukturze odpadów komunalnych zebranych selektywnie w 2018 r. największy udział miały odpady biodegradowalne (82,0 tys. ton) – 34,0% (wobec 32,7% w 2010 r.), zmieszane odpady opakowaniowe (53,7 tys. ton) – 22,3% (w 2016 r. – 25,3%) oraz odpady wielkogabarytowe (33,4 tys. ton) – 13,8% (w 2010 r. – 10,9%). W latach 2010–2018 największy spadek udziału nastąpił we frakcjach szkło (o 11,3 p. proc. do poziomu 12,0%) oraz papier i tektura (o 10,4 p. proc. do poziomu 4,5%).

Ilość selektywnie zebranych odpadów jest zróżnicowana w poszczególnych powiatach i zależy w dużym stopniu od tego, jak został zorganizowany przez władze lokalne system zbierania tego typu odpadów. Najwyższy odsetek odpadów komunalnych zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów komunalnych zebranych w ciągu całego 2018 r. wystąpił w powiatach: łaskim (44,2%), skierniewickim (42,8%), zgierskim (41,4%) oraz pabianickim (41,2%). Najmniej korzystna sytuacja miała miejsce w powiatach: poddębickim (15,7%), łęczyckim (18,4%), rawskim (18,9) i tomaszowskim (21,0%).

Wśród odpadów komunalnych zebranych selektywnie na terenie województwa w 2018 r., 90,6% stanowiły odpady z gospodarstw domowych. Pozostałe 9,4% odpadów pochodziło z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji). Największy udział odpadów pochodzących z gospodarstw domowych dotyczył Skierniewic (99,2%) oraz powiatów: łaskiego (99,1%) i brzezińskiego (99,1%), zaś najniższy – powiatu rawskiego (76,9%) oraz Łodzi (83,0%).

Mapa 17. Odpady komunalne zebrane selektywnie w 2018 r.

Map 17. Municipal waste collected separately in 2018

Liczba czynnych składowisk odpadów, na których unieszkodliwiane są odpady komunalne, na przestrzeni analizowanych lat, zmniejszyła się z 32 w końcu 2010 r. do 17 na koniec 2018 r. (w kraju funkcjonowało w tym czasie odpowiednio 633 oraz 286 składowisk). Składowiska przyjmujące odpady komunalne zajmowały łączną powierzchnię 120 ha, tj. o 36 ha mniejszą niż w końcu 2010 r. (w Polsce spadek powierzchni z 2,5 tys. ha do 1,7 tys. ha). Wszystkie czynne składowiska działające na terenie województwa wyposażone były w instalacje służące do odgazowywania (na terenie całego kraju ponad 90%).

W 2018 r. zlikwidowanych zostało ponad 901 dzikich wysypisk o łącznej masie odpadów 1,0 tys. ton, z czego 91,7% znajdowało się w miastach. Wysypiska te stanowiły 8,5% wysypisk zlikwidowanych w całym kraju. Na koniec 2018 r. zinwentaryzowano 84 istniejące dzikie wysypiska o łącznej powierzchni 88,3 tys. m², natomiast w Polsce – 1,6 tys. wysypisk o powierzchni 1541,4 tys. m². W województwie na terenach wiejskich zinwentaryzowano 80 (95,2%) dzikich wysypisk.

4.7. Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska

4.7. Economic aspects of environmental protection

W 2018 r. wielkość nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosła 743,1 mln zł (tj. o 28,7% więcej niż w roku poprzednim). Główny strumień nakładów, w ostatnim z badanych lat, skierowany był na gospodarkę ściekową i ochronę wód (41,9% nakładów). W przeliczeniu na jednego mieszkańca nakłady na ochronę środowiska wyniosły 300,77 zł.

W 2018 r. na nakłady służące gospodarce wodnej przeznaczono kwotę 98,0 mln zł, była ona o 43,0% większa niż w 2017 r. Inwestycje w ujęcia i doprowadzanie wody stanowiły 73,6% wszystkich nakładów w gospodarce wodnej. W przeliczeniu na jednego mieszkańca na gospodarkę wodną wydatkowano 39,66 zł.

W okresie 2010–2018 nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosły łącznie 8,3 mld zł, co stanowiło 8,5 % nakładów poniesionych w Polsce. Natomiast suma nakładów na środki trwałe służące ochronie gospodarce wodnej zamknęła się w kwocie 836,1 mln zł (3,2% nakładów na ten cel w kraju).

W strukturze nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska, we wszystkich badanych latach łącznie, dominują nakłady na gospodarkę ściekową i ochronę wód – 40,7% ogółu poniesionych nakładów (6,9% nakładów na ten cel w Polsce). Udział wydatków na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu wyniósł 19,8%, zaś na gospodarkę odpadami – 13,0%. Na ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazu wydatkowano 9,3% nakładów ogółem w województwie. Nakłady poniesione na ten cel (0,8 mld zł) stanowiły aż 57,5% wszystkich nakładów na ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazu w kraju.

W przypadku gospodarki wodnej największe nakłady poniesiono na inwestycje związane z ujęciami i doprowadzaniem wody – 69,7% ogółu wydatków oraz na budowę i modernizację stacji uzdatniania wody – 18,2%.

W latach 2010–2018 średnio na jednego mieszkańca przypadało 367,25 zł nakładów na ochronę środowiska, zaś w przypadku gospodarki wodnej – 37,07 zł. W Polsce na te cele wydatkowano średnio 280,72 zł oraz 74,70 zł.

Tablica 9. Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej
 Table 9. Outlays on fixed assets for environmental protection and water management

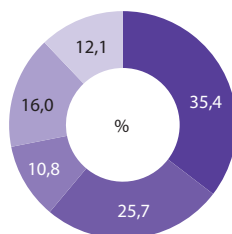
Wyszczególnienie Specification	2010–2018		
	w tys. zł in thousand PLN	na 1 mieszkańca w zł per capita in PLN	w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)
Ochrona środowiska – ogółem Environmental protection – total	8291147,7	367,25	8,5
w tym: of which:			
ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu climate and air protection	1640638,7	72,67	6,1
gospodarka ściekowa i ochrona wód sewage management and waters protection	3376709,6	149,57	6,9
gospodarka odpadami waste management	1076792,1	47,70	9,4
ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu protection of biodiversity and landscape	769200,0	34,07	57,4
pozostała działalność związana z ochroną środowiska other activity connected with environment protection	419023,8	18,56	7,8
Gospodarka wodna – ogółem Water management – total			
w tym: of which:			
ujęcia i doprowadzenia wody water intakes and systems	836075,7	37,07	3,2
budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody construction and modernisation of water treatment plants	582660,9	25,81	5,4
	151989,3	6,73	3,9

W 2018 r. wielkość nakładów na środki trwałe służące ochronie środowiska wyniosła 743,1 mln zł (7,2% nakładów poniesionych w całym kraju) i było to 28,7% więcej niż w roku poprzednim oraz 7,2% mniej niż w 2010 r. Główny strumień nakładów, w ostatnim z badanych lat, skierowany był na gospodarkę ściekową i ochronę wód (41,9% nakładów). W przeliczeniu na jednego mieszkańca nakłady na ochronę środowiska wyniosły 300,77 zł (68,01 zł więcej niż w 2017 r. i 13,82 zł mniej wobec 2010 r.). W kraju wydatkowano na ten cel średnio 270,54 zł (w 2017. – 177,64 zł, w 2010 r.– 283,67 zł).

W 2018 r. na nakłady służące gospodarce wodnej przeznaczono kwotę 98,0 mln zł, była ona o 43,0% wyższa niż w 2017 r. oraz o 43,6% niższe w porównaniu z 2010 r. Inwestycje w ujęcia i doprowadzanie wody stanowiły 73,6% wszystkich nakładów w gospodarce wodnej, zaś nakłady na budowę i modernizację stacji uzdatniania wody – 24,3%. W przeliczeniu na jednego mieszkańca na gospodarkę wodną wydatkowano 39,66 zł (o 12,03 zł więcej w porównaniu z poprzednim rokiem i 28,57 zł mniej niż w 2010 r.). Wskaźnik ten w kraju przyjął wartość 64,25 zł (o 10,48 zł więcej niż w 2017 r., ale o 28,32 zł mniej niż w pierwszym analizowanym roku).

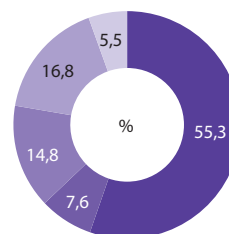
Wykres 13. Nakłady na środki trwałe według źródeł finansowania w okresie 2010–2018

Chart 13. Outlays on fixed assets by source of financing in 2010–2018

Nakłady służące ochronie środowiska
Outlays in environmental protection

Środki własne
Internal funds

Środki budżetowe
Budget funds

Nakłady służące gospodarce wodnej
Outlays in water management

Środki z zagranicy
Funds from abroad

Fundusze ekologiczne
Ecological funds

Pozostałe
Others

W strukturze finansowania nakładów na środki trwałe na ochronę środowiska dominowały środki własne wraz ze środkami budżetowymi. W latach 2010–2018 środki własne stanowiły 35,4% nakładów na ochronę środowiska, środki budżetowe – 25,7%, fundusze ekologiczne – 16,0%, środki z zagranicy – 10,8%, a z pozostałych źródeł pochodziło 12,1%. Natomiast w strukturze finansowania nakładów na środki trwałe na gospodarkę wodną zdecydowanie przeważały środki własne – 55,3%. Środki z funduszy ekologicznych stanowiły 16,8%, środki z zagranicy – 14,8%, środki budżetowe – 7,6%, zaś pozostałe źródła – 5,5%.

W 2018 r. w wyniku realizacji inwestycji ochrony środowiska w województwie łódzkim oddano do eksploatacji 221,5 km sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki oraz 35,3 km sieci kanalizacyjnej odprowadzającej wody opadowe (w Polsce odpowiednio 3,7 tys. km oraz 0,6 tys. km). Przekazano do użytku urządzenia zaopatrzenia w wodę (tj. ujęcia i uzdatniania wody) o łącznej wydajności 5,2 tys. m³/dobę (w Polsce 106,5 tys. m³/dobę). Wydajność nowo oddanych ujęć wodnych wyniosła 1,7 tys. m³/dobę, a stacji uzdatniania wody 3,5 tys. m³/dobę. Oddano do użytku 148,8 km sieci wodociągowej (w kraju 3,2 tys. km).

W końcu grudnia 2018 r. liczba obiektów małej retencji wodnej wyniosła w województwie 682, z czego 11 stanowiły sztuczne zbiorniki wodne, 5 – stawy rybne, a 666 – budowle piętrzące. Obiekty te łącznie miały pojemność 38,5 tys. dm³.

Rozdział 5

Chapter 5

Społeczeństwo

Society

5.1. Kapitał ludzki

5.1. Human capital

Demografia

Demography

Liczba ludności w województwie łódzkim z roku na rok zmniejszała się. Kolejny rok z rzędu odnotowano ujemny przyrost naturalny. W 2019 r. zarówno liczba urodzeń żywych, jak i liczba zgonów zmniejszyły się. Ponadto utrzymał się ujemny bilans migracyjny, chociaż saldo migracji zagranicznych przyjęło wartość dodatnią.

Szacunki liczby i struktury ludności dla lat międzypisowych sporządza się metodą bilansową, przyjmując wyniki ostatniego spisu powszechnego jako bazę wyjściową do obliczenia danych dla danej gminy z uwzględnieniem liczby urodzeń, zgonów, salda migracji wewnętrznych i zagranicznych oraz zmian administracyjnych, jakie miały miejsce w bilansowanym okresie. Wyjątek stanowi 2015 r., w przypadku którego dla migracji zagranicznych przyjęto dane za 2014 r.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2019 r. województwo łódzkie zamieszkiwało 2454,8 tys. osób. Mieszkańcy województwa, podobnie jak w roku poprzednim, stanowili 6,4% ludności Polski (6,6% w 2010 r.). Łódzkie, pod względem wielkości populacji, niezmiennie od wielu lat, plasuje się na 6 miejscu w kraju – za: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim, małopolskim i dolnośląskim.

Na przestrzeni ostatnich lat w województwie łódzkim obserwujemy systematyczny spadek liczby ludności. Liczba mieszkańców województwa zmniejszyła się w ciągu 2019 r. o 0,5% (tj. o 11,5 tys. osób), natomiast w porównaniu z 2010 r. zaobserwowano spadek o 3,4% (tj. o 87,7 tys. osób).

Ubytek mieszkańców województwa łódzkiego, podobnie jak w skali całego kraju, dotyczył przede wszystkim populacji zamieszkującej miasta. W 2019 r. liczba ludności miejskiej województwa spadła o 0,8% w odniesieniu do roku poprzedniego, osiągając poziom 1531,0 tys. osób (w porównaniu z 2010 r. odnotowano spadek o 5,7%). Natomiast w Polsce w ciągu roku odnotowano spadek liczby mieszkańców miast o 0,1% (wobec spadku o 1,6% w porównaniu z 2010 r.). W 2019 r. współczynnik urbanizacji, czyli odsetek ludności miejskiej w województwie łódzkim wyniósł 62,4% i był niższy o 0,1 p. proc. niż rok wcześniej oraz o 1,5 p. proc. w odniesieniu do 2010 r. Dla Polski współczynnik ten ukształtował się na poziomie 60,0%. i był o 0,1 p. proc. niższy niż w roku poprzednim oraz o 0,8 p. proc. niższy niż w 2010 r.

W województwie łódzkim, czwarty rok z rzędu, zanotowano zwiększenie się populacji ludności wiejskiej. Według stanu w dniu 31 grudnia 2019 r. liczba mieszkańców wsi wyniosła 923,8 tys. osób, co oznacza wzrost o 0,02% w porównaniu z rokiem poprzednim, a także o 0,7% w stosunku do 2010 r. W Polsce również odnotowano zwiększenie się liczebności ludności wiejskiej – o 0,04% w porównaniu z 2018 r. oraz o 1,6% w odniesieniu do 2010 r. W końcu 2019 r. współczynnik ruralizacji, czyli odsetek ludności wiejskiej, ukształtował się w województwie na poziomie 37,6%, wobec 36,1% w 2010 r. (dla porównania w skali kraju wskaźnik ten wyniósł 39,9% w 2019 r. wobec 39,2% w 2010 r.).

Tablica 10. Ludność
Table 10. Population

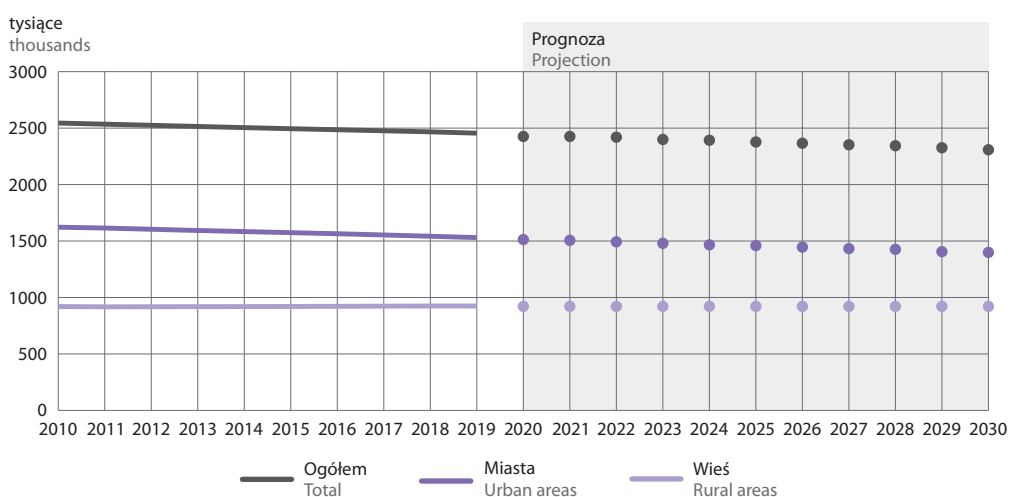
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Ogółem (stan w dniu 31 XII) Total (as of 31 XII)				
w tysiącach in thousands	2542,4	2493,6	2466,3	2454,8
w odsetkach (Polska =100) in percent (Poland=100)	6,6	6,5	6,4	6,4
Kobiety na 100 mężczyzn Females per 100 males	110	110	110	110
Miasta – w % ogółu ludności Urban areas – in % of total population	63,9	63,1	62,5	62,4
Wieś – w % ogółu ludności Rural areas – in % of total population	36,1	36,9	37,5	37,6
Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej Population per 1 km ² of total area	140	137	135	135

Analiza zmian liczby mieszkańców w przekroju powiatów wskazuje, iż w odniesieniu do 2018 r. największy procentowy ubytek ludności – o 0,8% – miał miejsce w powiecie łęczyckim, Piotrkowie Trybunalskim oraz Łodzi. Liczba mieszkańców powiatu łęczyckiego, w porównaniu z rokiem poprzednim, zmniejszyła się o 396 osób, Piotrkowa – o 580 osób, podczas gdy liczba łodzian spadła o 5,3 tys. osób.

W ciągu 2019 r. wzrost liczby ludności odnotowano w czterech powiatach województwa łódzkiego: łódzkim wschodnim (0,7%), zgierskim (0,1%), piotrkowskim i pabianickim (mniej niż 0,1%). Jednak tylko w powiatach łódzkim wschodnim oraz zgierskim obserwowany wzrost utrzymuje się od kilku lat. W latach 2010–2019 liczba mieszkańców powiatu łódzkiego wschodniego wzrosła o 6,2% (4,2 tys. osób), natomiast powiatu zgierskiego – o 1,1% (1,8 tys. osób). W ciągu dziesięciu analizowanych lat we wszystkich pozostałych powiatach zanotowano spadek liczby ludności, przy czym największy zaobserwowano w stolicy województwa – o 6,9% (50,7 tys. osób).

Wykres 14. Liczba ludności w latach 2010–2019 oraz prognoza do 2030 r.

Stan w dniu 31 grudnia
Chart 14. Population in 2010–2019 and projection until 2030
As of 31st December

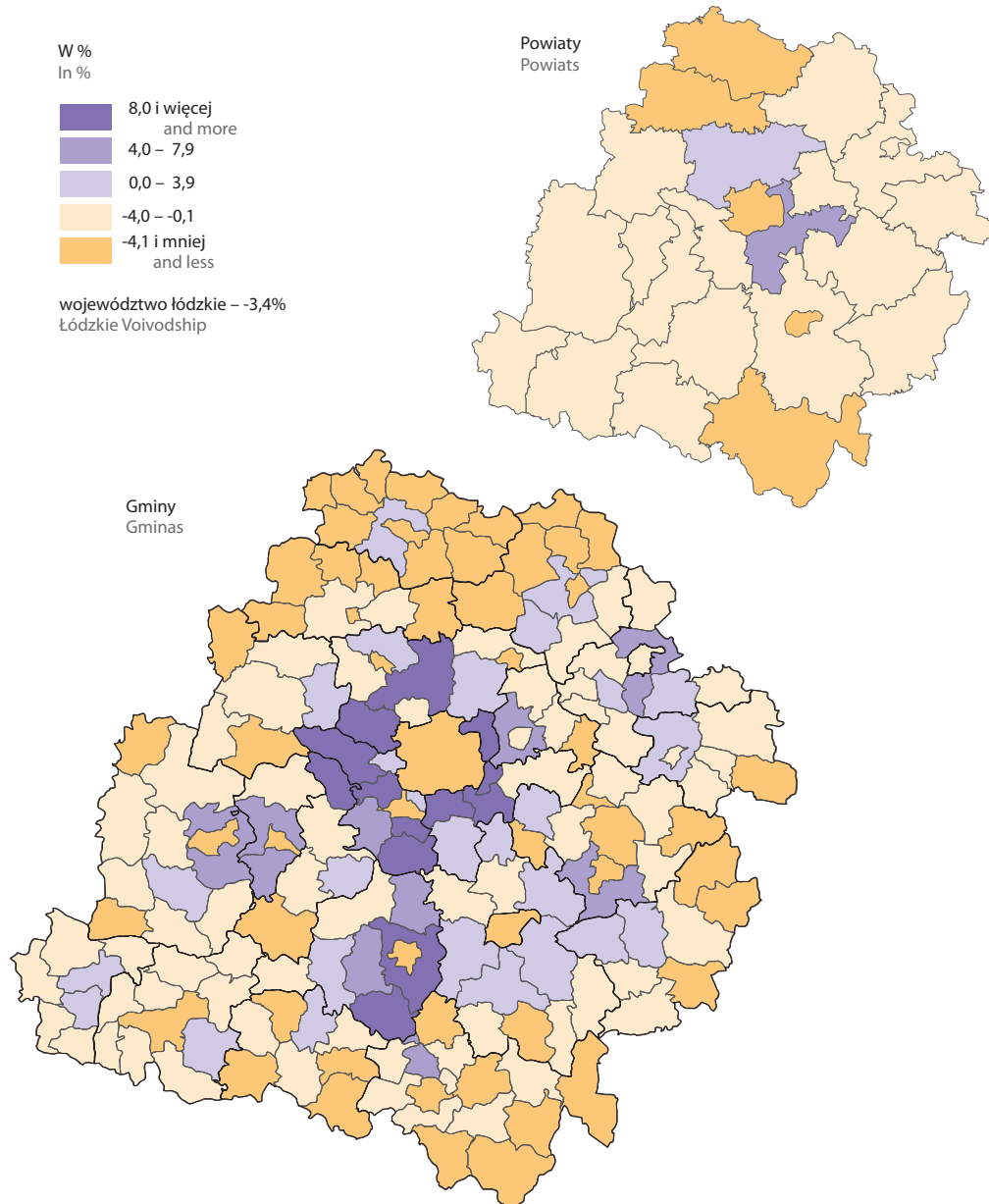

Mapa 18. Zmiana liczby ludności w latach 2010–2019

Stan w dniu 31 grudnia

Map 18. Population changes in 2010–2019

As of 31st December

Gęstość zaludnienia, czyli liczba osób przypadająca na 1 km², w końcu grudnia 2019 r., podobnie jak w roku poprzednim, ukształtowała się na poziomie 135 (wobec 140 w 2010 r.). Natomiast w Polsce, od 2010 r. gęstość zaludnienia utrzymuje się niezmiennie na poziomie 123 osób na 1 km². Wskaźnik ten wykazuje znaczne zróżnicowanie przestrzenne na terenie województwa łódzkiego. W 2019 r. największą gęstością zaludnienia charakteryzowały się Łódź – 2319 (wobec 2337 w 2018 r.) oraz gmina miejska Pabianice – 1963 (wobec 1979 w 2018 r.). Najmniejszą wartość wskaźnika zanotowano w gminach wiejskich: Poświętne – 22 oraz Żytno – 26.

Struktura ludności według płci w województwie łódzkim na przestrzeni ostatnich lat nie ulega większym zmianom. Podobnie jak przeciętnie w kraju, przeważają kobiety, które w końcu grudnia 2019 r. (tak jak w roku poprzednim) stanowiły 52,4% ogólnej liczby mieszkańców województwa (52,3% w 2010 r.). W Polsce, od 2010 r. odsetek kobiet wynosi 51,6%. Warto zauważyć, że udział kobiet zanotowany w łódzkim, w ciągu dziesięciu badanych lat, był najwyższy wśród wszystkich województw.

Współczynnik feminizacji (tj. liczba kobiet na 100 mężczyzn), w latach 2010–2019 r. wynosił w województwie łódzkim niezmiennie 110 (w Polsce 107). Obserwuje się znaczne zróżnicowanie wskaźnika w podziale terytorialnym – w 2019 r., w miastach województwa ukształtował się on na poziomie 115, a na terenach wiejskich na poziomie 102 (w Polsce odpowiednio 111 oraz 101). Najwyższymi wartościami współczynnika feminizacji charakteryzowała się Łódź – 119 i Pabianice – 117. Z kolei największa przewaga liczby mężczyzn nad liczbą kobiet wystąpiła w gminach wiejskich: Łanięta i Regnów, w których współczynnik feminizacji wyniósł odpowiednio 92 oraz 93.

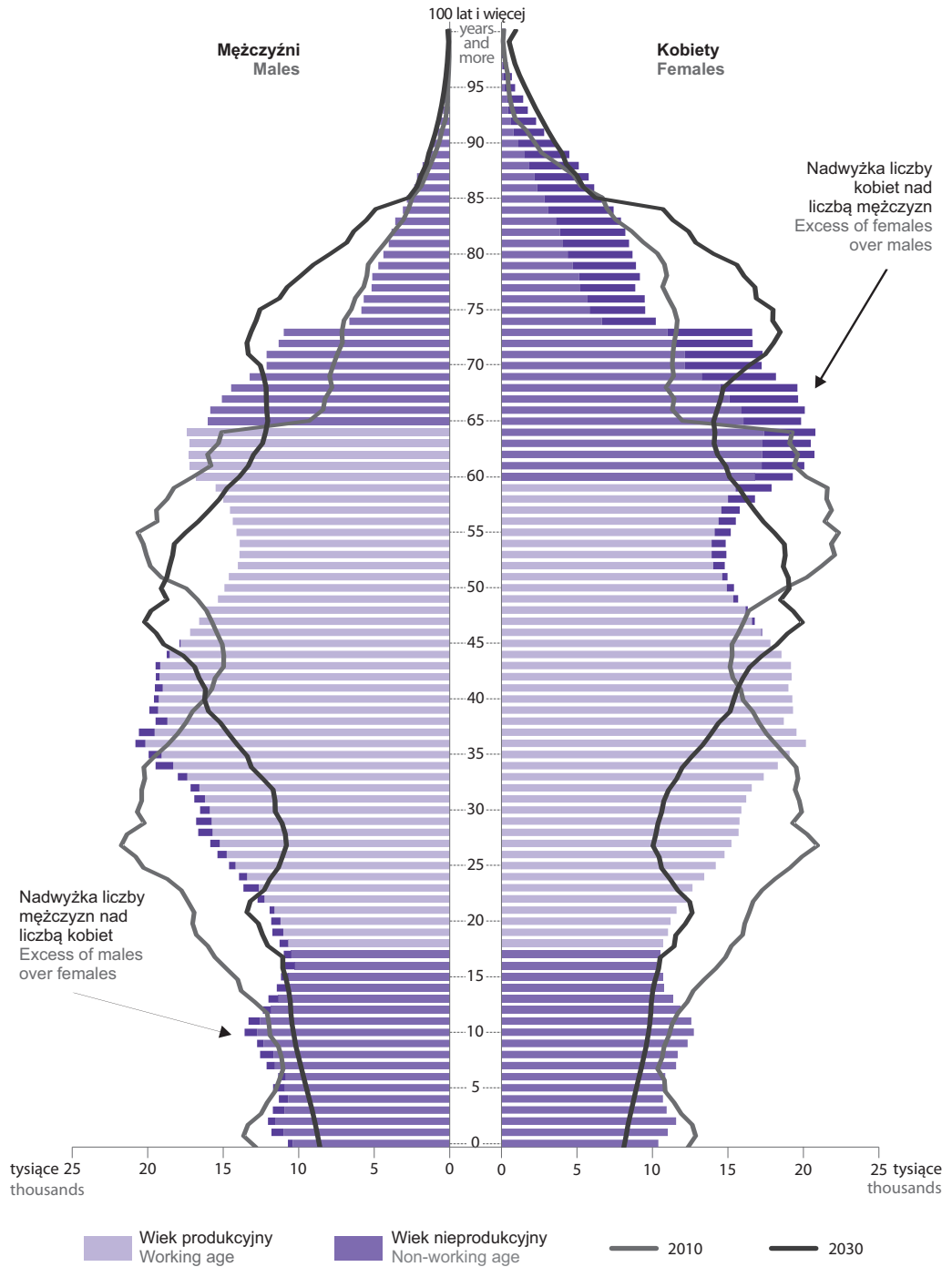
Współczynnik feminizacji jest zróżnicowany ze względu na wiek. W 2019 r., liczebną przewagę mężczyzn zanotowano wśród mieszkańców województwa łódzkiego do 45 roku życia (w Polsce do 47 roku życia). Wynika to z faktu, iż rodzi się więcej chłopców niż dziewczynek. Na 100 mężczyzn w tej grupie wieku przypadało 96 kobiet. W kolejnych grupach wieku, z powodu nadumieralności mężczyzn, relacja ta ulega odwróceniu. Dla osób w wieku 46 i więcej lat, mieszkających w województwie łódzkim w 2019 r., współczynnik feminizacji wyniósł 130. Struktura ta ulega jeszcze większym zmianom w starszych rocznikach wieku, co wynika z dłuższego trwania życia kobiet. Wśród mieszkańców województwa w wieku 65 lat i więcej współczynnik feminizacji wyniósł 162.

Wykres 15. Ludność według płci i wieku w 2019

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 15. Population by sex and age in 2019

As of 31st December

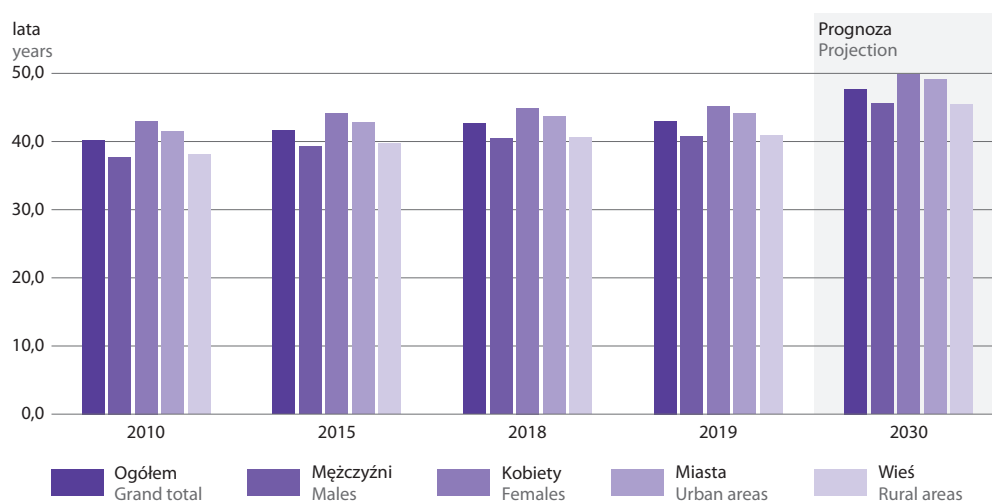

Mediana wieku (wiek środkowy) ludności jest parametrem wyznaczającym granice wieku, która połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Obserwowane od wielu lat zmiany w liczbie i strukturze ludności według wieku są rezultatem wydłużania się trwania życia, procesów w zakresie ruchu naturalnego, a także procesów migracyjnych (zarówno wewnętrznych, jak i zagranicznych).

W końcu 2019 r. statystyczny mieszkaniec województwa łódzkiego miał przeciętnie 43 lata (w skali całego kraju parametr ten wyniósł ponad 41 lat). Mediana wieku osób zameldowanych w województwie łódzkim, w ciągu dziesięciu analizowanych lat wzrosła o 3 lata i zgodnie z prognozą, w 2030 r. ma osiągnąć wartość bliską 48 lat. W wyniku dłuższego trwania życia, kobiety są przeciętnie starsze od mężczyzn. W 2019 r. kobiety z województwa łódzkiego miały średnio ponad 45 lat, zaś mężczyźni – niespełna 41 lat. Według wyników prognozy, w 2030 r. statystyczna mieszkanka województwa łódzkiego będzie miała przeciętnie 50 lat, natomiast średni wiek panów z terenu województwa wyniesie niespełna 46 lat.

Wykres 16. Mediana wieku ludności
Chart 16. Median age of population

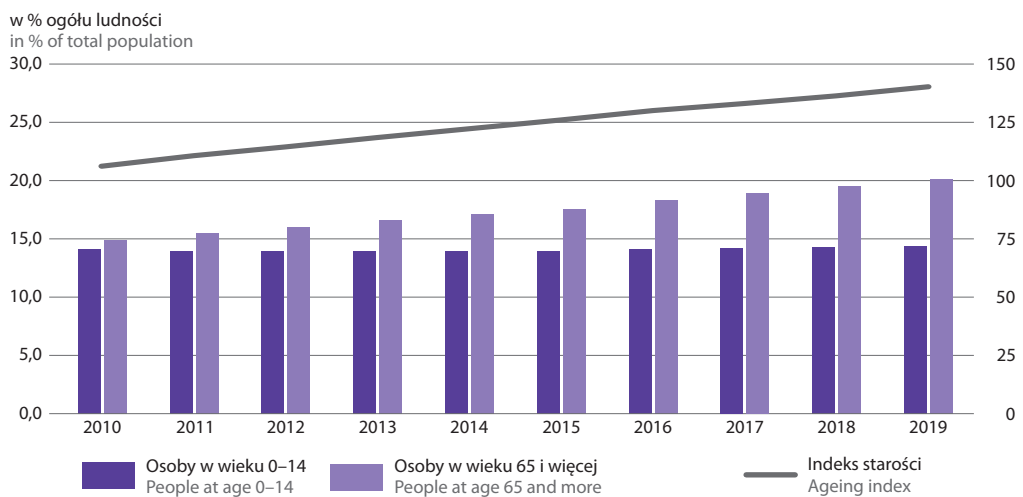
W wyniku długotrwałych przemian demograficznych, a przede wszystkim zmniejszającej się do 2015 r. (i ponownie od 2018 r.) liczby urodzeń, w województwie łódzkim obserwowane jest obniżanie się liczby dzieci. W 2019 r. liczba osób w wieku poniżej 15 lat, w porównaniu z rokiem poprzednim, obniżyła się o 0,2% (tj. o 580) i wyniosła 352,5 tys. W Polsce natomiast, w stosunku do 2018 r., zanotowano wzrost liczby dzieci o 0,4% (tj. o 22,8 tys.) do poziomu 5888,1 tys.. Analizując zmiany w odniesieniu do 2010 r., odnotowano analogiczne tendencje – w województwie łódzkim liczba osób w wieku 0–14 lat zmniejszyła się o 1,4%, zaś w skali całego kraju wzrosła o 0,6%. W ciągu dziesięciu badanych lat udział dzieci w ogólnej liczbie mieszkańców województwa łódzkiego wzrósł z 14,1% do 14,4%. Dla Polski udział tej grupy ludności utrzymywał się w latach 2010–2019 na stałym poziomie, który w końcu analizowanego okresu wyniósł 15,3%.

Niezmienne rośnie natomiast liczba populacji w wieku 65 lat i więcej. W przypadku mieszkańców województwa łódzkiego w ciągu 2019 r. liczebność tej grupy osób wzrosła o 2,6% do poziomu 494,0 tys. mieszkańców. W skali całego kraju zanotowany został wzrost o 3,2% do poziomu 6947,0 tys. osób. Udział populacji w wieku 65 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności jest określany współczynnikiem starości demograficznej. Wskaźnik ten obliczony dla mieszkańców województwa łódzkiego wzrósł z 14,9% w 2010 r. do 19,5 w 2018 r. oraz 20,1% w ostatnim roku analizy. W skali całego kraju osoby w wieku 65 lat i więcej stanowiły w 2019 r. 18,1% całej populacji (o 4,6 p. proc. więcej niż w 2010 r.)

Kolejnym parametrem obrazującym zmiany zachodzące w strukturze ludności według wieku jest tzw. relacja pokoleniowa dziadków i wnuczków. Wskaźnik ten, nazywany indeksem starości, w 2019 r. wyniósł w województwie łódzkim 140. Oznacza to, że na 100 dzieci w wieku 0–14 lat, przypadało 140 osób w wieku 65 lat i więcej. Rok wcześniej relacja ta wyniosła 136, podczas gdy w 2010 r. wskaźnik starości przyjął wartość 106. W przypadku całego kraju parametr ten wyniósł 118 w 2019 r., wobec 89 w 2010 r.

Dodatkowo, warto przywrócić się zmianom wskaźnika wsparcia osób najstarszych, zwanego wskaźnikiem wsparcia międzypokoleniowego. W 2019 r. parametr ten przyjął wartość 12 wśród mieszkańców województwa łódzkiego oraz 11 w skali całego kraju. Oznacza to, że na 100 osób w wieku 50–64 lata przypadało 12 mieszkańców w wieku 85 lat i więcej (średnio 11 w przypadku wszystkich województw). Dla porównania w roku 2010, na 100 osób w grupie 50–64 przypadało 7 najstarszych mieszkańców województwa łódzkiego (6 w skali całego kraju).

Wykres 17. Indeks starości
Chart 17. Ageing index

Indeks starości – liczba osób w wieku 65 lat i więcej przypadająca na 100 osób w wieku 0–14 lat (liczba dziadków na 100 wnuczków).

Analiza ludności według ekonomicznych grup wieku wskazuje na podobne zmiany. Na koniec 2019 r. liczba mieszkańców województwa łódzkiego w wieku przedprodukcyjnym (tj. poniżej 18 lat), była niższa o 0,2% niż w roku poprzednim oraz o 6,1% w odniesieniu do 2010 r. W Polsce, w ciągu roku odnotowano natomiast wzrost liczebności tej grupy o 0,2%, ale w porównaniu z 2010 r. nastąpił spadek o 4,1%. Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym w łódzkim w ciągu dziesięciu lat obniżył się o 0,5 p. proc. Grupa osób poniżej 18 roku życia w 2019 r. stanowiła 17,0% ogólnej populacji mieszkańców województwa. W skali kraju odsetek ten zmniejszył się z 18,8% w 2010 r. do 18,1% w 2019 r.

Liczba ludności w wieku produkcyjnym (18–59 lat w przypadku kobiet, 18–64 lata w przypadku mężczyzn) zmniejszyła się zarówno w porównaniu z rokiem poprzednim, jak i w stosunku do 2010 r. Spadki te wyniosły w województwie odpowiednio 1,5% oraz 11,0%, natomiast w Polsce – 1,0% oraz 7,3%. Dodatkowo, nastąpił spadek udziału tej zbiorowości w ogólnej liczbie ludności województwa z 63,8% w 2010 r. do 58,8% w 2019 r. W przypadku Polski, odsetek osób w wieku produkcyjnym obniżył się z 64,4% w 2010 r. do 60,0% w 2019 r.

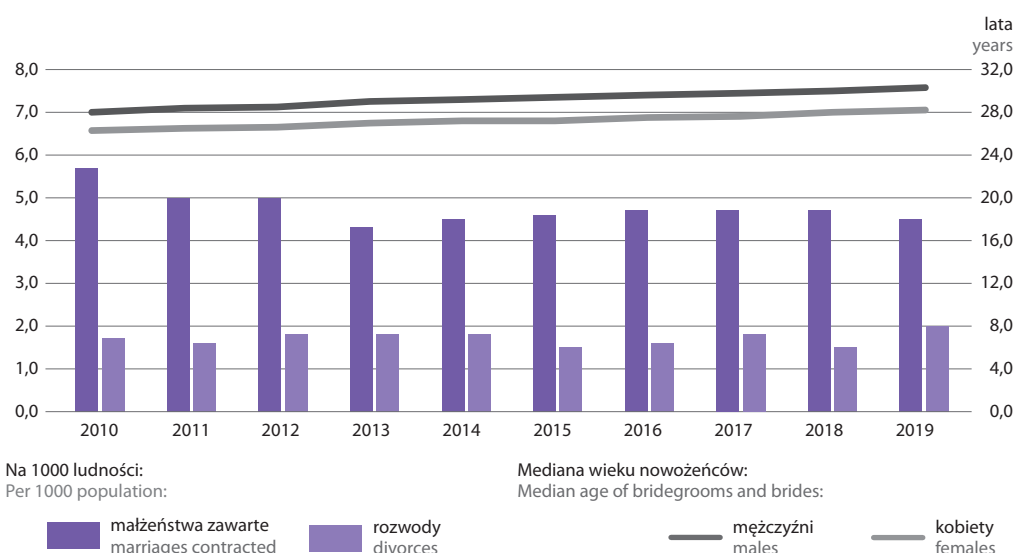
W 2019 r. zaobserwowano, podobnie jak w poprzednich latach, wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (60 lat i więcej w przypadku kobiet, 65 lat i więcej w przypadku mężczyzn). W latach

2010–2019 liczebność tej zbiorowości zwiększyła się w skali województwa – o 1,9%, podczas gdy w Polsce – o 2,5%. Udział tej grupy ludności osiągnął poziom 24,3% populacji łódzkiego i był większy o 0,6 p. proc. w stosunku do zanotowanego w 2018 r. oraz o 5,5 p. proc. w porównaniu z 2010 r. W skali całego kraju odsetek kobiet w wieku 60 lat i więcej oraz w wieku 65 lat i więcej, zwiększył się w ciągu dziesięciu lat o 4,1 p. proc. i w 2019 r. wyniósł 21,9%. Województwo łódzkie od kilku lat charakteryzuje się najwyższym w Polsce odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym. Podobnie jak w poprzednim roku, drugą lokatę zajęło województwo świętokrzyskie, z wartością wskaźnika 23,7%.

Systematyczne zmniejszanie się liczby osób w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym wzroście udziału osób w wieku poprodukcyjnym, świadczy o postępującym procesie starzenia się mieszkańców zarówno w województwie łódzkim, jak również w skali całego kraju.

Miarą określającą relacje pomiędzy poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku jest współczynnik obciążenia demograficznego. Według stanu w dniu 31 grudnia 2019 r., na terenie województwa łódzkiego na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 70 osób w wieku nieprodukcyjnym, podczas gdy w 2010 r. parametr ten wyniósł 57. W skali całego kraju współczynnik obciążenia demograficznego wyniósł 65 (wobec 55 w 2010 r.).

Wykres 18. Małżeństwa zawarte i rozwody
Chart 18. Marriages contracted and divorces

Od stycznia do grudnia 2019 r. w województwie łódzkim zawarto 11,2 tys. związków małżeńskich, tj. o 3,3% mniej niż przed rokiem oraz o 23,0% mniej niż w 2010 r. Małżeństwa zarejestrowane w województwie łódzkim stanowiły 6,1% nowo zawartych małżeństw w Polsce. W skali całego kraju liczba małżeństw zmniejszyła się o 4,7% w porównaniu z rokiem poprzednim oraz o 19,7% w odniesieniu do 2010 r. Współczynnik małżeństw zarejestrowanych w województwie łódzkim, w 2019 r. wyniósł 4,54‰ (wobec 4,68‰ w 2018 r. i 5,70‰ w 2010 r.). W roku 2019 liczba nowo zawartych małżeństw w całym kraju, w przeliczeniu na 1000 ludności, wyniosła 4,78‰ (5,93‰ w 2010 r.).

Małżeństwa zarejestrowane w 2019 r. w miastach województwa łódzkiego stanowiły 63,9% ogółu związków małżeńskich, jednak częstość zawierania małżeństw w miastach była niższa niż na wsi. Wskaźnik natężenia małżeństw (liczba małżeństw na 1000 mieszkańców) w miastach województwa łódzkiego wyniósł 4,51‰, podczas gdy na wsi 4,59‰ (w Polsce odpowiednio 4,78‰ oraz 4,76‰).

Zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn, nowożeńcy najczęściej należeli do grupy w wieku 25–29 lat. Wśród mieszkańców województwa łódzkiego, 41,8% kobiet oraz 40,0% mężczyzn zawierających związek

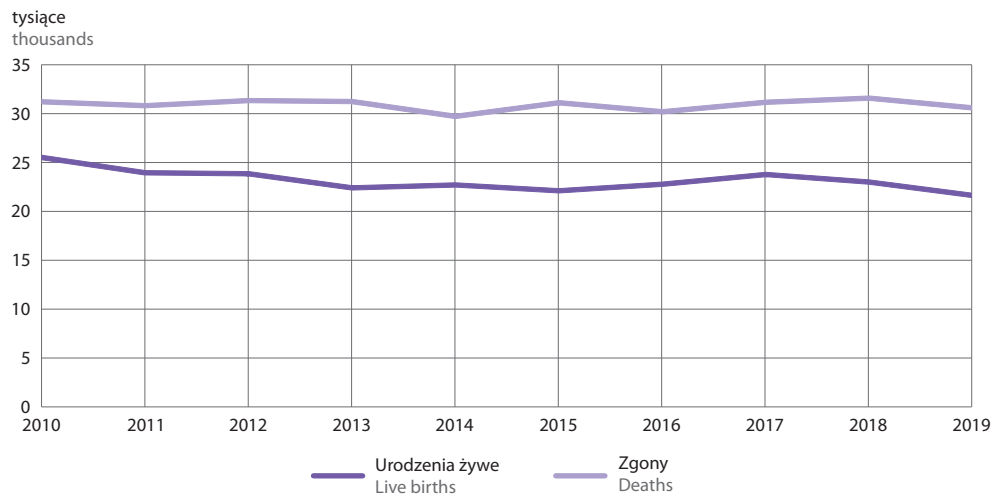
małżeński, miało od 25 do 29 lat. W skali całego kraju udziały te wyniosły odpowiednio 39,7% dla kobiet oraz 38,0% dla mężczyzn. Konsekwencją wyborów dokonywanych przez młodych ludzi jest zwiększenie się wieku nowożeńców. W 2019 r. mediana wieku mieszkanki województwa łódzkiego, zawierającej związek małżeński po raz pierwszy, wyniosła 28 lat, zaś mężczyzny – 30 lat. Dla porównania, na początku badanego okresu wiek środkowy nowożeńców ukształtował się na poziomie 26 lat w przypadku kobiet oraz 28 lat w przypadku mężczyzn.

W 2019 r. orzeczono 109 separacji w województwie łódzkim, z czego 83 dotyczyły mieszkańców miast. 56,9% separacji orzeczonych w województwie nastąpiło z powodztwa żony. Liczba uchylonych wspólnot małżeńskich (bez prawa wstąpienia w nowy związek małżeński) wzrosła o 36,3% w stosunku do roku poprzedniego, natomiast w porównaniu z 2010 r. była niższa o 58,6%. W Polsce natomiast w ciągu dziesięciu badanych lat liczba orzeczonych separacji zmniejszyła się o 57,6% i w 2019 r. wyniosła 1182 (824 przypadki miały miejsce w miastach).

W ciągu 2019 r. rozwiódło się 4,9 tys. par małżeńskich, tj. o 34,8% więcej w porównaniu z 2018 r. oraz o 13,9% więcej w odniesieniu do 2010 r. Zdecydowanie więcej rozpadów związków małżeńskich miało miejsce w miastach (76,4% ogólnej liczby rozwodów). W skali całego kraju liczba rozwodów zwiększyła się w 2019 r. o 4,0% i wyniosła 65,3 tys. (w odniesieniu do 2010 r. wzrosła o 6,6%). Zarówno w przypadku województwa, jak i całego kraju, w około 2/3 przypadków, powództwo o rozwód wniosła kobieta.

W 2019 r., podobnie jak w latach poprzednich, w województwie łódzkim najczęściej rozwodzających się małżeństw stanowiły małżeństwa bezdzietne – 43,0% (42,3% w 2018 r. oraz 41,4% w 2010 r.), a także małżeństwa z jednym dzieckiem poniżej 18 roku życia – 35,4% (wobec 35,0% w 2018 r. oraz 38,0% w 2010 r.).

Wykres 19. Ruch naturalny ludności
Chart 19. Vital statistics of population

Według danych bilansowych, w województwie łódzkim w ciągu 2019 r. zarejestrowano 21,6 tys. urodzeń żywych, tj. o 1,4 tys. mniej niż przed rokiem oraz o 3,9 tys. mniej niż w 2010 r. W Polsce liczba urodzeń żywych obniżyła się w ciągu dziesięciu badanych lat o 9,3% i wyniosła 375,0 tys. Współczynnik urodzeń żywych (liczba urodzeń żywych na 1000 mieszkańców) w łódzkim wyniósł 8,80‰ i był niższy zarówno w stosunku do notowanego rok wcześniej (9,32‰), jak i w 2010 r. (10,02‰). Omawiany wskaźnik przyjął tradycyjnie wyższe wartości na wsi – 9,37‰, wobec 8,45‰ w mieście. W skali całego kraju w 2019 r. na 1000 ludności przypadało 9,77 urodzeń żywych, przy czym na wsi współczynnik ten wyniósł 10,08‰, zaś w miastach – 9,56‰.

Urodzenia uzależnione są od liczby potencjalnych matek, tzn. kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat) oraz ich płodności określanej natężeniem urodzeń. W 2019 r. w województwie łódzkim współczynnik płodności osiągnął wartość 39,07 co oznacza, że na 1000 kobiet w wieku rozrodczym przypadało 39 urodzeń żywych (w 2018 r. – 41, zaś w 2010 r. – 42). Nieco mniej korzystnie niż przed rokiem ukształtował się współczynnik dzietności, który w 2019 r., podobnie jak w 2010 r., wyniósł 1,35 wobec 1,40 rok wcześniej (w skali kraju przyjął wartość 1,42 wobec 1,43 w 2018 r. i 1,38 w 2010 r.). W roku 2019, podobnie jak w latach poprzednich, najwięcej urodzeń zanotowano wśród kobiet w grupie wieku 30–34 lat (32,9% wszystkich urodzeń żywych w województwie) oraz w grupie wieku 25–29 lat (33,0% wszystkich urodzeń żywych w województwie). Przeciętny wiek matek (mediana), które urodziły dziecko w 2019 r., podobnie jak rok wcześniej, wyniósł 30 lat zarówno wśród mieszkanek województwa łódzkiego, jak i w skali całego kraju.

W ciągu 2019 r. w województwie łódzkim zmarło 30,6 tys. osób, tj. o 980 osób więcej niż przed rokiem oraz o 612 mniej niż w 2010 r. Ogólny współczynnik zgonów ukształtował się w województwie na poziomie 12,44‰, podczas gdy rok wcześniej – 12,79‰, a w 2010 r. – 12,26‰. Podobnie jak rok wcześniej, liczba zgonów przypadająca na 1000 mieszkańców była nieco wyższa w miastach (12,74‰) niż na wsi (11,93‰). W skali całego kraju w 2019 r. na 1000 ludności przypadało 10,67 zgonów, w 2018 r. współczynnik ten wyniósł 10,78‰, zaś w 2010 r. – 9,83‰.

Głównymi przyczynami zgonów w województwie łódzkim w 2018 r. były choroby układu krążenia – 38,2% zgonów oraz nowotwory – 24,7%. Zarówno w przypadku chorób układu oddechowego, jak i zewnętrznych przyczyn zachorowań i zgonów, ich udziały w ogólnej liczbie zgonów zarejestrowanych na terenie województwa wyniosły ponad 5%. W skali całego kraju te same przyczyny stanowiły podstawowe powody zgonów, a ich udziały wyniosły odpowiednio 40,5% oraz 26,4%, 4,5% oraz 4,9%.

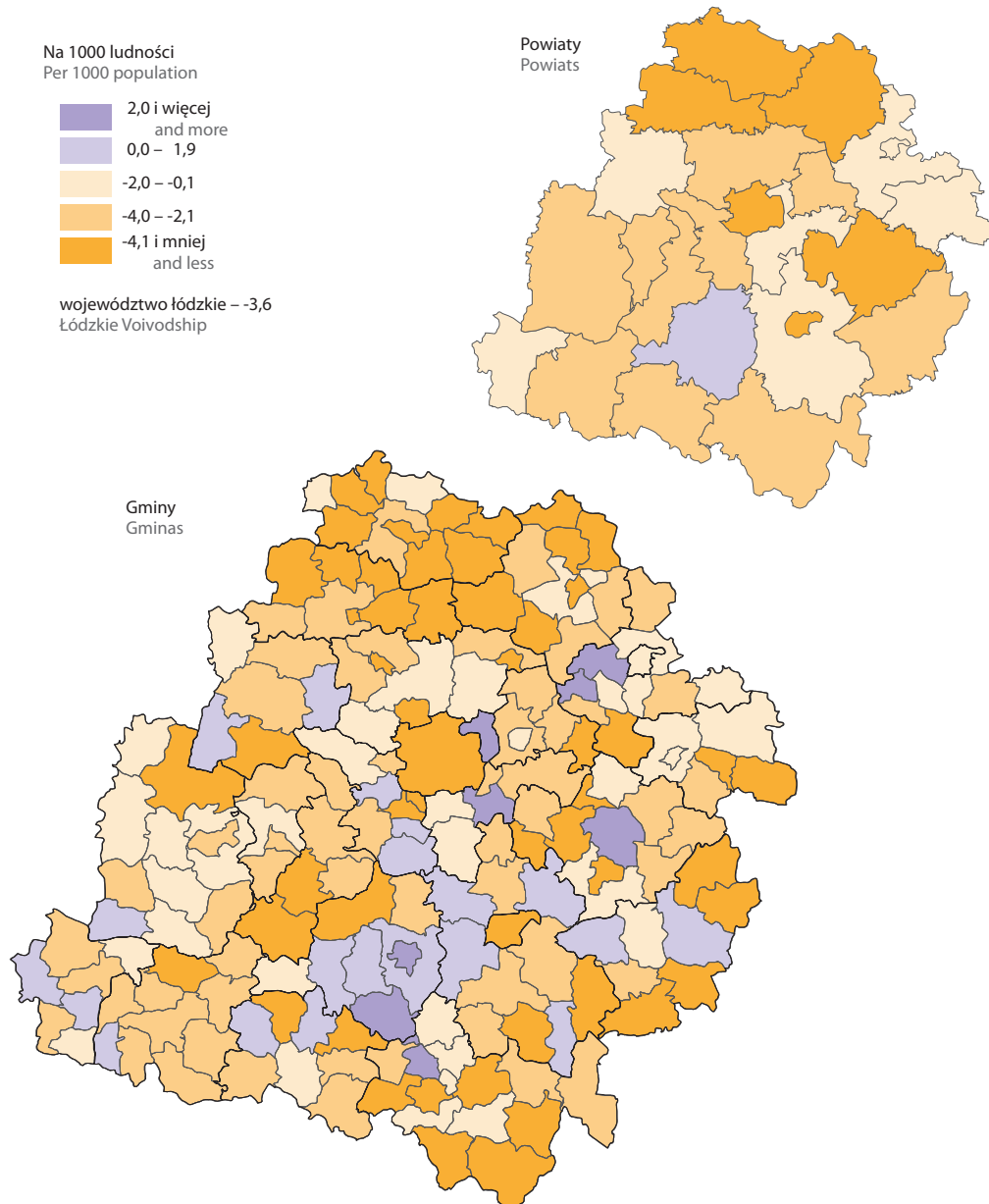
Liczba zgonów niemowląt w województwie łódzkim, w 2019 r. wyniosła 82 (wobec 102 w 2018 r. oraz 101 w 2010 r.). Zgony dzieci poniżej 1 roku życia odnotowane na terenie województwa łódzkiego stanowiły 5,8% ogólnej liczby niemowląt, które zmarły w całym kraju. Współczynnik zgonów niemowląt (liczony na 1000 urodzeń żywych) przyjął w województwie łódzkim wartość 3,79‰ wobec 4,43‰ w 2018 r. i 3,96‰ w 2010 r. Dla Polski wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 3,77‰ wobec 3,85‰ w 2018 r. i 4,98‰ w 2010 r.

Konsekwencją znaczącej przewagi liczby zgonów nad liczbą urodzeń w województwie łódzkim jest trwający od kilku lat ubytek naturalny ludności. Różnica ta zwiększyła się do poziomu minus 8965 osób w 2019 r., podczas gdy rok wcześniej wyniosła minus 8572, a w roku 2010 – minus 5695. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców, przyrost naturalny osiągnął wartość minus 3,64‰ wobec minus 3,47‰ w 2018 r. i minus 2,24‰ w 2010 r. W całym okresie analizy współczynnik ten przyjmował wartości najniższe wśród wszystkich województw. W skali całego kraju wskaźnik przyrostu naturalnego przyjął również wartość ujemną i wyniósł minus 0,91‰ (minus 1,43‰ w miastach oraz minus 0,12‰ na wsi).

W 2019 r. w województwie łódzkim ujemny współczynnik przyrostu naturalnego odnotowano zarówno w miastach, jak i na wsi, jednak w miastach był on zdecydowanie niższy i wyniósł minus 4,29‰ wobec minus 2,56‰ na wsi.

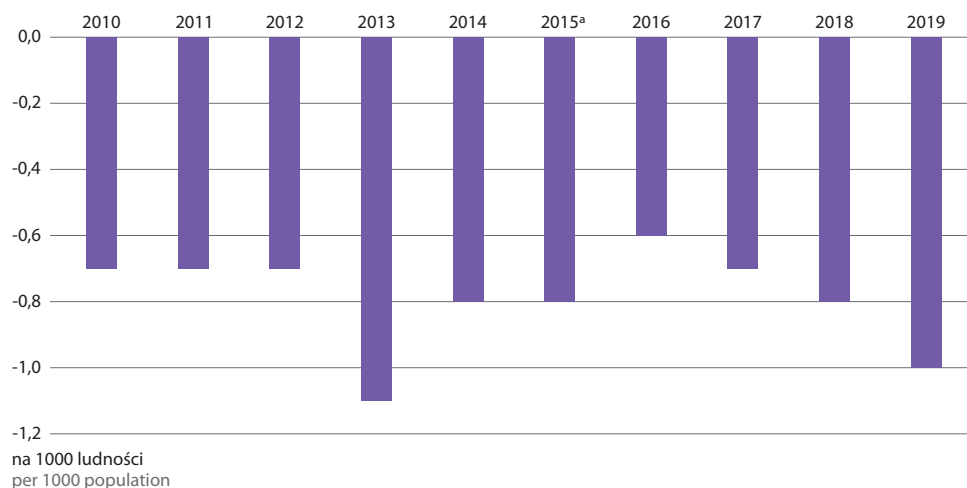
Niemal we wszystkich powiatach liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2019 r. najniższym wskaźnikiem charakteryzowały się: powiat Łódź (minus 4,94‰), kutnowski (minus 4,30‰), oraz powiat łęczycki (minus 3,77‰). Jedynie w czterech zanotowano dodatni wskaźnik przyrostu naturalnego: powiecie bełchatowskim (3,06‰), mieście na prawach powiatu – Skierniewicach (2,27‰), powiecie zduńskowolskim (0,95‰) oraz opoczyńskim (0,89‰).

Mapa 19. Przyrost naturalny ludności w 2019 r.
Map 19. Natural increase in 2019

Wykres 20. Saldo migracji ludności na pobyt stały
 Chart 20. Net migration of population for permanent residence

a Do obliczenia salda wykorzystano dane o migracjach wewnętrznych za 2015 r. i migracjach zagranicznych za 2014 r.
 a For calculating net migration, data on internal migration for 2015 and data on international migration for 2014 were used.

Od roku 2017 (po 3 latach spadku), zarówno w województwie łódzkim, jak i w całym kraju, obserwowany jest wzrost liczby przemieszczeń na stałe w ruchu wewnętrznym. W 2019 r., w województwie łódzkim, odnotowano 23,4 tys. zameldowań w ramach ruchu migracyjnego wewnętrznego (wobec 23,2 tys. w 2018 r. oraz 22,6 tys. w 2010 r.). Jednocześnie 26,2 tys. osób (25,3 tys. w 2018 r. oraz 24,3 tys. w 2010 r.) wymeldowało się z pobytu stałego w inne miejsce w Polsce.

W ciągu dziesięciu analizowanych lat, w wyniku przewagi wymeldowań nad zameldowaniami, w województwie łódzkim mamy do czynienia z ujemnym saldem migracji wewnętrznych. Podobnie jak w latach poprzednich, odnotowany w województwie łódzkim ubytek migracyjny w ruchu wewnętrznym, dotyczył jedynie miast, gdzie w 2019 r. wyniósł minus 5,1 tys. osób (wobec 4,5 tys. w 2018 r. oraz 5,0 tys. w 2010 r.). Nawiasem natomiast odnotowano wzrost liczby ludności w wyniku przemieszczeń o 2,3 tys. osób (wobec 2,4 tys. w 2018 r. oraz 3,2 tys. w 2010 r.).

Większość migracji wewnętrznych odbywała się w obrębie województwa. W 2019 r. ten typ migracji stanowił 79,2% zameldowań oraz 70,7% wymeldowań. Najczęstszym kierunkiem ruchu ludności wewnątrz województwa (40,8%) były migracje z miast na wieś, które objęły 7,6 tys. osób, w przeciwnym kierunku (ze wsi do miast) przeprowadziło się 4,3 tys. osób.

W 2019 r., z innych regionów Polski, w województwie łódzkim na pobyt stały zameldowało się 4,9 tys. osób, z których 23,3% pochodziło z województwa mazowieckiego, 16,5% ze śląskiego, a 13,8% z wielkopolskiego. W tym czasie łódzkie opuściło 7,7 tys. osób, z których 37,6% zamieszkało w województwie mazowieckim, 12,3% w dolnośląskim, 10,4% w wielkopolskim, a 9,1% w śląskim. Województwa te stanowią od kilku lat najczęstsze kierunki migracji mieszkańców województwa łódzkiego.

Przemieszczenia w ruchu wewnętrznym dotyczyły przede wszystkim populacji w grupach wieku: 25–29 (15,5% ludności przybyłej do województwa łódzkiego na pobyt stały oraz 16,7% ludności, która wyprawała się z województwa), 30–34 (14,4% oraz 15,8%) oraz 35–39 (11,2% oraz 11,4%).

Analiza danych dotyczących migracji zagranicznych pokazuje, że w 2019 r., podobnie jak w roku poprzednim, liczba imigrantów w województwie łódzkim przewyższała liczbę emigrantów (w 2019 r. o 314 osoby, zaś w 2018 r. o 304 osoby). Liczba osób, które wymeldowały się z pobytu stałego w związku z wyjazdem poza granice kraju, wyniosła 651 i w odniesieniu do 2010 r. była wyższa o 118 osób. W skali całego kraju w 2019 r. liczba emigrantów wyniosła 10,7 tys. wobec 11,8 tys. w 2018 r. oraz 17,4 tys. w 2010 r. W 2019 r. na powrót do kraju zdecydowało się 16,9 tys. osób, wobec 15,5 tys. w 2018 r. oraz 15,2 tys. w 2010 r.

W roku 2019, podobnie jak w 2018, saldo migracji zagranicznych w Polsce przyjęło wartości dodatnie - odpowiednio 6,2 tys. osób oraz 3,6 tys. osób. Natomiast w 2010 r. saldo migracji zagranicznych wyniosło minus 2,1 tys. osób.

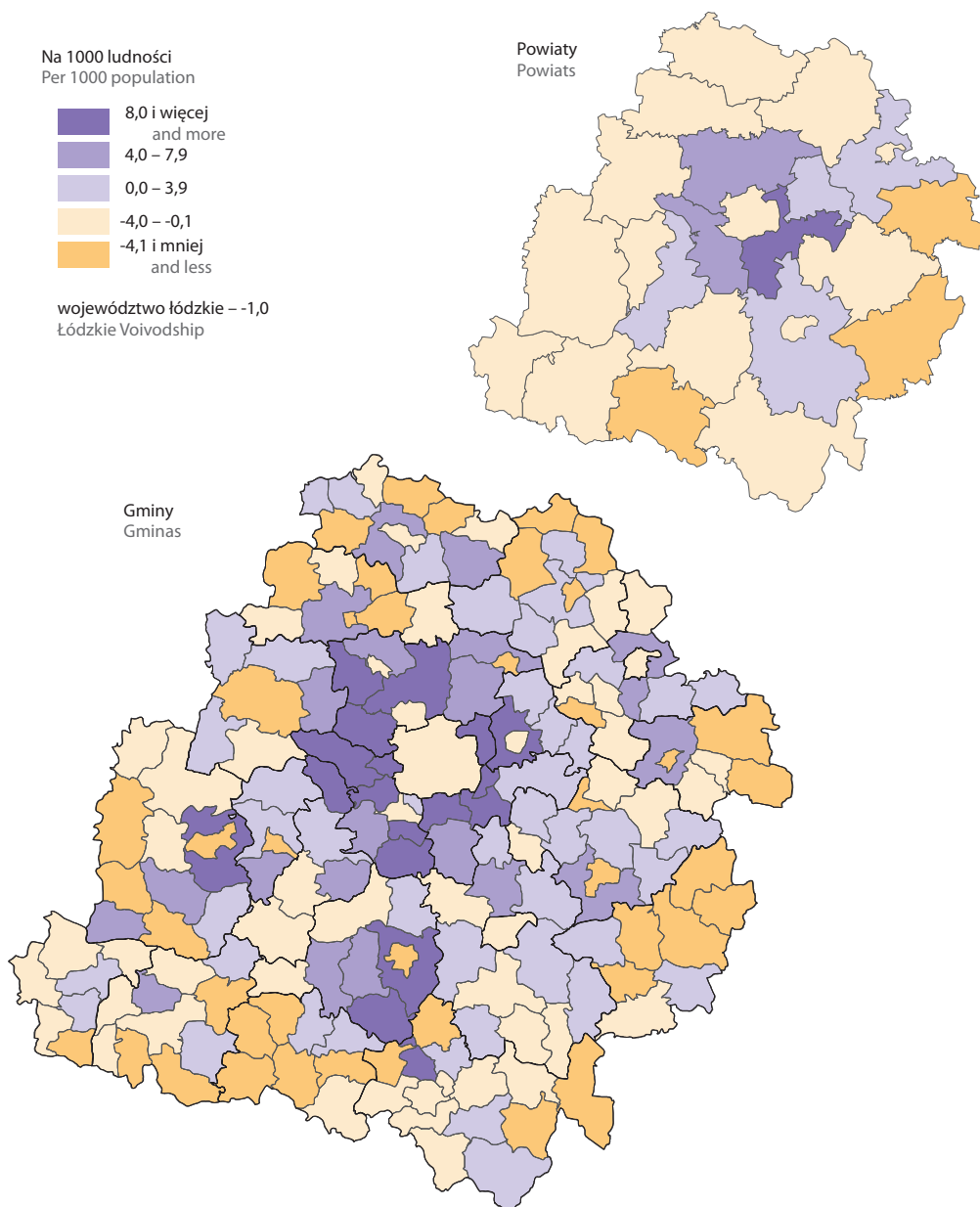
Główne kierunki migracji zagranicznych również pozostają bez zmian. Spośród 651 imigrantów najwięcej, tj. 193 przybyło z Wielkiej Brytanii (co stanowiło 29,6%), z Niemiec – 81 osób (12,4%). Liczba imigrantów z Ukrainy wyniosła 50 osób (7,7%). Odpływ migracyjny mieszkańców województwa łódzkiego za granicę, podobnie jak w latach poprzednich, dotyczył: Wielkiej Brytanii – 126 emigrujących (37,4%), Niemiec – 66 osób (19,6%), Szwajcarii – 22 osoby (6,5%) oraz Holandii – 21 osób (6,2%).

Wśród emigrantów dominowały osoby, które swój pobyt za granicą wiązały z podejmowaniem pracy lub jej poszukiwaniem. Świadczy o tym m. in. wiek osób wyjeżdżających na stałe z Polski. 16,3% emigrantów stanowili mieszkańcy województwa łódzkiego w wieku 35–39 lat, a 13,4% – w grupie 30–34 lata. Z kolei największą grupę emigrantów stanowiły dzieci w wieku 0–4 lata (29,2% przybyłych do województwa łódzkiego z innych państw) oraz w wieku 5–9 lat (13,8 %).

W 2019 r., podobnie jak w latach poprzednich, w województwie łódzkim saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały, zwane saldem migracji stałej, było ujemne. Oznacza to, że liczba osób wymeldowanych z pobytu stałego w ciągu roku przekroczyła liczbę osób zameldowanych na pobyt stały w tym czasie o 2510 (w 2018 r. – o 1859, a w 2010 r. – o 1780). W przeliczeniu na 1000 ludności saldo migracji ludności na pobyt stały w 2019 r. przyjęło wartość minus 1,02‰ (wobec minus 0,75‰ w 2018 r. oraz minus 0,70‰ w 2010 r.). Natomiast w skali Polski ogólne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały w przeliczeniu na 1000 ludności osiągnęło wartość dodatnią tj. 0,16‰, wobec 0,09‰ w 2018 r. oraz minus 0,05‰ w 2010 r.

Ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały było kolejnym czynnikiem, które obok ubytku naturalnego ludności, miało wpływ na spadek liczby ludności województwa łódzkiego.

Mapa 20. Saldo migracji ludności na pobyt stały w 2019 r.
Map 20. Net migration of population for permanent residence in 2019

Edukacja Education

W roku szkolnym 2018/19, w szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych i policealnych w województwie łódzkim uczyło się łącznie 286,4 tys. osób, tj. o 5,7% mniej niż przed rokiem. W ciągu roku z mapy oświatowej województwa zniknęły 23 szkoły. Liczba studentów zmniejszyła się w ciągu roku do 70,8 tys., tj. o 8,5%.

Wychowanie przedszkolne realizowane było w przedszkolach i zespołach wychowania przedszkolnego (przeznaczone dla dzieci w wieku 3–6 lat), punktach przedszkolnych (dla dzieci w wieku 3–5 lat) oraz oddziałach w szkołach podstawowych (dla dzieci 6-letnich). W województwie łódzkim, według stanu na koniec września 2018 r., funkcjonowało 1299 formalnie zarejestrowanych placówek wychowania przedszkolnego, co stanowiło 5,9% placówek w kraju. W porównaniu z 2017 r. w województwie odnotowano wzrost ich liczby o 0,5%, podczas gdy w kraju dynamika kształtowała się na poziomie 0,8%. Natomiast w stosunku do 2010 r. liczba placówek wychowania przedszkolnego w województwie wzrosła o 10,8%, a w kraju o 16,1%.

W ogólnej liczbie placówek wychowania przedszkolnego w województwie największą grupę stanowiły przedszkola, których udział wyniósł 55,0% oraz oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych – 37,7%. Punkty przedszkolne stanowiły 6,9% ogólnej liczby placówek (przed rokiem 7,5%), a zespoły wychowania przedszkolnego to zaledwie 0,5% (tyle samo co w 2017 r.). W porównaniu z 2017 r. w województwie: o 13 zwiększyła się liczba przedszkoli, o 2 zwiększyła się liczba oddziałów, natomiast o 8 zmniejszyła się liczba punktów przedszkolnych.

W 2018 r. wychowaniem przedszkolnym objętych było 82,9 tys. dzieci, tj. o 0,5% więcej niż w 2017 r. i o 26,6% więcej niż w 2010 r. (w Polsce było to odpowiednio o 2,3% i o 31,5% więcej).

Na koniec września 2018 r. w miastach funkcjonowało 640 placówek wychowania przedszkolnego, z których 81,6% stanowiły przedszkola. Do wszystkich typów placówek w miastach uczęszczało 56,6 tys. dzieci, tj. o 0,4% więcej w porównaniu z 2017 r. i o 22,1% więcej niż w 2010 r. Nieco ponad połowa placówek wychowania przedszkolnego (50,7%) w województwie łódzkim zlokalizowana była na wsi, jednak w ogólnej liczbie dzieci objętych edukacją przedszkolną, dzieci z terenów wiejskich stanowiły 31,7%. Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym na wsi zwiększyła się w ciągu roku o 0,9% a w porównaniu z 2010 r. była większa o 37,4%.

W porównaniu z 2017 r. w pięciu powiatach województwa łódzkiego nastąpił niewielki (o 1 lub 2) spadek liczby placówek wychowania przedszkolnego, były to powiaty: wierszowski, tomaszowski, rawski, łowicki oraz kutnowski. Natomiast najwyższy wzrost odnotowano w Łodzi, gdzie przybyło 5 placówek. W stosunku do 2010 r. odnotowany spadek było nieco większy i dotyczył powiatów: łowickiego (mniej o 7 placówek), pączęńskiego i rawskiego (po 4 placówki mniej) oraz kutnowskiego (ubyły 2 placówki). Najwięcej placówek tego typu przybyło w powiecie zgierskim (18) oraz opoczyńskim i piotrkowskim (po 14 placówek więcej).

Średnio na 100 miejsc w przedszkolach w 2018 r. przypadało 93 dzieci (94 przed rokiem i 100 w 2010 r.). W miastach wskaźnik ten wyniósł 93 dzieci, a na wsi 92 dzieci na 100 miejsc. W 2018 r. najwyższy stopień wykorzystania miejsc w przedszkolach odnotowano w powiecie sieradzkim (99 dzieci na 100 miejsc), a najniższy w powiecie skierniewickim (77 dzieci) oraz w Piotrkowie Trybunalskim (79 dzieci).

Placówki wychowania przedszkolnego są to placówki przeznaczone dla dzieci w wieku od lat 3 do rozpoczęcia przez nie nauki w szkole podstawowej, zapewniające dzieciom opiekę oraz mające na celu przygotowanie ich do nauki w szkole. Do placówek wychowania przedszkolnego zaliczane są przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych oraz zespoły wychowania przedszkolnego i punkty przedszkolne.

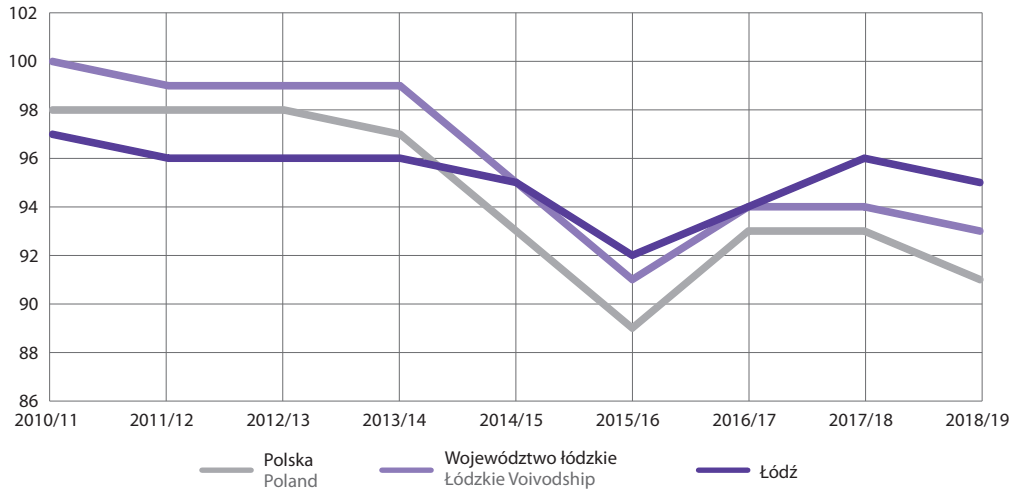
Tablica 11. Wychowanie przedszkolne^a Table 11. Pre-primary education^a

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Placówki Establishments	1172	1257	1292	1299
miasta urban areas	531	605	629	640
wieś rural areas	641	652	663	659
w tym przedszkola of which nursery schools	549	655	701	714
w tym specjalne of which special	7	17	17	19
Miejsca Places	52913	63628	73050	73969
w tym przedszkola of which nursery schools	51641	61022	70225	71374
w tym specjalne of which special	166	453	566	536
Dzieci Children	65499	70308	82470	82923
miasta urban areas	46371	48487	56417	56637
wieś rural areas	19128	21821	26053	26286
w tym w wieku: 6 lat of which at the age of: 6	18937	6031 ^b	21979	22581
5 lat 5	18493	24467	22267	21064
Liczba dzieci w wieku 3–6 lat na 100 miejsc w przedszkolu Number of children aged 3–6 per 100 places in nursery schools	100	91	94	93

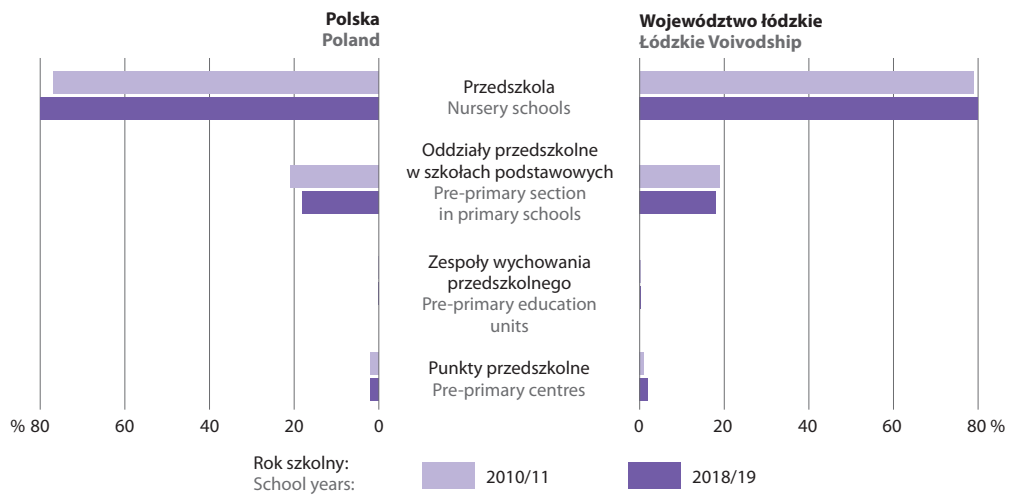
a W latach szkolnych 2015/16–2018/19 łącznie z dziećmi przebywającymi w placówkach wykonujących działalność leczniczą.
b Dotyczy dzieci, którym odroczone spełnianie obowiązku szkolnego po zasięgnięciu opinii psychologiczno-pedagogicznej.

a In the school years 2015/16–2018/19 including children staying in the units performing health care activities. b Concerns children obliged to attend the primary school who received an opinion of the psychological and educational clinic about lack of school readiness.

Wykres 21. Dzieci w przedszkolach na 100 miejsc
 Chart 21. Children in nursery schools per 100 places

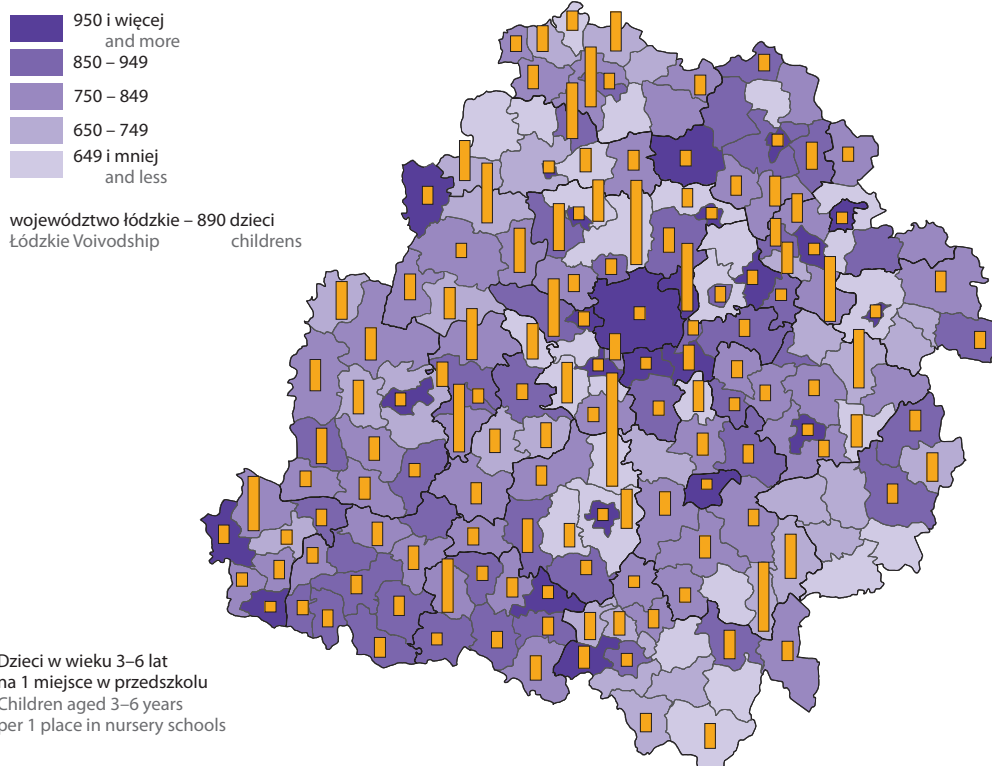

Wykres 22. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego
 Chart 22. Children attending pre-primary education establishments

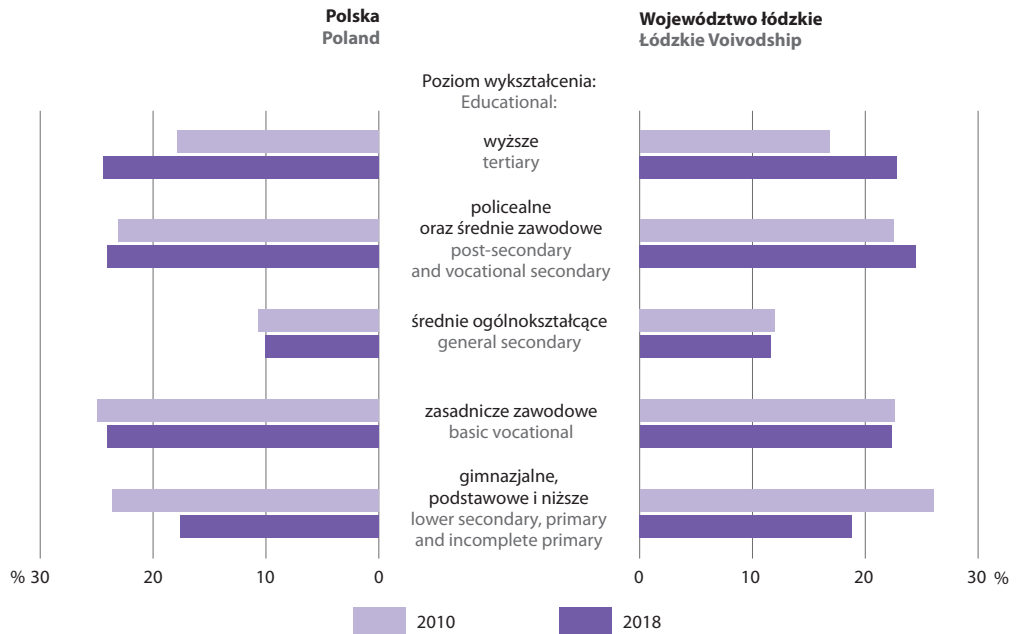

Mapa 21. Wychowanie przedszkolne w roku szkolnym 2018/19
 Map 21. Pre-primary education in the 2018/19 school year

Dzieci w wieku 3–6 lat objęte wychowaniem przedszkolnym
 na 1000 dzieci tej grupy wieku
 Children aged 3–6 years in pre-primary education
 per 1000 children in this age group

Wykres 23. Ludność według poziomu wykształcenia^a
 Chart 23. Population by education level^a

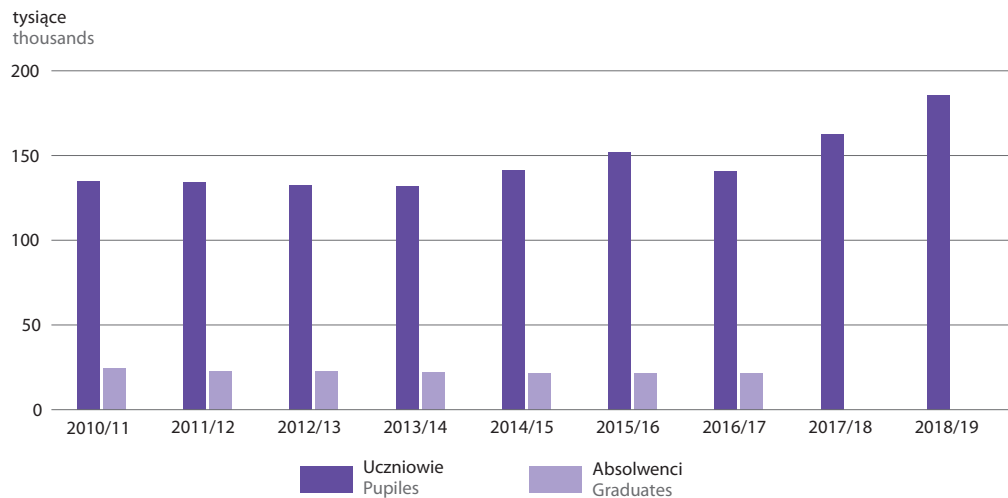

^a Dotyczy ludności w wieku 15 lat i więcej – wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności.
^a Data concern persons aged 15 and more – on the basis of the sample survey Labour Force Survey (LFS).

Rok szkolny we wrześniu 2018 r. w województwie łódzkim zaingurowało 889 szkół podstawowych dla dzieci i młodzieży (co stanowiło 6,1% szkół podstawowych w kraju). W porównaniu z poprzednim rokiem szkolnym w województwie było o 4 placówki mniej, podczas gdy w kraju ubyla 1 szkoła.

W województwie łódzkim w roku szkolnym 2018/19 w szkołach podstawowych uczyło się 185,5 tys. uczniów, tj. o 14,2% więcej niż rok wcześniej. Uczniowie z terenu województwa stanowili 6,1% populacji uczniów szkół podstawowych w Polsce. We wrześniu 2018 r. naukę w klasie I szkoły podstawowej rozpoczęło 23,0 tys. dzieci. Pierwszoklasiści stanowili 12,4% ogółu uczniów szkół podstawowych (przed rokiem 13,4%).

Wykres 24. Uczniowie i absolwenci szkół podstawowych
 Chart 24. Pupils and graduates of primary schools

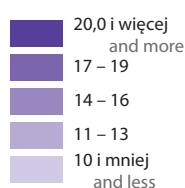

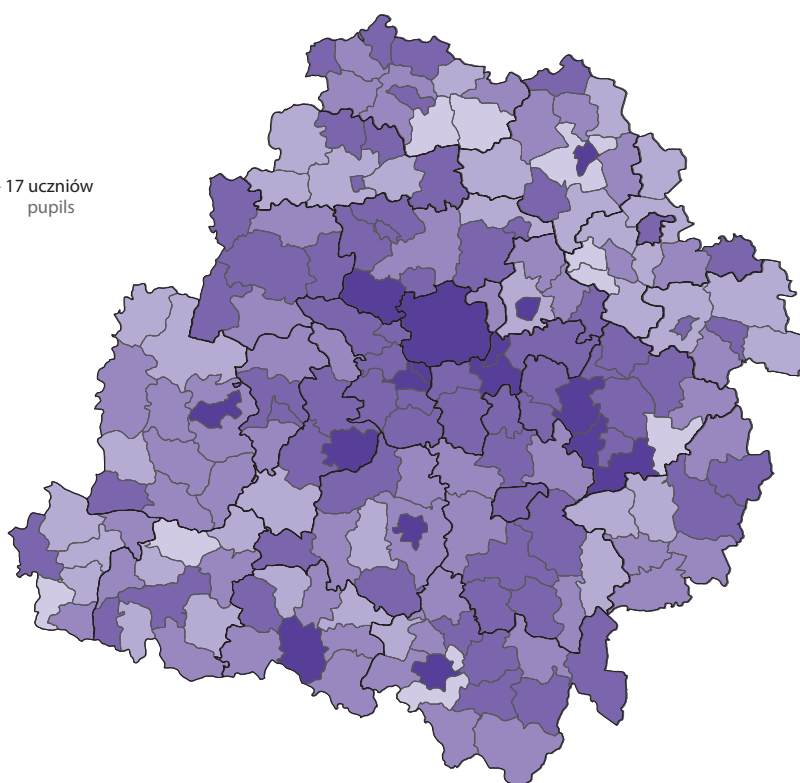
W roku szkolnym 2018/2019 na 1 szkołę podstawową (bez szkół specjalnych) przypadało 222 uczniów (195 przed rokiem). W miastach liczba uczniów na 1 szkołę podstawową (bez szkół specjalnych) była trzykrotnie większa (384 uczniów) niż na terenach wiejskich (128 uczniów). Najwięcej uczniów na 1 szkołę podstawową przypadało w miastach na prawach powiatu: w Skierniewicach (475), w Łodzi (370) i w Piotrkowie Trybunalskim (337) i w powiatach: pabianickim (294), zgierskim (278), tomaszowskim (268) oraz łódzkim wschodnim (258). Najmniejsze zagęszczenie uczniów w szkołach podstawowych odnotowano w powiatach: skierniewickim (89) i wieruszowskim (114).

Mapa 22. Uczniowie w szkołach podstawowych w roku szkolnym 2018/19
Map 22. Pupils in primary schools in the 2018/19 school year

Liczba uczniów na 1 oddział
Pupils per section in primary schools

województwo łódzkie – 17 uczniów
Łódzkie Voivodship pupils

W wyniku reformy edukacji od roku szkolnego 2017/18 likwidowane są gimnazja. W roku szkolnym 2018/19 na terenie województwa łódzkiego pozostawało 151 gimnazjów dla dzieci i młodzieży (9,2% szkół w Polsce), do których uczęszczało 21,6 tys. uczniów (6,2% gimnazjalistów w całym kraju).

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, do szkół ponadgimnazjalnych zalicza się: branżowe szkoły I stopnia, licea ogólnokształcące, technika, specjalne szkoły przysposabiające do pracy, szkoły artystyczne ogólnokształcące dające uprawnienia zawodowe oraz szkoły policealne. Ze względu jednak na wyższy szczebel kształcenia, szkoły policealne zaprezentowano oddzielnie.

W wyniku reformy edukacji w miejsce szkół zasadniczych utworzono szkoły branżowe I stopnia, które przejęły na okres przejściowy (lata szkolne 2017/18 i 2018/19) klasy II i III szkoły zasadniczej zawodowej.

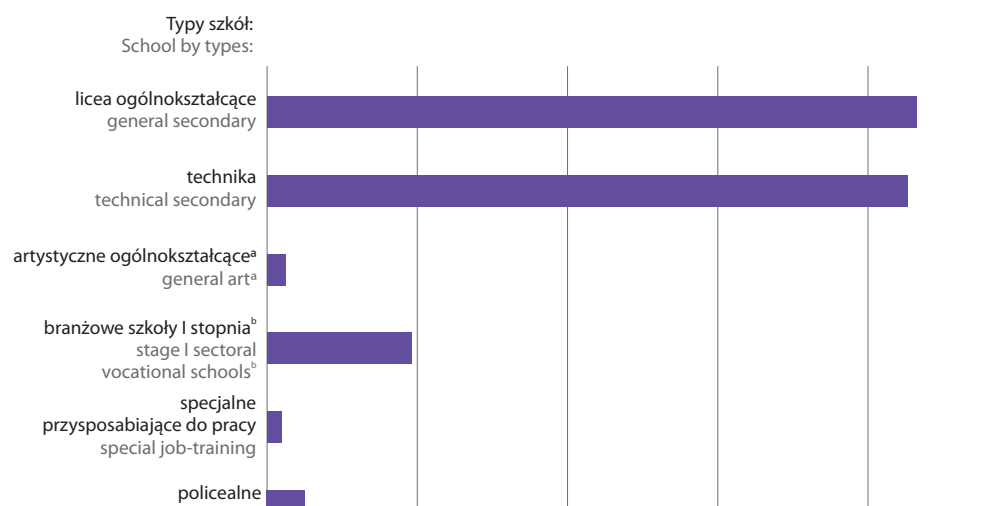
Na początku roku szkolnego 2018/19 w województwie łódzkim działały 402 szkoły ponadgimnazjalne (tj. o 0,8% więcej niż rok wcześniej), co stanowiło 6,3% takich szkół w kraju. W województwie w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych kształciło się 69,4 tys. uczniów (o 0,9% mniej niż rok wcześniej), czyli 6,1% populacji uczniów takich szkół w Polsce.

Wśród szkół ponadgimnazjalnych najwięcej uczniów skupiały licea ogólnokształcące – 30,8 tys. (44,3% ogółu uczniów szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży) oraz technika – 30,3 tys. (43,7%). W porównaniu z rokiem szkolnym 2017/2018 liczba szkół ponadgimnazjalnych zwiększyła się ogółem o 3 placówki. Liczba szkół branżowych I stopnia wzrosła o 3 placówki, wzrosła także liczba szkół specjalnych przysposabiających do pracy – o 2 placówki. Zamknięto po 1 placówce liceów ogólnokształcących oraz techników, a liczba szkół artystycznych ogólnokształcących dających uprawnienia zawodowe pozostała bez zmian. Liczba uczniów ogółem była niższa niż rok wcześniej o 0,9%, spadek liczby uczniów odnotowano w: ogólnokształcących szkołach artystycznych dających uprawnienia zawodowe – o 1,4% oraz w liceach ogólnokształcących – o 0,6%. Wzrost liczby uczniów miał miejsce w szkołach branżowych I stopnia – o 84,8%, specjalnych szkołach przysposabiających do pracy – o 1,8% oraz o 0,2% w technikach.

W czerwcu 2018 r. naukę na poziomie ponadpodstawowym i ponadgimnazjalnym ukończyło 19,1 tys. osób (tj. o 4,5% mniej niż rok wcześniej), czyli 6,1% absolwentów takich szkół w kraju. Do egzaminu maturalnego przystąpiło 14,9 tys. osób spośród 16,7 tys. uprawnionych (tj. absolwentów liceów ogólnokształcących, techników oraz ogólnokształcących szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe), czyli 89,1% ogółu (rok wcześniej było to 88,1%). Świadectwo dojrzałości otrzymało 13,3 tys. osób, tj. 89,3% ogółu zdających (87,2% w czerwcu 2017 r.). W Polsce w maju 2018 r. do egzaminu maturalnego przystąpiło 247,8 tys. absolwentów szkół ponadgimnazjalnych, a zdawalność egzaminu maturalnego wśród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych z rocznika 2017/18 wyniosła 86,0% i była o 1,5 p.proc. wyższa niż w poprzednim roku szkolnym.

Wykres 25. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych według typów szkół w roku szkolnym 2018/19

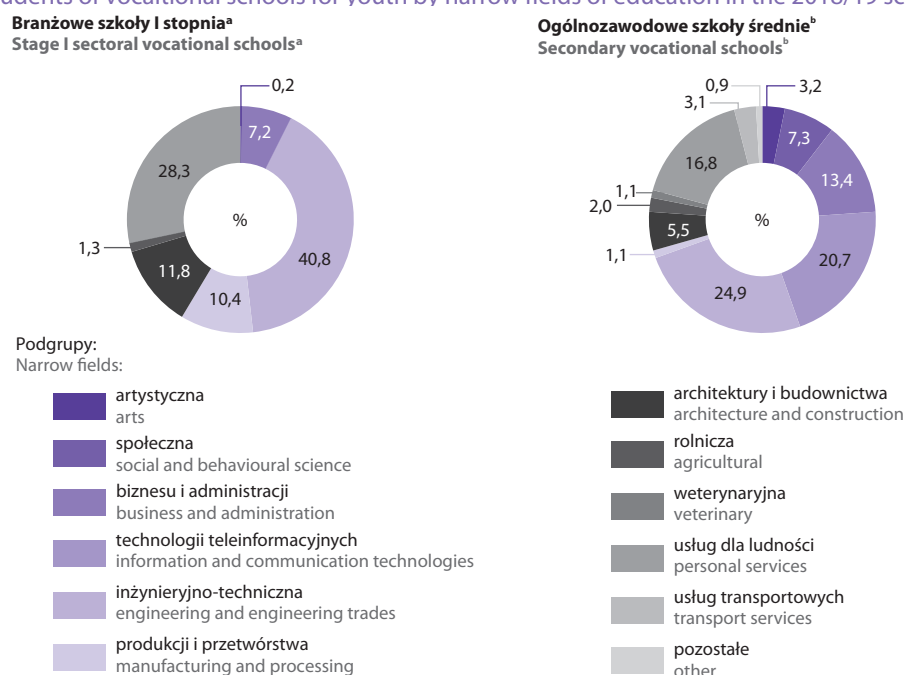
Chart 25. Students of upper secondary and post-primary schools by types in the 2018/19 school year

a Dające uprawnienia zawodowe. b Do roku szkolnego 2017/18 zasadnicze szkoły zawodowe.
a Leading to professional certification. b Until 2017/18 school year basic vocational schools.

Uzupełnienie edukacji na poziomie średnim zawodowym zapewniają szkoły policealne. W końcu września 2018 r. w województwie łódzkim działało 144 takich szkół (tj. 7,3% w kraju) i kształciło się w nich 15,6 tys. osób (7,1% uczniów w Polsce). W czerwcu 2018 r. naukę w szkołach policealnych zakończyło 4,0 tys. osób (w kraju 65,4 tys.).

Wykres 26. Uczniowie szkół zawodowych według podgrup kierunków kształcenia w roku szkolnym 2018/19
 Chart 26. Students of vocational schools for youth by narrow fields of education in the 2018/19 school year

a Do roku szkolnego 2017/18 zasadnicze szkoły zawodowe. b Technika i szkoły artystyczne ogólnokształcące dające uprawnienia zawodowe.

a Until 2017/18 school year basic vocational schools. b Technical secondary and general art leading to professional certification.

W roku akademickim 2018/19 na terenie województwa łódzkiego miały siedzibę 23 uczelnie wyższe, podczas gdy w kraju działały 392 uczelnie. W porównaniu z rokiem akademickim 2017/18 liczba uczelni w województwie zmniejszyła się o 2, a w Polsce o 5.

We wszystkich szkołach wyższych działających na terenie województwa kształciło się łącznie 70,8 tys. studentów (łącznie z cudzoziemcami), tj. o 8,5% mniej niż w 2017 r., a studenci z terenu województwa łódzkiego stanowili 5,8% studentów w kraju. Największy ubytek liczby studentów w województwie łódzkim odnotowały m.in. uniwersytety (bez medycznych) – o 13,7% oraz wyższe szkoły techniczne – o 11,5%. Wzrost liczby słuchaczy miał miejsce natomiast w: szkołach wyższych ekonomicznych – o 1,7% oraz uniwersytetach medycznych – o 0,5%. W ciągu roku w całej Polsce liczba studentów zmniejszyła się o 4,8% do 1228,7 tys.

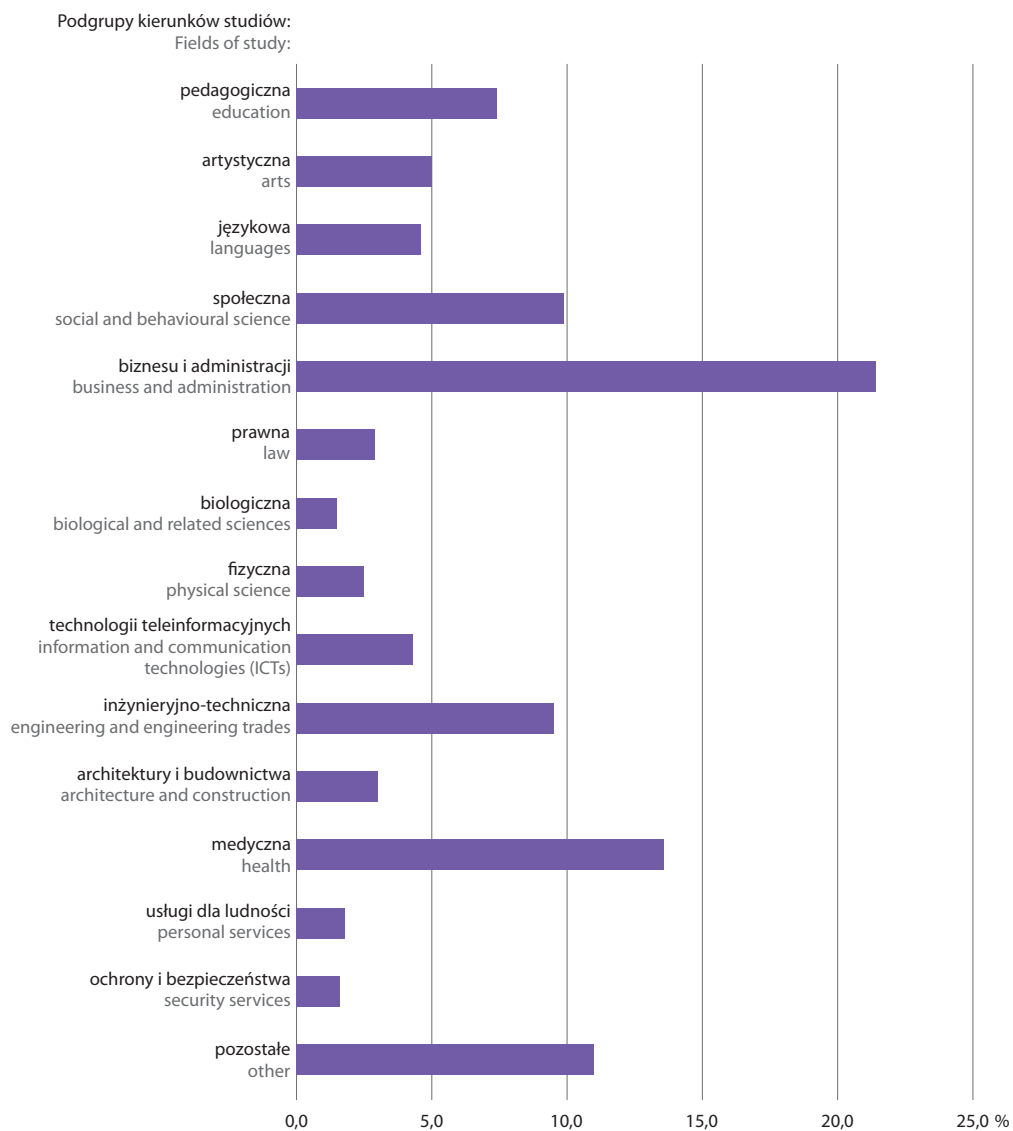
Na studiach stacjonarnych kształciło się 66,0% ogółu studentów (wobec 66,2% w poprzednim roku akademickim). W strukturze szkół według typu największy odsetek studentów studiów stacjonarnych odnotowano na uniwersytetach medycznych (95,1% ogólnej liczby studentów), wyższych szkołach artystycznych (83,7%) i uniwersytetach (78,5%).

Na uczelniach w województwie łódzkim studiowało 3,9 tys. cudzoziemców, tj. o 9,9% więcej niż w roku akademickim 2017/2018 i stanowili oni 4,9% studentów cudzoziemców w kraju. Najwięcej spośród nich kształciło się na Uniwersytecie Łódzkim – 42,1%, Uniwersytecie Medycznym – 24,0% oraz Politechnice Łódzkiej – 12,4%. Studenci cudzoziemcy w większości studiowali w trybie stacjonarnym – 92,4% ogółu.

W 2018 r. studia wyższe ukończyło 18,5 tys. osób, tj. o 11,4% mniej niż przed rokiem (5,6% absolwentów w Polsce). Z ogółu absolwentów najczęściej ukończyło studia w: uniwersytetach (42,0%), wyższych szkołach technicznych (21,2%) oraz wyższych szkołach ekonomicznych (18,3%).

Dyplom ukończenia studiów otrzymało 484 cudzoziemców (o 12,6% więcej niż w 2017 r.), w tym 444 studiów stacjonarnych (wzrost o 13,6%). W Polsce w tym czasie studia ukończyło 13,2 tys. cudzoziemców, w tym 11,6 tys. studia stacjonarne.

Wykres 27. Absolwenci według grup kierunków kształcenia w roku akademickim 2017/18
 Chart 27. Graduates by broad fields of education in the 2017/18 academic year

Wprowadzana reforma systemu edukacji ma wpływ również na szkolnictwo dla dorosłych. W roku szkolnym 2018/2019 w województwie łódzkim sieć szkół dla dorosłych zmalała o 12 placówek i obejmowała: łącznie 94 szkół (6,4% w kraju) i obejmowała: 6 szkół podstawowych (nauczanie na poziomie klasy VII), 5 gimnazjów oraz 83 licea ogólnokształcące. Naukę w szkołach dla dorosłych kontynuowało łącznie 9,8 tys. uczniów (7,1% uczniów szkół dla dorosłych w Polsce), tj. o 10,1% mniej niż przed rokiem.

Zadania oświatowe wykonywane są przez samorzady i należą do ich zadań własnych. W 2018 r. z budżetów jednostek samorządu terytorialnego w województwie łódzkim na oświatę i wychowanie przeznaczono łącznie 4185,8 mln zł, tj. o 7,3% więcej niż rok wcześniej (5,9% wydatków w kraju). W województwie łódzkim największe wydatki na oświatę i wychowanie poniosły gminy (55,2% wydatków w województwie) oraz miasta na prawach powiatu (31,2%). Rozpatrując wydatki pod względem przeznaczenia ich na placówki edukacyjne, najwięcej wydatkowano na szkoły podstawowe – 1532,9 mln zł (o 18,0% więcej niż w 2017 r.) oraz na przedszkola – 689,3 mln zł (o 13,0% więcej).

Zasoby pracy

Labour resources

W IV kwartale 2019 r. zbiorowość aktywnych zawodowo w województwie łódzkim liczyła 1130 tys. osób, a biernych zawodowo – 886 tys. Wśród ludności aktywnej zawodowo zanotowano 1103 tys. osób pracujących i 27 tys. osób bezrobotnych.

Według stanu na koniec 2018 r. liczba pracujących ogółem w województwie łódzkim wyniosła 1,0 mln osób (o 1,7% więcej niż rok wcześniej), w tym w sektorze prywatnym pracowało 837,8 tys. osób.

W końcu grudnia 2019 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa łódzkiego wyniosła 58,7 tys. osób i była niższa od zanotowanej przed rokiem o 7,3 tys. osób, tj. o 11,1%. Stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się na poziomie 5,4% i była o 0,7 p. proc. niższa niż w grudniu 2018 r. Osoby bezrobotne posiadające status bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy (49,1 tys. osób), stanowiły 83,6% ogółu bezrobotnych.

Wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) wskazują, że liczba aktywnych zawodowo w województwie łódzkim w IV kwartale 2019 r. ukształtowała się na poziomie 1130 tys. osób (co stanowiło 6,7% aktywnych zawodowo w Polsce). Ich liczba zmniejszyła się stosunku do zanotowanej w analogicznym okresie poprzedniego roku o 3,3%, zaś w odniesieniu do 2010 r. – o 17,3%.

Zbiorowość pracujących (1103 tys. osób) w IV kwartale 2019 r. w porównaniu z IV kwartałem 2018 r. zmniejszyła się o 1,7%. Ich udział w ogólnej liczbie pracujących w kraju wyniósł 6,7%. W porównaniu z analogicznym okresem 2010 r. omawiana grupa zmniejszyła się o 11,2% (tj. o 139 tys. osób), a obserwowany spadek dotyczył zarówno mężczyzn (o 83 tys. osób), jak i liczby pracujących kobiet (o 56 tys. osób). W analizowanym okresie, podobnie, jak w latach poprzednich, w populacji pracujących mniejszy odsetek (44,7%) stanowiły kobiety.

W IV kwartale 2019 r. liczba bezrobotnych w województwie łódzkim wyniosła 27 tys. osób i w skali roku zmalała o 42,6% (tj. o 20 tys. osób). Bezrobotni w województwie stanowili 5,6% ogółu bezrobotnych w kraju. W stosunku do analogicznego okresu 2010 r. liczba osób bezrobotnych była niższa o 78,0% (tj. o 96 tys.). W IV kwartale 2019 r. wśród ogółu osób bezrobotnych w województwie łódzkim przeważali mężczyźni (55,6%).

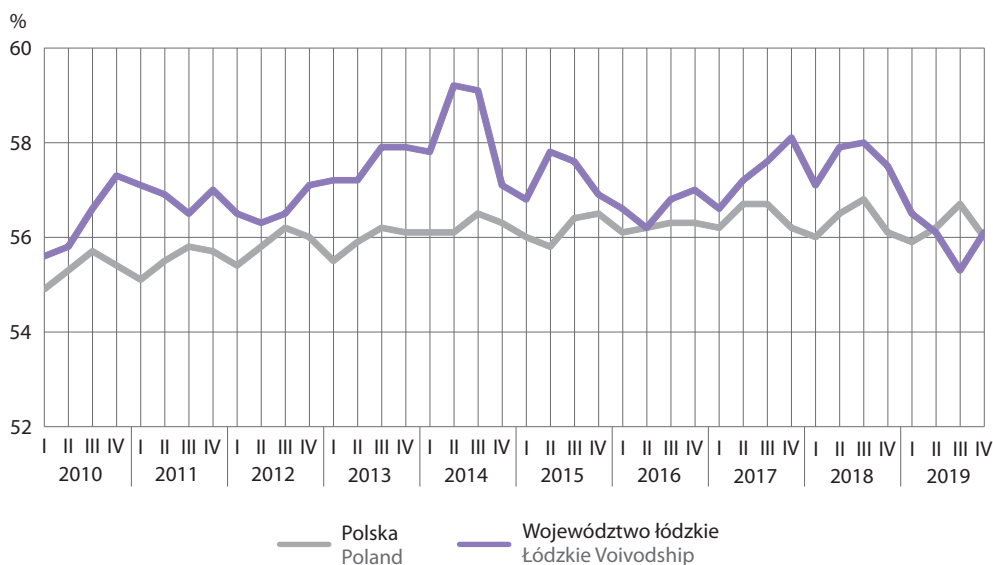
Tablica 12. Aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15 lat i więcej w IV kwartale według BAEL

Table 12. Aconomic activity of the population aged 15 and more in the 4th quarter by LFS

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
Aktywni zawodowo w tys. Economically active persons in thousands	1366	1357	1168	1130	16953
pracujący employed persons	1242	1265	1122	1103	16467
bezrobotni unemployed persons	123	92	47	27	486
Bierni zawodowo w tys. Economically inactive persons in thousands	1017	1026	862	886	13313
Współczynnik aktywności zawodowej w % Activity rate in %	57,3	56,9	57,5	56,1	56,0
Wskaźnik zatrudnienia w % Employment rate in %	52,1	53,1	55,2	54,7	54,4
Stopa bezrobocia w % Unemployment rate in %	9,0	6,8	4,0	2,4	2,9

W ostatnim kwartale 2019 r. w województwie łódzkim współczynnik aktywności zawodowej ukształtował się na poziomie 56,1% (przy średniej dla kraju 56,0%). Na przestrzeni roku wartość wskaźnika zmniejszyła się w województwie o 1,4 p. proc., a w kraju – o 0,1 p. proc. W odniesieniu do analogicznego kwartału 2010 r. opisywany współczynnik w województwie spadł o 1,2 p. proc., ale w kraju zwiększył się o 0,6 p. proc. W IV kwartale 2019 r., podobnie jak w poprzednich okresach, w województwie łódzkim wyższą wartość omawianego wskaźnika zanotowano wśród mężczyzn niż wśród kobiet (66,0% wobec 47,2%).

Wykres 28. Współczynnik aktywności zawodowej według kwartałów
Chart 28. Activity rate by quarters

Wskaźnik zatrudnienia w województwie łódzkim w IV kwartale 2019 r. wyniósł 54,7% i był o 0,3 p. proc. wyższy od średniego w kraju. W stosunku do analogicznego kwartału 2018 r. zmniejszył się on jednak o 0,5 p. proc. (w skali kraju wzrósł o 0,4 p. proc.), przy czym obserwowany w tym czasie spadek dotyczył zarówno mężczyzn (o 0,3 p. proc.), jak i kobiet (o 0,7 p. proc.). W porównaniu do pierwszego z analizowanych okresów nastąpił wzrost wskaźnika zatrudnienia o 2,6 p. proc.

Stopa bezrobocia w IV kwartale 2019 r. w województwie łódzkim ukształtowała się na poziomie 2,4% i była o 0,5 p. proc. niższa od wskaźnika ogólnokrajowego. W stosunku do analogicznego okresu zeszłego roku odnotowano jej spadek o 1,6 p. proc., natomiast wobec 2010 r. – o 6,6 p. proc. W kraju stopa bezrobocia uległa obniżeniu zarówno w stosunku do 2018 r., jak i 2010 r., odpowiednio o 0,9 p. proc. i o 6,4 p. proc. W IV kwartale 2019 r. w województwie łódzkim analizowany wskaźnik, zarówno w przypadku kobiet jak i mężczyzn, ukształtował się na poziomie 2,4% (wobec odpowiednio 4,4% i 3,7% rok wcześniej).

W IV kwartale 2019 r. zbiorowość biernych zawodowo liczyła 886 tys. osób i stanowiła 43,9% ogółu mieszkańców województwa w wieku 15 lat i więcej. Udział biernych zawodowo w ogólnej liczbie ludności kraju w tym wieku ukształtował się na poziomie 44,0%. W ciągu roku liczba osób pozostających biernymi zawodowo w województwie łódzkim zwiększyła się o 2,8% (tj. o 24 tys. osób), natomiast w stosunku do analogicznego okresu 2010 r. była niższa o 12,9% (tj. o 131 tys. osób). W skali kraju w tym samym okresie liczebność analizowanej zbiorowości zmniejszyła się odpowiednio o 0,3% i 3,7%. Większość populacji osób biernych zawodowo w województwie tworzyły kobiety, których udział w IV kwartale 2019 r. wyniósł 63,8%.

Główną przyczyną bierności zawodowej w IV kwartale 2019 r. była emerytura (543 tys. osób). Dla 135 tys. osób nauka oraz uzupełnianiem kwalifikacji było powodem niepodejmowania pracy, dla 100 tys. osób – choroba lub niepełnosprawność, dla 44 tys. osób – przyczyny osobiste lub rodzinne, zaś dla 8 tys. osób – zniechęcenie bezskutecznością poszukiwań pracy.

Dane dotyczące pracujących w gospodarce narodowej (łącznie z pracującymi w rolnictwie indywidualnym) na podstawie sprawozdawczości oraz szacunków wskazują, że według stanu na koniec 2018 r. liczba pracujących w województwie łódzkim wyniosła 1,0 mln osób (co stanowiło 6,5% wszystkich pracujących w kraju). W porównaniu z rokiem poprzednim było to o 1,7% więcej i o 8,4% więcej niż na koniec 2010 r. Pracujący w sektorze prywatnym stanowili 82,0% ogółu pracujących, a ich liczba w porównaniu z 2017 r. zwiększyła się o 2,1%, a w stosunku do 2010 r. o 13,8%.

W sekcji „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” pracowało 178,9 tys. osób. W 2018 r. ich udział w ogólnej liczbie pracujących wyniósł 17,5%, co oznacza spadek o 0,3 p. proc. wobec poprzedniego roku oraz o 1,5 p. proc. w stosunku do 2010 r.). Pracujący w tej sekcji stanowili 7,5% ogółu pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w całym kraju.

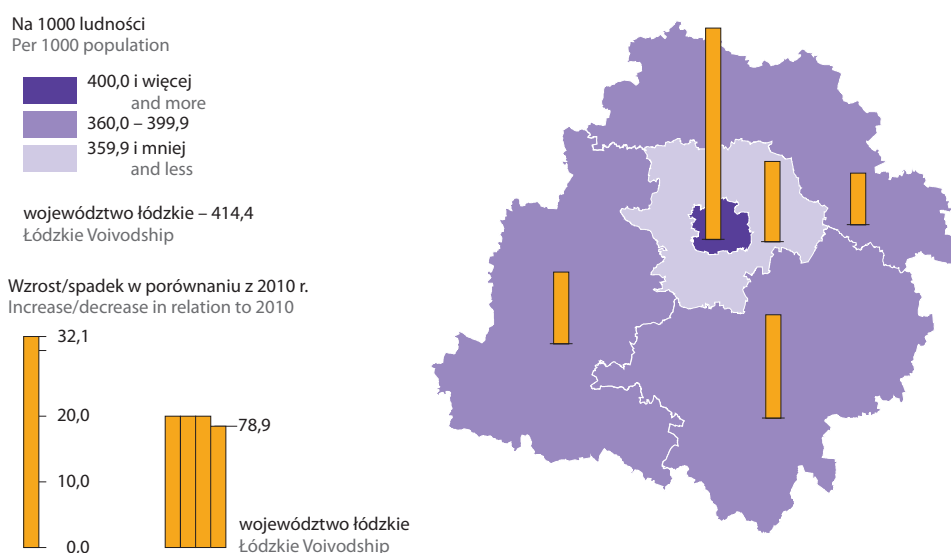
Pracujący w „przemśle i budownictwie” (283,7 tys. osób) stanowili 27,8% ogółu pracujących w województwie (6,8% pracujących w tych sekcjach w całym kraju). W porównaniu z 2017 r. ich udział wzrósł o 0,3 p. proc., natomiast w stosunku do 2010 r. zmalał o 1,3 p. proc.

Grupa sekcji „handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja” skupiała 246,6 tys. osób, którzy stanowili 24,1% ogółu pracujących w województwie (6,2% pracujących w tej grupie sekcji w Polsce). Ich odsetek zwiększył się o 0,2 p. proc. wobec 2017 r. oraz o 1,3 p. proc. w stosunku do 2010 r.

Odsetek pracujących w grupie sekcji „działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości” na przestrzeni wszystkich analizowanych lat oscylował w granicach 3,4%–3,5%.

W „Pozostałych usługach” pracowało 277,4 tys. osób. W 2018 r. ich udział w ogólnej liczbie pracujących w województwie wyniósł 27,1%, czyli o 0,1 p. proc. mniej w stosunku do 2017 r. ale o 1,4 p. proc. więcej niż w 2010 r. Pracujący w tej grupie sekcji stanowili 6,2% ogółu pracujących w analogicznej grupie sekcji w całym kraju.

Mapa 23. Pracujący^a w 2018 r.
Stan w dniu 31 grudnia
Map 23. Employed persons^a in 2018
As of 31st December

a Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.
a By actual workplace and kind of activity.

W końcu grudnia 2019 r. liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa łódzkiego wyniosła 58,7 tys. osób i była niższa od zanotowanej przed rokiem o 7,3 tys. osób, tj. o 11,1%, natomiast w stosunku do 2010 r. – o 72,9 tys. osób, tj. o 55,4%. Spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych, po kilkuletnim okresie wzrostu, notowany jest od 2014 r. Podobne zmiany obserwowano w skali kraju – na koniec 2019 r. liczba bezrobotnych (866,4 tys. osób) była o 10,6% niższa niż rok wcześniej. W stosunku do 2010 r. zbiorowość bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy w całym kraju zmniejszyła się o 55,7%.

W województwie łódzkim w końcu 2019 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, prawie we wszystkich powiatach odnotowano spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych, najwyższy w powiatach: rawskim (o 18,2%), zgierskim (o 17,5%), bełchatowskim (o 15,7%) oraz łowickim (o 15,6%). Nieznaczny wzrost wystąpił jedynie w powiecie brzezińskim (o 0,4%).

W omawianym okresie 85,1% ogółu bezrobotnych w województwie nie posiadało prawa do zasiłku (w 2018 r. – 84,9%). Osoby wcześniej pracujące stanowiły 90,6% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (w 2018 r. – 90,5%), a 34,2% to mieszkańcy wsi (przed rokiem – 33,4%).

Struktura bezrobotnych według płci w województwie łódzkim w końcu grudnia 2019 r. nie uległa większym zmianom w porównaniu z końcem 2018 r. Wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych w powiatowych urzędach pracy kobiety stanowiły 53,1% (w Polsce – 55,3%). Zarówno w województwie, jak i w całym kraju, liczba bezrobotnych kobiet była niższa niż rok wcześniej (odpowiednio o 11,5% i 11,7%). Liczebność populacji bezrobotnych mężczyzn również zmniejszyła się w skali roku – w województwie o 10,5%, natomiast w Polsce o 9,2%.

W województwie łódzkim, w końcu grudnia 2019 r., osoby bezrobotne posiadające status bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy (49,1 tys. osób), stanowiły 83,6% ogółu bezrobotnych (przed rokiem 84,1%). W kraju odsetek tej grupy wyniósł 83,3%, co oznacza spadek o 1,1 p. proc. w porównaniu do 2018 r.

Poważny problem na rynku pracy województwa łódzkiego stanowi zjawisko długotrwałego bezrobocia. Osoby, które w okresie ostatnich dwóch lat pozostawały bez pracy łącznie przez okres 12 miesięcy, w końcu grudnia 2019 r. stanowiły 51,7% ogółu, podczas gdy rok wcześniej ich udział wyniósł 53,1%. W stosunku do 2018 r. liczba osób niepełnosprawnych (5,1 tys.) zmniejszyła się o 7,2%, a udział w ogólnej liczbie bezrobotnych wzrósł o 0,3 p. proc. do poziomu 8,6%. Zanotowano również spadek liczby osób powyżej 50 roku życia (17,9 tys.) – o 11,2%, zaś udział tej grupy w ogólnej liczbie bezrobotnych zmniejszył się o 0,1 p. proc. do 30,5%. Bezrobotni w wieku do 30 roku życia (12,6 tys. osób) stanowili 21,5% wszystkich bezrobotnych (wzrost o 0,5 p. proc. wobec poprzedniego roku), natomiast absolwenci (1,8 tys. osób) – 3,0%, tj. o 0,2 p. proc. więcej wobec 2018 r.

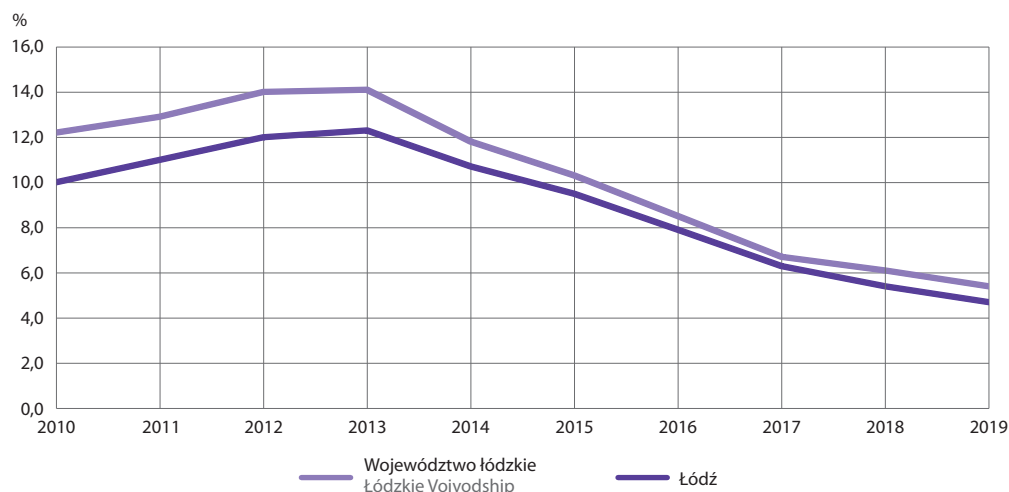
Większość bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy to osoby o stosunkowo niskim poziomie kwalifikacji. W końcu 2019 r. dwie najliczniejsze grupy wśród bezrobotnych stanowiły osoby posiadające wykształcenie gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe oraz zasadnicze zawodowe (odpowiednio 32,1% oraz 22,8% ogółu bezrobotnych). Udział pierwszej z wymienionych grup zmniejszył się jednak w stosunku do 2018 r. o 0,5 p. proc., a odsetek osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym o 0,2 p. proc. Niekorzystne zmiany odnotowano, kolejny rok z rzędu, w populacji osób z wykształceniem wyższym. Mimo spadku liczby osób z tej grupy (o 9,0%), odsetek wśród ogółu bezrobotnych wzrósł o 0,3 p. proc. do poziomu 13,1%. Odsetek bezrobotnych z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym (20,0%) oraz średnim ogólnokształcącym (12,1%) wzrósł w obydwu przypadkach o 0,2 p. proc. wobec poprzedniego roku.

W województwie łódzkim, w końcu 2019 r., stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się na poziomie 5,4% i była o 0,7 p. proc. niższa niż w grudniu 2018 r. oraz o 6,8 p. proc. niższa w stosunku do zanotowanej w grudniu 2010 r. Stopa bezrobocia w kraju wyniosła 5,2% i była niższa o 0,6 p. proc. od obserwowanej przed rokiem i o 7,2 p. proc. w porównaniu z analogicznym okresem 2010 r.

Wykres 29. Stopa bezrobocia rejestrowanego

Stan w dniu 31 grudnia
 Chart 29. Registered unemployment rate
 As of 31st December

Terytorialne zróżnicowanie stopy bezrobocia w województwie łódzkim systematycznie maleje. Różnica pomiędzy najniższą i najwyższą wartością wskaźnika w końcu grudnia 2019 r. wyniosła 4,8 p. proc. (wobec 5,1 p. proc. w 2018 r. oraz 9,9 p. proc. w 2010 r.). Rozpiętość ta została wyznaczona przez stopę bezrobocia w powiecie kutnowskim (8,0%) oraz rawskim (3,2%). Do powiatów o wysokiej stopie bezrobocia należały również powiaty: łaski (7,1%), pajęczański (7,0%), brzeziński (6,8%), tomaszowski (6,7%) i łęczycki (6,6%).

Spadek stopy bezrobocia w odniesieniu do 2010 r. odnotowano we wszystkich powiatach. Najwyższy w powiecie tomaszowskim (o 11,0 p. proc.), zgierskim (o 10,1 p. proc.), opoczyńskim (o 9,9 p. proc.), radomszczańskim (o 9,9 p. proc.), łaskim (o 9,7 p. proc.) oraz kutnowskim (o 9,4 p. proc.), zaś najniższy w skierniewickim (o 4,2 p. proc.), łódzkim wschodnim (o 4,4 p. proc.) oraz Skierniewicach (o 4,3 p. proc.).

W 2019 r. w województwie łódzkim liczba nowo zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 95,3 tys. osób i była o 10,6% niższa niż przed rokiem (tj. o 11,3 tys.) oraz o 51,8% niższa w porównaniu z liczbą nowo zarejestrowanych w 2010 r. (tj. o 102,2 tys.). Z ewidencji bezrobotnych w województwie łódzkim w ciągu 2019 r. wykreślono 102,6 tys. osób, tj. o 9,4% mniej niż przed rokiem oraz o 47,1% mniej niż w 2010 r. Główną przyczyną wyrejestrowania było podjęcie pracy, w wyniku czego z rejestru bezrobotnych wykreślono 53,6 tys. osób (wobec 59,3 tys. przed rokiem). Udział tej kategorii bezrobotnych w ogólnej liczbie wyrejestrowanych zmniejszył się w ujęciu rocznym o 0,1 p. proc. do 52,2%.

Kolejny rok z rzędu, bilans bezrobotnych był korzystny, tzn. w ciągu roku zarejestrowano mniej osób niż wyłączono z ewidencji (o 7,3 tys.). Relacja napływu do odpływu z bezrobocia ukształtowała się na poziomie 92,9%, podczas gdy w Polsce wskaźnik ten wyniósł 93,6%.

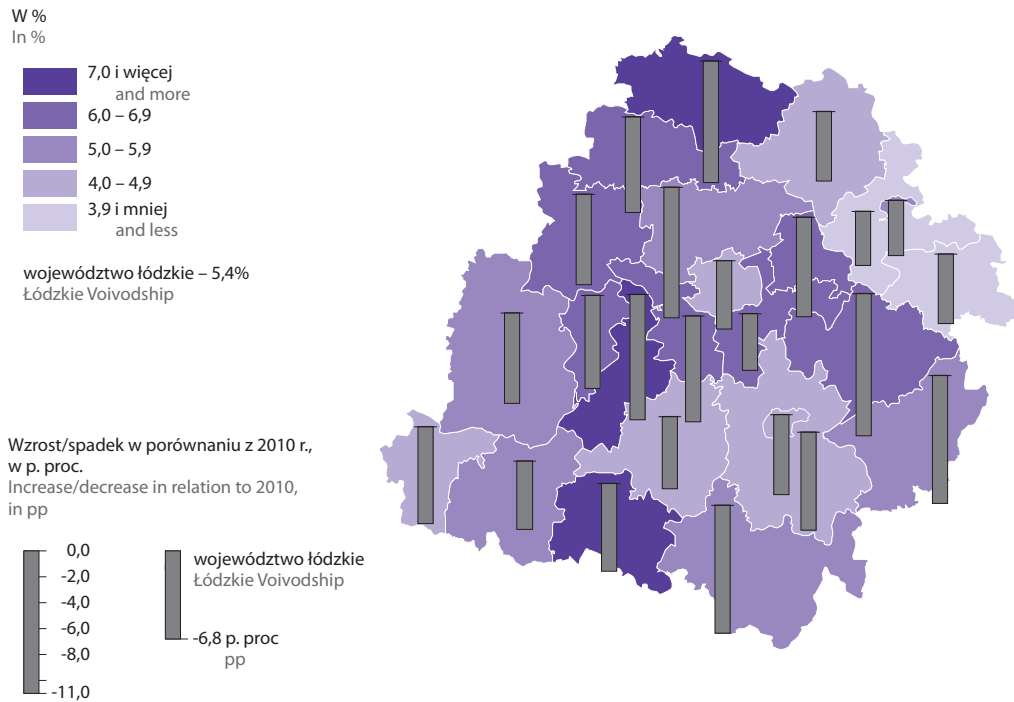
Do powiatowych urzędów pracy województwa łódzkiego w 2019 r. zgłoszono 123,3 tys. ofert pracy, tj. o 7,5% mniej niż rok wcześniej. W końcu grudnia na 1 ofertę pracy przypadało 13 bezrobotnych (wobec 11 osób przed rokiem). Wskaźnik ten w skali kraju ukształtował się na poziomie 18 osób (wobec 15 w 2018 r.). Najkorzystniejszą sytuację wyrażającą się najmniejszą liczbą bezrobotnych na 1 ofertę pracy odnotowano w powiatach: piotrkowskim (4 osoby na 1 ofertę) oraz kutnowskim (5 osób). Najmniej korzystna sytuacja miała miejsce w powiecie opoczyńskim, w którym na 1 ofertę pracy przypadały 83 osoby bezrobotne.

Mapa 24. Stopa bezrobocia rejestrowanego w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 24. Registered unemployment rate in 2019

As of 31st December

5.2. Jakość życia

5.2. Quality of life

Zamożność mieszkańców

Inhabitant's wealth

W 2018 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie łódzkim, w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób, wyniosło 4441,29 zł, co oznacza wzrost o 7,2% w stosunku do 2017 r.

W 2019 r. w województwie łódzkim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw osiągnęło poziom 4710,55 zł i było wyższe niż w roku poprzednim o 6,6%.

W 2019 r. w województwie łódzkim przeciętna liczba emerytów i rencistów wyniosła 635,3 tys. osób, co oznacza, że była o 0,4% wyższa w porównaniu z 2018 r. Świadczenia wypłacone przez ZUS otrzymało 539,3 tys. osób, natomiast emerytury i renty w ramach rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych pobierało 96,0 tys. osób. Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS wyniosła 2112,11 zł i była wyższa o 4,9% w stosunku do roku poprzedniego. Przeciętne świadczenie emerytalno-rentowe pobierane przez rolników indywidualnych osiągnęło wartość 1286,42 zł (wzrost o 5,8% wobec 2018 r.).

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w województwie łódzkim w 2018 r. wyniósł 1620,50 zł i był wyższy o 3,5% od dochodu sprzed roku.

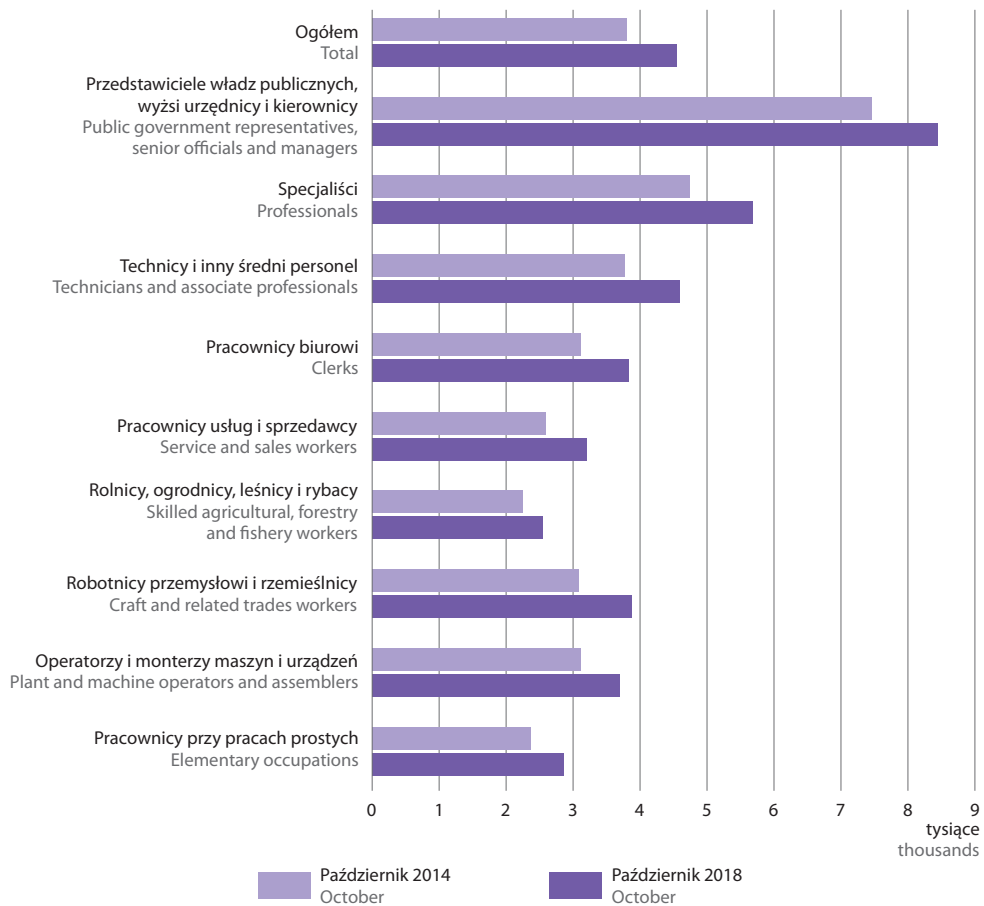
W 2018 r. w województwie łódzkim ubóstwa relatywnego doświadczało 9,7% osób w gospodarstwach domowych. Zasięg ubóstwa ustawowego ukształtował się na poziomie 7,3%, natomiast stopa ubóstwa skrajnego wyniosła 3,9%.

Badanie struktury wynagrodzeń według zawodów – realizowane co dwa lata, ma charakter reprezentacyjny i obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób. Wyniki dotyczą osób pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych, które w roku badania przepracowały cały miesiąc październik. Dane w opracowaniu dotyczą przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń nominalnych brutto, prezentowanych w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie ogółem brutto w październiku 2018 r. w województwie łódzkim wyniosło 4548,93 zł i było o 454,85 zł niższe niż w Polsce. W porównaniu z październikiem 2016 r. wzrosło o 14,8% (o 587,60 zł), a w porównaniu z 2014 r. wzrosło o 19,8% (o 752,77 zł). W całym kraju również nastąpił wzrost przeciętnych wynagrodzeń odpowiednio o 15,1% oraz o 21,8%. Przeciętne wynagrodzenie wypłacane mężczyznom było o 7,9% (o 359,87 zł) wyższe od średniego w badanych jednostkach na terenie województwa, natomiast kobiety otrzymywały o 7,5% mniej niż średnia płaca w województwie (o 340,62 zł). Oznacza to, że przeciętne wynagrodzenie mężczyzn było o 16,6% (o 700,49 zł) wyższe od przeciętnego wynagrodzenia kobiet. W Polsce różnica ta wyniosła 903,88 zł (19,9%).

W październiku 2018 r. połowa pracowników otrzymała wynagrodzenie w kwocie do 3824,20 zł (o 15,3% więcej w porównaniu z 2016 r. oraz o 22,7% więcej niż w 2014 r.). W kraju natomiast wynagrodzenie środkowe (mediana) ukształtowało się na poziomie 4094,98 zł (tj. o 16,6% wyższym niż w 2016 r. oraz o 24,4% wyższym wobec 2014 r.). W województwie łódzkim 10% najniżej zarabiających pracowników otrzymało wynagrodzenie w wysokości co najwyżej 2100,00 zł (wzrost o 13,5% wobec 2016 r. oraz 25,0% wobec 2014 r.), tj. o 124,17 zł niższe niż w całej Polsce. Natomiast 10% najwyżej zarabiających pracowników otrzymało wynagrodzenie w wysokości powyżej 7133,48 zł (wzrost o 11,0% zarówno w stosunku do 2016 r. jak i do 2014 r.), tj. o 1106,36 zł niższe niż na terenie całego kraju.

Wykres 30. Wynagrodzenia według grup zawodów
Chart 30. Wages and salaries by occupations groups

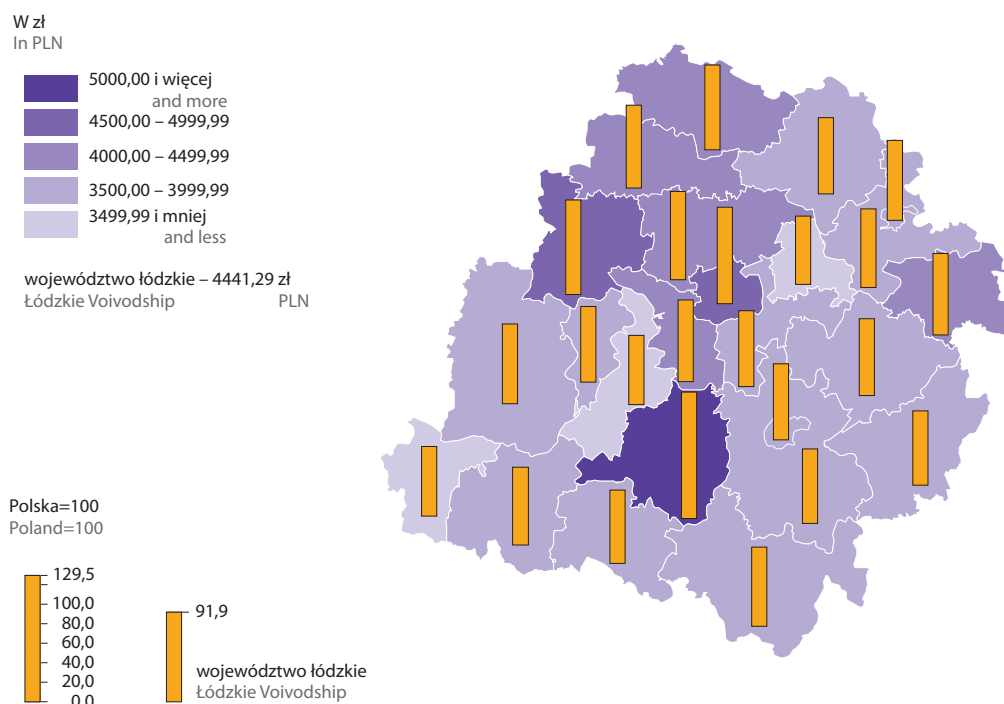

W październiku 2018 r. przeciętne wynagrodzenia przedstawicieli władz publicznych, wyższych urzędników i kierowników ukształtowały się na poziomie 8438,83 zł i były niemal dwukrotnie wyższe niż średnia wojewódzka. Płace specjalistów (5676,06 zł) przewyższały średnią o ponad 24,8%, a na poziomie zbliżonym do przeciętnego wynagrodzenia zarabiali technicy i inny średni personel (4591,26 zł). Najniższe zarobki otrzymywali rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy (2547,90 zł, tj. o 44,0% niższe od przeciętnego wynagrodzenia w województwie), a także pracownicy przy pracach prostych (2862,99 zł, tj. niższe o 37,1 %). Przeciętne płace pracowników usług i sprzedawców wyniosły 3200,70 zł, operatorów i monterów maszyn i urządzeń – 3696,89 zł, pracowników biurowych – 3825,56 zł, natomiast robotników przemysłowych i rzemieślników – 3866,86 zł. Wynagrodzenia w tych grupach zawodów były niższe od średniej wojewódzkiej odpowiednio o 29,6%, 18,7%, 15,9% oraz 15,0%.

W 2018 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w województwie łódzkim, w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób, wyniosło 4441,29 zł, co oznacza jego wzrost o 7,2% w stosunku do 2017 r., a w odniesieniu do 2010 r. o 44,9%. Pomimo wzrostu płac, przeciętne wynagrodzenie w łódzkim wciąż było niższe od średniej krajowej, która w 2018 r. ukształtowała się na poziomie 4834,76 zł. W 2018 r. różnica ta wyniosła – 8,1%, w 2017 r. – 8,5%, a w 2010 r. – 10,7%.

Płace wyższe niż przeciętnie w województwie odnotowano jedynie w trzech powiatach: bełchatowskim (6259,40zł; wyższe o 40,9%), Łodzi (4779,47 zł; wyższe o 7,6%) oraz w powiecie poddębickim (4679,92 zł; wyższe o 5,4%). Najniższe wynagrodzenia zanotowano w powiatach: brzezińskim (3385,89 zł; niższe niż przeciętnie w województwie o 23,8%), łaskim (3432,41 zł; niższe o 22,7%) oraz wierszowskim (3454,23 zł; niższe o 22,2%).

Mapa 25. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto^a w 2018 r.
Map 25. Average monthly gross wages and salaries^a in 2018

a Bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.
a Excluding economic entities employing up to 9 persons.

W porównaniu z 2017 r. wzrost przeciętnych wynagrodzeń wystąpił we wszystkich powiatach województwa łódzkiego, w tym najwyższy w: rawskim (o 13,1%), brzezińskim (o 10,2%) oraz Skierniewicach (o 10,1%), a najniższy w: bełchatowskim (o 5,6%), łęczyckim (o 5,6%), wierszowskim (o 5,7%) i wieluńskim (o 5,8%).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto to stosunek sumy wynagrodzeń osobowych brutto, honorariów wypłaconych niektórym grupom pracowników za prace wynikające z umowy o pracę, wypłat z tytułu udziału w zysku lub w nadwyżce bilansowej w spółdzielniach oraz dodatkowych wynagrodzeń rocznych dla pracowników jednostek sfery budżetowej do przeciętnej liczby zatrudnionych w danym okresie; po wyeliminowaniu osób wykonujących pracę nakładczą oraz zatrudnionych za granicą. Dane dotyczą podmiotów gospodarczych sektora przedsiębiorstw, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

W 2019 r. w województwie łódzkim przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw osiągnęło poziom 4710,55 zł i było wyższe niż w roku poprzednim o 6,6% (wobec wzrostu o 58,1% w stosunku do 2010 r.). W kraju przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wyniosło 5169,06 zł i zwiększyło się o 6,5% w odniesieniu do wartości zanotowanej rok wcześniej oraz o 50,7% wobec 2010 r. W województwie łódzkim zarabiano się przeciętnie mniej niż w całej Polsce o 458,51 zł, tj. o 8,9%.

Tablica 13. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw

Table 13. Average monthly wages and salaries in enterprise sector

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w zł Average monthly gross wages and salaries in PLN	2978,57	3745,57	4419,28	4710,55
Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej (Polska=100) Average monthly gross wages and salaries in relation to the average domestic (Poland=100)	86,8	90,9	91,1	91,1

W stosunku do 2018 r. wzrost wynagrodzeń wystąpił we wszystkich analizowanych sekcjach sektora przedsiębiorstw w województwie, przy czym najwyższy odnotowano w informacji i komunikacji (o 14,8%), budownictwie (o 10,0%), działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 8,0%) oraz przetwórstwie przemysłowym (o 7,3%).

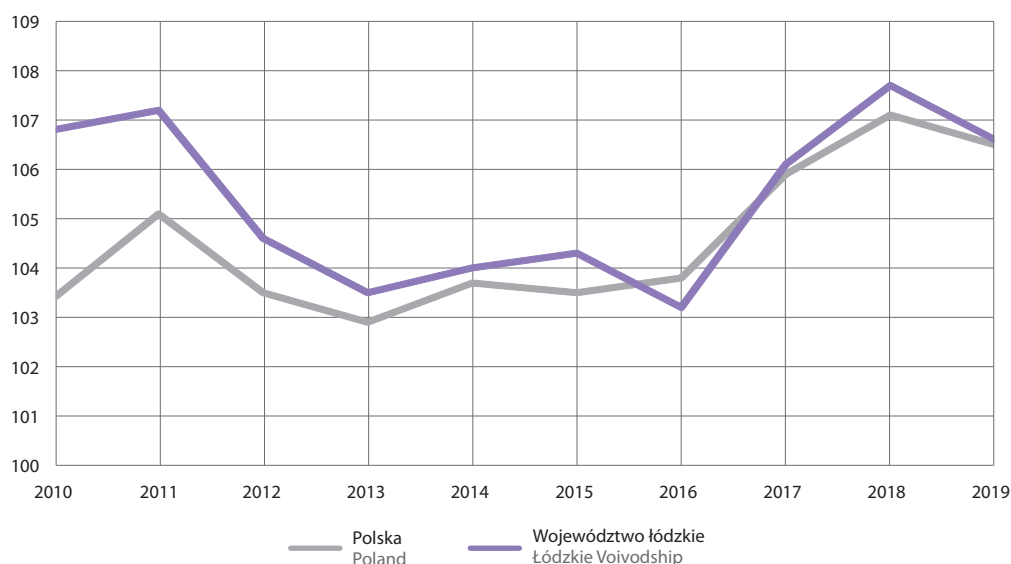
W 2019 r. najwyższe przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw w województwie łódzkim zanotowano w sekcjach: informacja i komunikacja oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (przekroczyły one odpowiednio o 68,9% i o 24,2% przeciętne wynagrodzenie w województwie). Najniższe wynagrodzenia wypłacono w przedsiębiorstwach zgrupowanych w sekcjach: zakwaterowanie i gastronomia oraz administrowanie i działalność wspierająca (były one niższe od przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w województwie odpowiednio o 34,8% oraz 27,6%).

Wykres 31. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw

Rok poprzedni=100

Chart 31. Average monthly gross wages and salaries in enterprise sector

Previous year=100

W 2019 r. w województwie łódzkim przeciętna liczba emerytów i rencistów wyniosła 635,3 tys. osób, co oznacza, że była o 0,4% wyższa w porównaniu z 2018 r., ale o 2,8% niższa niż w 2010 r. W skali kraju – w omawianym roku – świadczenia wypłacono przeciętnie 9276,1 tys. osobom, tj. więcej o 0,8% niż w roku poprzednim oraz o 0,4% więcej wobec 2010 r.

Osoby pobierające świadczenia emerytalno-rentowe w województwie łódzkim stanowią 6,8% tej zbiorowości w kraju. Świadczeniobiorcy ZUS z terenu województwa stanowili 6,6% całej populacji w kraju, a świadczeniobiorcy KRUS – 8,6%.

W 2019 r. świadczenia wypłacone przez ZUS otrzymało w województwie 539,3 tys. osób, tj. o 1,2% więcej niż rok wcześniej, ale o 0,3% więcej w stosunku do 2010 r. Liczba emerytów w województwie wzrosła o 2,6% w porównaniu z 2018 r., zmniejszyła się jednak przeciętna liczba rencistów otrzymujących świadczenia z tytułu niezdolności do pracy (o 7,6%) oraz osób pobierających renty rodzinne (o 1,4%). Wśród świadczeniobiorców ZUS najliczniejszą grupę stanowili emeryci (77,8% całej zbiorowości), a najmniejszą osoby pobierające renty z tytułu niezdolności do pracy (7,9%).

Emerytury i renty w ramach rolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w 2019 r. pobierało 96,0 tys. osób (mniej o 3,5% niż w 2018 r. i o 17,3% mniej niż w 2010 r.). W porównaniu z 2018 r. liczba emerytów zmniejszyła się o 3,4%, osób pobierających renty z tytułu niezdolności do pracy – o 4,1%, zaś osób otrzymujących renty rodzinne – o 3,2%. Wśród świadczeniobiorców dominowali emeryci, stanowiąc 84,2% ogółu, odsetek osób pobierających renty rodzinne ukształtował się na poziomie 3,7%, a renty z tytułu niezdolności do pracy pobierało 12,0% świadczeniobiorców.

Tablica 14. Świadczenia społeczne
Table 14. Social benefits

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Przeciętna miesięczna liczba emerytów i rencistów w tys. Average monthly number of retirees and pensioners in thousands	653,8	609,7	632,6	635,3
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w zł Average monthly gross retirement and other pension paid from non-agricultural social security system in PLN	1481,17	1843,94	2014,36	2112,11
w tym emerytura of which retirement pay	1581,99	1952,35	2106,41	2197,99
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto rolników indywidualnych w zł Average monthly gross retirement and other pension of farmers in PLN	940,86	1168,00	1215,54	1286,42
w tym emerytura of which retirement pay	967,41	1181,91	1216,22	1282,22

W 2019 r. w województwie łódzkim przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez ZUS wyniosła 2112,11 zł i była wyższa o 4,9% w stosunku do roku poprzedniego oraz o 42,6% wyższa niż w 2010 r. W kraju wartość ta ukształtowała się na poziomie 2327,07 zł, co oznacza jej wzrost o 4,7% wobec 2018 r. i o 41,6% w porównaniu do pierwszego za analizowanych lat. Przeciętne świadczenie emerytalno-rentowe pobierane przez rolników indywidualnych osiągnęło wartość 1286,42 zł (wzrost o 5,8% wobec 2018 r. i o 36,7% w stosunku do 2010 r.). Na terenie kraju przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana przez KRUS wyniosła 1291,86 zł (wzrost o 5,3% wobec poprzedniego roku oraz o 35,3% w porównaniu z 2010 r.).

Wszystkie świadczenia wypłacane przez ZUS w województwie łódzkim w 2019 r. nie przewyższyły średniej krajowej. W przypadku emerytury różnica wyniosła 223,18 zł, renty z tytułu niezdolności do pracy – 304,36 zł, zaś renty rodzinnej – 205,96 zł. Mniejsze odchylenia od średniej krajowej odnotowano w przypadku wypłat realizowanych przez KRUS, gdzie przeciętna emerytura była niższa od średniej krajowej o 24,13 zł, natomiast wysokość renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej przewyższała średnią krajową odpowiednio o 23,03 zł oraz 98,68 zł.

Dochód rozporządzalny to suma bieżących dochodów gospodarstwa domowego z poszczególnych źródeł, pomniejszona o zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych płacone przez płatnika w imieniu podatnika, o podatki od dochodów z własności, podatki płacone przez osoby pracujące na własny rachunek, w tym przedstawicieli wolnych zawodów i osób użytkujących gospodarstwo indywidualne w rolnictwie oraz o składki na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych w województwie łódzkim w 2018 r. wyniósł 1620,50 zł i był wyższy o 3,5% od dochodu sprzed roku oraz o 37,5% wobec 2010 r. W porównaniu do przeciętnego dochodu dla ogółu gospodarstw domowych w Polsce było on niższy odpowiednio o 4,3% w 2018 r., o 2,0% w 2017 r. oraz o 1,2% w 2010 r.

Tablica 15. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny
Table 15. Average monthly available income

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	2018 Polska Poland
	w zł in PLN				
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym Average monthly available income per capita in household	1178,73	1362,03	1566,02	1620,50	1693,46
w tym dochód do dyspozycji of which disposable income	1124,92	1306,51	1501,46	1556,57	1643,14

Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę ukształtował się na poziomie 1556,57 zł (wzrost o 3,7% wobec 2017 r. i o 38,4% w porównaniu do pierwszego z analizowanych lat). Przeciętny dochód do dyspozycji gospodarstw domowych w województwie łódzkim był niższy od dochodu we wszystkich gospodarstwach na terenie kraju o 5,3% w 2018 r., o 3,1% w 2017 r. oraz o 1,9% w 2010 r.

Wyniki badania spójności społecznej wskazują, że w 2018 r. relatywnego ubóstwa dochodowego doświadczało 15% gospodarstw domowych, natomiast relatywnie wysokimi dochodami (według przyjętego kryterium) dysponowało 10% gospodarstw domowych w województwie łódzkim. W Polsce wskaźniki te ukształtowały się na poziomie odpowiednio 13% oraz 15%. Zasięg ubóstwa warunków życia wyniósł 7%, co oznacza, że był o 2 p. proc. wyższy niż w całym kraju.

Zasięg ubóstwa jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

Przyjęte granice ubóstwa ekonomicznego:

Relatywna granica ubóstwa, ustalona na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).

Ustawowa granica ubóstwa, określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

Poziom minimum egzystencji, przyjmowany jako **granica ubóstwa skrajnego**. Minimum egzystencji obliczane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Uwzględnia ono jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.

Z badania budżetów gospodarstw domowych wynika, że w 2018 r. w województwie łódzkim ubóstwa relatywnego doświadczało 9,7% osób w gospodarstwach domowych. Wartość ta była o 2,5 p. proc. wyższa niż w roku poprzednim ale o 2,8 p. proc. niższa niż w 2010 r. Zasięg ubóstwa ustawowego ukształtował się na poziomie 7,3% (wobec 5,2% w 2017 r. jak i w 2010 r.). Stopa ubóstwa skrajnego wyniosła 3,9%, to w odniesieniu do 2017 r. o 1,8 p. proc. więcej i dokładnie tyle co w 2010 r.

W skali kraju omawiane wskaźniki przyjmowały wartości wyższe niż w województwie łódzkim. Stopa ubóstwa relatywnego wyniosła 14,2% (wzrost o 0,8 p. proc. w stosunku do poprzedniego roku oraz spadek o 3,2 p. proc. wobec 2010 r.), stopa ubóstwa skrajnego ukształtowała się na poziomie 5,4% (wzrost o 1,1 p. proc. wobec 2017 r., ale spadek o 0,4 p. proc. w porównaniu z 2010 r.), a zasięg ubóstwa ustawowego osiągnął poziom 10,9% (wzrost o 0,2 p. proc. wobec poprzedniego roku oraz o 3,5 p. proc. w odniesieniu do pierwszego z analizowanych lat).

Tablica 16. Wskaźniki zagrożenia ubóstwem (zasięg ubóstwa)

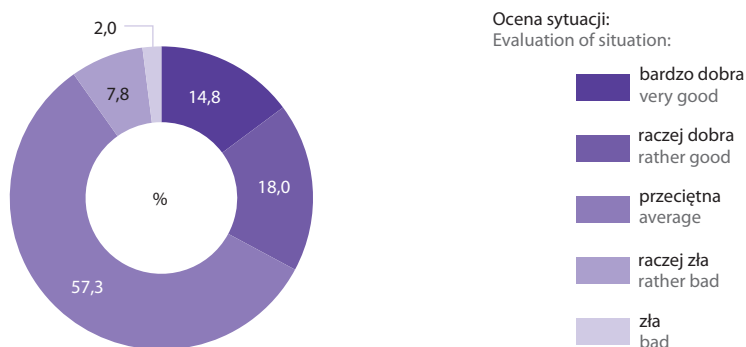
Table 16. At-risk-of-poverty rates

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	2018 Polska Poland
Osoby – w % ogółu osób w gospodarstwach domowych – o wydatkach poniżej: Persons – in % of total persons in households – with expenditures below:					
relatywnej granicy ubóstwa relative poverty threshold	12,5	12,3	7,2	9,7	14,2
„ustawowej” granicy ubóstwa “legal” poverty threshold	5,2	10,3	5,2	7,3	10,9
granicy ubóstwa skrajnego extreme poverty rate	3,9	5,4	2,1	3,9	5,4

Uzupełnieniem obrazu zróżnicowania sytuacji dochodowej w oparciu o zaprezentowane powyżej miary ilościowe, są dane dotyczące subiektywnych ocen gospodarstw domowych na temat własnej sytuacji materialnej. W 2018 r. w województwie łódzkim 14,8% gospodarstw domowych oceniało swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą, natomiast 18,0% jako raczej dobrą, co oznacza wzrost w stosunku do poprzedniego roku odpowiednio o 5,1 p. proc. oraz o 1,0 p. proc. Przeciętnie zadowolonych ze swej sytuacji było 57,3% gospodarstw domowych (o 1,5 p. proc. mniej wobec 2017 r.). Odsetek gospodarstw postrzegających swoją sytuację jako raczej złą (7,8%) albo złą (2,0%) zmniejszył się w stosunku do 2017 r. o 3,5 p. proc. oraz 1,2 p. proc.

Wykres 32. Subiektywna ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych w 2018 r.

Chart 32. Subjective evaluation of material situation of household in 2018

Na terenie całego kraju w 2018 r. odnotowano podobną tendencję jak w województwie. W porównaniu z 2017 r. odsetek gospodarstw domowych oceniających swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą zwiększył się z 15,7% do 20,9%, a jako dobrą z 21,5% do 23,1%. Odsetek gospodarstw postrzegających swoją sytuację materialną jako: przeciętną zmalał w ciągu roku o 3,7 p. proc. do 47,9%, raczej złą zmniejszył się o 2,2 p. proc. do 6,2%, a jako złą o 0,9 p. proc. do 1,9%.

Pomoc społeczna i wspieranie rodziny

Social welfare and family support

W 2018 r. w województwie łódzkim świadczenia pomocy społecznej na podstawie decyzji przyznano 84,4 tys. osób. Na pomoc społeczną w województwie łódzkim w 2018 r. wydano łącznie 229,6 mln zł. Pomoc pieniężna wyniosła 176,1 mln zł, natomiast w ramach pomocy niepieniężnej na świadczenia wydano 53,5 mln zł. Najczęściej pomocy udzielano z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby, ubóstwa, bezrobocia oraz niepełnosprawności.

Z pomocy społecznej korzystało 70,2 tys. gospodarstw domowych, a w ich skład wchodziło 131,8 tys. osób.

Świadczeniem wychowawczym w wysokości 500 zł miesięcznie objęto w 2018 r. przeciętnie 219,8 tys. dzieci do 18 lat w 149,7 tys. rodzin. Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń wychowawczych w województwie łódzkim wyniosły 1348,0 mln zł.

Kartę Dużej Rodziny posiadało 23,3 tys. rodzin.

Na koniec 2018 r. działało w województwie łódzkim 196 placówek opieki nad dziećmi do lat 3. Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce dysponowały łącznie 7,6 tys. miejsc. Na 100 miejsc w placówkach przypadało 904 dzieci w wieku do lat 3.

Środowiskowa pomoc społeczna to pomoc udzielana ludności w miejscu zamieszkania za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej. Dane oszacowano na podstawie Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, zawierającego informację o zrealizowanych świadczeniach środowiskowej pomocy społecznej i odbiorcach tej pomocy - gospodarstwach domowych i ich członkach oraz osobach bezdomnych.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej to wszyscy członkowie gospodarstw domowych oraz osoby bezdomne, które w roku badania otrzymały przynajmniej raz jakąkolwiek pomoc świadczoną przez ośrodki pomocy społecznej w miejscu zamieszkania zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 z późn. zmianami).

W 2018 r. w województwie łódzkim świadczenia pomocy społecznej (w ramach zadań własnych i zadań zleconych jednostkom samorządu terytorialnego) przyznano na podstawie decyzji 84,4 tys. osób bez względu na liczbę pobieranych świadczeń, ich rodzaj, formę oraz źródło finansowania. Ich liczba zmniejszyła się o 11,1 tys. w stosunku do 2017 r. oraz o 54,4 tys. osób wobec 2010 r. W Polsce w tym czasie świadczenia na podstawie decyzji otrzymało 1,3 mln osób (1,4 mln w 2017 r. i 2,1 mln w 2010 r.).

Na 10 tys. mieszkańców województwa łódzkiego przypadało 341 osób, którym decyzją przyznano świadczenia pomocy społecznej. W porównaniu z 2017 r. wskaźnik ten zmniejszył się o 44 osoby, natomiast wobec pierwszego z analizowanych lat – o 203 osoby. W skali kraju na 10 tys. ludności przypadało 340 osób korzystających ze świadczeń (w 2017 r. – 373, w 2010 r. – 541).

Tablica 17. Świadczenia pomocy społecznej

Table 17. Social assistance benefits

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Osoby, którym decyzją przyznano świadczenia pomocy społecznej (rzeczywista liczb osób) Beneficiaries of social assistance benefits (real number of person total)	138745	115249	95474	84366
Udzielone świadczenie w tys. zł Benefits granted in thousand PLN	256582,5	248477,8	244823,7	229604,3
pomoc pieniężna financial assistance	204022,9	197067,0	191294,7	176071,6
pomoc niepieniężna non-financial assistance	52559,6	51410,8	53529,0	53532,7
Osoby, którym decyzją przyznano świadczenia pomocy społecznej na 10 tys. ludności Beneficiaries per 10 thousand population	545	461	385	341

Środowiskową pomoc pieniężną stanowią różnego rodzaju zasiłki np.: stałe, okresowe, celowe, pomoc na usamodzielnienie i kontynuowanie nauki, pomoc dla cudzoziemców, natomiast pomoc niepieniężna obejmuje m.in: posiłek, schronienie w placówkach dla bezdomnych, ubranie, sprawienie pogrzebu, usługi opiekuńcze, pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej. Osoby potrzebujące mogły otrzymać pomoc zarówno w formie pieniężnej, jak i niepieniężnej.

Zsumowana liczba osób korzystających z obu form pomocy społecznej wyniosła w 2018 r. w całym województwie – 126,7 tys. tj. o 11,8 tys. mniej niż w 2017 r. i o 60,9 tys. mniej niż w 2010 r.

W 2018 r. świadczenia w formie pieniężnej na podstawie decyzji otrzymało 90,2 tys. osób (w 2017 r. – 98,2 tys., w 2010 r. – 128,6 tys.). Natomiast świadczenia w formie niepieniężnej przyznano 36,5 tys. osobom (w 2017 r. – 40,4 tys., w 2010 r. – 59,0 tys.).

Na pomoc społeczną w województwie łódzkim w 2018 r. wydano łącznie 229,6 mln zł (mniej o 15,2 mln zł niż w 2017 r., oraz o 27,0 mln zł mniej niż w 2010 r.). W kraju na ten cel wydatkowano 3485,7 mln zł (mniej odpowiednio o 238,5 mln zł oraz 163,4 mln zł).

Pomoc pieniężna wyniosła 176,1 mln zł (mniej o 15,2 mln zł niż w 2017 r. oraz o 28,0 mln zł w stosunku do pierwszego z obserwowanych okresów), co stanowiło 76,7% wydatkowanej kwoty ogółem. Na zasiłki stałe przeznaczono łącznie 76,0 mln zł, na zasiłki celowe – 50,8 mln zł, natomiast na zasiłki okresowe – 46,6 mln zł.

W ramach pomocy niepieniężnej na świadczenia wydano 53,5 mln zł, tj. 23,3% kwoty ogółem (więcej o 3,7 tys. zł niż w 2017 r. a w porównaniu z 2010 r. o 973,1 tys. więcej). Na usługi opiekuńcze przeznaczono 31,2 mln zł, na zapewnienie posiłków – 16,6 mln zł, na schronienie – 2,9 mln zł, a na ubranie – 1,6 tys. zł.

Łączna liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej może być rozumiana dwojako. Po pierwsze, jako liczba osób, którym przyznano świadczenie. W drugim przypadku uwzględnia się również wszystkich członków rodzin osób, do których była adresowana pomoc. Wynika to z faktu, że świadczenia pomocy społecznej są przyznawane między innymi w oparciu o analizę sytuacji materialnej wnioskodawcy i osób mu najbliższych. Tym samym zakłada się, że wsparcie społeczne wpływa na sytuację bytową wszystkich członków rodziny.

Tablica 18. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej

Table 18. Beneficiaries of community social assistance

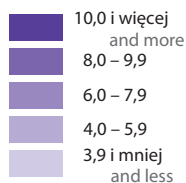
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej Households benefiting from community social assistance according	85575	77788	67436	70164
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej Beneficiaries from community social assistance	209575	175960	139673	131753
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności Beneficiaries per 10 thousand population	823	704	563	533

W 2018 r. w województwie łódzkim z pomocy społecznej korzystało 70,2 tys. gospodarstw domowych, tj. o 2,7 tys. więcej niż w poprzednim roku ale o 15,4 tys. mniej w porównaniu z 2010 r. W skład tych gospodarstw wchodziło 131,8 tys. osób, czyli o 7,9 tys. mniej niż w 2017 r. oraz o 77,8 tys. mniej niż na początku obserwowanego okresu. W Polsce w latach 2010–2018 zanotowano spadek liczby gospodarstw korzystających z pomocy o 25,5% do poziomu 896,2 tys., a liczba beneficjentów zmniejszyła o 41,0% i osiągnęła wartość 2,0 mln osób.

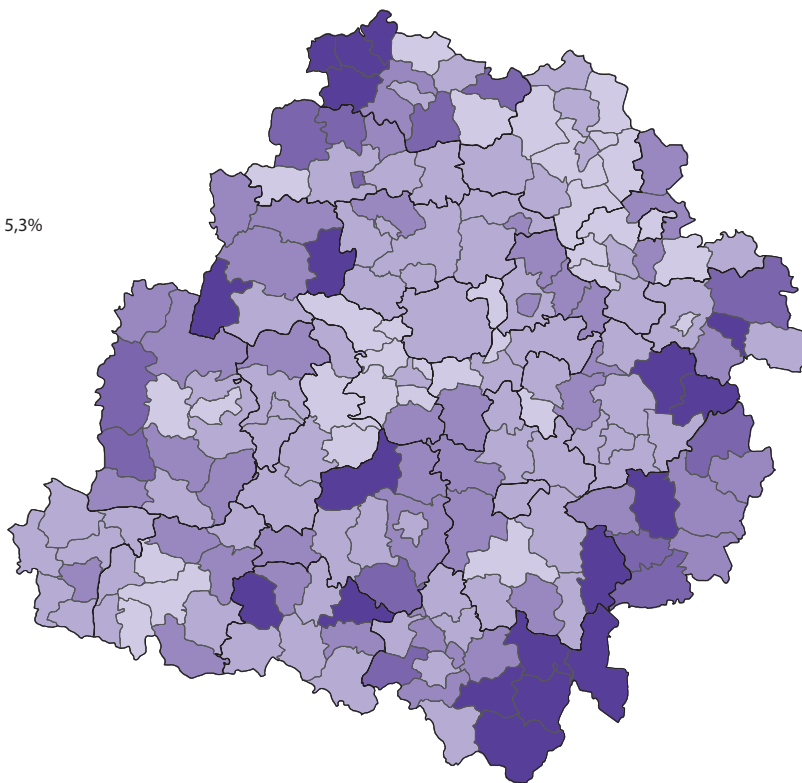
Mapa 26. Zasięg korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej w 2018 r.

Map 26. Scope of use of community social assistance in 2018

Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem
Share of beneficiaries from community social assistance in the total population

województwo łódzkie – 5,3%
Łódzkie Voivodship

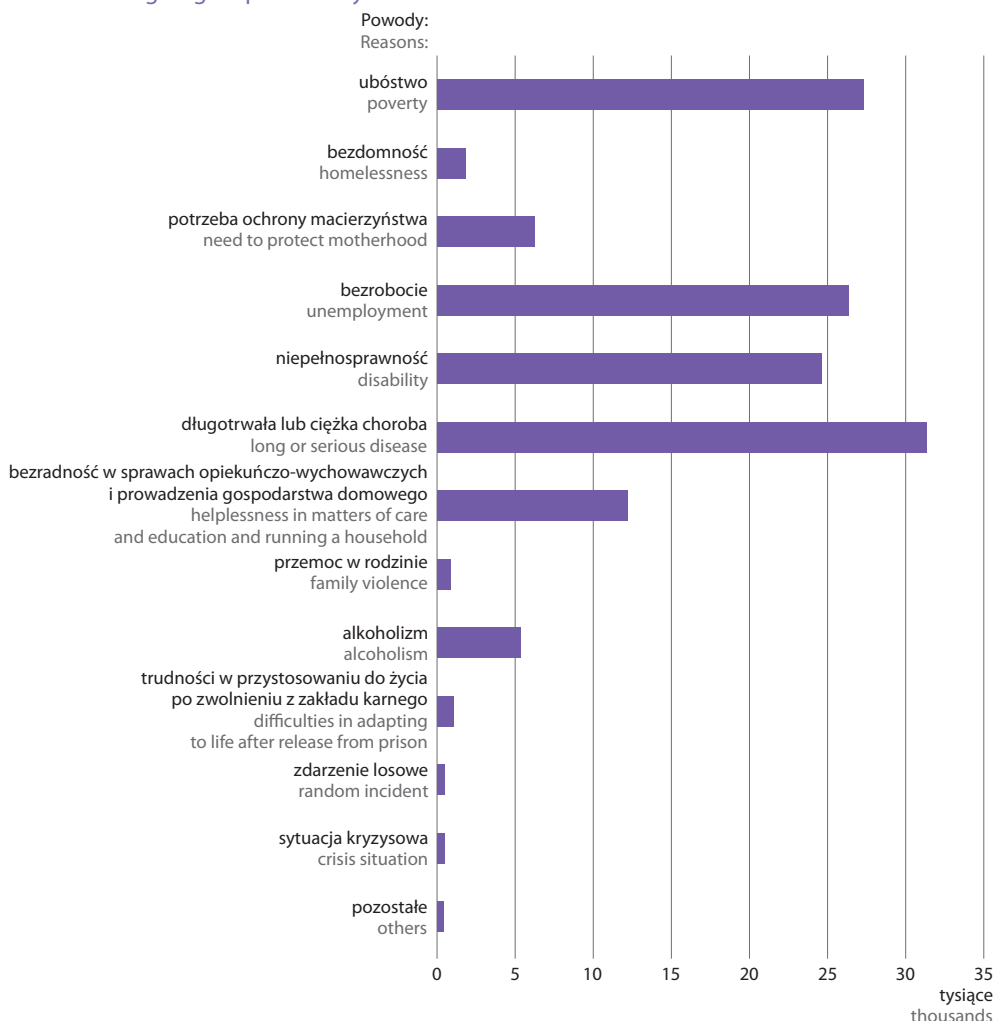

Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w 2018 r. wyniósł 5,3%, tj. o 0,3 p. proc. mniej niż w roku poprzednim i o 2,9 p. proc. mniej niż w 2010 r. W kraju wartość tego wskaźnika kształtowała się na zbliżonym poziomie (w 2010 r. – 8,7%, w 2017 r. – 5,7%, w 2018 r. – 5,1%)

W przekroju terytorialnym najwyższym odsetkiem charakteryzowały się gminy: Dąbrowice (15,3%), Pęczniew (15,2%), Przedbórz (14,3%), Aleksandrów (14,2%). Najmniejszy udział tego odsetka wystąpił w gminach: Ksawerów (0,9%), Rzgów (1,6%), Dobroń (1,8%).

Wykres 33. Powody przyznania pomocy społecznej rodzinie w 2018 r.^a

Chart 33. Reasons of assigning help for family in 2018^a

a Na podstawie decyzji.
a Based on the decisions.

W jednej rodzinie mogło wystąpić kilka przyczyn udzielenia pomocy środowiskowej. W 2018 r., podobnie jak w roku poprzednim, najczęściej pomocy udzielano z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby – 31,3 tys. rodzin (o 1,8 tys. mniej niż w 2017 r.), ubóstwa – 27,3 tys. rodzin (o 5,9 tys. mniej niż w roku poprzednim), bezrobocia – 26,3 tys. rodzin (mniej o 5,9 tys.) oraz niepełnosprawności – 24,6 tys. rodzin (mniej o 2,1 tys.).

W 2018 r. kontynuowano realizowanie zapoczątkowanego w kwietniu 2016 r. rządowego programu „Rodzina 500 plus”, będącego długofalowym wsparciem kierowanym przede wszystkim do rodzin naturalnych, ale również do rodzinnej pieczy zastępczej i placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.

Świadczeniem wychowawczym w wysokości 500 zł miesięcznie objęto w 2018 r. przeciętnie 219,8 tys. dzieci do 18 lat w 149,7 tys. rodzin z województwa łódzkiego. W stosunku do 2017 r. przeciętna liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie wychowawcze zmniejszyła się o 15,0 tys., zaś przeciętna liczba rodzin pobierających świadczenie – o 9,4 tys.

Tablica 19. Świadczenie wychowawcze

Table 19. Child-raising benefit

Wyszczególnienie Specification	2016 ^a	2017	2018
Wydatki na świadczenia wychowawcze w tys. zł Child-raising benefit payments in thousand PLN	1062339,7	1427945,7	1348030,0
Przeciętna miesięczna liczba rodzin pobierających świadczenie wychowawcze Monthly average number of families receiving child-raising	159243	159090	149705
Przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie wychowawcze Monthly average number of children for which families received child-raising benefit	236847	234748	219787

a W okresie IV–XII.

a In the period of IV–XII

Wydatki z tytułu wypłaty świadczeń wychowawczych wyniosły 1348,0 mln zł, tj. o 5,6% mniej w stosunku do poprzedniego roku.

Przeciętne wydatki na świadczenia wychowawcze z programu „Rodzina 500 plus” na mieszkańca województwa łódzkiego w 2018 r. wyniosły 546 zł (o 30 zł mniej niż przed rokiem). Największym natężeniem wypłat świadczenia wychowawczego w ciągu 2018 r. na 1 mieszkańca charakteryzowały się powiaty: opoczyński (735 zł), rawski (725), wieruszowski (706), piotrkowski (700), skierniewicki (700), najniższym zaś Łódź (390) oraz powiat kutnowski (494).

Z dodatkowego wsparcia w wysokości 500 zł miesięcznie w postaci dodatku wychowawczego, w 2018 r., przeciętnie miesięcznie korzystało 3,2 tys. dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej. Wydatki na ten cel wyniosły 19,2 mln zł.

Dodatek do zryczałtowanej kwoty przeciętnie miesięcznie trafiał do 130 dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego. Kwota wydatków z tego tytułu wyniosła 771,6 tys. zł.

W 2018 r. kontynuowano, zapoczątkowany w czerwcu 2014 r., program Karta Dużej Rodziny oferujący rodzinom wielodzietnym tj. przynajmniej z trójką dzieci, system zniżek oraz dodatkowych uprawnień przy korzystaniu z oferty kulturalnej, rekreacyjnej, transportowej. Na terenie województwa 23,3 tys. rodzin posiadało tę kartę (w 2017 r. – 20,6 tys.), najwięcej w Łodzi (3,7 tys. rodzin) oraz powiatach: tomaszowskim (1,5 tys.) i piotrkowskim (1,4 tys.). Najmniejsza liczba rodzin korzystających z programu wystąpiła w powiatach: brzezińskim (0,3 tys.) oraz łaskim (0,4 tys.). W ciągu roku najwięcej użytkowników Karty przybyło w Łodzi (wzrost o 0,5 tys. rodzin) oraz powiatach: opoczyńskim (o 0,2 tys.), zgierskim (o 0,2 tys.), sieradzkim (o 0,2 tys.), tomaszowskim (o 0,2 tys.), piotrkowskim (o 0,2 tys.) i bełchatowskim (o 0,1 tys.).

Żłobek to jednostka organizacyjna sprawująca opiekę nad dziećmi do lat 3, realizująca funkcje opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne. Opieka w żłobku jest sprawowana od ukończenia 20 tygodnia życia dziecka, żłobek zapewnia opiekę do 10 godz. dziennie. Żłobki, obok klubów dziecięcych, opiekuna dziennego i niani, zostały wprowadzone ustawą z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi do lat 3 (tekst jednolity Dz. U. z 6 marca 2018 r. poz. 603). Obecnie pieczę nad działalnością regulowaną ustawą sprawuje Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Klub dziecięcy to jednostka organizacyjna sprawująca opiekę nad dziećmi do lat 3, realizująca funkcje opiekuńcze, wychowawcze i edukacyjne. Opieka w klubie dziecięcym jest sprawowana od ukończenia 1 roku życia dziecka, klub dziecięcy zapewnia opiekę do 5 godz. dziennie.

Oddział żłobkowy przy przedszkolu – jednostka działająca przy przedszkolu (lub innej instytucji) sprawująca opiekę nad dziećmi do lat 3 nie wpisana do rejestru żłobków i klubów dziecięcych.

Na koniec 2018 r. w województwie łódzkim działało 196 placówek opieki nad dziećmi do lat 3, tj. o 46 placówek więcej niż w 2017 r. oraz o 139 więcej wobec 2011 r. W całej Polsce liczba placówek zwiększyła się ponad pięciokrotnie (z 700 w 2011 r. do 3776 w ostatnim z analizowanych lat).

Zarówno w województwie łódzkim, jak i w całym kraju, jako forma sprawowania opieki nad małymi dziećmi przeważały żłobki. Ich udział w strukturze badanych placówek w łódzkim w końcu 2018 r. ukształtował się na poziomie 75,0% (w 2011 r. – 80,7%), w przypadku Polski wyniósł 82,3% (w 2011 r. – 66,0%).

Tablica 20. Żłobki^a i kluby dziecięce

Stan w dniu 31 grudnia

Table 20. Nurseries^a and children's clubs

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2011	2015	2017	2018
Żłobki Nurseries	46	74	107	147
w tym publiczne of which public	40	47	51	56
Oddziały żłobkowe Nursery wards	6	5	4	5
Kluby dziecięce Children's clubs	5	20	39	44
w tym publiczne of which public	-	1	2	3
Miejsca w tys.: Places in thousands:	3,0	4,2	5,6	7,6
w żłobkach in nurseries	2,9	3,9	4,9	6,8
w klubach dziecięcych in children's clubs	0,1	0,3	0,7	0,9
Dzieci przebywające (w ciągu roku) w tys.: Children staying (during the year) in thousands:	6,0	7,6	9,4	11,0
w żłobkach in nurseries	6,0	7,2	8,5	9,9
w klubach dziecięcych in children's clubs	0,1	0,4	0,9	1,0

a Łącznie z oddziałami żłobkowymi.
a Including nursery wards.

Spośród wszystkich placówek opieki nad dziećmi do lat 3, na terenie województwa najczęściej z nich zlokalizowanych było w Łodzi (30,1%), a także w powiatach: zgierskim (8,2%), bełchatowskim (7,1%), pabianickim (6,6%), piotrkowskim (6,6%) i Piotrkowie Trybunalskim (6,1%). W trzech powiatach (brzezińskim, skierniewickim i wierszowskim) odnotowano tylko po jednej placówce tego typu.

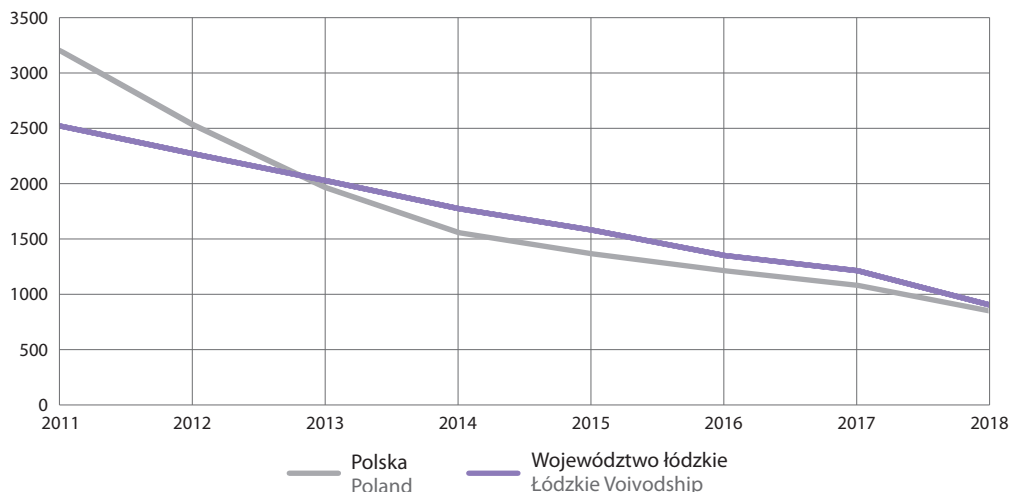
Żłobki, oddziały żłobkowe i kluby dziecięce działające w województwie łódzkim w końcu 2018 r. dysponowały łącznie 7,6 tys. miejsc, było to o 2,0 tys. (35,6%) miejsc więcej niż w 2017 r. Wobec pierwszego z analizowanych lat ich liczba wzrosła 2,5-krotnie. W kraju liczba miejsc zwiększyła się z 38,6 tys. w 2011 r. do 137,6 tys. w 2018 r., co oznacza wzrost aż o 256,7% na przestrzeni ośmiu badanych lat.

Kluby dziecięce przeciętnie dysponowały, podobnie jak w 2017 r. – 19 miejscami, co oznacza wzrost o 7 miejsc w porównaniu z 2011 r. W ostatnich dwóch latach, w żłobkach wraz z oddziałami żłobkowymi znajdowały się przeciętnie 44 miejsca, tj. o 12 miejsc mniej niż w pierwszym z analizowanych lat.

Wykres 34. Dzieci w wieku do lat 3 na 100 miejsc w żłobkach^a i klubach dziecięcych

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 34. Children up to the age of 3 per 100 places in nurseries^a and children's clubs
As of 31st December

^a łącznie z oddziałami żłobkowymi.
a Including nursery wards.

W końcu 2018 r. w województwie łódzkim na 100 miejsc w żłobkach, oddziałach żłobkowych oraz klubach dziecięcych przypadają 0,9 tys. dzieci w wieku do lat 3, tj. mniej o 0,3 tys. dzieci w stosunku do poprzedniego roku i aż 1,6 tys. wobec 2011 r. W tym samym czasie na terenie całego kraju dostępność miejsc w placówkach opieki nad dziećmi zwiększyła się jeszcze bardziej, bo aż niemal czterokrotnie (z 3,2 tys. dzieci w 2011 r. do 1,1 tys. w 2017 r. i 0,8 tys. w ostatnim z badanych lat).

W końcu 2018 r. najliczniejszą grupę we wszystkich typach placówek stanowiły dzieci w wieku 2 lat – 54,9%. Drugą co do wielkości grupę tworzyły dzieci roczne – 40,6%. Najmniej było dzieci poniżej roku (1,2%) oraz w wieku 3 lat (3,3%). Z placówek opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 korzystały również dzieci w wieku 4 lat i więcej, jednak ich udział był niewielki i wynosił zaledwie 0,1% ogółu.

Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach, oddziałach żłobkowych oraz klubach dziecięcych w ogólnej liczbie dzieci do lat 3, na przestrzeni badanych lat systematycznie wzrastał, by w końcu 2018 r. osiągnąć wartość 10,0% (wzrost o 1,7 p. proc. w stosunku do poprzedniego roku oraz o 5,8 p. proc. wobec 2011 r.). W kraju udział ten ukształtował się na zbliżonym poziomie – 10,5% (w 2017 r. – 8,6%, w 2011 r. – 3,1%).

Z analizy w przekroju terytorialnym na koniec 2018 r. wynika, że wartości tego wskaźnika powyżej średniej w województwie osiągnęły Skierniewice (21,0%), Łódź (17,2%), Piotrków Trybunalski (14,4%), a także powiaty: poddębicki (14,4%) oraz bełchatowski (11,9%). Najniższy udział dzieci objętych opieką żłobkową do liczby dzieci w grupie do lat 3 wystąpił w powiatach: brzezińskim (1,7%) i skierniewickim (1,8%).

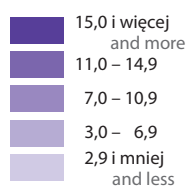
Mapa 27. Żłobki^a i kluby dziecięce w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 27. Nurseries^a and children clubs in 2018

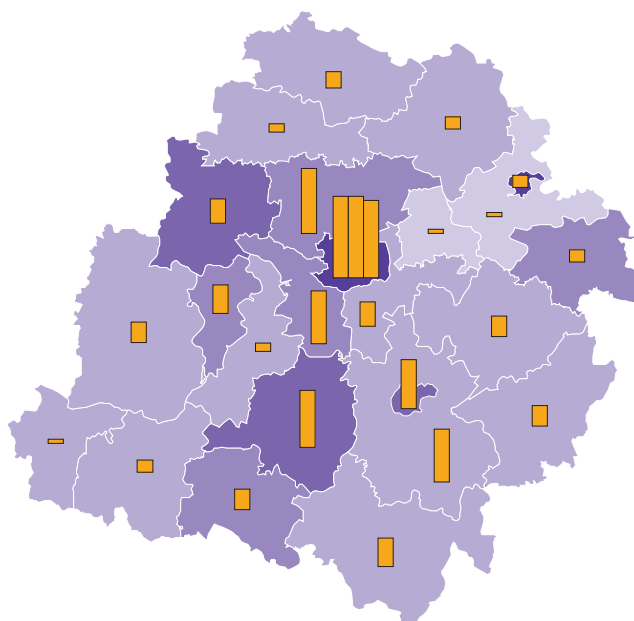
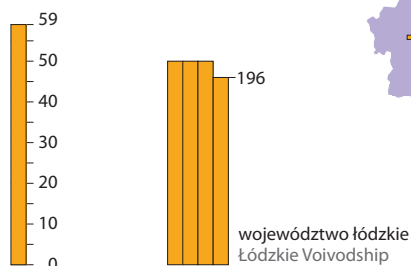
As of 31st December

Dzieci objęte opieką żłobkową
w % dzieci w wieku do lat 3
Children covered by nursery care
in percentage of children up to the age of 3

województwo łódzkie – 10,0%
Łódzkie Voivodship

Obiekty
Facilities

a łącznie z oddziałami żłobkowymi.
a Including nursery wards.

Warunki mieszkaniowe

Housing conditions

W 2018 r., w porównaniu rokiem poprzednim, wzrosła liczba mieszkań w zasobach mieszkaniowych, a także przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania.

W 2018 r. zwiększyła się długość sieci wodociągowej, sieci kanalizacyjnej i sieci gazowej w stosunku do roku 2017.

Według stanu na 31 grudnia 2018 r. zasoby mieszkaniowe w województwie łódzkim liczyły 1,0 mln mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 71,1 mln m², w których znajdowało się 3,7 mln izb. Zasoby mieszkaniowe w województwie łódzkim stanowiły 7,0% zasobów w kraju. W 2018 r., w porównaniu z poprzednim rokiem, przybyło 7,0 tys. mieszkań (tj. 0,7%), a w stosunku do 2010 roku liczba mieszkań w zasobach zwiększyła się o 47,4 tys. (tj. 4,9%). W miastach województwa łódzkiego zlokalizowanych było 69,6% ogólnej liczby lokali mieszkalnych.

W 2018 r. na 1000 mieszkańców województwa łódzkiego przypadało 414,9 mieszkań, tj. o 4,5 więcej niż w 2017 r. i o 31,0 więcej niż w 2010 r. Wskaźnik ten w województwie przewyższał – o 34,4 – przeciętną wartość w kraju (380,5 mieszkań na 1000 mieszkańców).

W 2018 r. warunki mieszkaniowe w województwie łódzkim uległy nieznacznej poprawie w porównaniu z latami poprzednimi, co znajduje odzwierciedlenie w wartościach wskaźników ilustrujących przeciętną: liczbę izb w mieszkaniu, liczbę osób przypadającą na mieszkanie oraz powierzchnię użytkową 1 mieszkania. W 2018 r. przeciętna liczba izb przypadająca na 1 mieszkanie wyniosła 3,61 i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o 0,01, a w odniesieniu do 2010 r. – o 0,04. Najwyższe wartości tego wskaźnika wystąpiły w powiatach: wierszowskim (4,54), łódzkim wschodnim (4,33) i pączęczańskim (4,30), a najniższe w: Łodzi (3,08), Piotrkowie Trybunalskim (3,51) oraz w powiecie pabianickim (3,57).

Według stanu w dniu 31 grudnia 2018 r. średnia wielkość mieszkania w województwie łódzkim wynosiła 69,4 m² (w kraju – 74,2 m²) i wzrosła o 0,2 m² w porównaniu z rokiem poprzednim oraz o 2,1 m² w stosunku do 2010 r. Mieszkania na wsi były średnio o 32,0 m² większe niż w miastach, gdzie przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania to 59,7 m². Największe przeciętnie mieszkania znajdowały się w powiatach: łódzkim wschodnim (96,8 m²), wierszowskim (95,7 m²) i skierniewickim (91,9 m²), a najmniejsze w: Łodzi (54,3 m²), Piotrkowie Trybunalskim (61,7 m²) oraz powiecie kutnowskim (66,1 m²).

W 2018 r. na 1 mieszkanie w województwie łódzkim przypadały 2,41 osoby (w kraju 2,63) i w porównaniu z rokiem poprzednim wskaźnik ten zmniejszył się o 0,03, a w stosunku do 2010 r. – o 0,20. Najwięcej osób na 1 mieszkanie przypadało w powiatach: wierszowskim – 3,07, skierniewickim – 3,06 oraz pączęczańskim – 3,01, najmniej natomiast w Łodzi – 1,91 oraz powiecie pabianickim – 2,31 i Piotrkowie Trybunalskim – 2,32.

W 2018 r. w województwie łódzkim w wodociąg wyposażonych było 94,8% mieszkań, w ustęp 89,7%, w łazienkę 85,7%, centralne ogrzewanie 77,5%, a instalacja gazowa podłączona była w 44,5% mieszkań.

Pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi nadal utrzymywały się dysproporcje w wyposażeniu mieszkań w podstawowe instalacje. W miastach województwa łódzkiego w wodociąg wyposażonych było 97,2% mieszkań, w ustęp – 94,0%, a łazienkę – 90,4%. Na wsi do wodociągu podłączonych było 89,3% mieszkań, ustęp posiadało 79,9%, a łazienkę 75,0%.

W latach 2010–2018 zanotowano wzrost odsetka mieszkań wyposażonych w instalacje sanitarno-techniczne, co wskazuje na poprawę warunków mieszkaniowych ludności, chociaż odsetek ten w województwie łódzkim był nadal niższy niż średnio w Polsce. Największe dysproporcje dotyczyły wyposażenia mieszkań w gaz sieciowy, gdzie różnica w 2018 r. wyniosła 11,0 p. proc.

W porównaniu z 2017 r. zmiany w wyposażeniu mieszkań w instalacje były niewielkie. Największy wzrost zanotowano w przypadku mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie na terenach wiejskich (wzrost o 0,4 p. proc.). W porównaniu z 2010 r. największy wzrost zaobserwowano również w wyposażeniu mieszkań w centralne ogrzewanie (o 1,5 p. proc.). Dla mieszkań zlokalizowanych na wsi wzrost ten wyniósł 2,5 p. proc., natomiast w miastach – 1,2 p. proc. Liczba mieszkań wyposażonych w gaz z sieci zmniejszyła się w porównaniu z 2010 r. o 0,8 p. proc., przy czym na terenach miast zanotowano spadek o 0,9 p. proc., a na obszarach wiejskich niewielki wzrost o 0,3 p. proc.

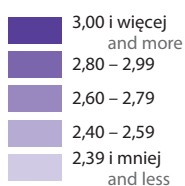
Mapa 28. Warunki mieszkaniowe ludności w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 28. Housing conditions of population in 2018

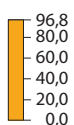
As of 31 st December

Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie
Average number of persons per dwelling

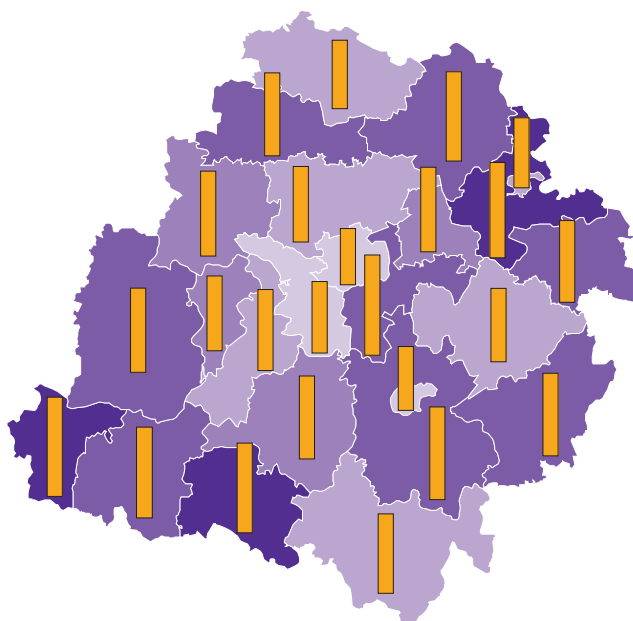

województwo łódzkie – 2,41
Łódzkie Voivodship

Przeciętna powierzchnia użytkowa
1 mieszkania w m²
Average useful floor area
per dwelling in m²

69,4 m²
województwo łódzkie
Łódzkie Voivodship

Tablica 21. Zasoby mieszkaniowe^a

Stan w dniu 31 grudnia
Table 21. Dwelling stocks^a
As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Mieszkania Dwellings	975942	1003933	1016310	1023324
Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności Dwelling stocks per 1000 population	383,9	402,6	410,4	414,9
Przeciętna w zasobach: Dwelling stocks, average:				
liczba izb w mieszkaniu number of rooms in a dwelling	3,57	3,59	3,60	3,61
powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ² useful floor area of a dwelling in m ²	67,3	68,7	69,2	69,4
liczba osób na 1 mieszkanie number of persons per dwelling	2,61	2,48	2,44	2,41

a Na podstawie bilansów.
a Based on balances.

Na koniec 2018 r. sieć wodociągowa osiągnęła w województwie łódzkim długość 23,1 tys. km i w porównaniu z 2017 r. zanotowano jej wzrost o 49,6 km (tj. o 0,2%), a w stosunku do 2010 r. – o 1,4 tys. km (tj. o 6,3%). W skali kraju dynamika ta była większa i wyniosła odpowiednio o 12,8% i 1,2%.

Liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych wynosiła 407,0 tys. sztuk i w porównaniu z 2017 r. wzrosła o 3,9 tys. sztuk (tj. o 1,0%), a w stosunku do 2010 r. – o 41,3 tys. sztuk (tj. o 11,3%). W skali kraju wzrost liczby przyłączy ukształtował się na poziomie (odpowiednio o 14,9% i 0,6%).

Ponad 81,2% długości sieci wodociągowej oraz 67,6% przyłączy do budynków zlokalizowanych było na terenach wiejskich. W porównaniu z rokiem poprzednim na terenach wiejskich przybyło 32,0 km nowej sieci (tj. o 0,2%), a liczba przyłączy wzrosła o prawie 3,0 tys. sztuk (tj. o 1,1%). Długość sieci wodociągowej w miastach wzrosła o ponad 17,6 km (tj. o 0,4%), a liczba przyłączy zwiększyła się o 1,0 tys. sztuk (tj. o 0,7%).

Wskaźnik gęstości sieci wodociągowej w województwie łódzkim w 2018 r. wyniósł 126,9 km na 100 km² powierzchni ogólnej i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrósł o 0,3 km, a w odniesieniu do 2010 r. – o 7,5 km. W skali kraju wskaźnik ten był znacznie niższy niż w województwie łódzkim (98,4 km na 100 km²). Wskaźnik ten był ponad trzykrotnie wyższy w miastach województwa łódzkiego niż na terenach wiejskich (odpowiednio 374,3 km i 110,1 km). W skali kraju wskaźniki gęstości sieci wodociągowej w przekroju miasto-wieś były znacznie niższe niż w województwie łódzkim wyniosły odpowiednio 318,4 km i 81,7 km. Największą gęstość sieci wodociągowej, wyłączając miasta na prawach powiatu, zaobserwowano w powiecie zgierskim (180,9 km), a najmniejszą w powiecie opoczyńskim (91,9 km).

W 2018 r. z sieci wodociągowej korzystało 2324,9 tys. mieszkańców województwa łódzkiego, tj. 94,3% ogółu ludności. W porównaniu z rokiem poprzednim zanotowano niewielki wzrost odsetka korzystających z instalacji wodociągowej – o 0,1 p. proc., a w stosunku do 2010 r. nastąpił wzrost o 4,7 p. proc. W kraju 92,1% ludności korzystało z sieci wodociągowej, a wzrost odnotowano zarówno w porównaniu z 2017 r. jak i 2010 r. (odpowiednio o 0,1 p. proc. i o 4,7 p. proc.).

W miastach dostęp do wodociągu miało 95,2% ogółu ludności (wzrost o 0,9 p. proc. w porównaniu z 2010 r.). Na terenach wiejskich udział ludności korzystającej z sieci wodociągowej kształtował się na poziomie 92,7% (wzrost o 11,5 p. proc. w porównaniu z 2010 r.). W przekroju powiatów największy odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2018 r. wystąpił w powiecie wierszowskim (97,5%), a najmniejszy w rawskim (83,7%).

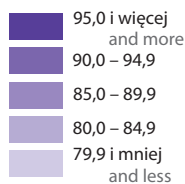
Przeciętne zużycie wody przez gospodarstwa domowe w województwie łódzkim w 2018 r. wyniosło 37,4 m³ na 1 mieszkańca, przy czym w miastach wynosiło 35,6 m³, a na obszarach wiejskich 40,4 m³. Ilość zużytej wody przypadającej na 1 mieszkańca, w porównaniu z 2017 r., wzrosła o 1,8 m³ (tj. o 5,1%), a w odniesieniu do 2010 r. – o 3,4 m³ (tj. 10,0%). Największe zużycie wody w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w powiecie łowickim – o 49,6 m³ oraz łódzkim wschodnim – 43,8 m³, a najmniejsze w powiecie opoczyńskim – o 26,2 m³ i zduńskowolskim – 29,4 m³.

Tablica 22. Wodociągi
Stan w dniu 31 grudnia
Table 22. Water supply system
As of 31st December

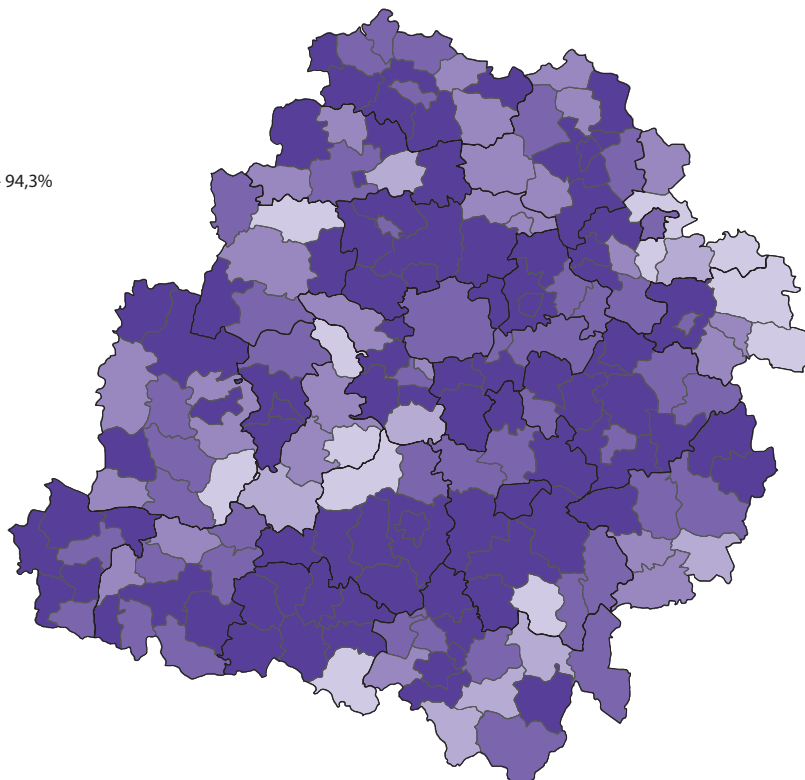
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Sieć rozdzielcza w km Distribution network in km	21750,1	22754,5	23064,8	23114,4
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt. Connections leading to residential buildings in pcs	365666	395213	403031	406967
Zużycie wody z sieci wodociągowej w gospodarstwach domowych (w ciągu roku) w hm ³ Consumption of water from water supply system in households (during the year) in hm ³	86,6	92,7	88,2	92,4

Mapa 29. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2018 r.
Map 29. Population using water supply system in 2018

W % ludności ogółem
In % of total population

województwo łódzkie – 94,3%
Łódzkie Voivodship

Na koniec 2018 r. długość sieci kanalizacyjnej w województwie łódzkim wynosiła 7,0 tys. km i w porównaniu 2017 r. zwiększyła się o 0,2 tys. km (tj. o 2,3%), a w relacji do 2010 r. – o 2,2 tys. km (tj. o 46,9%). W skali kraju zanotowano nieznacznie większy wzrost długości sieci kanalizacyjnej (odpowiednio o 2,5% i o 49,4%).

Na koniec 2018 r. liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych wynosiła 164,7 tys. sztuk i w porównaniu z 2017 r. wzrosła o 4,6 tys. sztuk (tj. o 2,9%), w stosunku do 2010 r. – o 52,5 tys. sztuk (tj. o 46,8%). W skali kraju zanotowano nieco niższe tempo wzrostu liczby przyłączy (odpowiednio o 1,8% i o 45,2%).

W miastach zlokalizowane było 53,4% długości sieci kanalizacyjnej oraz 62,5% przyłączy do budynków. W porównaniu z rokiem poprzednim długość sieci kanalizacyjnej w miastach wzrosła o ponad 19,7 km (tj. o 0,5%), a liczba przyłączy zwiększyła się o 2,7 tys. sztuk (tj. o 2,7%). Na terenach wiejskich przybyło 135,5 km nowej sieci (tj. o 4,3%), a liczba przyłączy wzrosła o 1,9 tys. sztuk (tj. o 3,2%). Należy zwrócić uwagę na duży wzrost w latach 2010–2018 długości sieci kanalizacyjnej, zwłaszcza na terenach wiejskich województwa łódzkiego – o 85,2%. W kraju natomiast wzrost w porównaniu z 2010 r. wyniósł 70,6%.

Wskaźnik gęstości sieci kanalizacyjnej w województwie łódzkim w 2018 r. wyniósł 38,5 km na 100 km² powierzchni ogólnej i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrósł o 0,9 km, a w odniesieniu do 2010 r. – o 12,3 km. W skali kraju wskaźnik ten był znacznie niższy niż w województwie łódzkim (51,4 km na 100 km²). Omawiany wskaźnik w miastach województwa łódzkiego wynosił 323,3 km, a na terenach wiejskich 19,2 km. W skali kraju różnica pomiędzy wskaźnikami gęstości sieci wodociągowej w przekroju miasto-wieś nie była taka duża jak w województwie łódzkim i wyniosła odpowiednio 299,0 km i 32,6 km). Najwyższe wartości wskaźnika gęstości sieci kanalizacyjnej, wyłączając miasta na prawach powiatu, zanotowano w powiecie pabianickim (59,6 km), a najniższe w powiecie skierniewickim (9,4 km).

Ilość ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną w 2018 r. w województwie łódzkim wyniosła 84,5 hm³ (w miastach 75,8 hm³, a na obszarach wiejskich 8,7 hm³) i wzrosła o 2,3% w porównaniu z 2017 r., ale spadła o 4,1% w stosunku do 2010 r. W skali kraju nastąpił wzrost ilości ścieków zarówno w porównaniu z rokiem poprzednim, jak i z rokiem 2010 (odpowiednio o 1,1% i 2,5%).

Tablica 23. Kanalizacja
Stan w dniu 31 grudnia
Table 23. Sewage system
As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Sieć kanalizacyjna ^a w km Sewage system ^a in km	4774,1	6507,1	6859,4	7014,6
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt. Connections leading to residential buildings in pcs	112209	148676	160067	164689
Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną (w ciągu roku) w hm ³ Wastewater discharged by sewage system (during the year) in hm ³	88,1	81,9	82,6	84,5
w tym oczyszczane of which treated	88,1	81,9	82,6	84,5

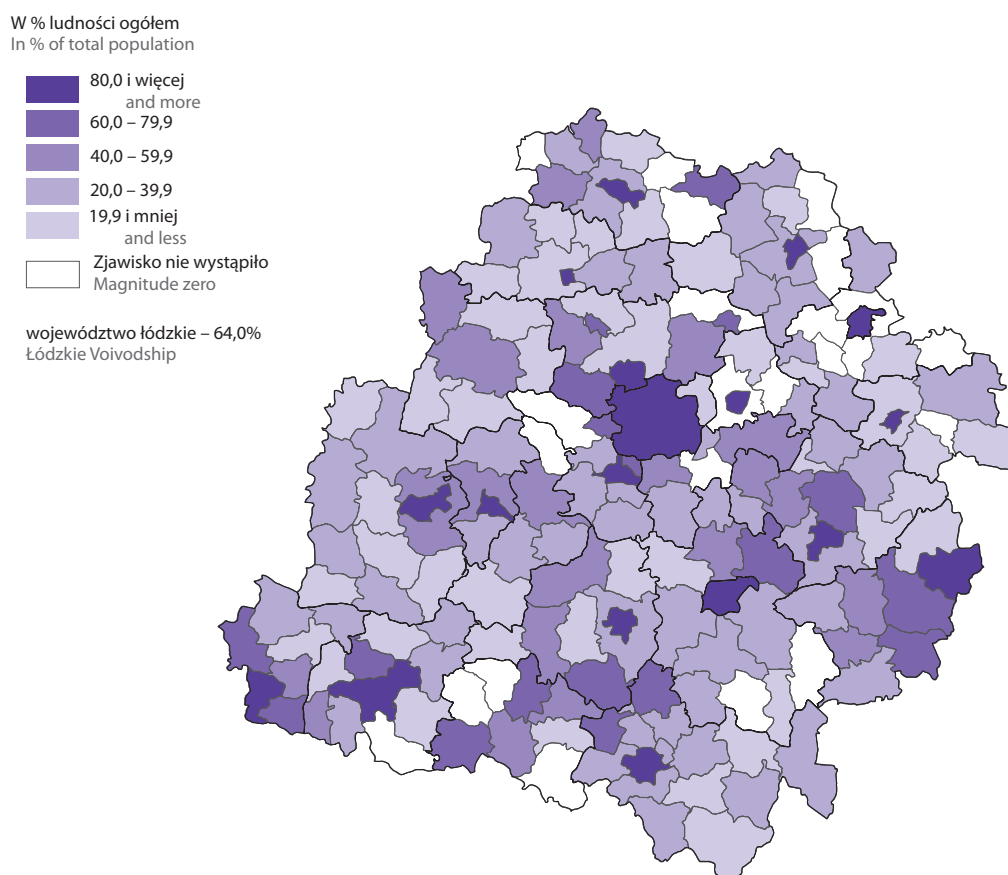
a Długość czynnej sieci sanitarnej (bez przykanalików) łącznie z kolektorami.
a Length of the operative sanitary network (excluding sewer pipes) including collectors.

W 2018 r. z sieci kanalizacyjnej korzystało 1579,5 tys. mieszkańców województwa łódzkiego, tj. 64,0% ogółu ludności. W porównaniu z rokiem poprzednim zanotowano wzrost odsetka korzystających z instalacji kanalizacyjnej o 0,1 p. proc., a w stosunku do roku 2010 – o 5,2 p. proc. W kraju odsetek korzystających wynosił 70,8% i tu również nastąpił wzrost (odpowiednio o 0,3 p. proc. i o 8,8 p. proc.).

W miastach województwa łódzkiego dostęp do kanalizacji miało 87,1% ogółu ludności (wzrost o 3,5 p. proc. w porównaniu z 2010 r.). Na terenach wiejskich udział ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej kształtował się na poziomie 25,6% (wzrost o 10,6 p. proc. w porównaniu z 2010 r.).

Należy zwrócić uwagę na bardzo duże dysproporcje w powiatach województwa łódzkiego w dostępie do sieci kanalizacyjnej z powodu braku tej sieci w wielu gminach. W 2018 r. największy odsetek korzystających z tej instalacji wystąpił w Piotrkowie Trybunalskim (90,7%), a najmniejszy w powiecie skierniewickim (12,7%).

Mapa 30. Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2018 r.
Map 30. Population using sewage system in 2018

Na koniec 2018 r. długość sieci gazowej ogółem w województwie łódzkim wyniosła 4,6 tys. km, z czego 86,5% stanowiła sieć rozdzielcza. W porównaniu z rokiem 2017 odnotowano wzrost długości sieci gazowej o 170,4 km (tj. o 3,8%), a w relacji do 2010 – o 838,9 km (tj. o 22,2%). Na koniec 2018 r. długość sieci gazowej w Polsce liczyła 154,4 tys. km, a tempo wzrostu długości tej instalacji w kraju było wolniejsze niż w województwie łódzkim, tj. w porównaniu z 2017 i 2010 r. wyniosło odpowiednio o 1,4% i o 16,0%.

Liczba czynnych przyłączy gazu prowadzących do budynków na koniec 2018 r. wyniosła 89,5 tys., to więcej o 3,9 tys. w porównaniu z rokiem poprzednim i o 26,1 tys. w stosunku do 2010 r. Ich liczba stanowiła 3,0% wszystkich przyłączy w kraju (2937,1 tys. sztuk).

W 2018 r. długość sieci gazowej w miastach wynosiła 3,0 tys. km i stanowiła 64,1% długości sieci ogółem w województwie łódzkim, na wsi długość sieci liczyła 1,7 tys. km. Z ogólnej liczby przyłączy w miastach zainstalowanych było 81,2%, tj. 72,6 tys. sztuk, a na obszarach wiejskich – 16,8 tys. W porównaniu z rokiem 2017 długość sieci gazowej w miastach wzrosła o 3,3%, natomiast na obszarach wiejskich o 4,8%, wzrost liczby przyłączy wyniósł odpowiednio – 4,2% i 5,9%.

Wskaźnik gęstości sieci gazowej rozdzielczej w województwie łódzkim w 2018 r. wyniósł 22,0 km na 100 km² powierzchni ogólnej i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrósł o 1,0 km, a w odniesieniu do 2010 r. – o 4,7 km. W skali kraju wskaźnik ten był prawie dwukrotnie wyższy niż w województwie łódzkim (42,6 km na 100 km²). Omawiany wskaźnik w miastach województwa łódzkiego wynosił 245,9 km na 100 km², a na terenach wiejskich 6,8 km i wzrost jego wartości, w porównaniu z rokiem poprzednim, był wyższy dla miast (o 4,7 km) niż dla obszarów wiejskich (o 0,5 km). Najwyższe wartości wskaźnika gęstości sieci gazowej, oprócz miast na prawach powiatu, zanotowano w powiatach: łódzkim wschodnim (78,9 km na 100 km²) i pabianickim (72,7 km na 100 km²), a najniższe w powiatach: brzezińskim (0,1 km na 100 km²) i skierniewickim (0,3 km na 100 km²).

Tablica 24. Sieć gazowa oraz odbiorcy i zużycie gazu z sieci w gospodarstwach domowych

Stan w dniu 31 grudnia

Table 24. Gas supply system as well as consumers and consumption of gas from gas supply system in households As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Sieć gazowa w km Gas supply system in km	3786177	4351851	4454669	4625081
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych w szt. Connections leading to residential and non-residential buildings in pcs	63384	75391	85619	89472
Odbiorcy gazu z sieci ^a w tys. Consumers of gas from gas supply system ^a in thousands	416,7	423,2	427,4	429,8
Zużycie gazu z sieci (w ciągu roku): Consumption of gas from gas supply system (during the year):				
w GWh ^b in GWh ^b	151,6	1539,0	1773,5	1781,3
na 1 mieszkańca w kWh ^c per capita in kWh ^c	59,7	616,1	715,1	721,0

a łącznie z odbiorcami korzystającymi z gazomierzy zbiorczych. b,c W 2010 w jednostkach naturalnych: b – hm³, c – m³
a Including gas customers using collective gas-meters. b,c In 2010 in natural units on the basis: b – hm³, c – m³

W 2018 r. w województwie łódzkim z sieci gazowej korzystało 972,2 tys. osób i było to o 0,5% mniej niż rok wcześniej i o 2,7% mniej niż w 2010 r. W Polsce liczba ludności korzystającej z sieci gazowej w 2018 r. wyniosła 20,0 mln osób i tu również zanotowano tendencję spadkową – o 0,1% w stosunku do 2017 r. i o 1,0% w porównaniu z 2010 r.

W 2018 r. w województwie łódzkim odsetek ludności ogółem korzystającej z sieci gazowej wyniósł 39,4% i spadł o 0,1 p. proc. w porównaniu z rokiem poprzednim, ale wzrósł o 0,1 p. proc. w stosunku

do 2010 r. W miastach z sieci gazowej korzystało 59,9% ludności ogółem (tyle samo co w roku poprzednim), natomiast na obszarach wiejskich korzystający z sieci gazowej stanowili 5,3% ogółu ludności (o 0,3 p. proc więcej niż w 2017 r.). Udział osób korzystających z sieci gazowej w województwie łódzkim był o 12,7 p. proc niższy niż w kraju (52,1%). W przekroju miasto-wieś różnice te wyniosły odpowiednio 11,0 i 18,6 p. proc. Najwyższą wartością omawianego odsetka charakteryzowały się miasta na prawach powiatu oraz powiat pabianicki (55,7%), a najniższą powiaty: skierniewicki (0,1%) i brzeziński (0,2%).

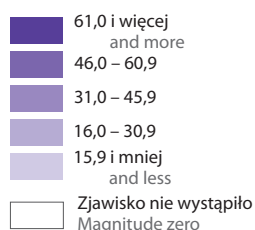
W 2018 r. w województwie łódzkim zużycie gazu z sieci ogółem wyniosło 1781,3 GWh, z czego 1529,4 GWh zużyto w miastach. W porównaniu z 2017 r. zużycie gazu ogółem wzrosło o 0,4%, przy równoczesnym wzroście liczby odbiorców o 0,6%. Na obszarach wiejskich zanotowano większe tempo wzrostu niż w miastach, zarówno zużycia gazu, jak i liczby odbiorców (wzrost odpowiednio o 3,2% i o 5,3%), w miastach natomiast zużycie gazu pozostało na poziomie sprzed roku, przy wzroście liczby odbiorców o 0,64%.

W 2018 r. przeciętne zużycie gazu z sieci w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosło 721,0 kWh (w kraju – 1221,0 kWh) i w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosło o 5,9% (w kraju spadek o 0,2%). W miastach województwa łódzkiego zużycie gazu wyniosło 988,1 kWh na 1 mieszkańca (wzrost o 6,6% w porównaniu z 2017 r.), a na terenach wiejskich – 273,0 kWh (wzrost o 8,3%). Najwyższe przeciętne zużycie gazu z sieci na 1 mieszkańca odnotowano w powiatach: łódzkim wschodnim (2090,0 kWh) i pabianickim (1312,2 kWh), a najniższe w powiatach: skierniewickim (8,1 kWh) i brzezińskim (10,8 kWh).

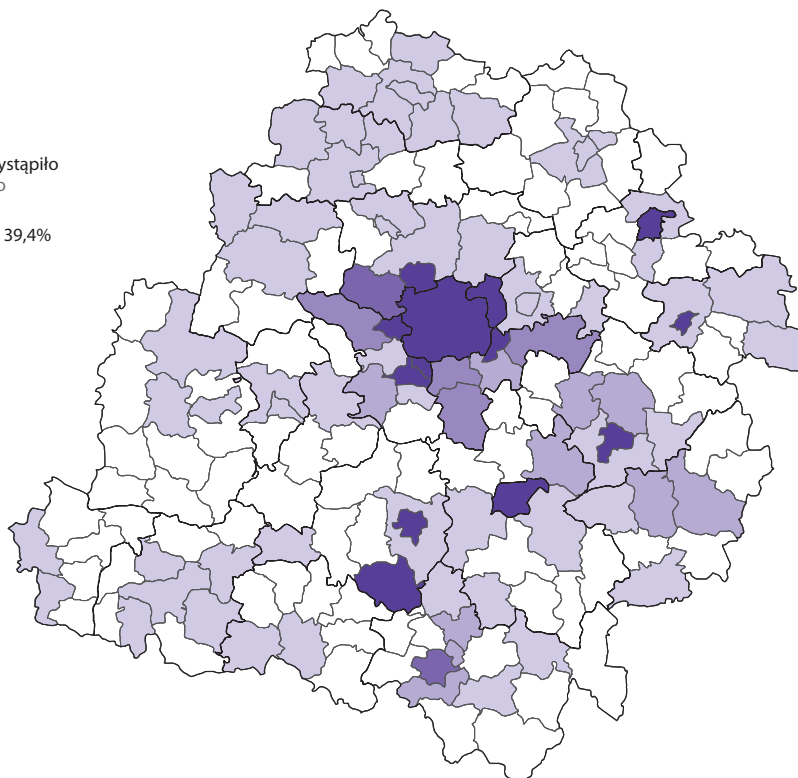
Mapa 31. Ludność korzystająca z gazu z sieci w 2018 r.

Map 31. Population using gas supply system in 2018

W % ludności ogółem
In % of total population

województwo łódzkie – 39,4%
Łódzkie Voivodship

Ochrona zdrowia

Health care

Ambulatoryjna opieka zdrowotna realizowana jest przez poradnie, przychodnie i praktyki lekarskie (tj. przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie, ambulatoria i izby chorych oraz zakłady badań diagnostycznych i medyczne laboratoria diagnostyczne).

Stacjonarna opieka zdrowotna to całodobowa opieka lekarska i pielęgniarska świadczona w stacjonarnych zakładach opieki zdrowotnej (tj. szpitale – ogólne, psychiatryczne i uzdrowiskowe, ośrodki leczenia odwykowego, ośrodki rehabilitacyjne dla narkomanów, regionalne ośrodki psychiatrii sądowej, zakłady opiekuńczo-lecznicze i pielęgnacyjno-opiekuńcze, hospicja, oddziały opieki paliatywnej, sanatoria).

Ratownictwo medyczne to system, który tworzy się w ramach realizacji zadań państwa polegających na zapewnieniu pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego.

Ambulatoryjna opieka zdrowotna jest jednym ze szczebli systemu ochrony zdrowia. W województwie łódzkim od wielu lat utrzymuje się systematyczny wzrost liczby przychodni – w 2018 r. działało 1631 takich podmiotów, tj. o 0,6% więcej niż rok wcześniej i o 7,1% więcej niż w 2012 r. W kraju w tym czasie odnotowano również wzrost, jednak na wyższym poziomie odpowiednio o 1,0% i 12,7%. Odwrotna sytuacja dotyczy praktyk lekarskich, które udzielają porad w ramach umowy podpisanej z NFZ, których liczba z roku na rok maleje. W 2018 r. w województwie było 176 takich praktyk (tj. 3,4% w kraju), czyli dokładnie tyle samo co rok wcześniej, ale o 20,7% mniej niż w 2012 r. W Polsce odnotowano w tym czasie spadki odpowiednio o 5,6% i 23,4%.

Przeciętnie na 1 podmiot ambulatoryjnej opieki zdrowotnej w 2018 r. przypadało w województwie 1365 osób (w kraju 1439). Ze względu na rozkład przestrzenny podmiotów ochrony zdrowia, największą liczbę ludności na 1 podmiot tego typu odnotowano w gminach wiejskich: Zduńskiej Woli (12,2 tys.), Łowiczu (7,7 tys.) oraz Skierniewicach (7,6 tys.), najmniej natomiast w gminach miejskich: Łęczycy i Łowicz (po 0,8 tys. osób).

Tablica 25. Placówki opieki zdrowotnej

Stan w dniu 31 grudnia

Table 25. Health care facilities

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2012	2015	2017	2018
Przychodnie Out-patient departments	1523	1562	1621	1631
Praktyki lekarskie ^a Medical practices ^a	222	196	176	176
Porady udzielone ^{bc} w tys: Consultations provided ^{bc} in thousands:	20666,7	21871,0	22088,4	22261,1
lekarskie doctors	18435,5	19601,9	19838,0	19942,7
stomatologiczne stomatological	2231,2	2269,1	2250,4	2318,4
Szpitale ogólne General hospitals	66	68	65	69

a Dane obejmują praktyki, które podpisały kontrakty z NFZ lub przychodniami. b Łącznie z poradami finansowanymi przez pacjentów. c W ciągu roku.

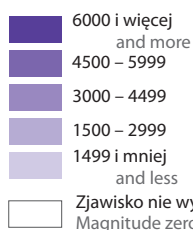
a Data concern practices that have signed contract with the National Health Fund or out-patient departments. b Including consultations paid by patients. c During the year.

W 2018 r. mieszkańcom województwa udzielono 22261,1 tys. porad (lekarskich i stomatologicznych), tj. o 0,8% więcej niż w 2017 r. i o 7,7% więcej w porównaniu z 2012 r. (stanowiły one 6,8% porad udzielonych w Polsce). W przeliczeniu na 1 osobę w województwie przypadało 7,9 porad (w kraju 8,5), w tym najwięcej w gminach miejskich: Łęczyca – 15,2, Sieradz – 14,6, Rawa Mazowiecka – 13,6 oraz Łowicz – 13,3. Najmniej natomiast w gminach wiejskich: Zduńska Wola – 0,2, Zapolice – 0,4, Łęczyca – 0,6 i Skierniewice – 0,7.

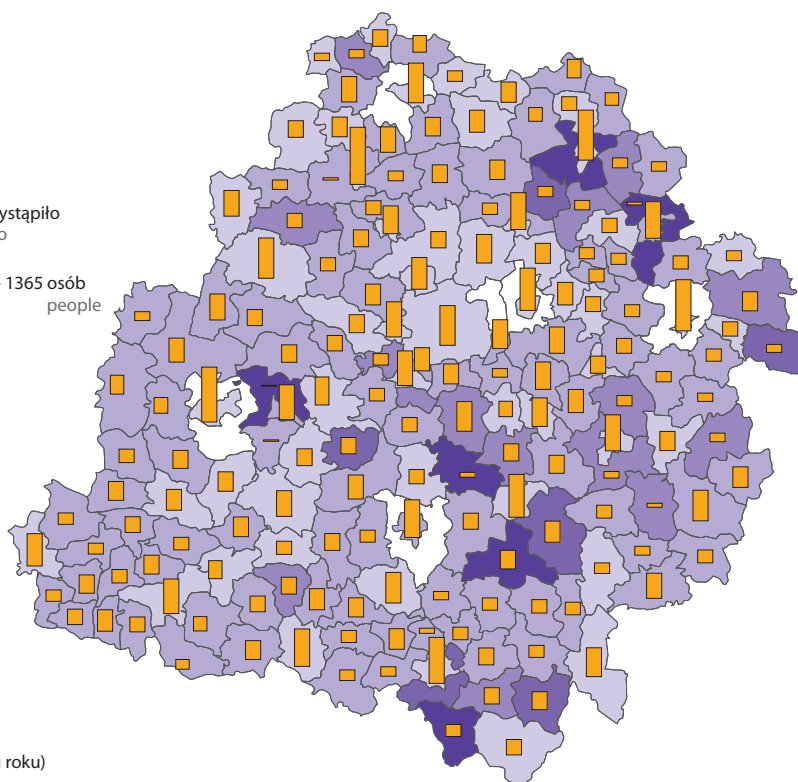
Szpitalne są formą opieki stacjonarnej, a ich głównym celem funkcjonowania jest m.in. zdiagnozowanie pacjenta i wdrożenie leczenia oraz podejmowanie czynności ratujących zdrowie i życie. W 2018 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 69 stacjonarnych ogólnodostępnych szpitali ogólnych (tj. o 6,2% więcej niż rok wcześniej i o 4,6% więcej niż w 2012 r.), co stanowiło 7,3% takich placówek w kraju. Pomimo wzrostu liczby szpitali w województwie, z roku na rok obserwuje się zmniejszanie liczby łóżek jakimi dysponowały. W 2018 r. istniało 12,5 tys. łóżek, czyli o 1,9% mniej niż w 2017 r. i o 4,6% mniej w porównaniu z 2012 r. Liczba łóżek ma bezpośredni wpływ na liczbę leczonych w szpitalach, dlatego również w ich przypadku, na przestrzeni obserwowanych lat notuje się systematyczny spadek. W 2018 r. w łódzkich szpitalach leczono 547,7 tys. pacjentów (bez ruchu międzyoddziałowego), czyli mniej zarówno w stosunku do roku poprzedniego, jak i do 2012 r. – odpowiednio o 2,0% i 10,4% (w kraju spadek o 1,1% i 2,7%).

Mapa 32. Ambulatoryjna opieka zdrowotna w 2018 r.
Map 32. Out-patient health care in 2018

Liczba ludności na 1 podmiot
ambulatoryjnej opieki zdrowotnej
Number of population per out-patient
health care institution

województwo łódzkie – 1365 osób
Łódzkie Voivodship people

Porady udzielone
na 1 mieszkańca (w ciągu roku)
Consultations provided
per capita (during the year)

Wykres 35. Lekarze i pielęgniarki na 10 tys. ludności

Stan w dniu 31 grudnia

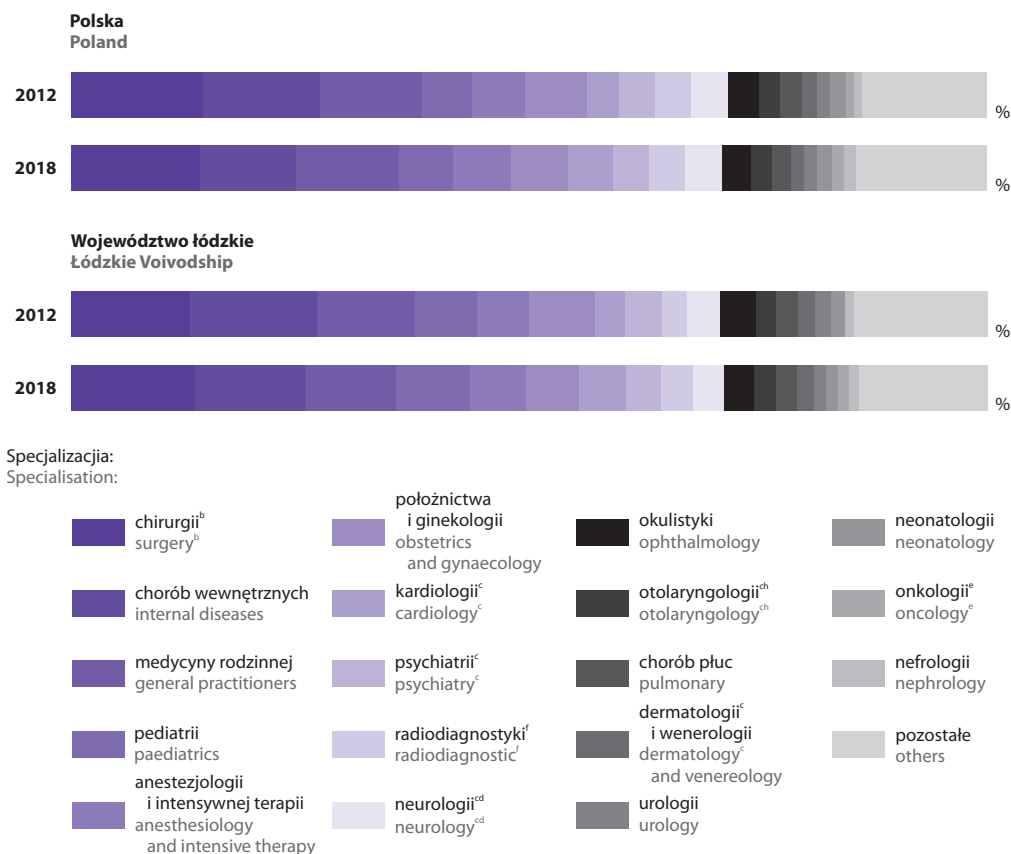
Chart 35. Doctors and nurses per 10 thousand population
As of 31st December

Struktura łóżek prezentowała się następująco: 20,9% znajdowało się na oddziałach chirurgicznych, 14,5% chorób wewnętrznych, 9,3% na ginekologiczno-położniczych oraz 5,7% na kardiologicznych.

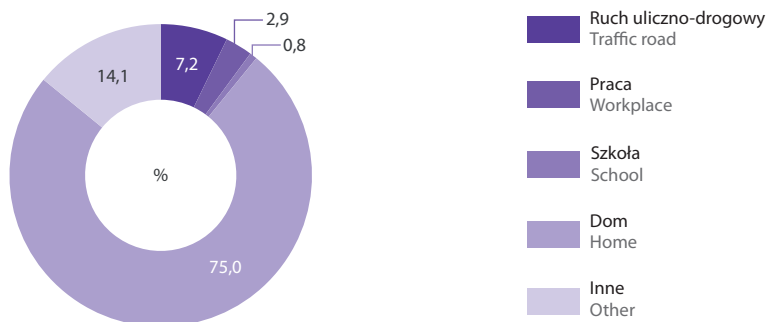
W 2018 r. w województwie łódzkim bezpośrednio z pacjentem pracowało (liczeni raz, według głównego miejsca pracy) 6,5 tys. lekarzy, czyli o 2,4% mniej niż rok wcześniej (lekarze z województwa stanowili 7,3% tego personelu w kraju). W przypadku liczby lekarzy dentyistów również odnotowano spadek – o 1,7% do 0,9 tys. osób (7,3% w Polsce). Zmniejszenie kadry w stosunku do 2017 r. dotyczyło także pielęgniarek i położnych – odpowiednio o 1,0% i 13,8%. Udział tego personelu medycznego w ogólnej liczbie w kraju był niższy niż w przypadku personelu lekarskiego i wyniósł odpowiednio 6,2% dla pielęgniarek oraz 6,0% dla położnych.

System Państwowe Ratownictwo Medyczne (PRM) ma za zadanie zapewnienie pomocy każdej osobie znajdującej się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego. Jednostkami systemu są zespoły ratownictwa medycznego (ZRM), w tym lotnicze zespoły ratownictwa medycznego (LZRM) oraz szpitalne oddziały ratunkowe (SOR), z którymi zawarto umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej. W 2018 r. w ramach systemu PRM pomocy medycznej w województwie łódzkim udzielało 98 (6,4% w kraju) zespołów wyjazdowych, czyli tyle samo co przed rokiem. Zrealizowały one 204,6 tys. wyjazdów na miejsce zdarzenia (6,5% tej liczby w Polsce). Przeciętnie w przeliczeniu na 1000 ludności przypadają 83 wyjazdów (w kraju 82). W strukturze osób, którym udzielono pomocy dominowały kobiety (52,1% ogółu) oraz osoby w wieku 65 lat i więcej (47,1%). W ramach systemu ratownictwa medycznego pomocy udzielało także 18 (7,8% w kraju) szpitalnych oddziałów ratunkowych (o 1 więcej niż przed rokiem) oraz 15 izb przyjęć w szpitalach (10,1% w Polsce).

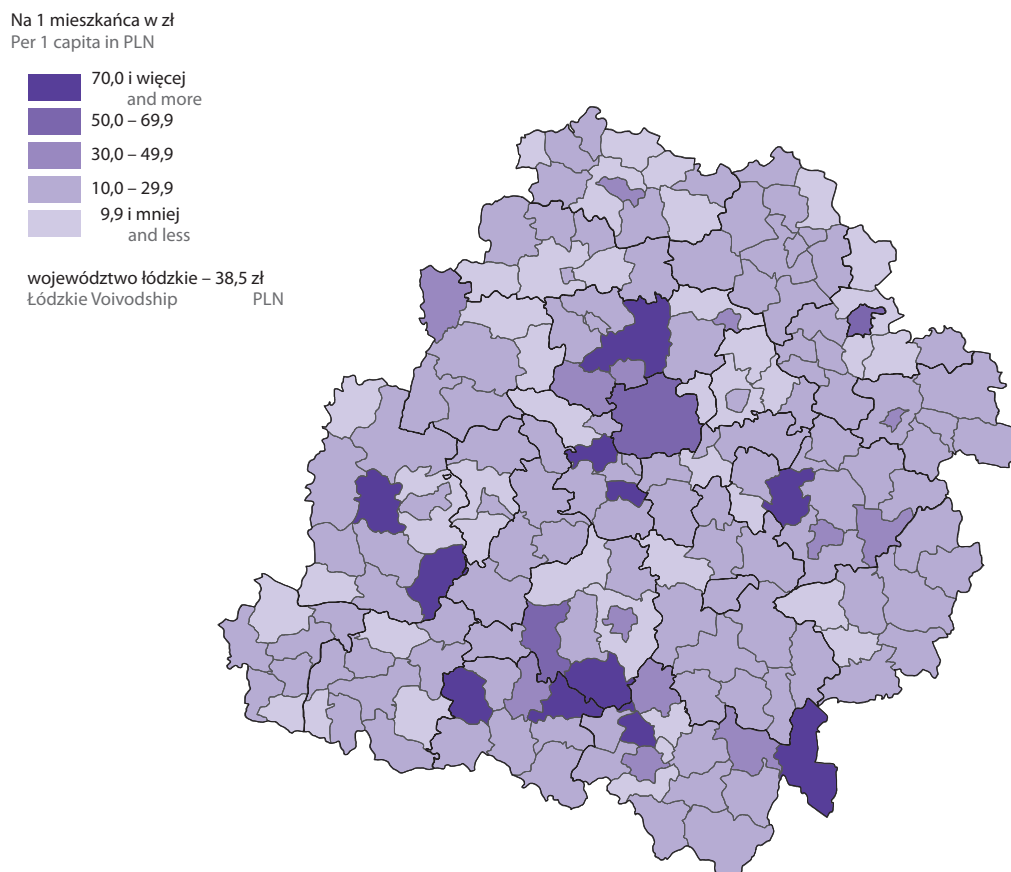
Wykres 36. Lekarze specjaliści
 Stan w dniu 31 grudnia
 Chart 36. Doctors specialists
 As of 31st December

Wykres 37. Wyjazdy jednostek systemu ratownictwa medycznego na miejsce zdarzenia w 2018 r.
 Chart 37. Calls of emergency medical system units to the occurrence places in 2018

Mapa 33. Wydatki gmin i miast na prawach powiatu w dziale „Ochrona zdrowia” w 2018 r.
 Map 33. Expenditures of gminas and cities with powiat status in division “Health care” in 2018

W 2018 r. na ochronę zdrowia gminy i miasta na prawach powiatu w województwie łódzkim przeznaczyły 95,2 mln zł, tj. o 6,2% mniej niż w 2017 r., ale o 12,1% więcej niż w 2010 r. (w kraju nastąpił wzrost odpowiednio o 7,9% i 11,9%) Na lecnicstwo ambulatoryjne wydatkowano 7,5% tej kwoty (o 18,8% mniej niż rok wcześniej), a na szpitale ogólne 5,5% (o 27,3% mniej). W przeliczeniu na 1 mieszkańca na ochronę zdrowia przeznaczono 38,51 zł (w kraju 47,31 zł), co oznacza, że w porównaniu z 2017 r. kwota ta zmalała o 2,42 zł, ale wzrosła – o 5,18 zł w stosunku do 2010 r.

Kultura Culture

Rok 2018 był kolejnym, w którym odnotowano spadek liczby większości podmiotów działających w obszarze kultury. Jedynie w przypadku kin nastąpił wzrost placówek oraz liczby widzów. Teatry i instytucje muzyczne działały w tej samej liczbie, jednak liczba odwiedzających ich osób zwiększała się z roku na rok. Na przestrzeni obserwowanych lat zwiększyły się kwoty przeznaczone na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego.

Według stanu w dniu 31 grudnia 2018 r. w województwie łódzkim działało 510 bibliotek publicznych (łącznie z filiami) oraz 50 punktów bibliotecznych. Placówki z terenu województwa stanowiły 6,2% takich placówek w kraju. W porównaniu z 2017 r. ich liczba w województwie zmniejszyła się o 3,0%, a w stosunku do 2010 r. była mniejsza o 9,8%. W 2018 r. większość placówek w województwie łódzkim (60,5%) zlokalizowana była na wsi. Według stanu na koniec 2018 r. księgozbiór bibliotek (łącznie z filiami) liczył 8120,9 tys. woluminów (6,4% księgozbioru w kraju), co oznacza, że liczba woluminów zmniejszyła się zarówno w porównaniu z rokiem poprzednim, jak i z 2010 – odpowiednio o 1,8% i 9,2%. Poziom czytelnictwa, mierzony liczbą czytelników w bibliotekach publicznych, był niższy niż w 2017 r. – spadek o 2,2% oraz o 13,7% niższy niż w pierwszym z analizowanych lat.

Tablica 26. Instytucje kultury
Stan w dniu 31 grudnia
Table 26. Culture institutions
As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Placówki biblioteczne (łącznie z filiami) Library establishments (including branches)	621	590	571	560
ludność na 1 placówkę biblioteczną population per 1 library establishment	4094	4226	4337	4404
czytelnicy (w ciągu roku) na 1000 ludności borrowers (during a year) per 1000 population	162	154	147	144
Centra, domy i ośrodki kultury Centre of culture and cultural centres establishments	139 ^a	147	158	159
Kluby i świetlice clubs and community centres	57 ^a	40	45	43
Muzea Museums	46	51	51	49
zwiedzający (w ciągu roku) na 1000 ludności visitor (during a year) per 1000 population	279	446	399	381
Teatry i instytucje muzyczne Theatres and music institutions	11	10	10	10
widzowie i słuchacze (w ciągu roku) na 1000 ludności audience (during a year) per 1000 population	237	225	260	316
Kina Cinemas	23	21	24	26
widzowie (w ciągu roku) na 1000 ludności audience (during a year) per 1000 population	840	948	1339	1421

a W 2011 r.

a In 2011.

Według stanu na koniec 2018 r. w województwie łódzkim funkcjonowały 202 centra, domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice (czyli 4,8% takich placówek w kraju), tj. o 0,5% mniej niż w 2017 r., ale o 3,1% więcej niż w 2011 r. Większość instytucji (57,9% ogółu) działała na terenach wiejskich. Najbardziej charakterystycznymi dla tych obszarów były ośrodki kultury (50,4%) oraz świetlice (23,9%), w miastach natomiast największy odsetek stanowiły domy kultury (35,6% ogółu instytucji kultury) oraz ośrodki kultury (30,4%). Przeciętnie w łódzkim na ośrodek kultury przypadało 12,2 tys. osób (9,1 tys. w Polsce), czyli tyle samo co rok wcześniej, jednak o 0,7 tys. mniej niż w 2011 r.

W 2018 r. w województwie łódzkim odbyło się 15,6 tys. imprez zorganizowanych przez centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice (o 4,7% więcej niż w 2017 r. i o 58,3% więcej niż w 2011 r.). W imprezach tych wzięło udział 1,7 mln osób (o 1,6% więcej niż rok wcześniej i o 24,0% więcej niż siedem lat wcześniej). Imprezy plenerowe stanowiły 12,0% wszystkich imprez zorganizowanych w 2018 r., tj. o 3,6 p. proc. mniej w porównaniu z rokiem poprzednim. Najczęściej organizowane były warsztaty (27,2% ogółu imprez), prelekcje, spotkania i wykłady (16,8%) oraz koncerty (11,8%).

Wykres 38. Imprezy organizowane przez placówki kultury w 2018 r.
Chart 38. Events organized by culture institutions in 2018

Na koniec 2018 r. w województwie łódzkim działało 49 muzeów (łącznie z oddziałami), tj. o 2 mniej niż w 2017 r., ale o 3 więcej niż w 2010 r. W 2018 r. muzea te odwiedziło 940,0 tys. osób (2,5% zwiedzających w kraju), to mniej – o 4,9% w porównaniu z rokiem wcześniejszym, ale więcej – o 32,4% w stosunku do 2010 r.

W końcu grudnia 2018 r. w województwie łódzkim funkcjonowało 38 galerii, tj. o 2 mniej niż w 2017 r. i o 8 mniej niż w 2010 r. Galerie posiadały w zbiorach własnych 19,2 tys. eksponatów, z których większość (83,4%) stanowiły zbiory z zakresu grafiki, a prace z zakresu malarstwa stanowiło 8,5% ogółu zbiorów własnych (co stanowiło 2,5% zbiorów krajowych). W 2018 r. galerie sztuki z województwa łódzkiego zorganizowały łącznie 382 wystawy w kraju (o 18,4% mniej niż w 2017 r. i o 22,5% mniej niż w 2010 r.) Wystawy prezentowane w ramach nowych mediów, czyli nietradycyjnych eksponatów i technik, tj. animacje komputerowe lub nowoczesne aranżacje przestrzeni, stanowiły 19,8% ogółu wystaw zorganizowanych przez galerie.

Według stanu na koniec grudnia 2018 r. w województwie łódzkim działalność sceniczną prowadziło 10 teatrów i instytucji muzycznych posiadających własny, stały zespół artystyczny (tj. 5,3% takich placówek w kraju). Na przestrzeni obserwowanych lat liczba teatrów i instytucji muzycznych w województwie utrzymała się na stałym poziomie. W 2018 r. teatry i instytucje muzyczne wystawiły 3,3 tys. przedstawień i koncertów, w których uczestniczyło 780,8 tys. widzów i słuchaczy. W porównaniu z poprzednim rokiem, liczba przedstawień i koncertów zwiększyła się o 9,5%, ale w stosunku do 2010 r. spadła o 8,0%. W przypadku liczby widzów i słuchaczy odnotowano wzrost zarówno w porównaniu z rokiem poprzednim, jak i 2010 r. – odpowiednio o 21,0% i o 29,5%.

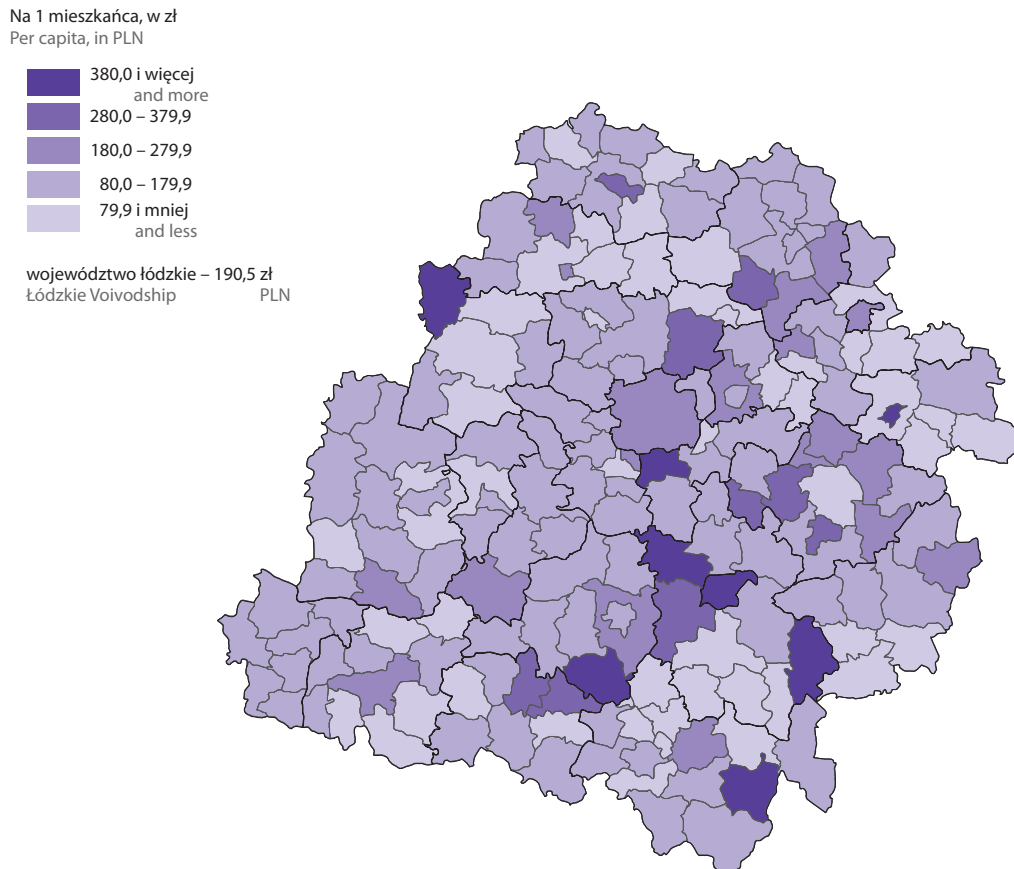
W końcu 2018 r. na terenie województwa łódzkiego działało 26 kin stałych, o 2 więcej niż w 2017 r. i o 3 więcej niż 8 lat wcześniej. Kina te dysponowały 79 salami projekcyjnymi z 13,8 tys. miejsc na widowni. Na przestrzeni obserwowanych lat znaczna liczba kin posiadała tylko 1 salę projekcyjną (12 obiektów, 2,6 tys. miejsc na widowni), natomiast 3 obiekty (5,9 tys. miejsc) to multipleksy, dysponujące co najmniej 8 salami. W 2018 r. w kinach województwa łódzkiego odbyło się 125,2 tys. seansów, tj. o 7,6% więcej niż rok wcześniej i o 57,7% więcej niż w 2010 r. Zwiększyła się również liczba widzów (do 3,5 mln osób), zarówno w stosunku do 2017 r. jak i 2010 r. – odpowiednio o 5,8% i 64,2%.

W 2018 r. jednostki samorządu terytorialnego przeznaczyły na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego 582,5 mln zł, z czego 80,9% pochodziło z budżetów gmin i miast na prawach powiatu. W porównaniu z 2017 r. kwota wydatków zwiększyła się o 32,5%, a w stosunku do 2010 r. wzrosła o 47,0%. Prawie 22% wydatków w 2018 r. przeznaczono na domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, a 15,0% na muzea, ochronę i konserwację zabytków.

Gminy i miasta na prawach powiatu przeznaczyły w 2018 r. na działalność kulturalną i ochronę dziedzictwa narodowego 470,7 mln zł, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca daje kwotę 190,52 zł. W porównaniu z 2017 r. kwota ta zwiększyła się o 50,06 zł, a z 2010 r. – o 73,48 zł. Wśród gmin województwa łódzkiego w 2018 r. największą wartość tego wskaźnika odnotowano w gminie wiejskiej Kleszczów – 1136,57 zł. Najmniejsze kwoty na mieszkańca wydatkowano w gminie wiejskiej Paradyż – 6,52 zł.

Mapa 34. Wydatki gmin i miast na prawach powiatu w dziale „Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego” w 2018 r.

Map 34. Expenditure of gminas and cities with powiat status in division “Culture and national heritage” in 2018

Bezpieczeństwo publiczne

Public safety

W 2019 r. w województwie łódzkim stwierdzono 45,8 tys. przestępstw, tj. o 5,9% więcej niż w rok wcześniej, ale o 11,8% mniej niż w 2014 r. Przestępstwa z województwa łódzkiego stanowiły 5,7% wszystkich przestępstw w kraju (796,6 tys.). W strukturze przestępstw stwierdzonych w województwie łódzkim w 2019 r. przeważały przestępstwa o charakterze kryminalnym (61,1%), przestępstwa o charakterze gospodarczym stanowiły 24,4%, a przestępstwa drogowe – 11,2%. W latach 2014–2019 zanotowano wzrost udziału przestępstw gospodarczych (o 10,3 p. proc.) i drogowych (o 0,4 p. proc.), spadł natomiast udział przestępstw o charakterze kryminalnym (o 10,2 p. proc.).

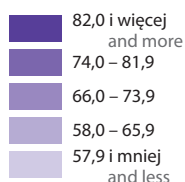
W 2019 r. w województwie łódzkim wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw ogółem wyniósł 69,3% (w kraju 73,1%) i wzrósł o 1,4 p. proc. w stosunku do roku poprzedniego i o 10,6 p. proc. w porównaniu z 2014 r. Najwyższy wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dotyczył przestępstw drogowych (98,4%), w przypadku przestępstw gospodarczych wyniósł – 82,6%, a przestępstw kryminalnych – 57,5%.

Współczynnik liczby przestępstw na 10 tys. ludności w województwie łódzkim w 2019 r. wyniósł 186,1, a w kraju – 207,5 i także w pozostałych obserwowanych latach był wyższy niż w województwie łódzkim. W odniesieniu do roku poprzedniego liczba przestępstw na 10 tys. ludności wzrosła o 11,2, ale w porównaniu z 2014 r. spadła o 20,9.

Najwięcej przestępstw stwierdzonych przez Policję w przeliczeniu na 10 tys. ludności zanotowano w Piotrkowie Trybunalskim (278,2) i powiecie opoczyńskim (273,2), a najmniej w powiatach: pajęczańskim (81,4) i skierniewickim (113,1).

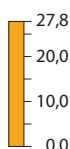
Mapa 35. Zagrożenie przestępczością w 2019 r.
Map 35. Crime risk in 2019

Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych przez Policję^a w %
The rate of detectability of delinquents in ascertained crimes by the Police^a in %

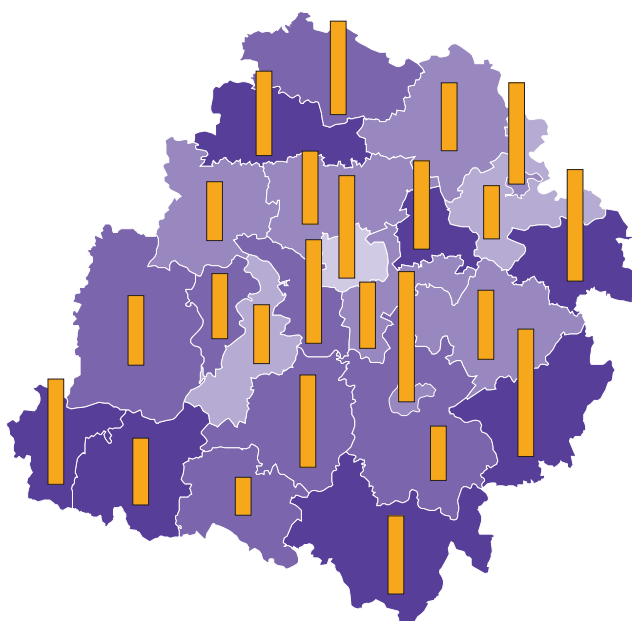

województwo łódzkie – 69,3%
Łódzkie Voivodship

Przestępstwa stwierdzone przez Policję^a na 1000 ludności
Ascertained crimes by the Police^a per 1000 population

18,6
województwo łódzkie
Łódzkie Voivodship

^a Bez czynów karalnych popełnionych przez nieletnich.

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

^a Excluding punishable acts committed by juveniles.

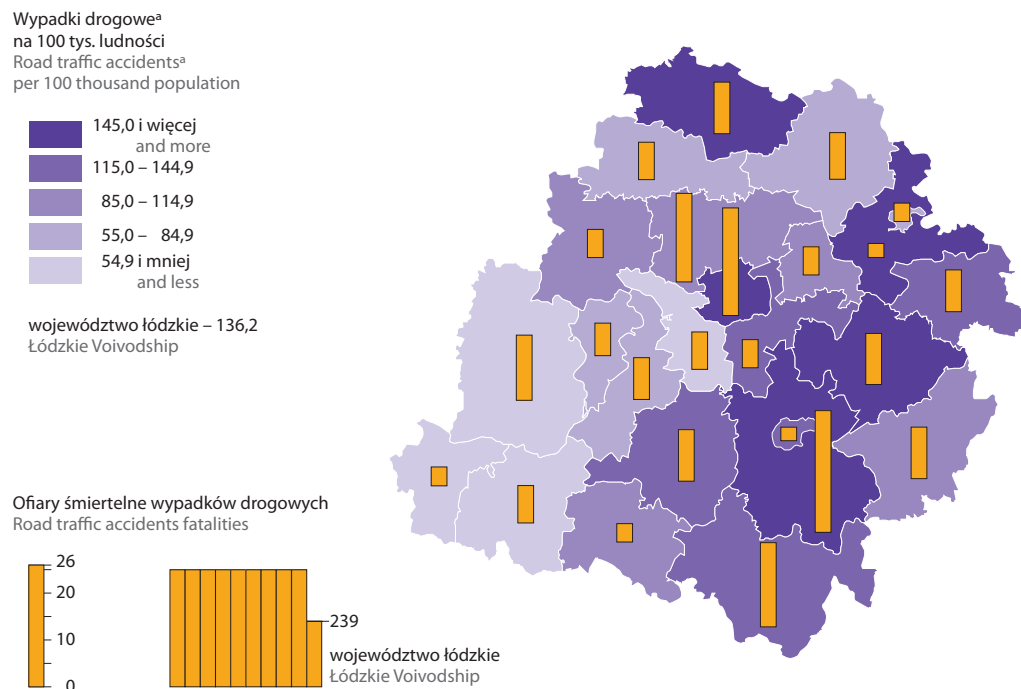
Source: data of the National Police Headquarters.

W 2019 r. w województwie łódzkim zanotowano 3,4 tys. wypadków drogowych, w których rannych zostało 4,0 tys. osób, a 239 poniosło śmierć. Wypadki z terenu województwa łódzkiego stanowiły 11,1% wszystkich wypadków w kraju (30,3 tys.). Z roku na rok liczba wypadków systematycznie spada – w porównaniu z rokiem poprzednim – o 10,9%, a w stosunku do 2014 r. – o 15,9%. Tendencja zniżkowa dotyczyła także liczby rannych, a spadek ten wyniósł odpowiednio – 12,0% i 15,8%. Wzrosła natomiast liczba ofiar śmiertelnych – o 4,4% w porównaniu z rokiem 2018, ale w stosunku do 2014 r. spadła o 6,6%.

W 2019 r. w województwie łódzkim odnotowano 136,2 wypadków drogowych w przeliczeniu na 100 tys. ludności, czyli o 57,3 wypadków więcej niż w kraju. Pomimo wysokiej wartości omawianego współczynnika, był on niższy niż w roku poprzednim o 15,9, a w porównaniu z 2014 r. zmniejszył się o 22,7. Najmniej wypadków drogowych na 100 tys. ludności wydarzyło się w powiatach pabianickim (47,0) oraz wieluńskim (47,1), a najwięcej powiecie piotrkowskim (210,3) i w Łodzi (201,6).

Biorąc pod uwagę liczbę rannych na 100 wypadków, zauważyć można, że wskaźnik ten pozostawał w badanych latach na podobnym poziomie (w 2019 r. – 120,8, a w 2014 r. – 120,6). W kraju wskaźnik ten był nieco niższy niż w województwie łódzkim (w 2019 r. – 117,1) i wykazywał tendencję spadkową (w 2014 r. – 121,7). Z kolei wskaźnik liczby ofiar śmiertelnych na 100 wypadków był w województwie łódzkim niższy niż w kraju (7,1 wobec 9,6), ale zarówno w Polsce jak i w województwie zwiększał się z roku na rok. Najmniej rannych na 100 wypadków zanotowano w powiatach: sieradzkim (93,7) i wieluńskim (94,4), a najwięcej w powiecie radomszczańskim (154,2) oraz w Piotrkowie Trybunalskim (145,0). Najmniejsza liczba ofiar śmiertelnych na 100 wypadków wystąpiła w Łodzi (1,7). Najwięcej ofiar na 100 wypadków odnotowano w powiatach: łęczyckim, sieradzkim i wieluńskim (po 22,2).

Mapa 36. Bezpieczeństwo na drogach w 2019 r.
Map 36. Road safety in 2019

^a Zarejestrowane przez Policję.

Źródło: dane z SEWIK (System Ewidencji Wypadków i Kolizji) według stanu na dzień 16 lutego 2020 r.

^a Registered by the Police.

Source: data from SEWIK (Accident and Collision Register System) as of 16th February 2020.

Tablica 27. Wypadki drogowe^a oraz ich skutki
Table 27. Road accidents^a and their results

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019 ^b
Wypadki Accidents	4157	3991	3759	3351
Ofiary śmiertelne Fatalities	320	236	229	239
Ranni Injured	5226	4826	4600	4047

^a Zarejestrowane przez Policję. ^b Dane z Systemu Ewidencji Wypadków i Kolizji (SEWIK) według stanu na 16 lutego 2020 r.

Źródło: dane Komendy Głównej Policji.

^a Registered by the Police. ^b Data from Accident and Collision Register System as of 16th February 2020.

Source: data of the National Police Headquarters.

Spółeczeństwo informacyjne

Information society

W 2019 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrosła liczba gospodarstw domowych wyposażonych w komputer oraz liczba osób regularnie (co najmniej raz w tygodniu) korzystających z komputera. Dostęp do Internetu posiadało więcej gospodarstw domowych niż w 2018 r. oraz więcej osób regularnie (co najmniej raz w tygodniu) korzystało z Internetu.

W 2019 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, wzrosła także liczba osób w wieku 16–74 lata korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną.

W 2019 r. w województwie łódzkim przynajmniej jeden komputer posiadało 666,3 tys., (z co najmniej jedną osobą w wieku 16–74 lata), tj. 76,8% gospodarstw domowych. Liczba gospodarstw domowych wyposażonych w komputery z roku na rok rośnie – w porównaniu z 2018 r. zanotowano wzrost o 0,5%, a w stosunku do 2015 r. – o 17,1%. W Polsce w 2019 r. odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputer był wyższy niż w województwie łódzkim i wyniósł 83,1%.

W województwie łódzkim w 2019 r. z komputera w ciągu ostatnich trzech miesięcy korzystało 1546,8 tys. osób (tj. 74,2%), czyli więcej o 4,2% niż przed rokiem i o 17,7% więcej w porównaniu z 2015 r. Spośród osób korzystających z komputera, regularnie użytkowało go 1490,9 tys. osób, tj. 71,5% populacji osób w wieku 16–74 lata. Udział ten wzrósł o 1,4 p. proc. w porównaniu z 2018 r., a w stosunku do 2015 r. – o 10,2 p. proc. Codziennie lub prawie codziennie z komputera korzystało 61,7% gospodarstw domowych (w 2018 r. – 57,2%, a w 2015 r. – 48,4%), a rzadziej niż raz w tygodniu komputer użytkowało 2,7% osób (w 2018 r. – 5,7%, a w 2015 r. – 4,2%).

W 2019 r. dostęp do Internetu posiadało 724,3 tys. gospodarstw domowych w województwie łódzkim (tj. 83,5% ogółu badanych gospodarstw domowych) i było to o 5,9% więcej niż w roku poprzednim i o 33,2% więcej w porównaniu z 2015 r. W kraju dostęp do Internetu posiadało 86,7% gospodarstw domowych.

Większość gospodarstw domowych z dostępem do Internetu korzystało z połączeń szerokopasmowych – 680,1 tys. (93,9%), z czego prawie 3/4 gospodarstw posiadało łącze stacjonarne z dostępem szerokopasmowym. W skali roku udział gospodarstw domowych korzystających z Internetu poprzez szerokopasmowe łącze internetowe zwiększył się o 2,2 p. proc.

W 2019 r. w województwie łódzkim dostępu do Internetu w domu nie posiadało 16,5% gospodarstw domowych i było to o 0,6 p. proc. mniej niż w 2018 r. i o 16,9 p. proc. mniej w porównaniu z 2015 r. W kraju dostępu do Internetu nie posiadało 13,2% gospodarstw domowych. Najczęstszą przyczyną braku dostępu do Internetu w domu podawaną przez gospodarstwa z łódzkiego był brak takiej potrzeby – 71,5%, tj. o 1,5 p. proc. więcej w porównaniu z poprzednim rokiem. Drugim najczęściej wymienianym powodem nieposiadania Internetu w domu był brak odpowiednich umiejętności – 67,8% (wzrost o 9,8 p. proc. w porównaniu z 2018 r.). W ciągu ostatniego roku zmniejszył się natomiast odsetek gospodarstw podających jako przyczynę niechęć do Internetu (z 14,6% do 13,8%).

W 2019 r. w województwie łódzkim korzystanie z Internetu w ciągu ostatnich 3 miesięcy zadeklarowało 1656,7 tys. osób w wieku 16–74 lata (tj. 79,4% ogółu) i było to o 8,2% więcej niż rok wcześniej i o 29,3% więcej w porównaniu z 2015 r. W kraju z Internetu korzystało 80,4% osób. Regularnie z Internetem łączyło się 77,0% osób, a 67,5% korzystało z Internetu codziennie lub prawie codziennie (w 2018 r. było to odpowiednio – 75,2% i 62,4%).

W 2019 r. zanotowano 428,9 tys. osób niekorzystających z Internetu, jednak w porównaniu z 2018 r. ich udział w ogólnej liczbie ludności w wieku 16–74 lata spadł z 21,8% do 20,6%. Najczęstszą przyczyną niekorzystania z Internetu był brak odpowiednich umiejętności (71,0% ogółu osób niekorzystających w ciągu 3 miesięcy) oraz brak takiej potrzeby (62,4% ogółu). Rok wcześniej było to odpowiednio – 61,2% i 65,3% osób.

W 2019 r. liczba osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną w ciągu ostatnich 12 miesięcy wyniosła 837,9 tys. osób (40,2% populacji osób w wieku 16–74 lata), tj. o 7,9 p. proc. więcej niż w roku poprzednim i więcej o 15,9 p. proc. w porównaniu z 2015 r. W skali kraju odsetek ten był nieznacznie wyższy niż w województwie łódzkim i wyniósł 40,4%. Najwięcej osób jako powody korzystania z Internetu w kontaktach z administracją publiczną podało wysyłanie wypełnionych deklaracji podatkowych (64,1%) oraz wyszukiwanie informacji na stronach administracji publicznej (62,8%).

Tablica 28. Społeczeństwo informacyjne

Table 28. Information society

Wyszczególnienie Specification	2015	2018	2019
Wyposażenie gospodarstw domowych w komputery Access to computers in households	568908	662798	666252
Osoby korzystające z komputera w ciągu ostatnich 3 miesięcy Individuals using a computer in the last 3 months	1314329	1484030	1546802
w tym regularnie of which regularly	1229285	1373234	1490933
Gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu Households with access to the Internet	543611	683695	724296
Osoby korzystające z Internetu w ciągu ostatnich 3 miesięcy Individuals using the Internet in the last 3 months	1281429	1531708	1656655
w tym regularnie of which regularly	1194230	1472299	1606505
Osoby korzystające z usług administracji publicznej za pomocą Internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy Individuals using e-government services in the last 12 months	486772	631694	837938

Aktywność społeczna Social activity

W 2019 r. wzrosła liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w rejestrze REGON w porównaniu z 2018 r.

W 2016 r. liczby członkostw aktywnych organizacji non-profit zmniejszyła się w porównaniu z 2010 r.

W 2018 r. wzrosło zaufanie do ludzi ogólnie rzecz biorąc w porównaniu z 2015 r.

W 2019 r. w województwie łódzkim zarejestrowanych było 8,7 tys. fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, tj. o 3,5% więcej niż w 2018 r. i o 30,3% więcej w porównaniu z 2010 r. W kraju działalność prowadziło 146,9 tys. tego typu podmiotów.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w województwie łódzkim zarejestrowanych było 35 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, tj. o 1 więcej niż w 2018 r. i o 9 więcej w stosunku do 2010 r. W kraju nastąpił wzrost omawianego współczynnika z 27 w 2010 r. do poziomu 38 w 2019 r.

W 2019 r. w województwie łódzkim najwyższy wskaźnik fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności wystąpił w Łodzi (43) i powiecie poddębickim (42), a najniższy w powiecie pabianickim i Piotrkowie Trybunalskim (po 25).

Tablica 29. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne wpisane do rejestru REGON

Stan w dniu 31 grudnia

Table 29. Foundations, associations and social organizations entered in the REGON register

As of 31st December

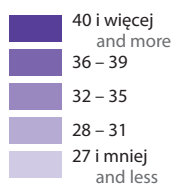
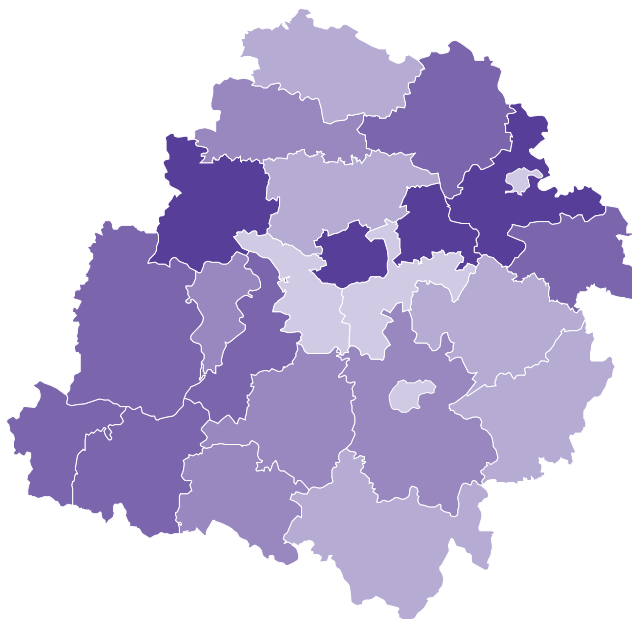
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Ogółem Total	6648	8195	8370	8660
na 10 tysięcy ludności per 10 thousand population	26	33	34	35

Mapa 37. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne wpisane do rejestru REGON w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 37. Road safety in 2019

As of 31st December

Na 10 tys. ludności
Per 10 thousand populationwojewództwo łódzkie – 35
Łódzkie Voivodship

W 2016 r. w województwie łódzkim aktywną działalność prowadziło 5,7 tys. rejestrowych organizacji non-profit, z których 4,8 tys. zrzeszało osoby fizyczne, a 0,3 tys. osoby prawne.

Według stanu na koniec 2016 r. rejestrowe organizacje non-profit (do badanej grupy zaliczono: aktywne stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd gospodarczy i zawodowy oraz organizacje pracodawców) zrzeszały 0,4 mln członków, z czego 97,7% dotyczyło członkostw osób fizycznych (w kraju – 97,3%). Kobiety stanowiły 40,9% wszystkich członkostw w organizacjach (w kraju – 41,6%).

W latach 2010–2016 nastąpił spadek liczby członków aktywnych organizacji rejestrowych. Łączna liczba członkostw (osób fizycznych oraz prawnych) rejestrowych organizacji non-profit zmniejszyła się z 0,5 mln w 2010 r. do 0,4 mln w 2016 r. Zwiększył się natomiast – o 4,0 p. proc. – odsetek kobiet w organizacjach, a w skali kraju zanotowano wzrost udziału kobiet o 8,2 p. proc.

Wskaźnik zaufania do ludzi (obliczany na podstawie Badania spójności społecznej) to odsetek osób w wieku 16 lat i więcej, które zadeklarowały, że zdecydowanie mają zaufanie lub raczej mają zaufanie do ludzi ogólnie rzecz biorąc.

Zaufanie jest często stosowaną miarą kapitału społecznego, a za jeden z podstawowych wskaźników w tym zakresie można uznać wskaźnik zaufania do ludzi ogólnie rzecz biorąc, nazywany także wskaźnikiem ogólnego zaufania.

W 2018 r. ogólne zaufanie do ludzi miało 78,4% mieszkańców województwa łódzkiego w wieku co najmniej 16 lat i w porównaniu z 2015 r. wskaźnik ten wzrósł o 4,7 p. proc. W Polsce odsetek ten był nieco wyższy – 79,4%.

Swoim władzom lokalnym ufało 48,7% mieszkańców województwa łódzkiego i była to wartość najniższa i jedyna poniżej 50% spośród wszystkich województw, a w skali całej Polski wskaźnik ten wyniósł 56,3%.

Policja cieszyła się zaufaniem 67,2% osób z terenu województw łódzkiego i był to jeden z najniższych wskaźników spośród wszystkich województw. W kraju Policję darzyło zaufaniem 71,8% mieszkańców.

Odsetek osób ufających sąsiadom wyniósł w 2018 r. w województwie łódzkim 69,0% (najniższy odsetek spośród województw), a w kraju – 75,3%.

Znacznie niższe odsetki zanotowano w przypadku zaufania do osób nieznanym. W 2018 r. nieznanym ufało tylko 29,9% osób w województwie łódzkim, podczas gdy w kraju było to 34,3% mieszkańców.

Rozdział 6

Chapter 6

Gospodarka

Economy

6.1. Produkt krajowy brutto

6.1. Gross domestic product

W 2018 r. wartość wytworzonego produktu krajowego brutto w województwie łódzkim wyniosła 126411 mln zł, tj. o 5,9% więcej niż w roku poprzednim, licząc w cenach bieżących. Udział województwa w tworzeniu PKB w skali kraju pozostał na dotychczasowym poziomie 6,0%. Wartość PKB na 1 mieszkańca w województwie łódzkim była o 6,3% większa niż w roku poprzednim i wyniosła 51,2 tys. zł.

W strukturze tworzenia wartości dodanej brutto według sekcji w 2017 r. zmniejszył się udział przedsiębiorstw przemysłowych oraz prowadzących działalność w zakresie budownictwa, wzrósł natomiast udział przypadający na podmioty usługowe (łącznie do 60,3%).

Wartość dodana brutto na 1 pracującego w 2017 r. osiągnęła poziom 107544 zł. Była ona o 8,9% niższa niż w skali kraju.

Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

Na podstawie wstępnego szacunku w 2018 r. wartość wytworzonego produktu krajowego brutto w województwie łódzkim wyniosła 126411 mln zł. W porównaniu z 2017 r. wartość PKB była wyższa (w cenach bieżących) o 5,9%. W skali Polski wyrost PKB wyniósł według szacunku wstępnego 6,3%. Odnotowany w 2018 r. wzrost, zarówno w województwie łódzkim, w skali Polski, jak i większości województwo był niższy niż w roku poprzednim.

Wartość produktu krajowego brutto w województwie łódzkim stanowiła 6,0% jego wartości w skali Polski. Udział województwa w tworzeniu PKB we wszystkie kolejne lata okresu 2014–2018 pozostaje na zbliżonym poziomie ok 6%. Pod względem tego udziału województwo łódzkie znajdowało się na 6 pozycji, między innymi za województwami: mazowieckim (22,6%), śląskim (12,3%) oraz wielkopolskim (9,8%).

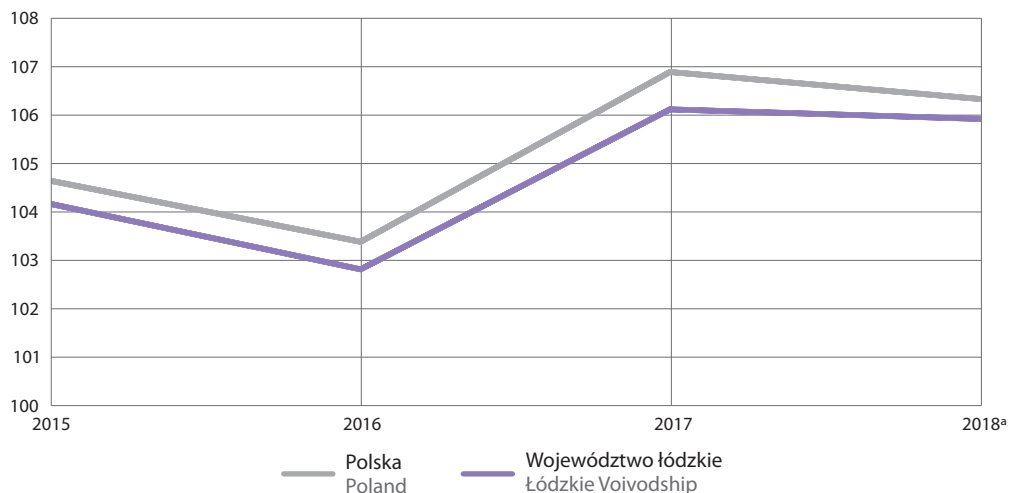
Wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie łódzkim w 2018 r. osiągnęła poziom 51166 zł, to o 6,3% więcej niż w roku poprzednim. W porównaniu w poziomie tego wskaźnika w 2014 r. odnotowano wzrost o 22,2%. W skali Polski wartość PKB na mieszkańca w 2018 r. była o 3,9 tys. zł wyższa niż w województwie łódzkim i wyniosła 55066 zł. W stosunku do roku poprzedniego było to więcej o 6,4%, a w porównaniu z 2014 r. – o 23,2%. Tempo wzrostu tego wskaźnika zarówno w skali Polski jak i w województwie łódzkim było zatem zbliżone. Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w województwach: mazowieckim (88677 zł), dolnośląskim (60447 zł) oraz wielkopolskim (59355 zł).

Wykres 39. Dynamika produktu krajowego brutto (ceny bieżące)

Rok poprzedni=100

Chart 39. Indices of gross domestic product (current prices)

Previous year=100

a Wstępny szacunek.
a Preliminary estimate.

Największy udział w tworzeniu produktu krajowego brutto w województwie łódzkim w 2017 r. miał podregion miasto Łódź, na który przypadało 37,2% PKB. W porównaniu z rokiem poprzednim wskaźnik ten zwiększył się o 0,3 p. proc, ale w porównaniu z 2014 r. był niższy o 0,4 p. proc. Drugim o znaczącym udziale w tworzeniu PKB w regionie był podregion piotrkowski, którego udział w 2017 r. wyniósł 23,9%. Wielkość tego udziału nieznacznie zmalała zarówno w skali roku (o 0,4 p. proc.), jak i w porównaniu z 2014 r. (o 0,2 p. proc.).

Poziom PKB na 1 mieszkańca był zróżnicowany regionalnie. Najwyższą wartość tego wskaźnika w 2017 r. odnotowano w podregionie miasto Łódź – 64071 zł, to 33,1% więcej niż średnia dla województwa. Kolejnymi podregionami, uszeregowanymi według poziomu PKB na 1 mieszkańca były podregion piotrkowski – 48639 zł w 2017 r., podregion łódzki – 42839 zł, podregion skierniewicki 37559 zł oraz podregion sieradzki – 35912 zł. Uszeregowanie to nie zmienia się w kolejnych latach okresu 2014–2017. Poziom PKB na 1 mieszkańca powyżej średniej krajowej uzyskiwano jedynie w podregionie miasto Łódź.

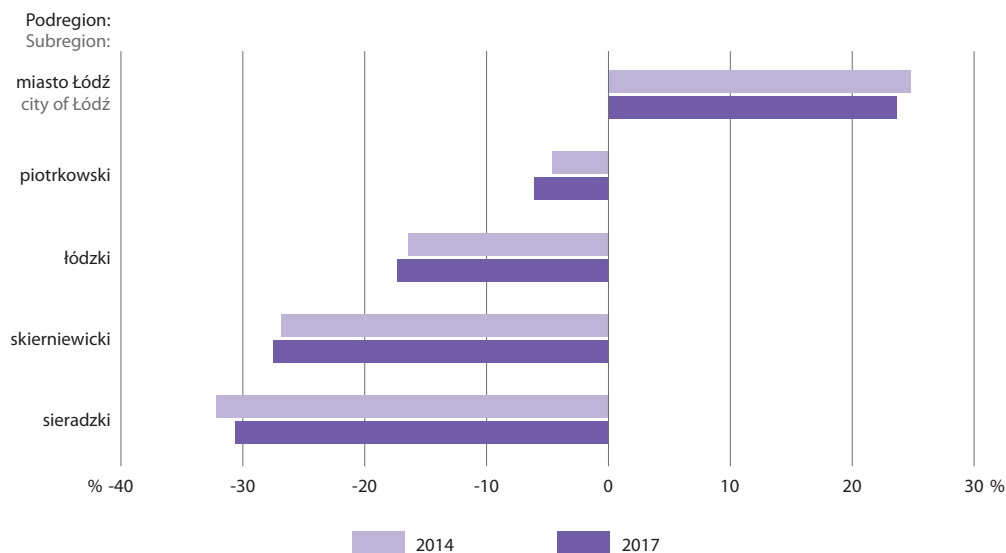
Wskaźnik dyspersji (miara zróżnicowania) regionalnego PKB na 1 mieszkańca na poziomie podregionów (NUTS 3) został obliczony jako suma wartości bezwzględnych różnic między wartościami dla podregionów danego województwa a wartością PKB na 1 mieszkańca dla tego województwa, ważonych udziałem liczby ludności poszczególnych podregionów w województwie, wyrażona w procentach PKB na 1 mieszkańca dla danego województwa.

Wskaźnik dyspersji PKB na 1 mieszkańca obliczony dla podregionów w województwie łódzkim w 2017 r. kształtował się na poziomie 19,0%. Poziom zróżnicowania podregionów w porównaniu z 2014 r. zmniejszył się – wskaźnik dyspersji był niższy niż w 2014 r. o 0,7 p. proc. Taka wartość współczynnika pozwala stwierdzić, że województwo łódzkie jest zróżnicowane w podregionach na poziomie przeciętnym.

Najsilniejsze zróżnicowanie wartości PKB na 1 mieszkańca w 2017 r. w podregionach odnotowano w województwie mazowieckim (wartość współczynnika 55,5%), małopolskim (37,8%) oraz pomorskim (30,6%). Niewielkie zróżnicowanie w podregionach wystąpiło w województwie lubuskim (1,1%) oraz warmińsko-mazurskim (9,8%).

Wykres 40. Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca (ceny bieżące) – odchylenia względne od przeciętnej wartości w kraju

Chart 40. Gross domestic product per capita (current prices) – relative deviations from the national average value

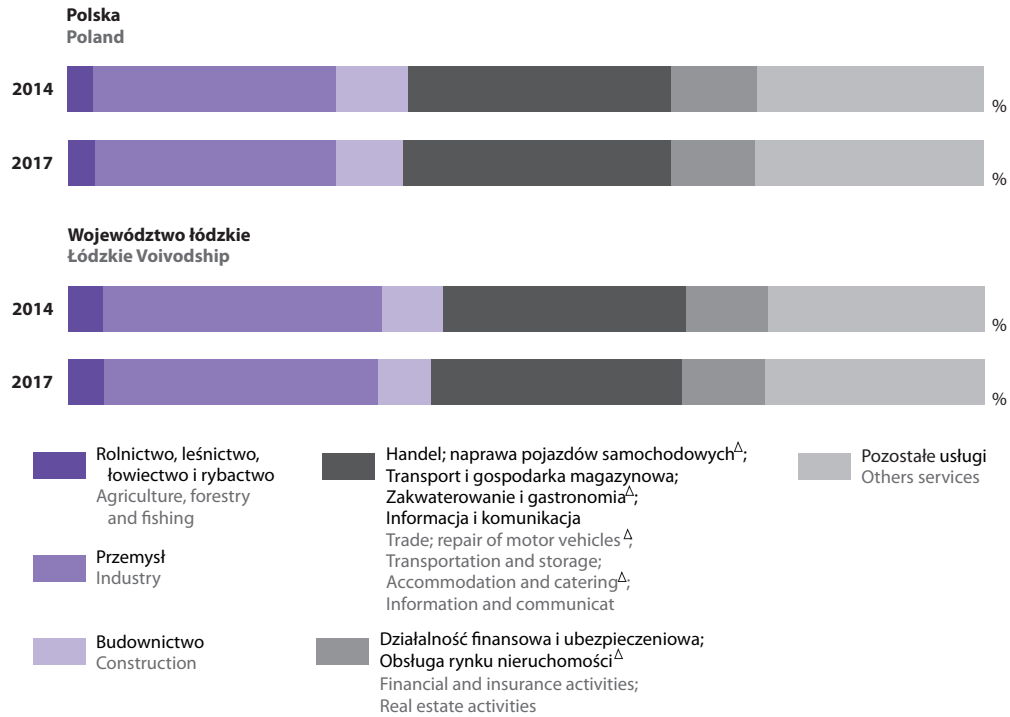

W 2017 r. 29,9% wartości dodanej brutto w województwie łódzkim wypracowały podmioty prowadzące działalność w przemyśle. W porównaniu z rokiem poprzednim udział ten zmniejszył się o 1,4 p. proc, a w stosunku do 2014 r. był niższy o 0,6 p. proc. Znaczne udziały w wartości dodanej brutto miała także grupa sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja, których łączny udział wyniósł 27,4%. W przypadku tej grupy sekcji wskaźnik udziału wzrósł zarówno w porównaniu z rokiem poprzednim, jak i 2014 r. odpowiednio o 0,8 i 0,9 p. proc. Grupa sekcji działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości stanowiła w 2017 r. 9,0% i udział ten wahał się od 8,4% w 2015 r. do 9,0% w latach 2014 i 2017. Znaczącą grupą pozostawały także sekcje grupowane pod nazwą pozostałe usługi. W 2017 r. to łącznie 24,0% – o 0,1 p. proc więcej niż 2016 r. oraz 0,4 p. proc więcej niż w 2014 r.

Przedsiębiorstwa z sekcji budownictwo wypracowały 5,9% wartości dodanej brutto w 2017 r. Udział ten zmniejszył się w porównaniu w rokiem poprzednim o 0,1 p. proc, zaś w stosunku do 2014 r. było mniejszy o 0,7 p. proc. Pozostałe 3,9% wartości dodanej to udział sekcji rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo. Wartość ta zwiększyła się w ciągu roku o 0,6 p. proc, ale osiągnęła, po znaczącego spadku w 2015 r., poziom z roku 2014 r.

Wartość dodana brutto na 1 pracującego (tzw. wskaźnik wydajności pracy) w województwie łódzkim w 2017 r. osiągnęła poziom 107544 zł. Był on 8,9% niższy niż w skali kraju i relacja ta utrzymywała się niemal na jednakowym poziomie w całym analizowanym okresie. Wartość wskaźnika obliczona (w cenach bieżących) dla 2017 r. była o 3,5% wyższa niż w 2016 r. oraz o 7,2% wyższa niż w 2014 r.

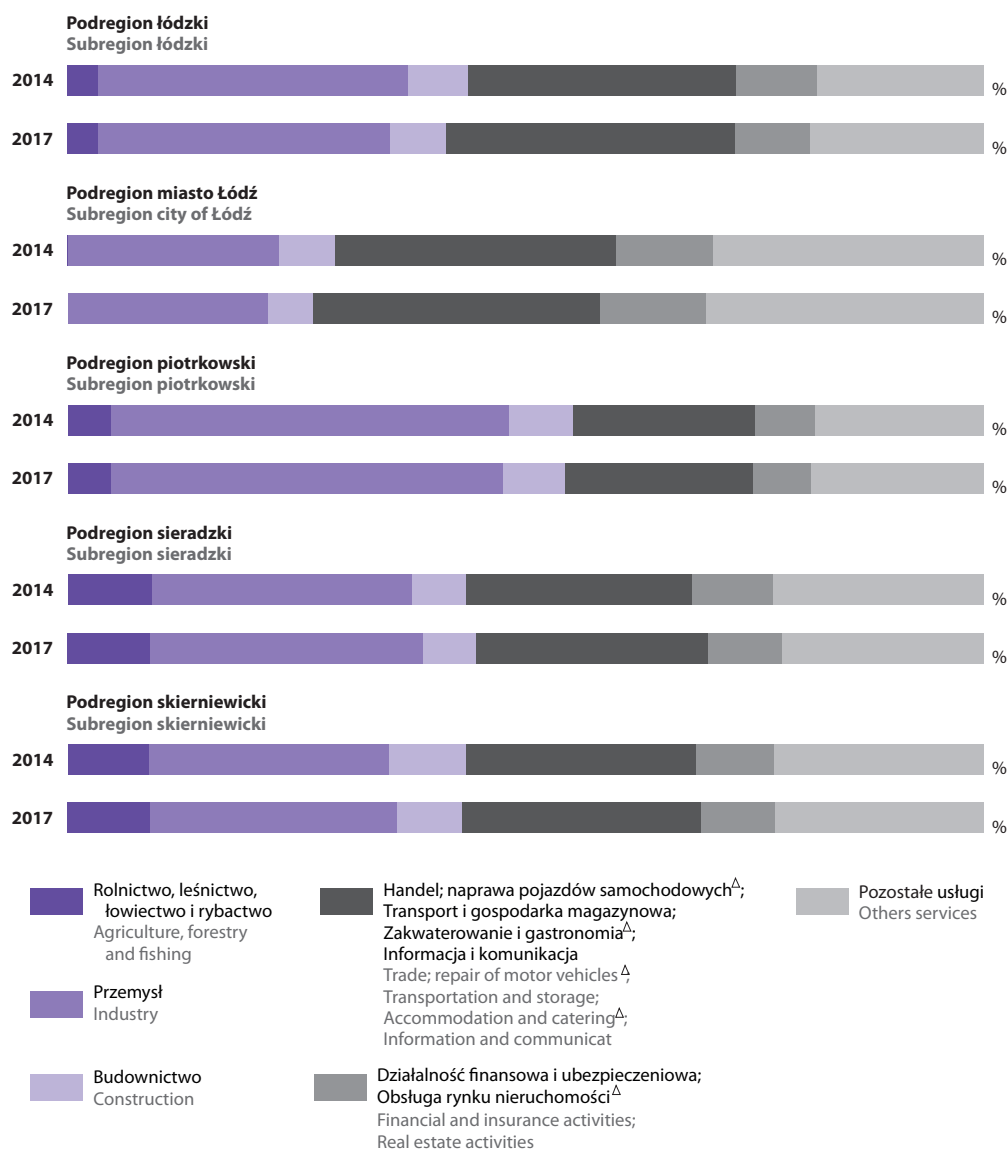
Wykres 41. Wartość dodana brutto według rodzajów działalności (ceny bieżące)
 Chart 41. Gross value added by kind of activity (current prices)

Wartość dodana brutto na 1 pracującego oraz dynamika tego wskaźnika jest zróżnicowana terytorialnie. Najwyższy poziom tego wskaźnika wydajności pracy w 2017 r. wyznaczono dla podregionu miasto Łódź – 122850 zł, to o 14,2% więcej niż średnio w województwie. Wskaźnik ten wzrósł w skali roku o 3,8%, a w porównaniu z 2014 r. o 6,2%. Wyższą niż średnia dla województwa wartość dodaną brutto na 1 pracującego w 2017 r. odnotowano także w podregionie piotrkowskim 113389 zł oraz podregionie łódzkim – 109882 zł. Jednocześnie oba te podregiony miały niższą niż w województwie wartość tego wskaźnika w skali roku (odpowiednio o 2,2% oraz 1,7%) oraz w stosunku do 2014 r. (5,8% oraz 6,2%).

Wartość dodana brutto na 1 pracującego w 2017 r. w podregionie skierniewickim oraz sieradzkim to ok. 80% średniej dla województwa. Wzrost poziomu tego wskaźnika w porównaniu z rokiem poprzednim był wyższy niż średni dla województwa i wyniósł 5,5% dla podregionu sieradzkiego oraz 4,1% dla podregionu skierniewickiego. W stosunku do 2014, r. ten wskaźnik wydajności pracy w podregionie sieradzkim zwiększył się o 12,2%, a w podregionie skierniewickim o 8,3%.

Wykres 42. Wartość dodana brutto według rodzajów działalności i podregionów (ceny bieżące)
 Chart 42. Gross value added by kind of activity and subregions (current prices)

W podregionie miasto Łódź niemal $\frac{3}{4}$ wartości dodanej brutto wytworzyły przedsiębiorstwa prowadzące działalność w usługach, obejmujących: handel; naprawę pojazdów samochodowych; transport i gospodarkę magazynową; zakwaterowanie i gastronomię; informację i komunikację; działalność finansową i ubezpieczeniową; obsługę rynku nieruchomości oraz pozostałe usługi (w tym podmioty z sekcji administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne). W podregionie piotrkowskim znaczną część (42,7% w 2017 r.) wartości dodanej brutto wytworzyły podmioty prowadzące działalność przemysłową. W podregionach sieradzkim i skierniewickim uwagę zwraca wysoki na tle innych podregionów udział sekcji rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo na poziomie 9,1% w każdym z nich.

6.2. Koniunktura gospodarcza

6.2. Business tendency

Na koniec 2019 r. koniunktura gospodarcza oceniana była pozytywnie przez przedsiębiorców prowadzących działalność z zakresu handlu detalicznego, informacji i komunikacji oraz handlu hurtowego. Niekorzystne oceny zgłaszały przedsiębiorstwa z sekcji transport i gospodarka magazynowa, a także – w mniejszym stopniu – budownictwo i przetwórstwo przemysłowe. Za najbardziej istotną barierę działalności przedsiębiorstwa przedstawiciele wszystkich prezentowanych rodzajów działalności uważali koszty zatrudnienia.

W kwietniu 2020 r. koniunktura oceniana była najgorzej w całym analizowanym okresie we wszystkich obszarach gospodarki. Największe trudności wskazywane przez przedsiębiorstwa związane były z niepewnością ogólnej sytuacji gospodarczej.

Koniunktura gospodarcza to całokształt wskaźników życia gospodarczego charakteryzujących stan gospodarki danego kraju lub rynku, pozwalających ocenić tendencje rozwojowe; koniunktura podlega wskaźnikom zależnym głównie od cyklu koniunkturalnego, a także innych czynników: regularnych (np. sezonowe wahania popytu i podaży) i nieregularnych (np. urodzaj lub nieurodzaj w rolnictwie, wzrost lub spadek popytu na dany towar na rynku krajowym lub zagranicznym, klęski żywiołowe).

Tablica 29. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury według rodzajów działalności

Table 29. General business climate indicator by kind of activity

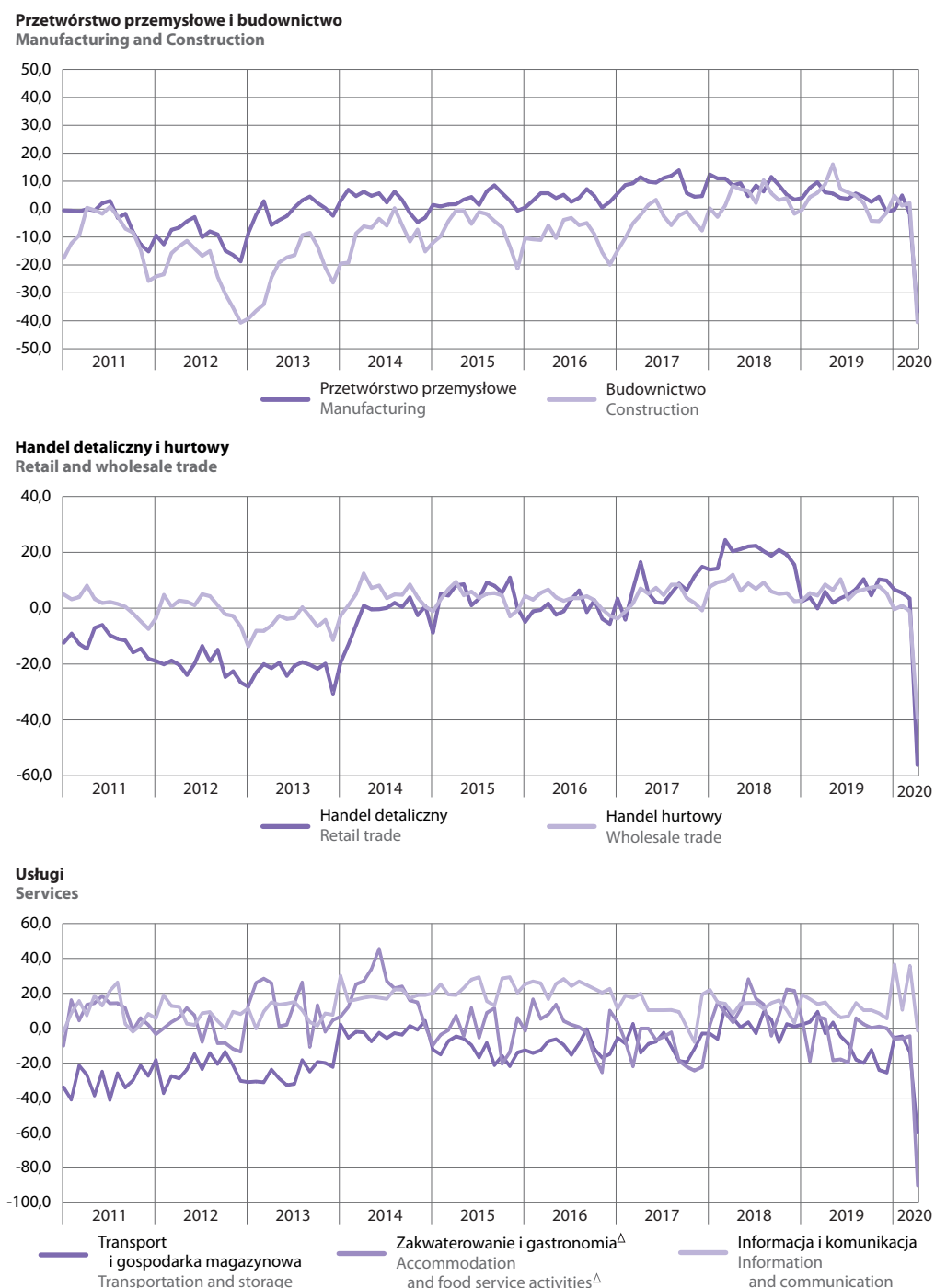
Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury General business climate indicator	I 2011	I 2016	I 2019	I 2020	IV 2020	IV 2020 Polska Poland
Przetwórstwo przemysłowe Manufacturing	-0,5	0,5	3,9	-0,3	-36,9	-44,2
Budownictwo Construction	-17,6	-10,5	-0,3	4,8	-40,6	-47,1
Handel hurtowy Wholesale trade	4,9	4,4	2,7	-0,4	-39,5	-39,8
Handel detaliczny Retail trade	-12,4	-4,9	2,5	6,7	-56,3	-49,5
Transport i gospodarka magazynowa Transportation and storage	-33,9	-12,6	2,2	-5,5	-60,0	-48,3
Zakwaterowanie i gastronomia ^A Accommodation and food service activities ^A	-10,0	-1,4	4,7	-6,1	-90,3	-70,0
Informacja i komunikacja Information and communication	-1,7	25,4	19,3	36,6	-1,4	-19,4

Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury wśród przedsiębiorstw z sekcji przetwórstwo przemysłowe na koniec 2019 r. kształtował się w się na poziomie minus 1,0 (na początku 2019 r. 3,9, a w grudniu 2018 r. 3,4). Ocena sytuacji w kwietniu 2020 r. uległa znacznemu pogorszeniu - wskaźnik ten spadł do poziomu -36,9. Przedstawiciele przedsiębiorstw z województwa łódzkiego ocenili jednak koniunkturę nie tak pesymistycznie jak w przedstawiciele tej sekcji w skali Polski.

Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w budownictwie zarówno na koniec 2019 r. jaki i w kwietniu 2020 r. (spadek do poziomu -40,6) wskazuje na pesymistyczne oceny sytuacji w gospodarce. Nie były one jednak tak pesymistyczne jak w skali Polski.

Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury wśród przedsiębiorstw zajmujących się handlem, zarówno detalicznym jak i hurtowym, informuje o ich pozytywnej ocenie sytuacji na rynku w całym 2019 r. Kwiecień 2020 przyniósł jednak znaczące pogorszenie oceny sytuacji na rynku. W handlu detalicznym wskaźniki ten obniżył się do -56,3, w handlu hurtowym do -39,5. Przedsiębiorcy zajmujący się handlem detalicznym w łódzkim ocenili koniunkturę gorzej niż w skali Polski.

Wykres 43. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury według rodzajów działalności
 Chart 43. General business climate indicator by kind of activity

Przedsiębiorstwa w usługowych sekcjach transport i gospodarka magazynowa oraz zakwaterowanie i gastronomia, zarówno na koniec 2019 r., jak i w kwietniu 2020 r. koniunktury gospodarczej nie oceniali pozytywnie, a znaczący spadek ocen w kwietniu dotyczyły sekcji zakwaterowanie i gastronomia. Oceny gospodarki przedsiębiorstw z województwa łódzkiego prowadzących działalność w obu tych sekcjach były znacząco gorsze niż w skali Polski. Zmiana sytuacji gospodarczej w najmniejszym stopniu

dotknęła podmioty z sekcji informacja i komunikacja. Przedsiębiorcy z tej sekcji w 2019 r. oraz w latach wcześniejszych oceniali gospodarkę korzystnie, a w kwietniu poziom wskaźnika koniunktury obniżył się do -1,4 (wobec -19,4 dla Polski). Za najbardziej istotną barierę działalności przedsiębiorstwa w grudniu 2019 r. przedstawiciele wszystkich prezentowanych rodzajów działalności uważali koszty zatrudnienia. W budownictwie poza kosztami zatrudnienia przedsiębiorcy wskazywali również na niejasne, niespójne i niestabilne przepisy prawne oraz niedobór wykwalifikowanych pracowników.

W handlu, zarówno detalicznym jak i hurtowym, dodatkowymi barierami były duża konkurencja na rynku oraz wysokie obciążenia na rzecz budżetu i ich znaczenie, według oceny przedsiębiorców na koniec 2019 r., wzrosło. Dodatkowo blisko połowa przedsiębiorców prowadzących działalność w handlu hurtowym wskazywała niejasne, niespójne i niestabilne przepisy prawne jako rosnącą na znaczeniu barierę działalności. W pozostałych usługach w 2019 r. najbardziej zwiększyło się odczuwanie trudności związanych z niedostatecznym popytem.

W kwietniu 2020 r. największe trudności wskazywane przez firmy zgłaszające bariery związane są z niepewnością ogólnej sytuacji gospodarczej, znaczenie tej bariery najbardziej wzrosło w skali roku. W porównaniu z rokiem poprzednim najmocniej spadła istotność bariery związanej z niedoborem pracowników.

6.3. Przedsiębiorczość

6.3. Entrepreneurship

Podmioty gospodarki narodowej

Entities of the national economy

Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON wzrosła w województwie łódzkim w 2019 r. o 2,8%. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły $\frac{3}{4}$ z nich. Najwięcej podmiotów (24,3% ogółu) prowadziło działalność związaną z handlem, naprawą pojazdów samochodowych, jednak największy wzrost w stosunku do 2018 r. odnotowano w sekcji informacja i komunikacja (o 9,3%).

Podmiot gospodarki narodowej to osoba prawna, jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej oraz osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą.

W systemie REGON pojęcie podmiotu gospodarki narodowej jest tożsame z pojęciem jednostki prawnej. Posiadanie osobowości prawnej nie jest kryterium określenia podmiotu jako jednostki prawnej. Dane nie obejmują osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

Według stanu na koniec grudnia 2019 r. w rejestrze REGON wpisanych było 254,3 tys. podmiotów mających siedzibę na terenie województwa łódzkiego, tj. o 2,8% więcej niż na koniec roku 2018. W stosunku do 2010 r. liczba podmiotów w województwie łódzkim zwiększyła się 10,1%. W Polsce liczba podmiotów wpisanych do rejestru wzrosła w ciągu roku o 3,3%, a w porównaniu z 2010 r. o 15,3%. Podmioty zlokalizowane w województwie łódzkim stanowiły 5,6% wszystkich podmiotów w kraju. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowiły w województwie łódzkim 74,8%. W skali kraju odsetek ten był niższy i wyniósł 71,3%.

Największa liczba podmiotów zlokalizowanych było w Łodzi oraz powiatach otaczających Łódź. W stolicy województwa na koniec 2019 r. zarejestrowanych było 94,1 tys. podmiotów – 37,0% ogółu, a powiaty stanowiące podregion łódzki to kolejne 43,1 tys. podmiotów – 16,9%. Odsetek podmiotów zlokalizowanych w Łodzi zmniejszył się w stosunku do 2018 r. o 0,4 p. proc., a do 2010 r. o 1,0 p. proc. Udział podmiotów mających siedzibę w powiatach podregionu łódzkiego wzrósł w ciągu roku 0,1 p. proc., a w stosunku do 2010 r. o 1,2 p. proc.

Tablica 30. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON

Stan w dniu 31 grudnia

Table 30. Entities of national economy in the REGON register

As of 31st December

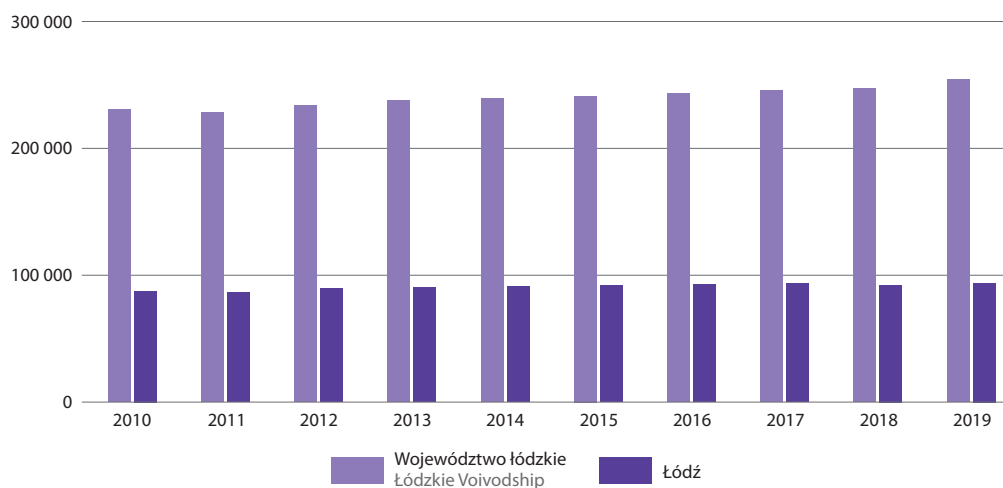
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 W odsetkach (Polska=100) In percent (Poland=100)
Ogółem Total	230908	241462	247502	254322	5,6
sektor publiczny public sector	6611	6595	6190	6052	5,4
sektor prywatny private sector	224297	234614	240462	247170	5,7
Z liczby ogółem: Of total number:					
Spółki Companies	30113	37102	38450	39357	4,8
Fundacje Foundations	681	1175	1421	1524	5,3
Stowarzyszenia i organizacje społeczne Associations and social organizations	5967	7020	6949	7136	6,0
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą Natural persons conducting economic activity	180144	180255	184936	190261	5,9

Wykres 44. Podmioty gospodarki narodowej

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 44. Entities of the national economy

As of 31st December

W ciągu 2019 r. w województwie łódzkim zarejestrowanych zostało 21459 nowych podmiotów gospodarczych, wśród nich 17737 to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Liczba nowych podmiotów w rejestrze była o 1,0% niższa niż w roku poprzednim. Liczba wykreślonych z rejestru REGON w województwie łódzkim wyniosła 13865, z tego 11624 (83,8%) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Liczba wyrejestrowanych podmiotów była o 28,1% niższa niż roku poprzednim.

W skali kraju liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w 2019 r. wyniosła 379,0 tys. i przewyższyła liczbę wyrejestrowanych w liczbie 226,9 tys. – o 152 tys. podmiotów, tj. 67,0%.

Liczba podmiotów gospodarki narodowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w województwie łódzkim na koniec 2019 r. ukształtowała się na poziomie 104. Rosnąca liczba przedmiotów, przy malejącej liczbie ludności województwa przekłada się na wzrost tego wskaźnika natężenia. Na koniec 2018 r. wynosił on 100, natomiast w 2010 r. 91. W skali Polski wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów na 1000 ludności wyniósł 117, podczas gdy w 2018 r. 114, a w 2010 r. 101.

Największym natężeniem liczby podmiotów gospodarczych na 1000 ludności charakteryzowały się gminy zlokalizowane w podregionie łódzkim: gmina miejsko-wiejska Rzgów (184), gminy wiejskie Ksawerów (156) oraz Nowosolna (154), gmina miejsko-wiejska Tuszyń (130) oraz gmina wiejska Pabianice (130). Dla Łodzi wartość wskaźnika w 2019 r. wyniosła 138. Gminy o najniższym wskaźniku natężenia to: gminy wiejskie Łanięta, Białaczów, Sadkowice (44) oraz gmina wiejska Góra Świętej Małgorzaty (46).

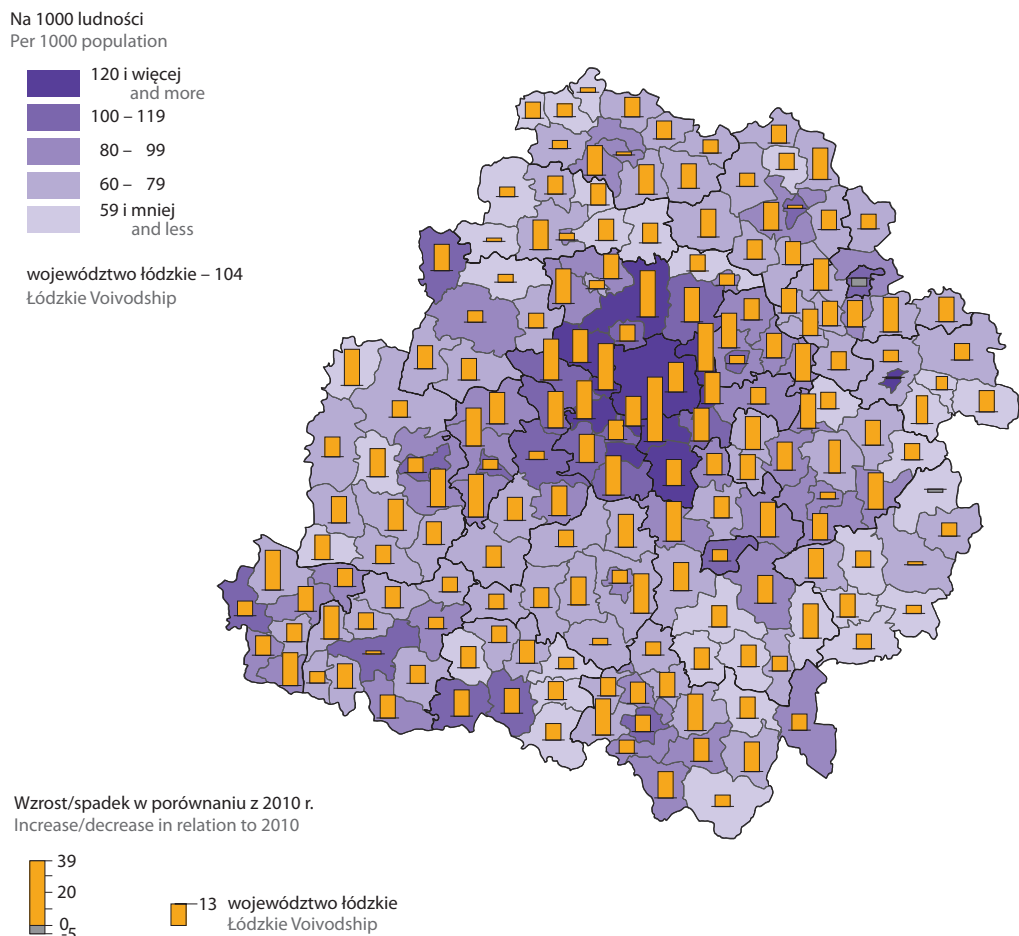
Najwyższy wzrost tego wskaźnika w porównaniu z 2010 r. obserwowano również w gminach zlokalizowanych w bliskim sąsiedztwie stolicy województwa: gminie miejsko-wiejskiej Rzgów (wzrost o 39), gminie wiejskiej Nowosolna (wzrost o 29), gminie wiejskiej Zgierz oraz gminie miejskiej Konstantynów Łódzki (wzrost o 28). Spadek liczby podmiotów gospodarczych na 1000 ludności odnotowano jedynie w 3 gminach: Skierniewice (spadek o 5), gminie wiejskiej Poświętne (spadek o 2) oraz gminie miejskiej Rawa Mazowiecka (spadek o 1).

Mapa 38. Podmioty gospodarki narodowej w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 38. Entities of the national economy in 2019

As of 31st December

Pod względem rodzaju prowadzonej działalności największą liczbę podmiotów działało w ramach sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych (w 2019 r. 61,8 tys., tj. 24,3% ogółu jednostek). Znaczny udział w liczbie podmiotów ogółem stanowiły też jednostki z sekcji budownictwo (28,9 tys., tj. 11,4%), przetwórstwo przemysłowe (27,6 tys., tj. 10,9%) oraz działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (24,3 tys., tj. 9,5%).

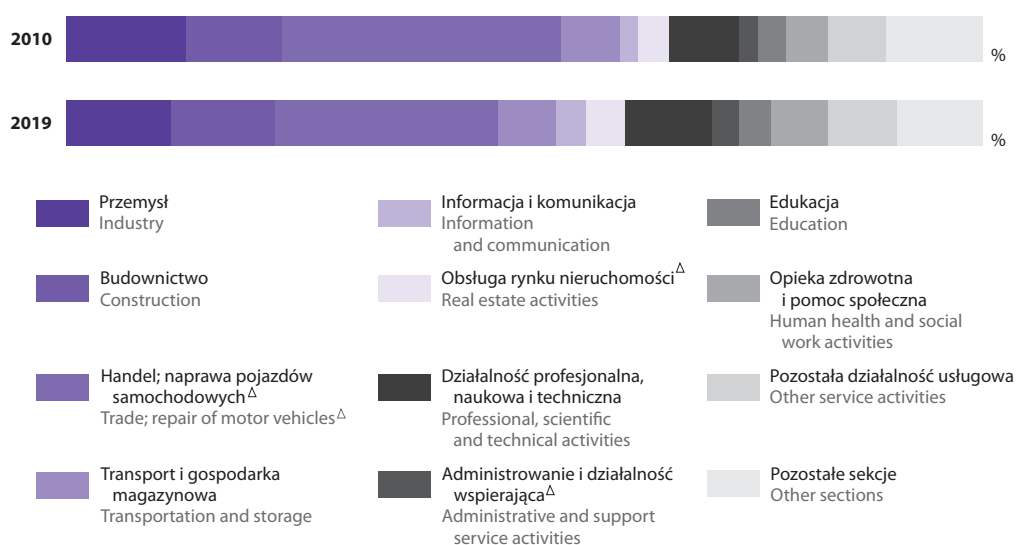
W ciągu 2019 r. największy procentowy wzrost liczby podmiotów odnotowano w sekcjach: informacja i komunikacja (o 9,3%), budownictwo (o 8,3%), pozostała działalność usługowa (o 6,7%) oraz administrowanie i działalność wspierająca (o 6,4%). Spadek wystąpił jedynie w najliczniejszej pod względem liczby podmiotów sekcji, tzn. w handlu; naprawie pojazdów samochodowych (o 1,2%).

W porównaniu z 2010 r. najwyższy wzrost liczby podmiotów dotyczył sekcji: informacja i komunikacja (o 75,2%), opieka zdrowotna i pomoc społeczna (o 49,3%), administrowanie i działalność wspierająca (o 47,0%) oraz obsługa rynku nieruchomości (o 41,1%). Mniej zarejestrowanych podmiotów gospodarczych odnotowano w sekcjach rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (spadek o 19,8%), handel; naprawa pojazdów samochodowych (spadek o 11,9%), działalność finansowa i ubezpieczeniowa (spadek o 10,6%) oraz przetwórstwo przemysłowe (spadek o 4,7%).

Wykres 45. Podmioty gospodarki narodowej według wybranych sekcji PKD w 2019 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 45. Entities of the national economy by selected PKD sections in 2019
As of 31st December

Ze względu na podstawową formę prawną najliczniejszą grupę podmiotów stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą – 74,8% wszystkich podmiotów. W porównaniu z 2018 r. ich liczba zwiększyła się o 5325, tj. o 2,9% i wyniosła 190,3 tys. Udział tej grupy podmiotów w porównaniu z rokiem poprzednim zwiększył się o 0,1 p. proc., ale w stosunku do roku 2010 spadł o 3,2 p. proc. Kolejną grupą z udziałem 13,4% były jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, których liczba wyniosła w końcu grudnia 2019 r. 34,0 tys. W 2010 r. grupa tych podmiotów stanowiła 12,3% ogółu podmiotów. Udział osób prawnych, trzeciej grupy podmiotów w rejestrze, był na poziomie 11,8% – 30,0 tys. jednostek (w 2010 r. 9,7% – 22,4 tys. podmiotów).

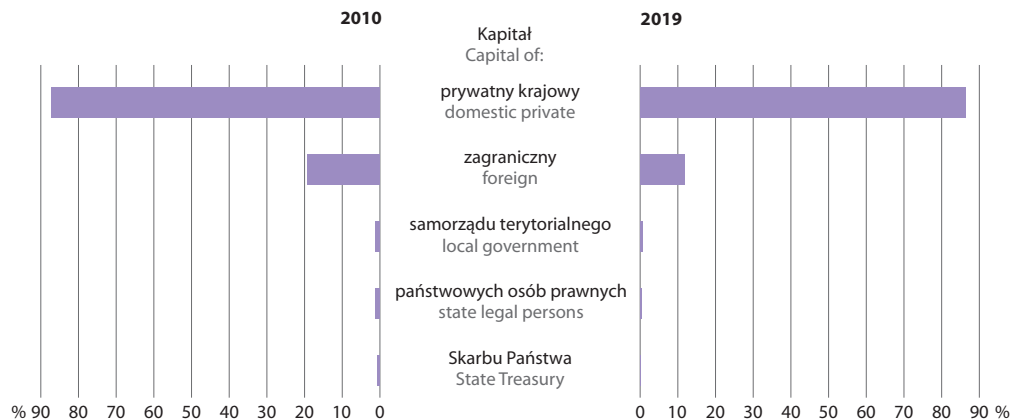
Wśród podmiotów według szczególnej formy prawnej znaczącą pozycję zajmują spółki, których w dniu 31 grudnia 2019 r. w województwie łódzkim zarejestrowanych było 39,4 tys. (15,5% ogółu podmiotów). W odniesieniu do 2018 r. ich liczba wzrosła o 2,4%, a porównaniu z 2010 r. o 30,7%. Spółki cywilne w liczbie 17,1 tys. stanowiły 43,6% wszystkich zarejestrowanych spółek. W ujęciu rocznym wzrost ich liczby był nieznaczny (o 0,4%), zaś w stosunku do 2010 r. wyniósł 8,8%.

Liczba zarejestrowanych spółek handlowych na koniec 2019 r. zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 4,0% i wyniosła 22,0 tys. (55,9% ogółu spółek). Wśród spółek prawa handlowego większość to spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W 2019 r. stanowiły one 78,3% spółek handlowych (w 2010 r. 79,4%).

Wykres 46. Spółki handlowe według rodzaju kapitału

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 46. Commercial companies by type of capital
As of 31st December

Ze względu na rodzaj zaangażowanego kapitału przeważająca część spółek handlowych to spółki z kapitałem prywatnym krajowym – 19,0 tys. podmiotów. W 2019 r. stanowiły one 86,3% (w 2018 r. 86,5%, w 2010 r. 87,2%). Spółki z kapitałem zagranicznym to 2,6 tys. podmiotów – 11,9% ogółu spółek handlowych. Ich udział zmniejszył się w porównaniu z rokiem poprzednim o 1,0 p. proc., a z 2010 r. o 7,3 p. proc. Spółki handlowe z wyłącznym kapitałem zagranicznym stanowiły w 2019 r. 66,8% ogólnej liczby spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego.

Działalność badawcza i rozwojowa oraz innowacyjna

Research and development and innovation activity

W województwie łódzkim w 2018 r. (po przejściowym spadku w 2016 r.) utrzymał się obserwowany od kilku lat wzrost nakładów wewnętrznych na działalność badawczą i rozwojową. Był on również wyższy niż rok wcześniej. Największe nakłady na B+R poniosły podmioty z sektora przedsiębiorstw. W działalności innowacyjnej wzrósł odsetek zarówno przedsiębiorstw przemysłowych aktywnych innowacyjnie, jak i usługowych. W grupie przedsiębiorstw przemysłowych spadły nakłady poniesione na działalność innowacyjną (o 23,8%), wzrosły natomiast ponad dwukrotnie w sektorze usług. Zarówno w grupie przedsiębiorstw przemysłowych, jak i usługowych odnotowano w ujęciu rocznym wzrost udziału przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub ulepszonych w przychodach ze sprzedaży ogółem.

Działalność badawcza i rozwojowa (B+R) jest to ogół działań polegających na prowadzeniu i wspieraniu badań naukowych i prac rozwojowych. Jest to praca twórcza, prowadzona w sposób metodyczny, podejmowana w celu zwiększenia zasobów wiedzy, w tym wiedzy o człowieku, kulturze i społeczeństwie oraz w celu tworzenia nowych zastosowań dla wiedzy już istniejącej.

Nakłady wewnętrzne na działalność B+R to wartość prac badawczych i rozwojowych danej jednostki wykonanych przez jej własne zaplecze badawcze, niezależnie od źródeł ich finansowania.

W 2018 r. w województwie łódzkim nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową osiągnęły poziom 1198,8 mln zł i i były wyższe niż w roku poprzednim o 39,6%. Udział nakładów jednostek z województwa łódzkiego w ogólnej wielkości nakładów na działalność B+R w Polsce wyniósł 4,7%.

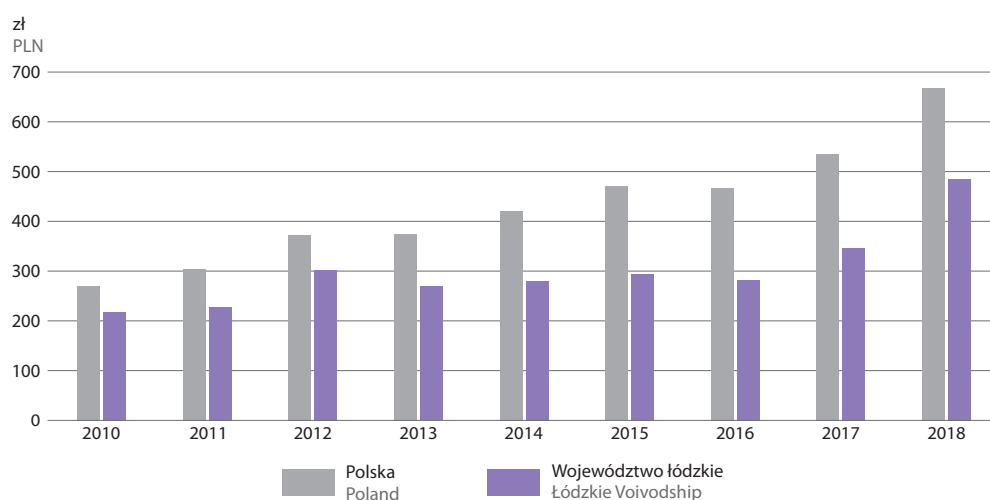
Tablica 31. Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową według źródeł finansowania (ceny bieżące)

Table 31. Intramural expenditures on research and development by source of funds (current prices)

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
	w mln zł in million PLN			
Ogółem Total	553,2	734,6	858,7	1198,8
sektor finansujący: funding sector:				
Rządowy Government:	352,5	344,3	396,5	455,4
Przedsiębiorstw Business enterprise	108,7	231,3	347,4	450,4
Szkolnictwa wyższego Higher education	35,9	52,6	63,7	#
Prywatnych instytucji niekomercyjnych Private non-profit	0,7	1,2	2,0	#
Zagranica Rest of the world	55,2	105,1	49,0	91,1

Wykres 47. Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową na 1 mieszkańca

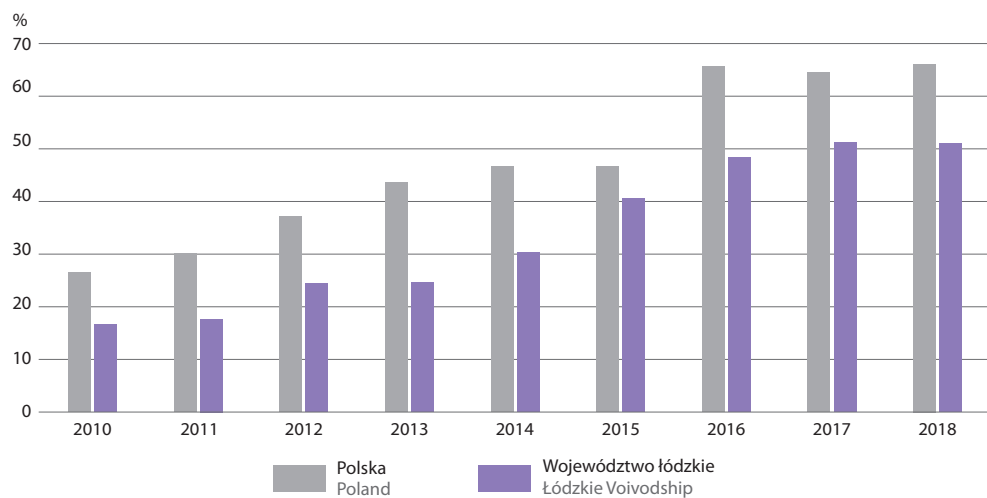
Chart 47. Intramural expenditures on research and development per 1 capita

W omawianym roku nakłady wewnętrzne na 1 mieszkańca w województwie łódzkim ukształtowały się na poziomie 485,2 zł, tj. o 40,1% wyższym niż w 2017 r. Dla kraju wskaźnik ten wyniósł 667,7 zł i był o 24,7% wyższy niż rok wcześniej.

Uwzględniając sektory wykonawcze, największe nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową poniosły podmioty z sektora przedsiębiorstw. W 2018 r. udział tego sektora w województwie łódzkim w nakładach wewnętrznych na działalność B+R ogółem wyniósł 51,0% (w skali kraju – 66,1%) i był o 34,3 p. proc. wyższy niż w 2010 r.

Wykres 48. Środki pochodzące z sektora przedsiębiorstw finansujące działalność B+R
Chart 48. Funds from the business enterprise sector financing R&D

Personel B+R stanowią wszystkie osoby bezpośrednio zaangażowane w działalność badawczą i rozwojową bez względu na to, czy są pracującymi w danej jednostce, czy też są współpracownikami zewnętrznymi w pełni wdrożonymi w działalność badawczą i rozwojową jednostki, a także osoby świadczące bezpośrednie usługi na potrzeby działalności B+R (jak np. kierownicy prac B+R, pracownicy administracyjni, technicy i pracownicy biurowi).

Ekwiwalenty pełnego czasu pracy (ECP) są to jednostki przeliczeniowe służące do ustalenia liczby osób faktycznie zaangażowanych w działalność B+R. Jeden ECP oznacza jeden osoborok poświęcony wyłącznie na działalność badawczą i rozwojową.

Działalność innowacyjna obejmuje wszystkie działania o charakterze rozwojowym, finansowym i komercyjnym podejmowane przez przedsiębiorstwo, których zamierzonym celem jest innowacja. Działalność innowacyjna obejmuje także działalność badawczą i rozwojową (B+R), która nie jest bezpośrednio związana z tworzeniem konkretnej innowacji. Badania dotyczące innowacji prowadzone są w dwóch grupach: wśród przedsiębiorstw przemysłowych oraz wśród przedsiębiorstw wybranych działów PKD w sektorze usług. Badaniami tymi objęte są przedsiębiorstwa, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Liczba pracujących w B+R (w EPC) na 1000 aktywnych zawodowo systematycznie wzrasta. W 2018 r. wskaźnik ten dla województwa łódzkiego wyniósł 5,5, natomiast dla Polski ukształtował się na poziomie 7,7.

W 2018 r. w województwie łódzkim udział przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie w sektorze przedsiębiorstw przemysłowych wyniósł 20,6% (wobec 16,0% w 2017 r.). W przetwórstwie przemysłowym największy odsetek przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie wystąpił w działach: produkcja skór i wyrobów skórzanych (64,3%), produkcja wyrobów farmaceutycznych (46,7%), produkcja urządzeń elektrycznych (45,6%), produkcja maszyn i urządzeń (44,8%) oraz produkcja pozostałego sprzętu transportowego (42,9%). Odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych usługowych ukształtował się w analizowanym okresie na poziomie 11,1% (wobec 9,4% rok wcześniej). W ramach tego sektora aktywność innowacyjną wykazały wszystkie jednostki z działu badania naukowe i prace rozwojowe. Wysoką wartość wskaźnika zanotowały również przedsiębiorstwa z działów: magazynowanie i i działalność usługowa wspomagająca transport (53,3%), produkcja filmów, programów telewizyjnych i nagrań (50,0%) oraz działalność związana z oprogramowaniem i doradztwem w zakresie informatyki (43,2%).

W 2018 r. w województwie łódzkim nakłady poniesione na działalność innowacyjną w grupie przedsiębiorstw przemysłowych wyniosły 3512,6 mln zł, tj. o 23,8% mniej niż w 2017 r., natomiast w grupie przedsiębiorstw usługowych 424,3 mln zł – ponad dwukrotnie więcej niż rok wcześniej (wzrost o 216,8%).

Tablica 32. Przedsiębiorstwa innowacyjne według rodzajów wprowadzonych innowacji
Table 32. Innovative enterprises by types of introduced innovations

Wyszczególnienie Specification	2008–2010	2013–2015	2015–2017	2016–2018	2016–2018 Polska Poland
	w % ogółu przedsiębiorstw in % of total enterprises				
Przedsiębiorstwa przemysłowe, które wprowadziły innowacje produktowe lub procesów biznesowych ^a Industrial enterprises, which introduced product or business process ^a innovations	13,4	15,4	16,0	20,6	24,0
Nowe lub ulepszone produkty New or improved products	10,1	9,6	10,7	15,7	16,8
Nowe lub ulepszone procesy biznesowe ^a New or improved business processes ^a	9,8	11,5	13,2	16,7	19,9
Przedsiębiorstwa usługowe, które wprowadziły innowacje produktowe lub procesów biznesowych ^a Service enterprises, which introduced product or business process ^a innovations	10,3	9,7	9,4	11,1	19,6
Nowe lub ulepszone produkty New or improved products	6,1	5,1	6,1	3,6	9,6
Nowe lub ulepszone procesy biznesowe ^a New or improved business processes ^a	8,6	7,8	7,0	10,8	17,5

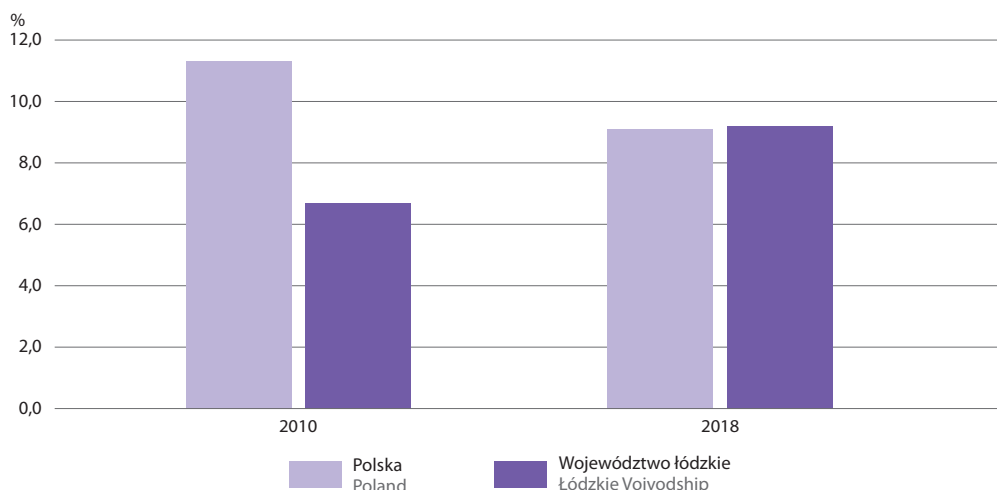
a W latach 2008–2010, 2013–2015, 2015–2017 dane dotyczą innowacji procesowych, od 2016–2018 r. – innowacji procesów biznesowych.

a In the years 2008-2010, 2013-2015, 2015-2017 the data relate to process innovations, from 2016-2018 - to business process innovations.

W 2018 r. w województwie łódzkim udział przychodów netto ze sprzedaży produktów nowych lub ulepszonych wprowadzonych na rynek w latach 2016–2018 w przychodach ze sprzedaży ogółem wyniósł dla przedsiębiorstw przemysłowych 9,2% (6,5% rok wcześniej), a dla usługowych 1,8% (3,5% w 2017 r.). Dla kraju wskaźnik ten ukształtował się na poziomie odpowiednio 9,1% i 3,2%.

Wykres 49. Udział przychodów przedsiębiorstw przemysłowych ze sprzedaży produktów nowych lub ulepszonych w przychodach ze sprzedaży ogółem

Chart 49. Revenues of industrial enterprises from sales of new or improved products as the share of total revenues from sales

Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w przedsiębiorstwach
Using of information and communication technologies in enterprises

W 2019 r. w województwie łódzkim odnotowano, w ujęciu rocznym, najwyższy w kraju wzrost odsetka przedsiębiorstw wykorzystujących w swojej działalności komputery (o 3,6 p. proc. do poziomu 96,6%). Znaczący wzrost dotyczył również dostępu do szerokopasmowego Internetu mobilnego (o 6,5 p. proc. do 74,1%) oraz przedsiębiorstw zatrudniających specjalistów ICT (o 9,4 p. proc. do 23,4%).

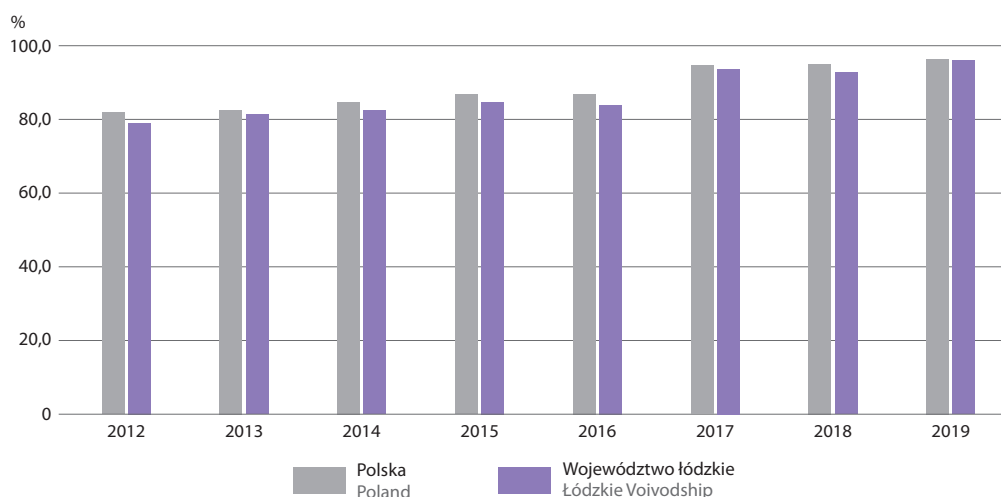
Pod pojęciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych zwanych zamiennie technologiami informacyjno-telekomunikacyjnymi, teleinformatycznymi lub technikami informacyjnymi kryje się rodzina technologii przetwarzających, gromadzących i przesyłających informacje w formie elektronicznej.

W 2019 r. w województwie łódzkim 96,6% przedsiębiorstw wykorzystywało w swojej działalności komputery (wobec 93,0% w 2018 r.). Odnotowany w województwie wzrost był najwyższy wśród województw (ogólnopolska wartość wskaźnika, to 96,8%). Dostęp do Internetu posiadało 95,9% przedsiębiorstw, tj. o 2,9 p. proc. więcej niż rok wcześniej (w kraju 96,3%), w tym szerokopasmowy mobilny – 74,1%, czyli o 6,5 p. proc. więcej niż w 2018 r. W skali ogólnokrajowej dostęp do szerokopasmowego łącza mobilnego w 2019 r. posiadało 75,7% przedsiębiorstw. Na przestrzeni roku w województwie łódzkim najbardziej wzrósł odsetek podmiotów z szerokopasmowym dostępem do Internetu o prędkości 100-500 Mbit/s (o 3,8 p. proc. do 12,1%). Najbardziej zmniejszył się natomiast udział posiadaczy łącza o prędkości 2-10 Mbit/s (o 8,4 p. proc. do 25,5%).

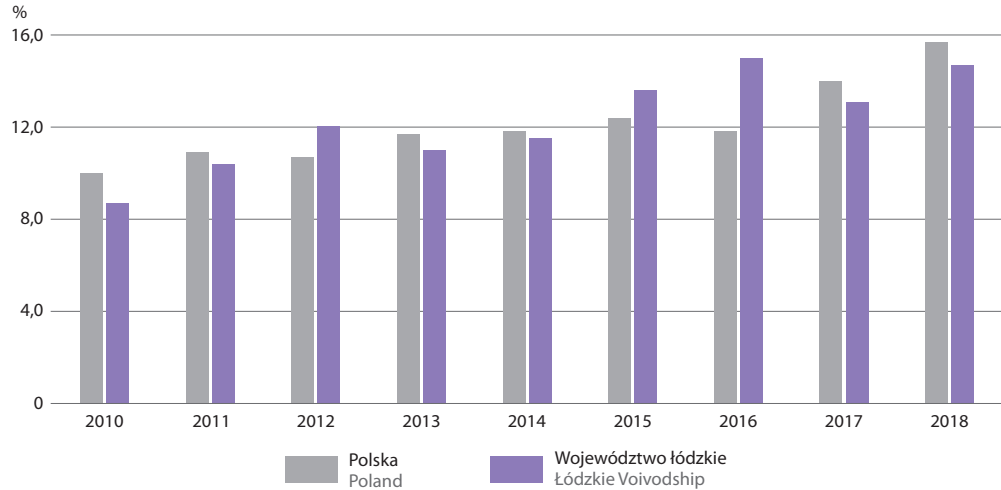
Do promowania swoich produktów i marek przedsiębiorstwa coraz częściej wykorzystują media społecznościowe. W 2019 r. w województwie łódzkim 33,2% podmiotów wykorzystywało przynajmniej jedno z takich mediów (o 6,8 p. proc. więcej niż w roku poprzednim). Dla kraju wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 36,6%. Zarówno dla Polski, jak i województwa najpopularniejszym narzędziem były serwisy społecznościowe, z których korzystało odpowiednio 35,4% i 32,7% przedsiębiorstw.

Wykres 50. Przedsiębiorstwa posiadające szerokopasmowy dostęp do Internetu
Chart 50. Enterprises with broadband Internet access

Do sprzedaży elektronicznej zaliczyć należy zamówienia i rezerwacje składane na stronie internetowej przedsiębiorstwa (w sklepie internetowym, aplikacji, poprzez extranet), na internetowych platformach handlowych, w serwisach aukcyjnych oraz za pośrednictwem systemu EDI. Z transakcji elektronicznych wykluczone są zamówienia składane pocztą elektroniczną (e-mail), faxem lub przez telefon. Do podstawowych cech odróżniających sprzedaż elektroniczną od sprzedaży tradycyjnej zaliczyć można dostępność ofert handlowych z wielu źródeł w krótkim czasie i o każdej porze. Z transakcji e-handlu wykluczone są zamówienia składane pocztą elektroniczną (e-mail), faxem lub przez telefon. Do podstawowych cech odróżniających handel elektroniczny od handlu tradycyjnego zaliczyć można dostępność ofert handlowych z wielu źródeł w krótkim czasie i o każdej porze.

Wykres 51. Przedsiębiorstwa otrzymujące zamówienia przez sieci komputerowe
 Chart 51. Enterprises receiving orders via computer networks

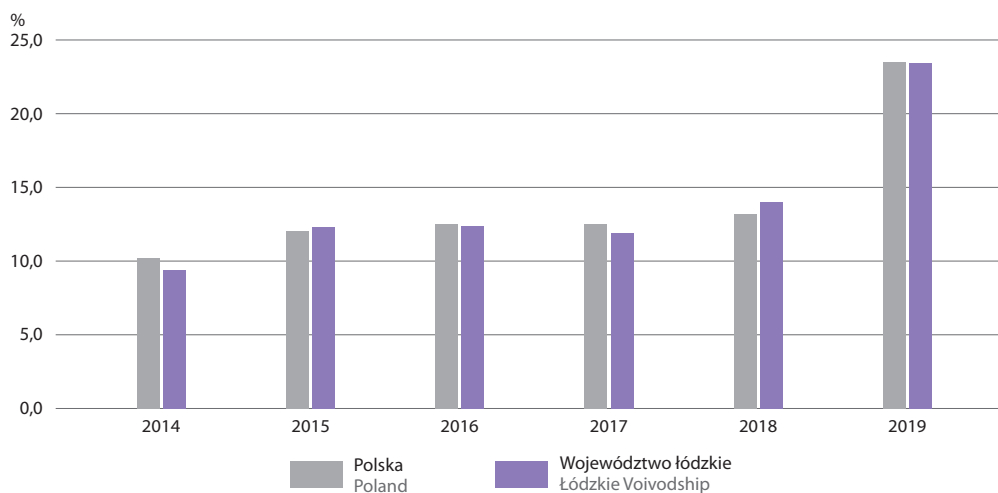
W 2018 r. w województwie łódzkim odsetek przedsiębiorstw prowadzących sprzedaż poprzez sieci komputerowe wyniósł 14,7% i był o 1,6 p. proc. wyższy niż rok wcześniej. Dla kraju wartość omawianego wskaźnika ukształtowała się na poziomie 15,7%.

E-administracja to zastosowanie technologii informatycznych w administracji publicznej.

Spośród usług jakie oferuje Internet, e-administracja należy do tych, z których przedsiębiorcy korzystają bardzo chętnie. W 2018 r. w województwie łódzkim z takiej możliwości skorzystało bowiem 95,6% firm (wobec 92,8% rok wcześniej). Dla kraju wartość omawianego wskaźnika wyniosła 95,7%. Działalność administracji publicznej generuje również duże ilości danych, które w większości mają charakter publiczny i stanowią użyteczne źródło informacji dla podmiotów gospodarczych. Przedsiębiorstwa z województwa łódzkiego korzystające z otwartych danych publicznych w celach biznesowych, w omawianym roku, stanowiły 15,6% ogółu, tj. o 2,3 p. proc. więcej niż w 2017 r. (wartość ogólnokrajowa wskaźnika to 16,9%).

W 2019 r. odsetek przedsiębiorstw zatrudniających specjalistów ICT w województwie łódzkim wyniósł 23,4% i był o 9,4 p. proc. wyższy niż w 2018 r. i o 11,1 p. proc. wyższy niż w 2015 r. Dla Polski wartość omawianego wskaźnika ukształtowała się na poziomie 23,5%.

Wykres 52. Przedsiębiorstwa zatrudniające specjalistów ICT
Chart 52. Enterprises employing ICT specialists

Wyniki finansowe przedsiębiorstw niefinansowych

Financial results of non-financial enterprises

W 2019 r. wyniki finansowe badanych przedsiębiorstw niefinansowych były relatywnie bardziej korzystne niż uzyskane rok wcześniej. Wzrosły przychody z całokształtu działalności oraz koszty ich użycia. Wzrosła sprzedaż na eksport. Odnotowano również wzrost niektórych podstawowych wskaźników ekonomiczno-finansowych (m. in. płynności finansowej I i II stopnia).

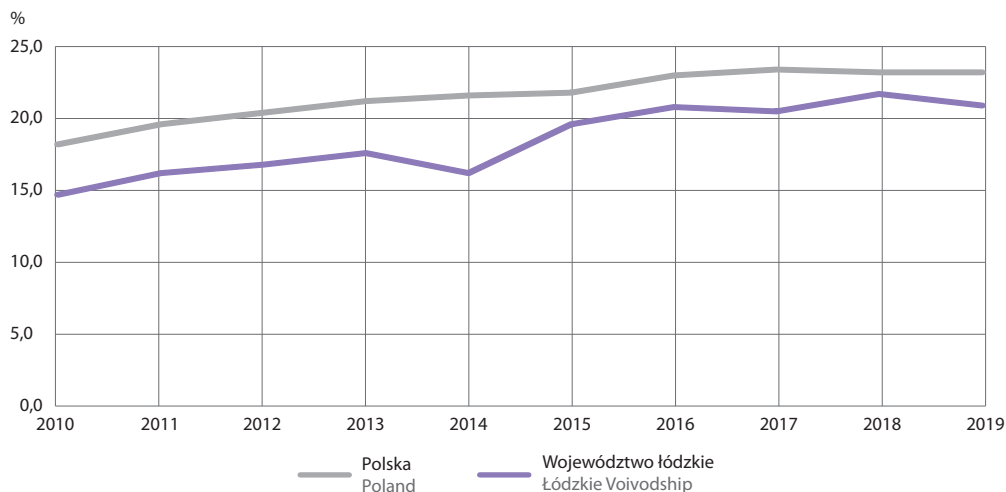
Przychody z całokształtu działalności przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 49 pracowników w 2019 r. wyniosły 141275,8 mln zł i były o 7,7% wyższe od osiągniętych rok wcześniej. Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów wzrosły, w omawianym okresie, o 7,8% do poziomu 138729,9 mln zł. Najwyższy wzrost odnotowano w sekcjach: działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (o 81,7%), zakwaterowanie i gastronomia (o 39,7%) oraz informacja i komunikacja (o 36,7%). Spadek wystąpił w administrowaniu i działalności wspierającej (o 21,4%) oraz w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (o 3,1%).

Przychody netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport obejmują wewnętrzną dostawę do krajów członkowskich UE oraz eksport do krajów pozaunijnych.

Przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów przeznaczonych na eksport w 2019 r. wśród przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 9 osób wyniosły 34460,5 mln zł i były o 0,7% wyższe niż przed rokiem. Ich udział w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ogółem ukształtował się na poziomie 20,9%.

Wykres 53. Udział przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ogółem

Chart 53. Share of revenues from sale of products, goods and materials for export in total revenues from sale of products, goods and materials

Koszty uzyskania przychodów z całokształtu działalności przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 49 pracowników w 2019 r. wyniosły 135324,5 mln zł i były o 8,3% wyższe niż rok wcześniej. Wartość kosztów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów ukształtowała się na poziomie 131270,4 mln zł, tj. o 7,6% wyższym niż w 2018 r. Najwyższy wzrost odnotowano w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (o 66,6%), zakwaterowaniu i gastronomii (o 38,8%) oraz informacji i komunikacji (o 35,0%). Spadek odnotowano w administrowaniu i działalności wspierającej (o 26,5%) oraz edukacji (o 3,8%).

W strukturze rodzajowej kosztów ogółem największy udział stanowiło zużycie materiałów i energii (44,7%), usługi obce (18,0%) oraz wynagrodzenia (16,2%), a najmniejszy pozostałe koszty rodzajowe (2,0%) oraz ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia (3,9%).

Wyniki finansowe:

- wynik finansowy brutto oblicza się jako różnicę przychodów ogółem i kosztów ogółem – w przypadku nadwyżki kosztów ogółem nad przychodami ogółem wynik finansowy zapisuje się ze znakiem (-);
- wynik finansowy netto (zysk lub strata) to wynik finansowy brutto pomniejszony o obowiązkowe obciążenia.

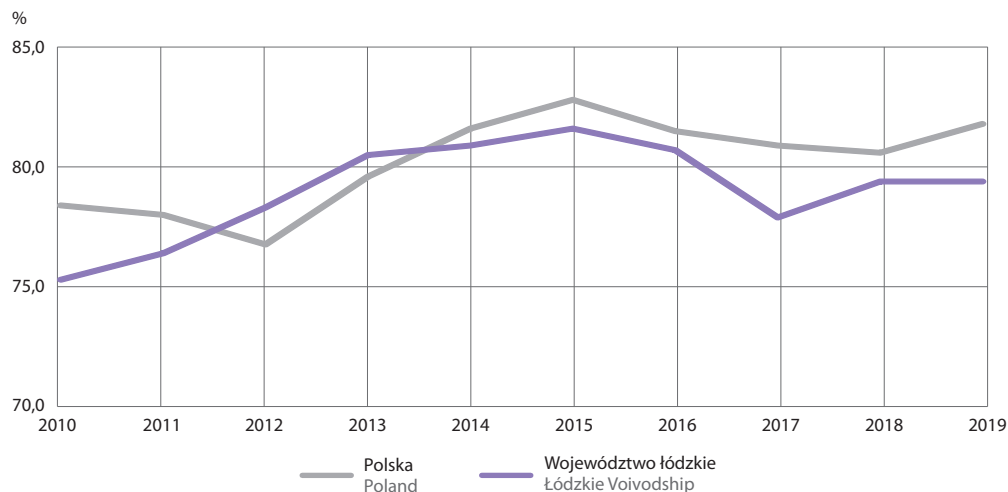
Wynik finansowy ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów był o 10,3% wyższy niż przed rokiem i wyniósł 7459,4 mln zł. Wynik na pozostałej działalności operacyjnej ukształtował się na poziomie – 612,1 mln zł (wobec 363,9 mln zł rok wcześniej), a wynik na operacjach finansowych to wartość – 895,9 mln zł (wobec – 894,2 mln zł w roku poprzednim).

Wynik finansowy brutto był o 4,5% niższy niż w 2018 r. i wyniósł 5951,4 mln zł. Obciążenia wyniku finansowego brutto, m. in. podatkiem dochodowym, w skali roku zmniejszyły się 0,2% do poziomu 1109,9 mln zł.

Wynik finansowy netto ukształtował się na poziomie 4841,4 mln zł (wobec 5117,5 mln zł rok wcześniej). Najgłębszy spadek odnotowano w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (-34,6 mln zł, wobec – 10,3 mln zł w roku poprzednim) oraz w transporcie i gospodarce magazynowej (o 67,2%). Ponad dwukrotny wzrost natomiast wystąpił w budownictwie oraz zakwaterowaniu i gastronomii.

Wykres 54. Udział liczby przedsiębiorstw wykazujących zysk netto w ogólnej liczbie przedsiębiorstw niefinansowych

Chart 54. Share of the number of enterprises showing net profit in the total number of non-financial enterprises

Wskaźniki:

- wskaźnik poziomu kosztów jest to relacja kosztów ogółem do przychodów ogółem;
- wskaźnik rentowności obrotu brutto to relacja wyniku finansowego brutto do przychodów ogółem;
- wskaźnik rentowności obrotu netto to relacja wyniku finansowego netto do przychodów ogółem;
- wskaźnik płynności finansowej I stopnia to relacja inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (bez funduszy specjalnych);
- wskaźnik płynności finansowej II stopnia to relacja inwestycji krótkoterminowych i należności krótkoterminowych do zobowiązań krótkoterminowych (bez funduszy specjalnych).

W przedsiębiorstwach objętych badaniem w 2019 r. wskaźnik poziomu kosztów z całokształtu działalności zwiększył się w skali roku o 0,6 p. proc., a w porównaniu z 2010 r. o 3,1 p. proc. W okresie 2010–2019 najbardziej korzystnie ukształtował się omawiany wskaźnik w 2014 r., kiedy przyjął wartość 92,3%, natomiast najmniej korzystnie w 2015 r. – 99,7%. W ujęciu rocznym największy wzrost wskaźnika poziomu kosztów odnotowano w działalności profesjonalnej naukowej i technicznej (o 2,5 p. proc. do 102,2%), najgłębszy spadek natomiast w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (113,5% wobec 125,2% rok wcześniej. W skali kraju analizowany wskaźnik w 2019 r. ukształtował się na poziomie 95,4%, tj. o 0,1 p. proc. niższym niż przed rokiem, ale o 0,7 p. proc. wyższym niż w 2010 r.

Wskaźnik rentowności obrotu brutto zmniejszył się w skali roku o 0,6 p. proc., a w porównaniu z 2010 r. o 3,1 p. proc. W okresie 2010–2019 najniższą wartość omawiany wskaźnik przyjął w 2015 r. (0,3%), najwyższą natomiast w 2014 r. (7,8%). W porównaniu z 2018 r. nadal głęboki spadek notowano w kulturze, rozrywce i rekreacji (-13,5% wobec -25,2% rok wcześniej), a także w działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (-2,2% wobec 0,3%). W kraju wskaźnik rentowności obrotu brutto w 2019 r. ukształtował się na poziomie 4,6%, tj. o 0,1 p. proc. wyższym niż przed rokiem, ale o 0,7 p. proc. niższym niż w 2010 r.

Wskaźnik rentowności obrotu netto zmniejszył się na przestrzeni roku o 0,5 p. proc., a w odniesieniu do 2010 r. – o 2,8 p. proc. W okresie 2010–2019 najmniej korzystną wartość omawiany wskaźnik przyjął w 2015 r. (0,6%), natomiast najbardziej korzystną w 2014 r. (6,5%). Na przestrzeni ostatniego roku nadal najgłębszy spadek dotyczył działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (-13,6% wobec -25,5% rok wcześniej). Wzrost odnotowano m. in. w budownictwie (o 1,7 p. proc. do 3,7%), administrowaniu

i działalności wspierającej (o 1,2 p. proc. 6,1%) oraz przetwórstwie przemysłowym (o 0,4 p. proc. do 5,1%). W kraju wskaźnik rentowności obrotu netto ukształtował się (podobnie jak rok wcześniej na poziomie 3,7%) i był o 0,7 p. proc. niższy w stosunku do 2010 r.

Wskaźnik płynności finansowej I stopnia w 2019 r., w porównaniu z 2018 r., zwiększył się o 2,9 p. proc., osiągając najwyższą w okresie 2010–2019 wartość (42,3%). W odniesieniu do 2010 r. odnotowano jego wzrost o 9,6 p. proc. Najwyższą wartość omawiany wskaźnik osiągnął w sekcjach administrowanie i działalność wspierająca (410,4% wobec 188,3% rok wcześniej) oraz obsługa rynku nieruchomości (145,2% wobec 151,7%), a najniższą w handlu; naprawie pojazdów samochodowych (17,3% wobec 16,5%) oraz edukacji (18,5% wobec 28,4%). Dla Polski wartość omawianego wskaźnika w 2019 r. wyniosła 38,1% i była o 1,9 p. proc. wyższa niż w 2018 r., ale o 1,6 p. proc. niższa w porównaniu z 2010 r.

Wskaźnik płynności finansowej II stopnia wzrósł w porównaniu z 2018 r. o 3,5 p. proc., osiągając najwyższy w okresie 2010–2019 poziom 98,3%. W stosunku do 2010 r. odnotowano wzrost o 6,2 p. proc. Najniższą wartość omawiany wskaźnik przyjął w 2016 r. – 89,2%. Wśród sekcji w ujęciu rocznym największy wzrost wskaźnika dotyczył administrowania i działalności wspierającej (462,3% w 2019 r. wobec 216,7% rok wcześniej). Najgłębszy spadek natomiast zanotowano w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (54,8% w 2019 r. wobec 143,6% w 2018 r.). W kraju wskaźnik płynności finansowej II stopnia w 2019 r. ukształtował się na poziomie 98,9%, tj. o 0,5 p. proc. wyższym niż rok wcześniej, ale o 6,6 p. proc. niższym w stosunku do 2010 r.

Tablica 33. Wybrane wskaźniki ekonomiczno-finansowe w badanych przedsiębiorstwach niefinansowych

Table 33. Selected economic and financial indicators in the surveyed non-financial enterprises

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018		2019	2019 Polska Poland
			w %	in %		
Wskaźnik poziomu kosztów Cost level indicator	92,7	99,7	95,2		95,8	95,4
Wskaźnik rentowności sprzedaży brutto Gross sales profitability indicator	7,3	0,1	5,3		5,4	4,6
Wskaźnik rentowności obrotu brutto Gross turnover profitability indicator	7,3	0,3	4,8		4,2	4,6
Wskaźnik rentowności obrotu netto Net turnover profitability indicator	6,2	0,6	3,9		3,4	3,7
Wskaźnik płynności finansowej I stopnia First degree financial liquidity indicator	32,7	30,2	39,4		42,3	38,1
Wskaźnik płynności finansowej II stopnia Second degree financial liquidity indicator	92,1	91,4	94,8		98,3	98,9

Aktywa obrotowe są częścią kontrolowanych przez jednostkę zasobów majątkowych wykorzystywanych w działalności operacyjnej o wiarygodnie określonej wartości, powstałych w wyniku przeszłych zdarzeń, które spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych. Obejmują zapasy (rzeczowe aktywa obrotowe) oraz krótkoterminowe: należności, inwestycje oraz rozliczenia międzyokresowe.

Wartość aktywów obrotowych badanych przedsiębiorstw wyniosła na koniec 2019 r. 49455,9 mln zł i była o 0,4% wyższa niż przed rokiem, w tym krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe – wzrosły o 35,3%, a inwestycje krótkoterminowe – o 2,6%. Spadły natomiast należności krótkoterminowe – o 3,3%. W rzeczowej strukturze aktywów obrotowych wzrósł udział inwestycji krótkoterminowych (z 27,4% do 28,0%) oraz krótkoterminowych rozliczeń międzyokresowych (z 2,7% do 3,7%), zmalały natomiast udziały należności krótkoterminowych (z 38,6% do 37,2%) oraz zapasów (z 31,3% do 31,2%).

W strukturze zapasów wzrósł udział towarów (z 37,6% do 39,7%), zmalał natomiast udział materiałów (z 34,8% do 34,3%), produktów gotowych (z 19,7% do 18,3%) oraz półproduktów i produktów w toku (z 7,1% do 6,9%).

Zobowiązania długo- i krótkoterminowe (bez funduszy specjalnych) w końcu grudnia 2019 r. wyniosły 70436,9 mln zł i były o 0,9% wyższe niż przed rokiem. Wartość zobowiązań długoterminowych wyniosła 37649,9 mln zł i była o 6,1% wyższa niż rok wcześniej. Zobowiązania krótkoterminowe badanych przedsiębiorstw wyniosły 32787,0 mln zł i w skali roku obniżyły się o 4,4%.

Relacja zobowiązań z tytułu dostaw i usług do należności z tego tytułu ukształtowała się na poziomie 107,4% (wobec 105,5% rok wcześniej).

Wskaźniki sprawności działania (aktywności) na rynku wyjaśniają, jak efektywnie przedsiębiorstwo obraca aktywami ogółem oraz komponentami kapitału obrotowego, tj. zobowiązaniami, zapasami i należnościami. W 2019 r. wskaźnik cyklu spłaty zobowiązań krótkoterminowych z tytułu dostaw i usług wyniósł 42 dni (45 rok wcześniej), wskaźnik cyklu zapasów – 41 dni (44 w 2018 r.), a wskaźnik należności krótkoterminowych z tytułu dostaw i usług – 39 dni (42 w analogicznym okresie roku poprzedniego).

Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw

Investment outlays of enterprises

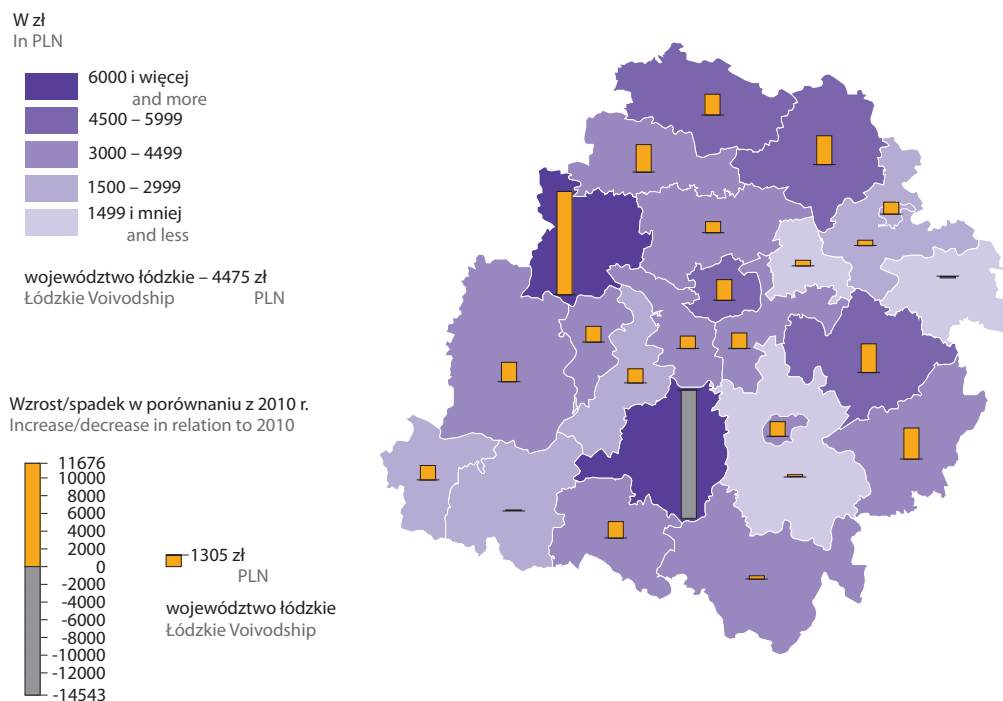
W 2018 r. wśród podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób odnotowano wzrost nakładów inwestycyjnych w województwie łódzkim (o 30,2%). Zmniejszyły się natomiast nakłady poniesionych w 2019 r. przez przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 49 osób (o 7,8%). Wpływ na to miał spadek nakładów na maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (o 17,9%) oraz na środki transportu (o 6,0%). W porównaniu z 2018 r. spadła również liczba inwestycji nowo rozpoczętych (o 19,1%) oraz ich wartość kosztorysowa (o 25,2%).

W 2018 r. nakłady inwestycyjne realizowane przez podmioty zatrudniające powyżej 9 osób w województwie łódzkim wyniosły 11055,7 mln zł (w cenach bieżących) i były wyższe od osiągniętych rok wcześniej o 30,2%. W przemyśle odnotowano wzrost o 27,6%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wartość poniesionych nakładów ukształtowała się, w omawianym roku, na poziomie 4475 zł, tj. o 30,7% wyższym niż rok wcześniej.

Nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) na nowe obiekty majątkowe oraz ulepszenie istniejących, poniesione w 2019 r. przez przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 49 osób, mające siedzibę na terenie województwa łódzkiego, wyniosły 9333,9 mln zł i były niższe od zrealizowanych rok wcześniej o 7,8%. W skali kraju wartość nakładów inwestycyjnych wzrosła o 12,4% w obserwowanym okresie.

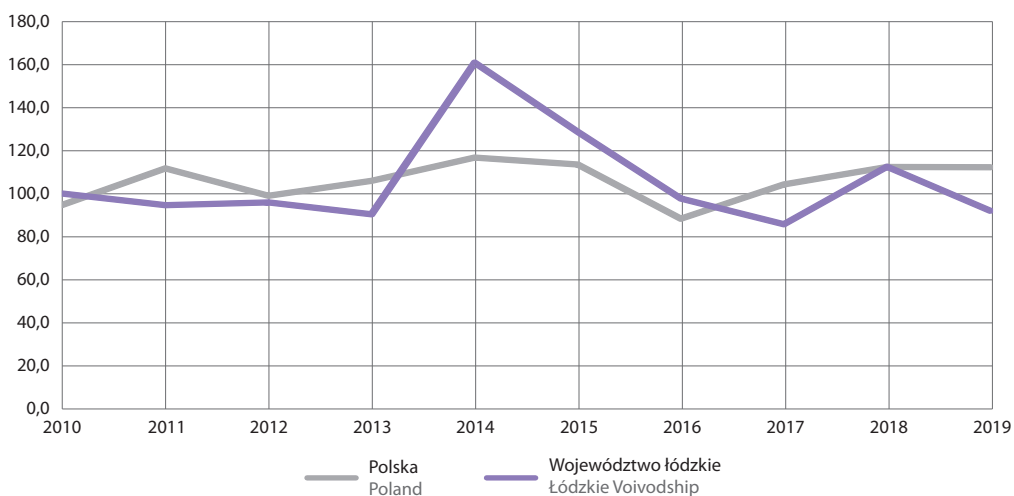
Nakłady inwestycyjne to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji. Nakłady inwestycyjne dzielą się na nakłady na środki trwałe oraz pozostałe nakłady.

Mapa 39. Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca w 2018 r.
 Map 39. Investment outlays per capita in 2018

Wykres 55. Dynamika nakładów inwestycyjnych (ceny bieżące)
 Rok poprzedni=100

Chart 55. Indices of investment outlays (current prices)
 Previous year=100

Nakłady na środki trwałe to nakłady na: budynki i budowle (obejmują budynki i lokale oraz obiekty inżynierii lądowej i wodnej), w tym m.in. roboty budowlano-montażowe, dokumentacje projektowo-kosztorysowe; maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia (łącznie z przyrządami, ruchomościami i wyposażeniem); środki transportu; inne, tj. melioracje wodne, poprawę walorów (ulepszenie) gruntów, zasadzenia wieloletnie, inwentarz żywy (stado podstawowe) oraz odsetki od kredytów i pożyczek inwestycyjnych za okres realizacji inwestycji.

Pozostałe nakłady to nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji oraz inne koszty związane z realizacją inwestycji. Nakłady te nie zwiększają wartości środków trwałych.

Tablica 34. Nakłady inwestycyjne (ceny bieżące)

Table 34. Investment outlays (current prices)

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Ogółem Total				
w mln zł in million PLN	6249,4	10692,5	10118,6	9333,9
w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	7,0	7,8	7,1	5,8
W tym – w % – nakłady na: Of which – in % – outlays on:				
Budynki i budowle Buildings and structures	36,9	39,0	24,8	29,1
Zakupy Purchases	61,2	52,6	69,8	63,2
maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi machinery, technical equipment and tools	56,1	47,7	61,0	54,3
środków transportu transport equipment	5,2	4,9	8,8	9,0

W 2019 r. w województwie łódzkim, z ogólnej kwoty nakładów inwestycyjnych na budynki i budowle wydatkowano 2712,9 mln zł (o 7,9% więcej niż rok wcześniej). Wartość zakupów inwestycyjnych osiągnęła poziom 5903,2 mln zł i w porównaniu z rokiem poprzednim zmniejszyła się o 16,4%, a ich udział w nakładach ogółem był niższy w skali roku o 6,6 p. proc. Na zakup maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi przeznaczono 5066,0 mln zł (o 17,9% mniej niż w roku poprzednim), a na środki transportu 837,2 mln zł (o 6,0% mniej).

W analizowanym okresie spadek nakładów inwestycyjnych wystąpił w większości obserwowanych sekcji. W przemyśle odnotowano spadek o 9,5% (w tym w przetwórstwie przemysłowym o 9,4%). Z pozostałych sekcji najgłębsze spadki dotyczyły budownictwa (o 22,1%), zakwaterowania i gastronomii (o 6,4%) oraz handlu; naprawy pojazdów samochodowych (o 4,2%). Wzrost nakładów miał miejsce w informacji i komunikacji (o 45,1%), obsłudze rynku nieruchomości (o 25,6%) oraz transporcie i gospodarce magazynowej (o 14,2%).

W 2019 r. inwestowały głównie, podobnie jak przed rokiem, przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz, parę i gorącą wodę (na które przypadało 42,5% ogółu poniesionych nakładów) oraz przetwórstwa przemysłowego (35,4%). Inwestycje z sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych stanowiły 6,6% ogólnej wartości nakładów w województwie łódzkim.

W 2019 r. inwestorzy z województwa łódzkiego rozpoczęli realizację 1936 inwestycji, tj. o 19,1% mniej niż przed rokiem, a ich łączna wartość kosztorysowa wyniosła 2304,9 mln zł i była o 25,2% niższa niż w roku poprzednim. W kraju w omawianym okresie liczba rozpoczętych inwestycji była wyższa o 9,7%, a ich wartość kosztorysowa wzrosła o 15,7%. W województwie na ulepszenie (tj. przebudowę, , rozbudowę, rekonstrukcję lub modernizację) istniejących środków trwałych przypa-

dało 43,1% wartości kosztorysowej wszystkich inwestycji nowo rozpoczętych (przed rokiem 38,4%). W porównaniu z 2018 r. znacznie zmniejszyła się wartość kosztorysowa inwestycji rozpoczętych m. in. w produkcji: wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (o 89,2%), urządzeń elektrycznych (o 59,5%), komputerów i wyrobów elektronicznych (o 55,0%) oraz chemikaliów i wyrobów chemicznych (o 43,1%). Największy wzrost wartości kosztorysowej inwestycji rozpoczętych odnotowano natomiast w produkcji: wyrobów tekstylnych (prawie trzykrotny), mebli (ponad dwukrotny) oraz odzieży (o 54,6%).

6.4. Produkcja i usługi

6.4. Production and services

Rolnictwo

Agriculture

W 2019 r. w województwie łódzkim uzyskano, wyższą niż przed rokiem, produkcję pszenicy, rzepaku i rzepiku oraz ziemniaków. Produkcja zbóż, w tym zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi, żyta i buraków cukrowych była niższa niż w roku poprzednim.

W czerwcu 2019 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, zwiększyło się stado bydła ogółem, spadła natomiast liczebność stada świń.

W 2019 r. producenci rolni z województwa łódzkiego dostarczyli do skupu mniej niż przed rokiem ziarna zbóż (spadła wielkość skupu zarówno pszenicy jak i żyta). Wielkość skupu żywca rzeźnego w wadze żywej była także niższa niż rok wcześniej. Wzrosła ilość skupionego mleka krowiego.

W 2019 r. w porównaniu z rokiem poprzednim w województwie łódzkim odnotowano wzrost notowanych cen produktów rolnych zarówno w skupie jak i na targowiskach (za wyjątkiem cen skupu żywca wołowego, które były niższe niż w roku 2018).

W 2018 r., w odniesieniu do poprzedniego roku, nastąpił spadek globalnej produkcji rolniczej (w cenach stałych) w województwie łódzkim. Podobne kierunki zmian w skali roku notowano w produkcji końcowej i towarowej, tj. nastąpiło zmniejszenie produkcji ogółem.

Produkcja roślinna

Crop-output

Powierzchnia zasiewów zbóż ogółem w 2019 r. wyniosła 613,6 tys. ha i była mniejsza o 0,4 % w stosunku do roku poprzedniego, natomiast większa w porównaniu z 2010 r. o 5,2%. Plony zbóż ogółem osiągnęły poziom 29,4 dt z ha i były niższe od ubiegłorocznych o 2,3%. W omawianym roku produkcja zbóż ogółem wyniosła 1805,0 tys. ton, tj. mniej od uzyskanej w 2018 r. i 2010 r. odpowiednio o 2,5% i 1,2%. Wielkość ta stanowiła 6,2% krajowej produkcji zbóż.

Powierzchnia zasiewów zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi w 2019 r. wyniosła 569,5 tys. ha i była o 2,1% mniejsza niż w roku poprzednim i nieznacznie większa od powierzchni z 2010 r. (o 0,3%). Zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi w 2019 r. plonowały na poziomie 28,6 dt z 1 ha i były zbliżone do plonów uzyskanych w 2018 r. (28,7 dt z ha). Zbiory zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi w województwie oszacowano na 1626,6 tys. t, tj. mniej od uzyskanych w roku poprzednim, jak i w 2010 r. – odpowiednio o 2,5% i o 7,1%. Zbiory te stanowiły 6,5 % krajowej produkcji zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi.

Powierzchnia uprawy pszenicy w 2019 r. wyniosła 113,9 tys. ha i wzrosła o 3,2% w porównaniu z rokiem poprzednim i o 25,6% w porównaniu z 2010 r. Mimo nieco lepszego plonowania (o 0,1 dt większe plony niż w 2018 r.) zbiory były niższe o 6,7% i wyniosły 182,6 tys. ton. Wielkość ta stanowiła 5,4 % zbiorów krajowych pszenicy.

Żyto w 2019 r. uprawiano na powierzchni 112,3 tys. ha, tj. mniejszej zarówno w roku poprzednim, jak i w 2010 r. odpowiednio o 4,9% i o 16,1%. Plony żyta wyniosły 24,0 dt z ha i były wyższe niż w 2018 r. o 3,9%. Zbiory żyta oszacowano na 269,8 tys. ton, tj. o 1,2% mniej niż w roku poprzednim. Zbiory te stanowiły 11,0% krajowej produkcji żyta.

Powierzchnia uprawy jęczmienia w 2019 r. wyniosła 64,8 tys. ha i zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 7,0%, ale wzrosła o 19,1% w porównaniu z 2010 r. Mimo nieco słabszego plonowania (o 0,9% mniejsze plony niż w 2018 r.) zbiory były wyższe o 2,3% i wyniosły 394,1 tys. ton. Wielkość ta stanowiła 3,6 % zbiorów krajowych jęczmienia.

Powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku w 2019 r. wyniosła 28,1 tys. ha i wzrosła znacznie, zarówno w stosunku do roku poprzedniego, jak i 2010 odpowiednio o 32,1% i 32,9%. Plony rzepaku i rzepiku wyniosły 26,7 dt z 1 ha i w odniesieniu do średnich plonów w kraju były niższe o 1,5%.

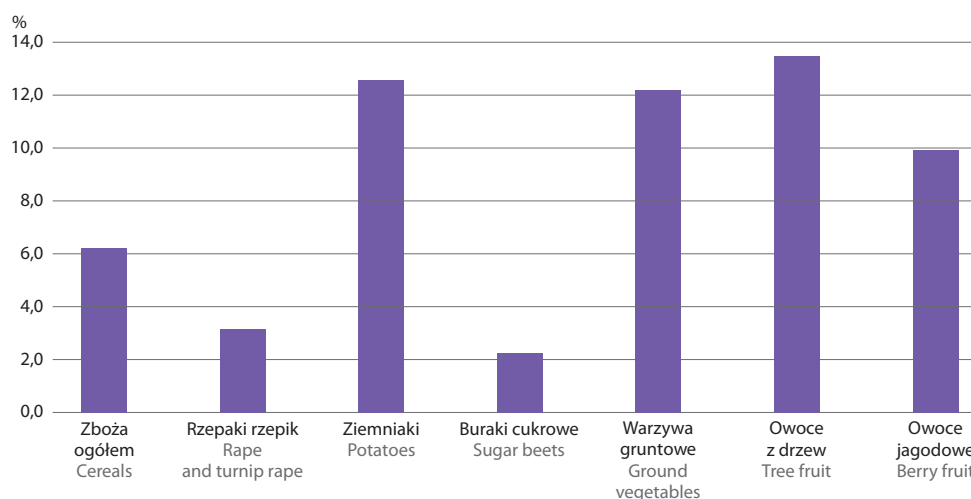
W porównaniu z plonami uzyskanymi rok wcześniej wzrosły o 9,9%. Zbiory rzepaku i rzepiku w województwie w 2019 r. oszacowano na 75,9 tys. t, tj. o 45,3% więcej niż w roku poprzednim i o 49,7% więcej niż w 2010 r. Zbiór na takim poziomie stanowił 3,2% produkcji krajowej rzepaku.

W 2019 r. pod uprawę ziemniaków (bez uprawy w ogrodach przydomowych) przeznaczono 36,0 tys. ha, czyli o 18,4% więcej niż w roku poprzednim. Powierzchnia ta stanowiła 11,9% areálu uprawy ziemniaków w Polsce. Z 1 ha zebrano przeciętnie 228 dt ziemniaków, tj. o 9,4% mniej niż przed rokiem, a w odniesieniu do przeciętnego plonu w kraju, uzyskany plon był wyższy o 6,5%. Produkcja ziemniaków, przy niższych plonach, ale zwiększonej powierzchni ich uprawy, wyniosła 820,7 tys. t i była o 7,3% większa od uzyskanej w 2018 r. Zbiory w województwie stanowiły 12,7% produkcji krajowej ziemniaków.

Powierzchnia uprawy buraków cukrowych w 2019 r. wyniosła 5,3 tys. ha i w porównaniu z poprzednim rokiem była mniejsza o 5,3%. Uzyskane plony (589 dt z 1 ha) były niższe o 12,1%, a zbiory (310,2 tys. ton) – niższe o 16,7%. Udział województwa w krajowej produkcji buraków cukrowych stanowił 2,2%.

Wykres 56. Udział województwa w krajowej produkcji wybranych ziemiopłodów rolnych i ogrodniczych w 2019 r.

Chart 56. Share of voivodship in the country production of selected agricultural and horticultural crops in 2019

Tablica 35. Plony wybranych ziemiopłodów rolnych

Table 35. Yields of selected agricultural crops

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
	z 1 ha w dt per 1 ha in dt				
Zboża ogółem Cereals in total	31,3	30,5	30,1	29,4	36,7
w tym zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi of which basic cereals including cereal mixed	30,8	30,3	28,7	28,6	35,2
w tym: of which:					
pszenica wheat	38,5	36,3	34,9	34,6	43,9
żyto rye	23,0	24,5	23,1	24,0	27,2
jeczmień barley	31,9	30,4	28,1	28,2	34,6
Rzepak i rzepik Rape and turnip rape	23,7	27,2	24,3	26,7	27,1
Ziemniaki Potatoes	213	188	252	228	214
Buraki cukrowe Sugar beets	421	511	670	589	575

Pogłowie zwierząt gospodarskich

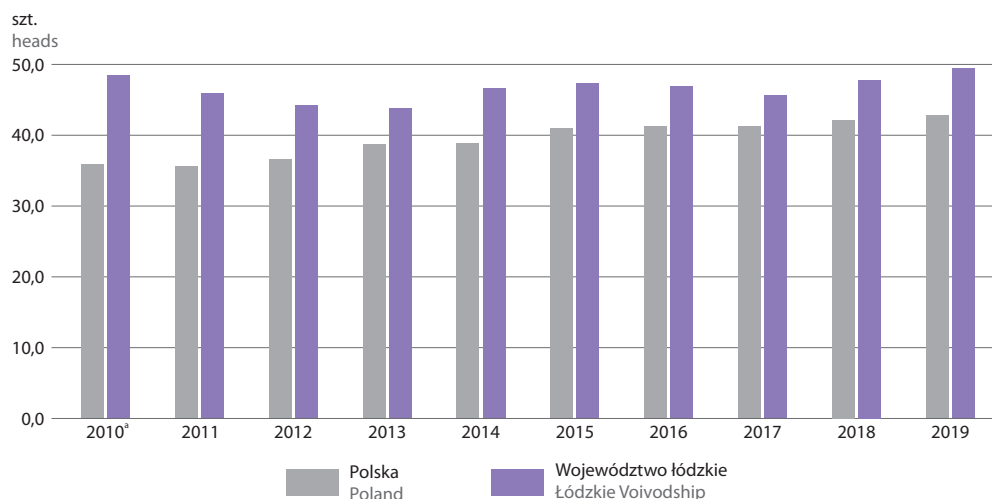
Livestock

W czerwcu 2019 r. pogłowie bydła wynosiło 493,3 tys. sztuk i było o 16,1 tys. sztuk (o 2,5%) wyższe niż przed rokiem. W województwie łódzkim znajdowało się 7,8% krajowego pogłowia bydła (5 lokata w kraju pod względem ogólnej wielkości stada bydła). W strukturze wojewódzkiego stada bydła krowy stanowiły 38,4% (w kraju 38,7%) i w ciągu roku ich udział zwiększył się o 0,8%.

Wyniki badań pogłowia bydła przeprowadzonych w 2019 r. wskazują na utrzymanie zainteresowania rolników chowem bydła. Nadal zainteresowaniem rolników cieszyła się produkcją mleka i chów bydła mlecznego. Utrzymujące się niekorzystne ceny żywca wołowego w skupie nie sprzyjały rozwojowi i opłacalności tego kierunku produkcji.

Wykres 57. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych

Stan w dniu 1 czerwca

Chart 57. Cattle density per 100 ha of agricultural land
As of 1st June

a Dla 2010 r. notka: a Dane Powszechnego Spisu Rolnego według stanu w dniu 30 czerwca.

a Dla 2010 r. notka: a Data of the Agricultural Census as of 30th June.

Pogłowie owiec ogółem w województwie łódzkim w czerwcu 2019 r. wyniosło 14,1 tys. sztuk, co stanowiło 5,2% krajowego pogłowia owiec. Tym samym pogłowie owiec w województwie wzrosło w odniesieniu do roku poprzedniego o 8,1% (w kraju spadek o 1,3%). W strukturze stada maciorki owcze, tj. samice, które miały już potomstwo i samice pokryte po raz pierwszy, stanowiły 55,4%, a ich udział w ciągu roku zwiększył się o 0,7 p. proc., odwrotnie niż w kraju, gdzie zanotowano spadek o 1,9 p. proc.

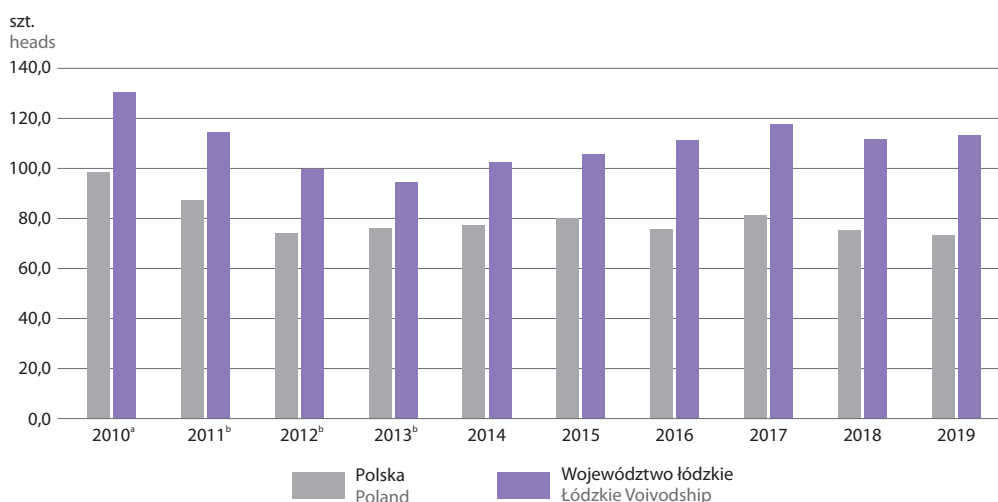
Pogłowie świń w województwie w czerwcu 2019 r. wyniosło 1119,4 tys. sztuk i było niższe o 83,8 tys. sztuk (o 7,0%) od stanu notowanego w analogicznym okresie 2018 r. W Polsce w skali roku zanotowano spadek pogłowia świń o 8,8%. W strukturze stada lochy stanowiły 5,6% (62,8 tys. szt.), a ich pogłowie w odniesieniu do roku 2018 spadło o 11,1% (w kraju spadek o 13,3%). Udział województwa łódzkiego w ogólnokrajowym pogłowie świń wyniósł 10,4% – 2 lokata w kraju pod względem wielkości wojewódzkiego stada świń.

Stan i struktura pogłowia trzody chlewnej w czerwcu 2019 r. wskazują na trend spadkowy w chowie świń pomimo wysokich cen skupu. Główną przyczyną takiego stanu jest zaostrzenie wymogów i obostrzenia weterynaryjne w hodowli i chowie świń w związku z chorobą ASF. W związku z tym mniejsze gospodarstwa rolne rezygnują z chowu świń. Nadal utrzymywał się trend tuczu świń powierzonych rolnikom przez inne jednostki.

Pogłowie drobiu ogółem w czerwcu 2019 r. liczyło 15,2 mln szt., co stanowiło 7,2% stada krajowego. Utrzymała się tendencja wzrostowa pogłowia drobiu, którego liczebność wzrosła o 8,7% w porównaniu do roku poprzedniego (w kraju wzrost o 2,0%), a do roku 2010 o 46,6% (w kraju wzrost o 59,1%). W strukturze stada drobiu dominuje drób kurzy – 13,3 mln szt. (88,0% stada wojewódzkiego), w tym 3,5 mln kur niosek, których liczebność wzrosła o 37,8% od stanu w 2018 r. Pozostałą część stada drobiu stanowią: kaczki 876,6 tys. szt. (14,3% stada krajowego), których liczebność w skali roku wzrosła o 24,2%, gęsi 720,3 tys. szt. (13,1% stada krajowego) – wzrost liczebności w okresie roku o 5,9% oraz indyki 227,3 tys. szt. (1,5% stada krajowego), których liczebność w porównaniu do roku 2018 wzrosła o 28,2%.

Wykres 58. Obsada trzody chlewnej na 100 ha użytków rolnych

Stan w dniu 1 czerwca

Chart 58. Pigs density per 100 ha of agricultural land
As of 1st June

a Dla 2010 r. notka: a Dane Powszechnego Spisu Rolnego według stanu w dniu 30 czerwca.
a For 2010 r. note: a Data of the Agricultural Census as of 30th June.

Skup produktów rolnych

Procurement of agricultural products

W roku 2019 skupiono 233,6 tys. ton ziarna zbóż podstawowych (łącznie z mieszankami zbożowymi), co stanowiło 2,9% skupu ogólnopolskiego. W odniesieniu do roku poprzedniego skup był niższy o 19,3%, a w porównaniu do roku 2010 był niższy o 27,9% (w kraju odpowiednio spadek o 7,0% i 3,0%).

W omawianym okresie z terenu województwa łódzkiego skupiono 135,7 tys. ton pszenicy (2,5% udziału w skupie krajowym), co oznacza spadek wielkości skupu w stosunku do roku poprzedniego – o 19,7%, i spadek do roku 2010 – o 12,0%. W skupie ogólnopolskim również zanotowano spadek wielkości skupu pszenicy o 10,2% w stosunku do roku 2018 i o 3,2% w okresie dziewięciu lat. Skup żyta wyniósł 57,6 tys. ton (6,7% skupu ogólnopolskiego) i zmniejszył się o 0,9% w odniesieniu do 2018 r. i o 15,8% w porównaniu z 2010 r. W kraju wielkość skupu żyta wzrosła o 6,5% w stosunku do skupu z przed roku, ale spadła w stosunku do roku 2010 o 8,2%.

Skup ziemniaków jadalnych w 2019 r. ukształtował się na poziomie 55,6 tys. ton co stanowiło 3,6% ogólnego skupu w kraju. W porównaniu z rokiem poprzednim nastąpił spadek ilości skupowanych ziemniaków – o 32,1%, a w stosunku do roku 2010 wzrost o 16,3%. W kraju odnotowano spadek o 9,7% w odniesieniu do roku poprzedniego i wzrost o 36,3% w stosunku do 2010 r.

W omawianym roku skupiono 453,7 tys. ton żywca rzeźnego w wadze żywej (co stanowiło 7,3% skupu ogólnokrajowego). Tym samym skup był mniejszy niż przed rokiem o 9,5% (w kraju odnotowano spadek o 3,4%).

W ciągu całego roku 2019 skupiono 264,8 tys. ton żywca wieprzowego (co stanowiło 12,3% skupu krajowego), tj. o 0,4% mniej niż w roku poprzednim, ale więcej o 36,4% niż w roku 2010.

Skup żywca wołowego osiągnął poziom 85,8 tys. ton (10,7% udział w skupie ogólnopolskim) i był o 11,0% mniejszy niż przed rokiem, a w odniesieniu do 2010 r. był większy o 66,5%.

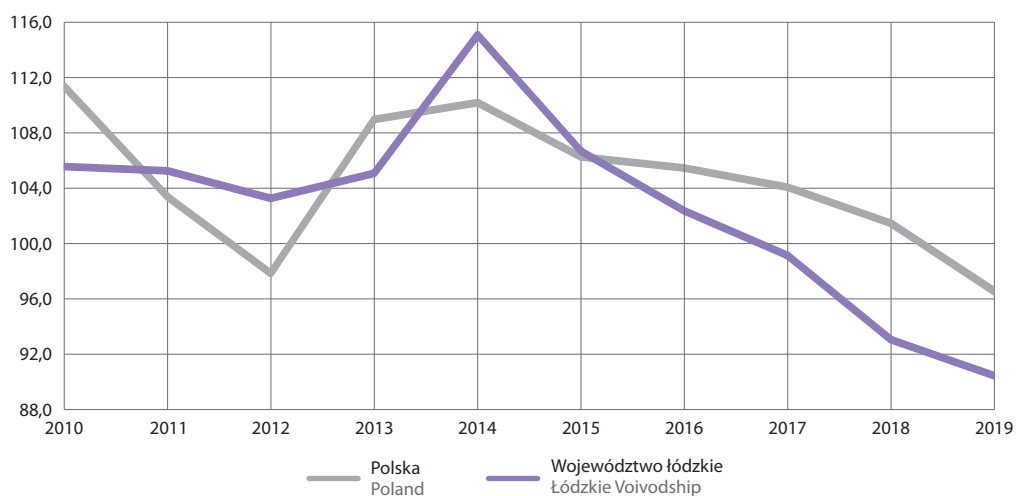
Żywca drobiowego skupiono 102,4 tys. ton (3,1% udziału krajowego), czyli o 26,0% mniej niż w roku poprzednim i o 16,8% mniej niż w roku 2010.

W 2019 r. wielkość skupu mleka krowiego w województwie łódzkim wyniosła 845,5 mln litrów, co stanowiło 7,1% ogółu mleka skupionego w kraju. Ilość skupionego mleka w omawianym okresie była o 1,8% większa niż rok wcześniej i o 17,5% większa niż w 2010 r.

Wykres 59. Dynamika skupu żywca rzeźnego ogółem (w wadze żywej)

Rok poprzedni=100

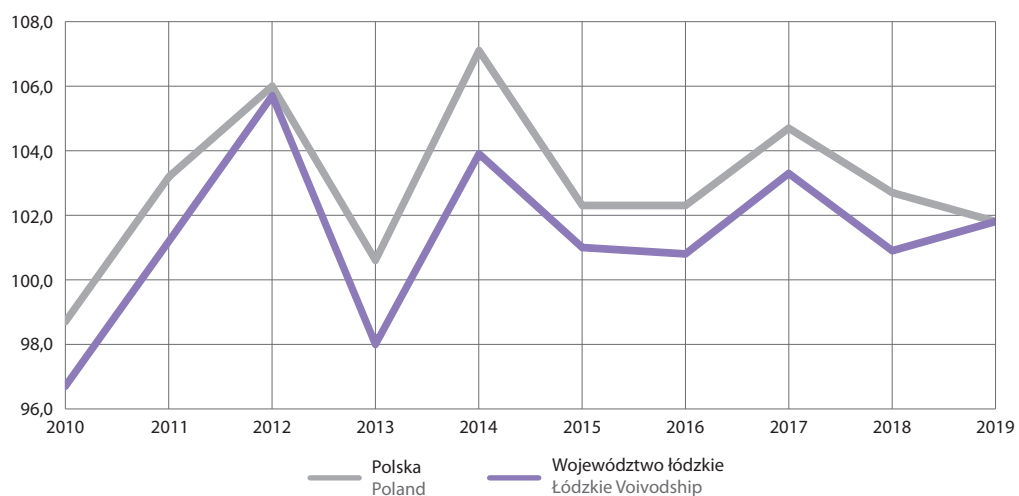
Chart 59. Indices of procurement of total animals for slaughter (in live weight)
Previous year=100

Wykres 60. Dynamika skupu mleka

Rok poprzedni=100

Chart 60. Indices of procurement of cows' milk
Previous year=100

Ceny produktów rolnych w skupie i na targowiskach

Procurement and marketplace prices of agricultural products

Średnia cena skupu pszenicy w województwie w 2019 r. wyniosła 73,81 zł za 1dt (w kraju 72,26 zł/dt) i była o 3,0% wyższa niż przed rokiem oraz o 22,1% wyższa od notowanej w 2010 r. Na targowiskach za 1 dt pszenicy płacono średnio 90,69 zł (w kraju 91,63 zł), tj. o 8,6% więcej niż przed rokiem i o 38,6% więcej niż dziewięć lat wcześniej.

W analizowanym roku średnie ceny żyta w skupie kształtowały się na poziomie 61,50 zł za 1 dt (w kraju 60,38 zł/dt), tj. o 2,9% wyższym w porównaniu z 2018 r. i o 59,1% wyższym niż w 2010 r.

W obrocie targowiskowym cena żyta wzrosła w stosunku do poprzedniego roku o 11,1%, a w stosunku do odnotowanej w 2010 r. wzrosła o 59,2% osiągając poziom 72,22 zł za 1 dt (w Polsce 73,49 zł/dt).

W 2019 r. za ziemniaki jadalne w skupie płacono 98,37 zł za 1 dt (w kraju – 84,54 zł/dt), tj. o 94,2% więcej niż przed rokiem i o 70,2% więcej niż w 2010 r. Na targowiskach za 1 dt ziemniaków płacono średnio 188,81 zł (w Polsce – 189,17 zł/dt) – o 115,6% więcej w stosunku do ceny notowanej w 2018 r. oraz o 106,8% więcej niż w 2010 r.

W omawianym roku cena skupu żywca wołowego wyniosła 6,44 zł za 1 kg (w kraju – 6,33 zł/kg), co oznacza, że cena skupu spadła o 2,1% w stosunku do ceny z roku poprzedniego, a w odniesieniu do 2010 r. wzrosła o 44,1%. Cena żywca wieprzowego w skupie osiągnęła wartość 5,25 zł za 1 kg (w kraju – 5,39 zł/kg), tj. o 18,0% wyższą niż w 2018 r. i o 37,8% większą w porównaniu z notowaną w 2010 r.

W 2019 r. cena skupu drobiu rzeźnego osiągnęła poziom 3,98 zł za 1 kg (w kraju – 3,90 zł/kg) i była o 4,5% wyższa w porównaniu z notowaną rok wcześniej i o 22,1% wyższa niż w 2010 r.

Za 1 litr mleka krowiego w omawianym roku płacono w skupie 1,25 zł (w kraju – 1,35 zł/l), tj. o 3,5% więcej niż przed rokiem i o 28,2% więcej niż w 2010 r.

Przeciętne roczne ceny skupu obliczono jako iloraz wartości (w cenach bieżących bez VAT) i ilości poszczególnych produktów rolnych.

Przeciętne roczne ceny uzyskiwane przez rolników na targowiskach obliczono jako średnie arytmetyczne z przeciętnych cen w poszczególnych miesiącach.

Globalna, końcowa i towarowa produkcja rolnicza

Gross, final and market agricultural output

Wartość produkcji globalnej w 2018 r. w porównaniu z 2017 r. (w cenach stałych) spadła o 3,9%, na co miała wpływ niższa o 6,1% produkcja roślinna i o 1,9% niższa produkcja zwierzęca. W 2018 r. udział województwa łódzkiego w ogólnokrajowej globalnej produkcji rolniczej wyniósł 7,6%.

Z wartości końcowej produkcji rolniczej w województwie łódzkim produkcja roślinna stanowiła 36,7%, dominowała natomiast produkcja zwierzęca stanowiąc 63,3%. Wartość produkcji końcowej w 2018 r. w porównaniu z poprzednim rokiem, była o 5,6% niższa, wskutek spadku wartości produkcji roślinnej o 11,2% i produkcji zwierzęcej o 2,0%.

W 2018 r. w porównaniu z 2017 r. wartość towarowej produkcji rolniczej zmalała o 1,1%, przy wzroście wartości produkcji roślinnej o 0,6% i jednoczesnym spadku – o 2,0% – produkcji zwierzęcej.

W 2018 r. udział województwa w ogólnokrajowej produkcji końcowej wyniósł 7,3%, a produkcji towarowej ukształtował się na poziomie 7,4%.

Przemysł Industry

W 2019 r. w województwie łódzkim produkcja sprzedana przemysłu była wyższa niż w roku poprzednim. W porównaniu z 2018 r., przy spadku przeciętnego zatrudnienia, odnotowano wzrost wydajności pracy w przemyśle.

Produkcja sprzedana przemysłu w 2019 r. w województwie łódzkim osiągnęła wartość 84598,0 mln zł (w cenach bieżących) i była o 0,8% (w cenach stałych) wyższa w odniesieniu do zrealizowanej w roku poprzednim i o 8,8% wyższa niż w 2015 r. W skali kraju wartość produkcji sprzedanej zwiększyła się odpowiednio o 4,0% i 21,0%. Udział wartości produkcji sprzedanej w województwie łódzkim, w przychodach dla Polski ogółem wyniósł, w omawianym roku, 5,5%.

W województwie w kolejnych kwartalnych okresach narastających obserwowano spowolnienie tempa wzrostu produkcji sprzedanej przemysłu (w cenach stałych) w skali roku. W I kwartale odnotowany wzrost wyniósł 4,4%, w I półroczu – 1,4%, a w okresie trzech kwartałów – 0,5%.

Dane o **produkcji sprzedanej przemysłu** dotyczą działalności przemysłowej i nieprzemysłowej podmiotów gospodarczych zaliczanych do sekcji: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych”, oraz „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”. Dane obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

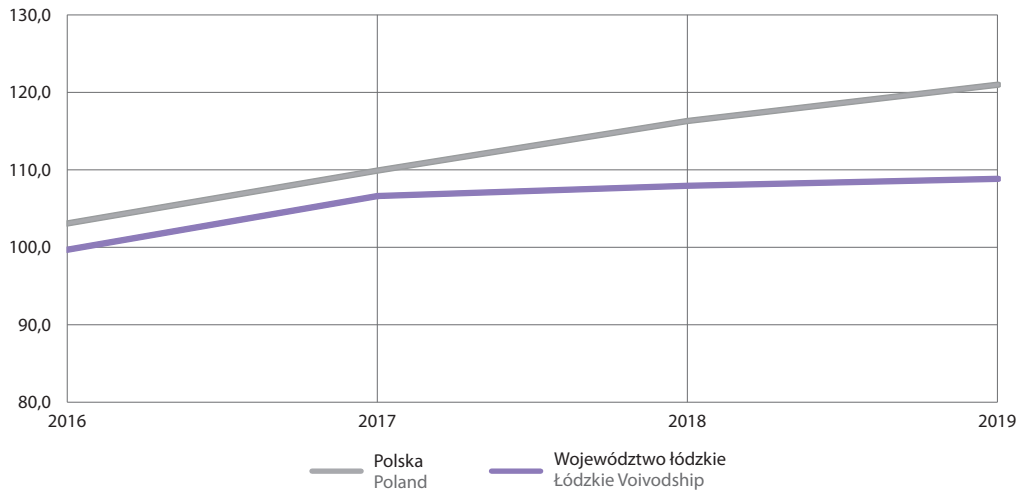
Dane o **wartości produkcji sprzedanej przemysłu** prezentuje się bez VAT i podatku akcyzowego, natomiast łącznie z wartością dotacji przedmiotowych do wyrobów i usług – w tzw. cenach bazowych.

Tablica 36. Przemysł
Table 36. Industry

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Produkcja sprzedana przemysłu (ceny bieżące) Sold production of industry (current prices)				
w mln zł in million PLN	50007,5	72706,6	83019,1	84598,0
w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	5,3	6,1	5,7	5,5
Udział produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego w produkcji sprzedanej przemysłu (ceny bieżące) w % Share of sold production of manufacturing in sold production of industry (current prices) in %	78,1	78,7	83,3	82,7
Przeciętne zatrudnienie w przemyśle w tys. Average paid employment in industry in thousands	168,1	169,0	177,4	175,6

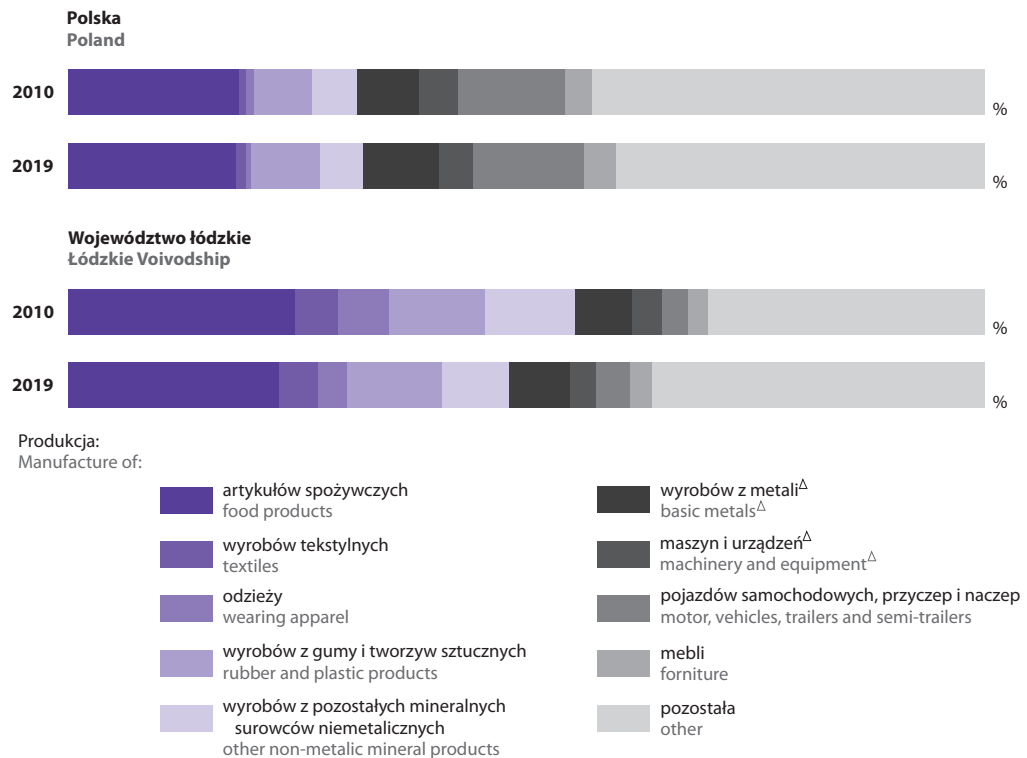
Wykres 61. Dynamika produkcji sprzedanej przemysłu (ceny stałe)
2015=100

Chart 61. Indices of sold production of industry (constant prices)
2015=100

Wykres 62. Produkcja sprzedana przetwórstwa przemysłowego według działów PKD (ceny bieżące)

Chart 62. Sold production of manufacturing production by PKD divisions (current prices)

Produkcja sprzedana przetwórstwa przemysłowego, stanowiąca 82,7% produkcji przemysłowej w województwie, w 2019 r. osiągnęła poziom 69954,1 mln zł (w cenach bieżących) i była o 0,3% wyższa (w cenach stałych) w stosunku do roku poprzedniego. Największy wzrost wartości produkcji sprzedanej odnotowano w działach: produkcja pozostałego sprzętu transportowego (o 61,0%), produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (o 21,0) oraz w poligrafii i reprodukcji zapisanych nośników informacji (o 15,4%). Spadek wystąpił m. in. w produkcji: artykułów spożywczych (o 15,3%), komputerów, wyrobów elektronicznych i optycznych (o 12,7%) oraz metali (o 10,0%). W strukturze produkcji sprzedanej przetwórstwa przemysłowego znaczące udziały, w omawianym roku, przypadały na działy: produkcja artykułów spożywczych (23,0% ogółu), produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (10,4%) oraz produkcja urządzeń elektrycznych (9,8%). Największy wzrost udziału w stosunku do 2018 r. odnotowano w produkcji napojów (o 4,9 p. proc. do 6,4%), najgłębszy spadek natomiast – w produkcji artykułów spożywczych (o 3,2 p. proc.).

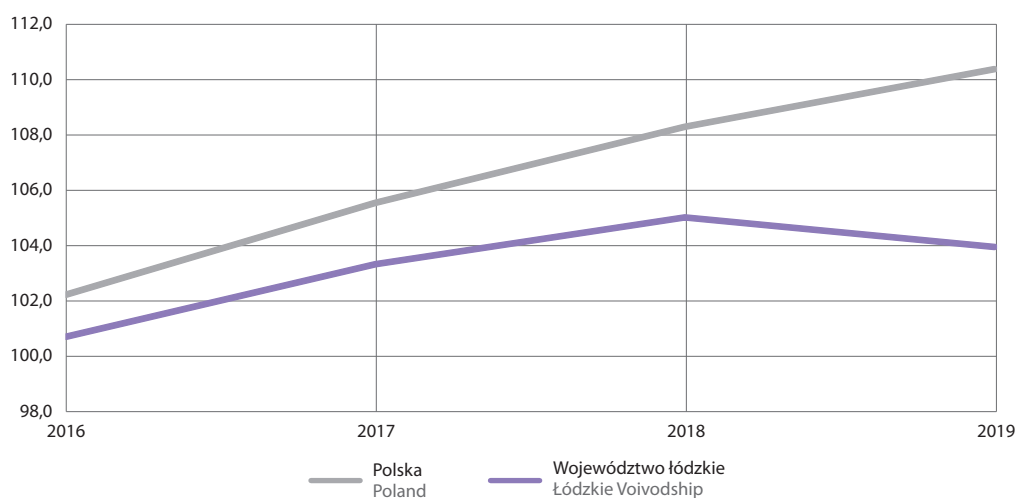
Wzrostowi produkcji sprzedanej przemysłu towarzyszył spadek przeciętnego zatrudnienia w skali roku o 1,0%. W 2019 r. przeciętne zatrudnienie w przemyśle w województwie łódzkim ukształtowało się na poziomie 175,6 tys. osób. W kraju zanotowano natomiast wzrost zatrudnienia w przemyśle – w odniesieniu do roku poprzedniego – o 1,9%. W 2019 r. przeciętne zatrudnienie w przemyśle w kraju wyniosło 2771,2 tys. osób.

Wykres 63. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w przemyśle

2015=100

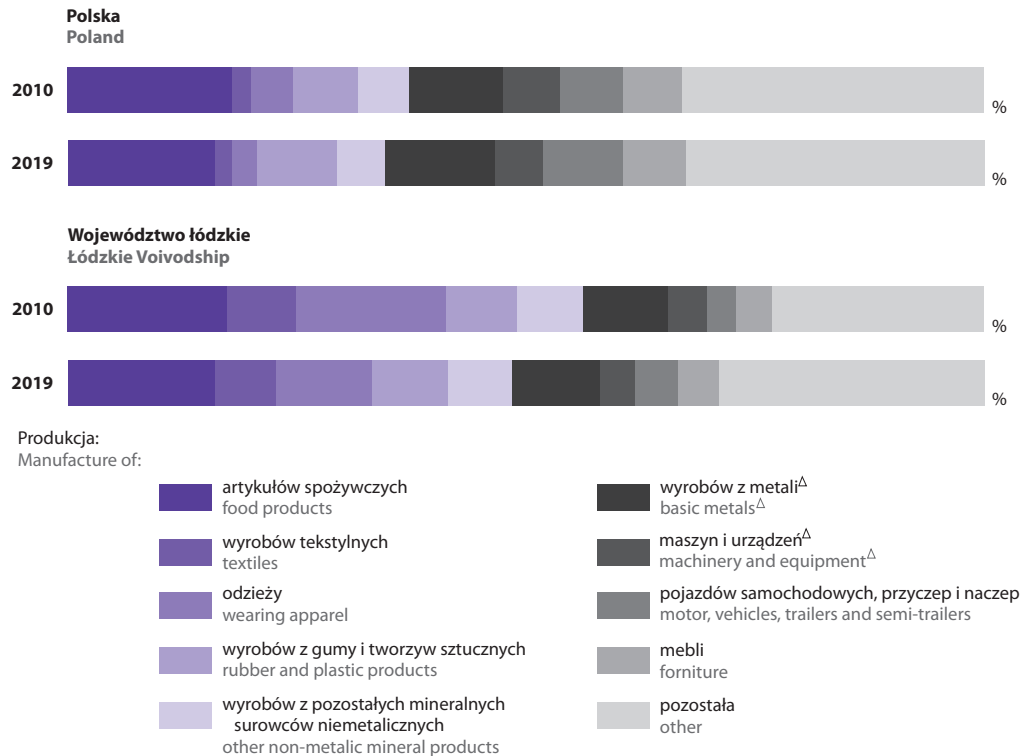
Chart 63. Indices of average employment in industry

2015=100

W przetwórstwie przemysłowym, w ujęciu rocznym, odnotowano nieznaczny (o 0,2%) spadek zatrudnienia do poziomu 151,2 tys. osób. Wśród działów przetwórstwa przemysłowego najgłębszy spadek przeciętnego zatrudnienia, w porównaniu z rokiem poprzednim, wystąpił w produkcji skór i wyrobów skórzanych (o 37,5%), produkcji metali (o 14,4%), produkcji artykułów spożywczych (o 6,6%) oraz w produkcji odzieży (o 5,0%). Wzrost zatrudnienia zaobserwowano m. in. w produkcji pozostałego sprzętu transportowego (o 17,7%), produkcji wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (o 13,8%), produkcji chemikaliów i wyrobów chemicznych (o 8,8%) oraz produkcji maszyn i urządzeń (o 8,4%). Struktura zatrudnienia w przetwórstwie przemysłowym w województwie w 2019 r. zbliżona była do tej z 2018 r. Nadal największy odsetek zatrudnionych obserwowano w produkcji artykułów spożywczych (16,1% ogółu) oraz produkcji odzieży (10,4%), chociaż w tych działach, w ujęciu rocznym, odnotowano najgłębsze spadki udziałów (odpowiednio o 1,2 p. proc. i 0,5 p. proc.). Największe przyrosty udziałów zatrudnienia (po 0,3 p. proc.) zanotowano natomiast w działach: produkcja wyrobów z metali, produkcja maszyn i urządzeń oraz produkcja wyrobów z drewna, korka, słomy i wikliny (odpowiednio do 9,6%, 3,8% i 2,3%).

Wykres 64. Przeciętne zatrudnienie w przemyśle według sekcji PKD
 Chart 64. Average paid employment in industry by PKD sections

Wydajność pracy w przemyśle w 2019 r., mierzona wartością produkcji sprzedanej na 1 zatrudnionego, w województwie łódzkim wyniosła 481,7 tys. zł (w cenach bieżących) i była o 1,9% wyższa (w cenach stałych) niż przed rokiem. W przetwórstwie przemysłowym wydajność pracy ukształtowała się na poziomie 462,7 tys. zł, tj. o 0,5% wyższym niż rok wcześniej. Dla kraju omawiany wskaźnik wzrósł w ujęciu rocznym o 2,1%.

Budownictwo

Construction

Dane o produkcji sprzedanej budownictwa dotyczą działalności budowlanej i niebudowlanej podmiotów gospodarczych zaliczanych do sekcji „Budownictwo”. Dane obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

W 2019 r. w województwie łódzkim produkcja sprzedana budownictwa (w cenach bieżących) ukształtowała się na poziomie 9875,8 mln zł i zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 7,7% (w skali kraju odnotowano wzrost o 10,6%). W 2018 r., zarówno dla województwa, jak i dla Polski, wzrost był większy (odpowiednio 14,6% i 25,2%).

W 2019 r. udział produkcji sprzedanej budownictwa w województwie łódzkim w produkcji krajowej wyniósł 3,7%, co daje 7 lokatę wśród wszystkich województw.

Tablica 37. Budownictwo

Table 37. Construction

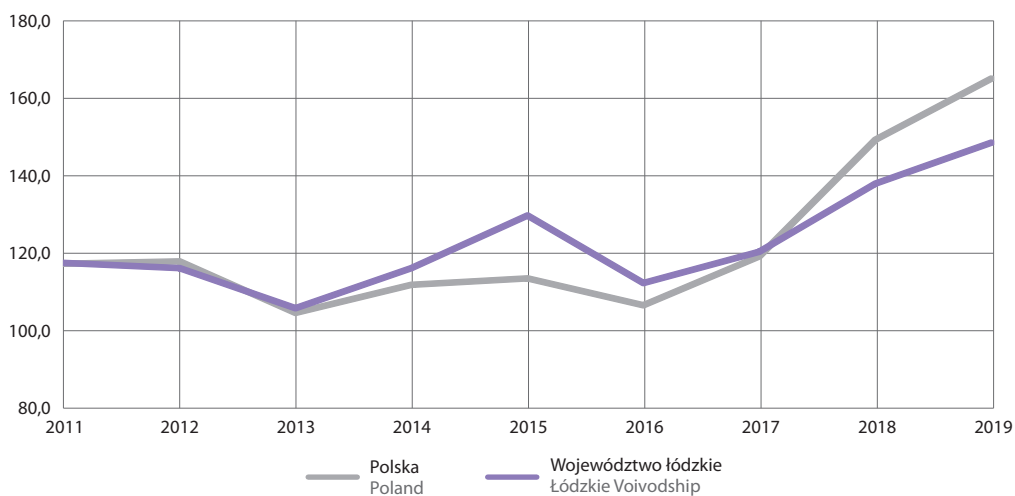
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019
Produkcja sprzedana budownictwa (ceny bieżące) Sold production of construction (current prices)				
w mln zł in million PLN	6645,8	8623,8	9173,6	9875,8
w odsetkach (Polska=100) in percent (Poland=100)	4,1	4,7	3,8	3,7
Udział produkcji budowlano-montażowej w produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące) w % Share of construction and assembly production in sold production of construction (current prices) in %	63,5	58,7	48,4	49,8
Przeciętne zatrudnienie w budownictwie w tys. Average paid employment in onstruction in thousands	22,5	19,0	18,2	19,3

Wykres 65. Dynamika produkcji sprzedanej budownictwa (ceny bieżące)

2010=100

Chart 65. Indices of sold production of industry (current prices)

2010=100

Dane o sprzedaży produkcji budowlano-montażowej dotyczą robót zrealizowanych na terenie kraju, wykonanych siłami własnymi (tj. bez podwykonawców) na rzecz zleceniodawców przez podmioty budowlane zaliczane zgodnie z PKD 2007 do sekcji „Budownictwo”. Obejmują roboty budowlane o charakterze inwestycyjnym, remontowym i konserwacyjnym oraz budownictwo tymczasowe na placach budów. Dane obejmuje podmioty gospodarki narodowej o liczbie pracujących powyżej 9 osób.

W 2019 r. produkcja budowlano-montażowa wyniosła 4920,2 mln zł (49,8% ogólnej wartości produkcji sprzedanej budownictwa) i zwiększyła się w stosunku do odnotowanej w roku poprzednim o 10,9% (w skali kraju odnotowano wzrost o 6,0%). W 2018 r. w porównaniu z 2017 r. wzrost wartości produkcji budowlano-montażowej był większy i wyniósł w województwie 20,9%, a w kraju 21,3%.

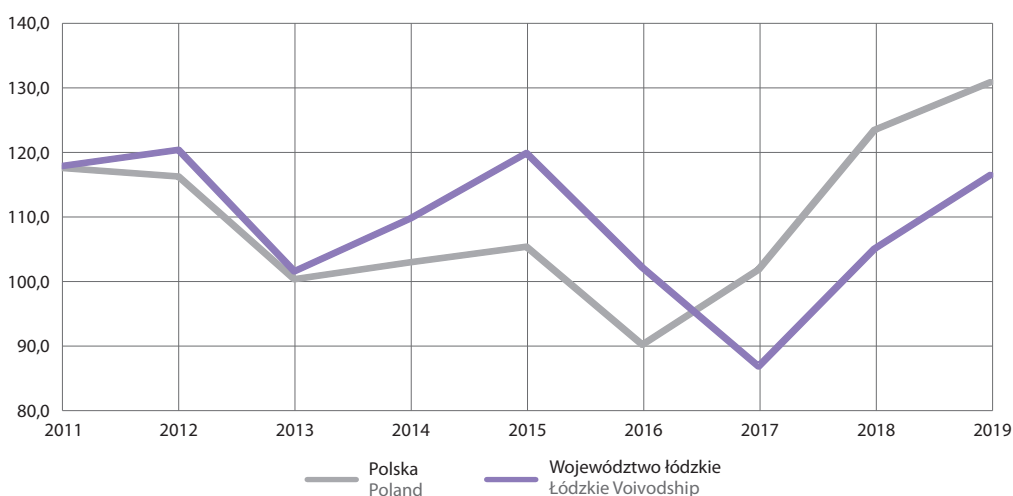
W 2019 r. województwo łódzkie, pod względem wartości produkcji budowlano-montażowej, uplasowało się na 8 miejscu wśród wszystkich województw, a pod względem wskaźnika dynamiki (w cenach bieżących) do roku poprzedniego, zajęło 4 miejsce.

Wykres 66. Dynamika produkcji budowlano-montażowej (ceny bieżące)

2010=100

Chart 66. Indices of construction and assembly production (current prices)

2010=100

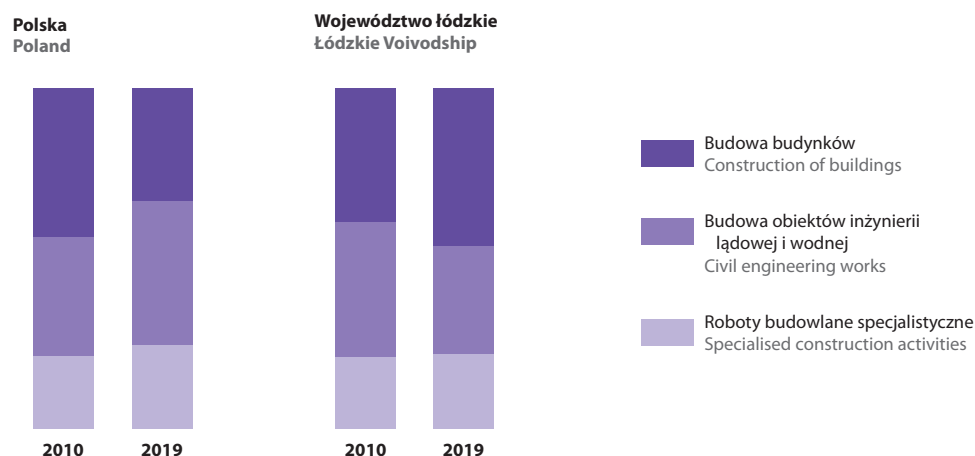

W 2019 r. wzrost produkcji budowlano-montażowej w województwie łódzkim w porównaniu z 2018 r., wystąpił wśród przedsiębiorstw specjalizujących się w budowie budynków (o 40,5%) oraz jednostek, których podstawowym rodzajem działalności jest budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej (o 17,8%). Spadek zanotowały podmioty wykonujące roboty budowlane specjalistyczne (o 27,6%).

Największy udział w sprzedaży produkcji budowlano-montażowej miały podmioty specjalizujące się w budowie budynków (46,2% ogółu przedsiębiorstw budowlanych w województwie łódzkim) oraz jednostki, których podstawowym rodzajem działalności jest budowa obiektów inżynierii lądowej i wodnej (32,0% ogółu), a przedsiębiorstwa wykonujące roboty budowlane specjalistyczne stanowiły 21,8%.

Udział podmiotów, zajmujących się budową budynków zwiększył się w skali roku, o 9,7 p. proc. a jednostek specjalizujących się w budowie obiektów inżynierii lądowej i wodnej – o 1,9 p. proc. Zmniejszenie udziału dotyczyło podmiotów wykonujących roboty budowlane specjalistyczne – o 11,6 p. proc. W porównaniu z 2010 r. zwiększył się udział przedsiębiorstw specjalizujących się w budowie budynków – o 7,1 p. proc. oraz wykonujących roboty budowlane specjalistyczne – o 0,7 p. proc., spadek natomiast zanotowano w przypadku jednostek specjalizujących się w budowie obiektów inżynierii lądowej i wodnej – o 7,8 p. proc.

Wykres 67. Produkcja budowlano-montażowa według działów PKD (ceny bieżące)
 Chart 67. Construction and assembly production by divisions of PKD (current prices)

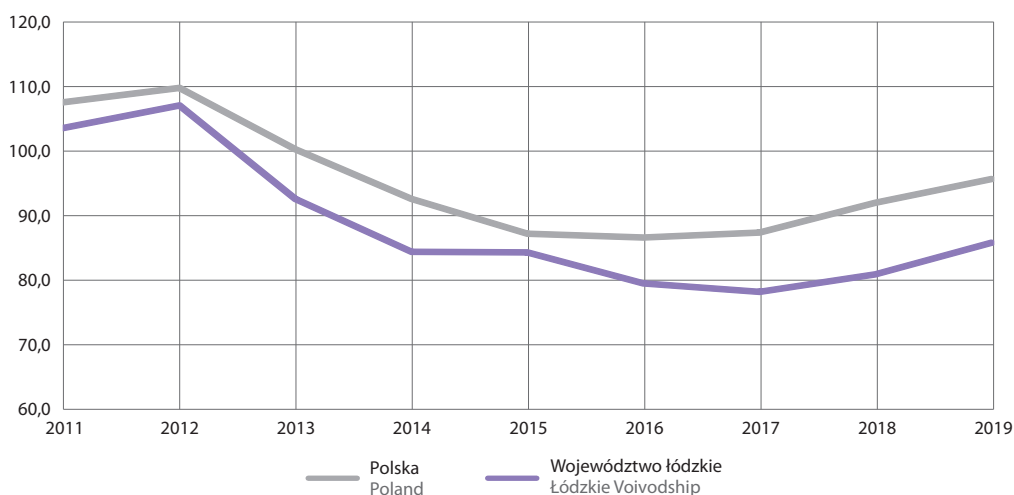
W 2019 r. w województwie łódzkim przeciętna liczba zatrudnionych w sekcji budownictwo wyniosła 19,3 tys. osób i w porównaniu z 2018 r. wzrosła o 6,1% (w skali kraju wzrost wyniósł 4,0%). W stosunku do 2011 r. nastąpił spadek przeciętnego zatrudnienia w województwie o 17,1%, a w kraju o 11,1%.

Wykres 68. Dynamika przeciętnego zatrudnienia w budownictwie

2010=100

Chart 68. Indices of average employment in construction

2010=100

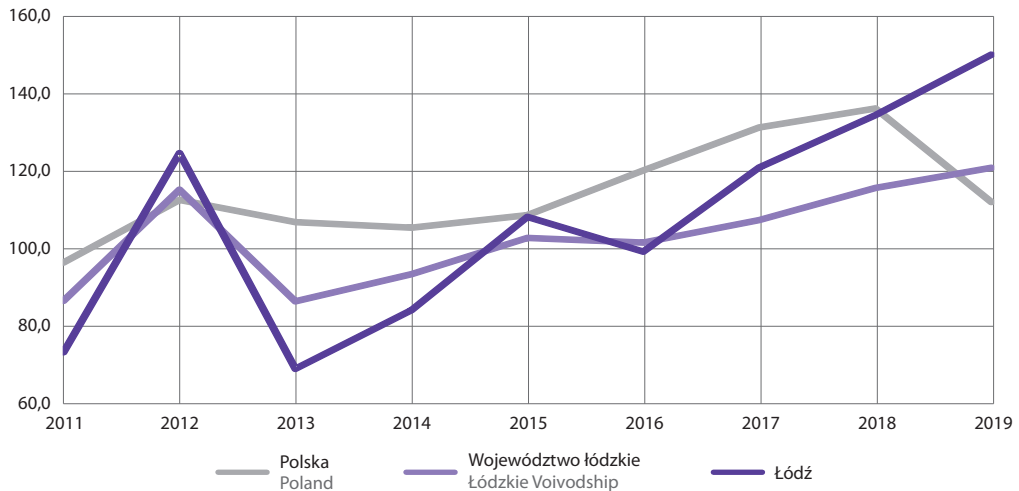
Wartość produkcji sprzedanej budownictwa w przeliczeniu na 1 zatrudnionego, mierząca wydajność pracy, w 2019 r. w województwie łódzkim ukształtowała się na poziomie 511,3 tys. zł (w cenach bieżących), co oznacza jej wzrost o 1,5% w stosunku do roku 2018.

W 2019 r. w województwie łódzkim oddano do użytkowania 9,7 tys. mieszkań, tj. o 20,9% więcej niż przed rokiem i o 39,9% w stosunku do 2010 r. W skali kraju w tym okresie odnotowano wzrost liczby zakończonych inwestycji mieszkaniowych odpowiednio o 12,1% i o 52,7%.

W 2019 r. w województwie łódzkim powierzchnia użytkowa mieszkań oddanych do użytkowania wyniosła 947,4 tys. m², tj. 12,2% więcej niż w 2018 r. i 20,8% w stosunku do 2010 r. W skali kraju zanotowano wzrost powierzchni użytkowej odpowiednio o 10,0% i 27,5%.

Wykres 69. Dynamika liczby mieszkań oddanych do użytkowania
2010=100

Chart 69. Indices of the number of dwellings completed
2010=100

Tablica 38. Budownictwo mieszkaniowe
Table 38. Residential construction

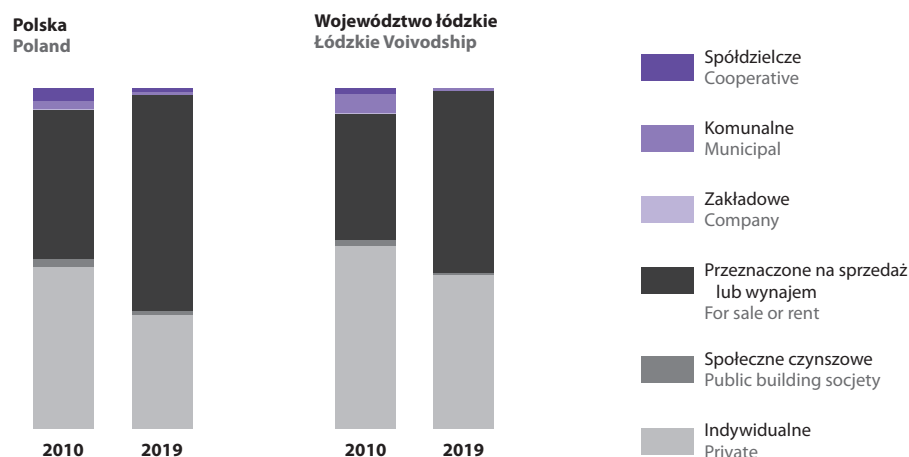
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności Dwellings completed per 1000 population	2,7	2,9	3,3	4,0	5,4
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w m ² Average useful floor area of a dwelling completed in m ²	112,7	112,6	104,9	97,4	88,6
Mieszkania, na których budowę wydano pozwolenia lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym na 1000 ludności Dwellings which received construction permits or which were registered with a construction project per 1000 population	3,8	3,3	5,4	5,9	7,0
Mieszkania, których budowę rozpoczęto na 1000 ludności Dwellings whose construction started per 1000 population	3,2	3,0	3,9	5,7	6,2

W 2019 r. wzrost liczby mieszkań oddanych do użytkowania w województwie łódzkim, w stosunku do roku poprzedniego, nastąpił w budownictwie: przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem (o 50,0%, przy udziale 53,7%), społecznym czynszowym (o 34,0%, przy udziale 0,6%) oraz indywidualnym (o 2,6%, przy udziale 45,0%). Spadek liczby mieszkań oddanych do użytkowania odnotowano w przypadku budownictwa komunalnego (o 42,9%, przy udziale 0,6%), spółdzielczego – 6 mieszkań wobec 147 rok wcześniej, a w budownictwie zakładowym trzeci rok z rzędu nie oddano do użytkowania żadnego mieszkania.

Wykres 70. Mieszkania oddane do użytkowania według form budownictwa

Chart 70. Mieszkania oddane do użytkowania według form budownictwa

U w a g a. Począwszy od stycznia 2018 r. dane dotyczące efektów „budownictwa indywidualnego” realizowanego z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem zostały włączone do formy „budownictwo przeznaczone na sprzedaż lub wynajem”.
 N o t e. Since January 2018 data concerning effects of “private construction” realised for sale or rent are included into the form “construction for sale or rent”.

Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania w województwie łódzkim w 2019 r. wyniosła 97,4 m² (w kraju – 88,6 m²) i zmniejszyła się o 7,2 m² w stosunku do roku poprzedniego i o 15,3 m² w porównaniu z 2010 r. (w kraju zanotowano spadek odpowiednio o 1,9 m² i o 17,5 m²).

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oddanego do użytkowania na obszarach wiejskich województwa łódzkiego była wyższa niż w miastach (136,2 m² wobec 78,0 m²). W porównaniu z 2018 r. spadek przeciętnej powierzchni zanotowano zarówno dla wsi, jak i dla miast (odpowiednio o 2,2 m² i 6,0 m²). Mieszkania na terenach wiejskich charakteryzowały się też większą przeciętną liczbą izb (5,3 na wsi wobec 3,4 w miastach). W porównaniu z 2018 r., podobnie jak przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania, spadła także przeciętna liczba izb w mieszkaniu – w miastach o 2,3, a na obszarach wiejskich o 0,1.

W 2019 r. w województwie łódzkim w przeliczeniu na 1000 ludności oddano do użytkowania 4,0 mieszkania. W układzie powiatów największa wartość współczynnika oddanych mieszkań na 1000 mieszkańców wystąpiła w powiecie brzezińskim (6,3), Łodzi (6,2) oraz Skierniewicach (5,9). Najmniej mieszkań na 1000 ludności oddano w powiatach: łęczyckim (1,1), łowickim i opoczyńskim (po 1,7) oraz rawskim (1,9).

W 2019 r. w województwie łódzkim wydano pozwolenia na budowę lub dokonano zgłoszenia z projektem budowlanym 14,4 tys. mieszkań, tj. o 7,9% więcej niż rok wcześniej. W skali kraju odnotowano wzrost o 4,4%. W porównaniu z 2010 r. w województwie łódzkim wydano o 49,8% pozwoleń więcej, a w kraju – o 53,5% więcej.

Niemal wszystkie pozwolenia na budowę mieszkań w województwie łódzkim wydano w dwóch formach budownictwa: z przeznaczeniem na sprzedaż lub wynajem (56,0% ogółu) oraz w budownictwie indywidualnym (43,4% ogółu). Mieszkania komunalne stanowiły 0,5%, a spółdzielcze – 0,03%.

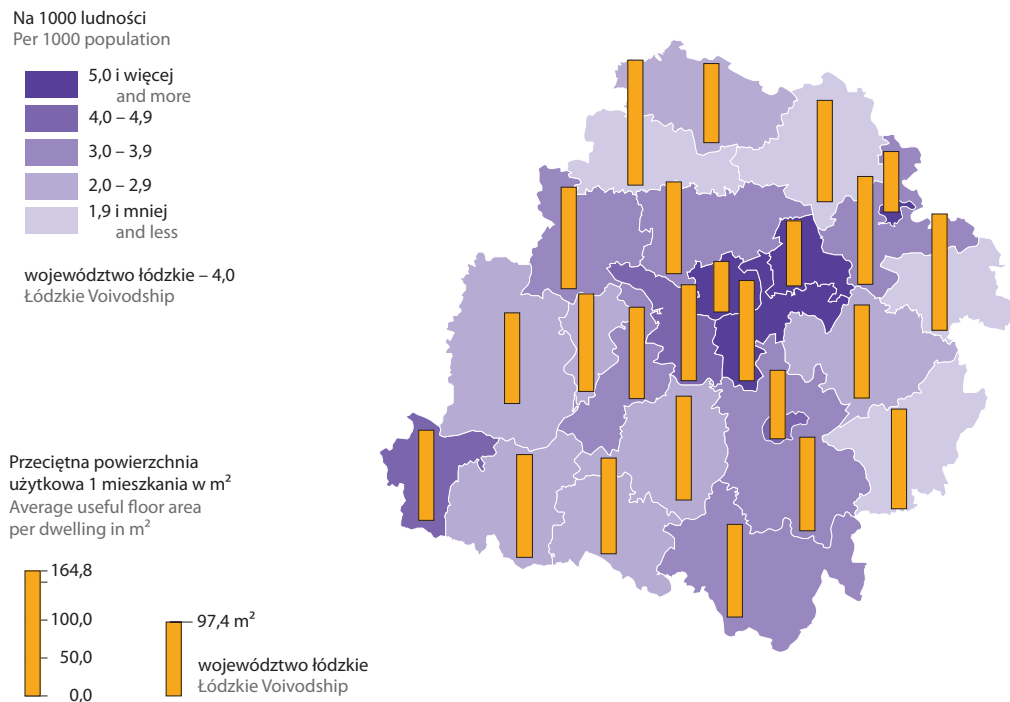
Większą niż w 2018 r. liczbę lokali mieszkalnych, na realizację których wydano pozwolenia odnotowano w osiemnastu powiatach województwa łódzkiego. Najwyższy wzrost wystąpił w Piotrkowie Trybunalskim (83,5%), powiecie tomaszowskim (o 48,9%) oraz Skierniewicach (o 47,3%). Najgłębszy spadek zaobserwowano w powiatach: rawskim (o 32,7%), pabianickim (o 26,8%) oraz zduńskowolskim (o 22,0%).

W 2019 r. w województwie rozpoczęto budowę 14,1 tys. mieszkań, tj. o 46,8% więcej niż w poprzednim roku (w skali kraju odnotowano wzrost o 6,9%). W porównaniu z 2010 r. liczba mieszkań, których budowę rozpoczęto wzrosła w województwie o 71,7%, a w kraju o 50,1%.

Największą liczbę mieszkań, których budowę rozpoczęto odnotowano w budownictwie przeznaczonym na sprzedaż lub wynajem (56,6% ogółu) oraz indywidualnym (40,3% ogółu). Mieszkania komunalne stanowiły 1,8%, mieszkania społeczne czynszowe – 0,9, a spółdzielcze – 0,4%.

W większości powiatów odnotowano wzrost liczby rozpoczętych inwestycji mieszkaniowych w porównaniu z rokiem 2018. Najwyższy wzrost liczby rozpoczętych budów zanotowano w Skierniewicach (z 83 do 504), Piotrkowie Trybunalskim (o 171,5%) oraz powiecie radomszczańskim (o 93,5%). Natomiast największy spadek wystąpił w powiatach: bełchatowskim (o 24,1%), zgierskim (o 9,5%) oraz rawskim (o 8,4%).

Mapa 40. Mieszkania oddane do użytkowania w 2019 r.
Map 40. Dwellings completed in 2019

Rynek wewnętrzny

Internal market

W województwie łódzkim utrzymał się obserwowany od kilku lat wzrost wartości sprzedaży detalicznej. Był on jednak niższy niż rok wcześniej. Kolejny rok zwiększyła się również wartość sprzedaży hurtowej towarów.

Dane o **sprzedaży detalicznej towarów** (łącznie z podatkiem VAT) obejmują sprzedaż towarów własnych i komisowych (nowych i używanych), dokonywaną w punktach sprzedaży detalicznej, placówkach gastronomicznych oraz innych punktach sprzedaży (np. składy, magazyny) w ilościach wskazujących na zakup dla potrzeb indywidualnych nabywców.

Wartość sprzedaży detalicznej (w cenach bieżących) zrealizowanej przez jednostki handlowe i niehandlowe w 2019 r. wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o 4,2% (wobec wzrostu o 8,0% w 2018 r.). W kraju sprzedaż detaliczna ukształtowała się na poziomie o 6,7% wyższym niż rok wcześniej (wobec wzrostu o 7,5% w 2018 r.).

Tablica 39. Dynamika sprzedaży detalicznej towarów^a (ceny bieżące)

Table 39. Indices of retail sales of goods^a (current prices)

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2018	2019	2019 Polska Poland
	rok poprzedni=100 previous year=100				
Ogółem Total	113,3	108,5	108,0	104,2	106,7
w tym: of which:					
Pojazdy samochodowe, motocykle, części Motor vehicles, motorcycles, parts	111,9	122,6	102,0	112,0	104,6
Paliwa stałe, ciekłe i gazowe Solid, liquid and gaseous fuels	139,2	93,2	127,8	82,3	104,1
Żywność, napoje i wyroby tytoniowe Food, beverages and tobacco products	100,9	94,4	94,6	104,2	105,2
Pozostała sprzedaż detaliczna w niewyspecjalizowanych sklepach Other retail sale in non-specialized stores	97,6	130,9	105,1	101,2	110,3
Tekstyliia, odzież, obuwie Textiles, clothing, footwear	101,1	113,1	103,8	97,9	106,5
Meble, RTV, AGD Furniture, radio, TV and household appliances	98,5	84,0	115,0	141,7	115,1
Prasa, książki, pozostała sprzedaż w wyspecjalizowanych sklepach Newspapers, books, other sale in specialized stores	168,2	112,7	105,8	105,8	104,9
Pozostałe Others	99,5	92,8	95,0	110,0	102,3

^a Grupowania przedsiębiorstw dokonano na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007), zaliczając przedsiębiorstwo do określonej kategorii według przeważającego rodzaju działalności, zgodnie z aktualnym stanem organizacyjnym. Kształtowanie się dynamiki sprzedaży detalicznej wynika m.in. ze zmiany zarówno przeważającego rodzaju działalności przedsiębiorstwa, jak i zmian organizacyjnych.

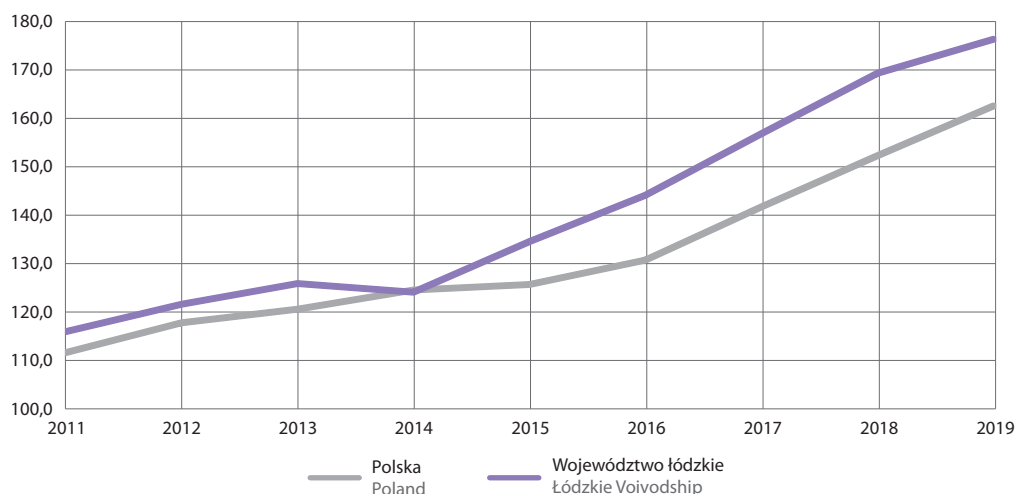
^a Groups of enterprises were created on the basis of the Polish Classification of Activities (PKD 2007), and a given enterprise is included to a specific category by predominating kind of activity and according to its present organizational status. The recorded changes of retail sales index may result, among others, from change both in the predominating kind of activity of the enterprise and in its organisation.

Wykres 71. Dynamika sprzedaży detalicznej towarów (ceny bieżące)

2010=100

Chart 71. Indices of retail sales of goods (current prices)

2010=100

W województwie łódzkim w 2019 r. największy wzrost sprzedaży detalicznej, w stosunku do roku poprzedniego, odnotowano w grupach: „meble, RTV, AGD” (o 41,7%), „pojazdy samochodowe, motocykle, części” (o 12,0%) oraz „pozostałe” (o 10,0%). Spadek dotyczył grupowań „paliwa stałe, ciekłe i gazowe” (o 17,7%) oraz „tekstylia, odzież, obuwie” (o 2,1%).

W strukturze sprzedaży detalicznej w 2019 r. znaczący udział w województwie miały przedsiębiorstwa prowadzące sprzedaż pojazdów samochodowych, motocykli, części – 7,8% (o 0,5 p. proc. mniej niż rok wcześniej) oraz handlujące paliwami stałymi, ciekłymi i gazowymi – 7,6% (o 2,1 p. proc. mniej).

Dane o **sprzedaży hurtowej towarów** (łącznie z podatkiem VAT) obejmują sprzedaż z magazynów handlowych własnych lub użytkowanych, w których składowane towary stanowią własność przedsiębiorstw handlowych zaliczanych do sekcji „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle”.

Wartość sprzedaży hurtowej towarów (w cenach bieżących) w 2019 r. w jednostkach handlowych zwiększyła się o 9,6% w stosunku do poziomu zanotowanego rok wcześniej (wobec wzrostu o 9,8% w 2018 r.). W przedsiębiorstwach hurtowych w omawianym roku sprzedaż była wyższa o 8,6% (w 2018 r. odnotowano wzrost o 9,8%). W kraju sprzedaż hurtowa w jednostkach handlowych w 2019 r. wzrosła o 6,6% w stosunku do roku poprzedniego (w 2018 r. – o 10,9%), w tym zrealizowana przez jednostki hurtowe o 5,0% (w 2018 r. – o 8,4%).

Odnotowany w województwie łódzkim wzrost sprzedaży dotyczył większości grupowań przedsiębiorstw prowadzących sprzedaż hurtową. Najwyższy wystąpił wśród jednostek realizujących sprzedaż: narzędzi technologii informacyjnej i komunikacyjnej, maszyn, sprzętu i dodatkowego wyposażenia (o 19,5%), półproduktów i odpadów pochodzenia nierolniczego oraz złomu (o 16,1%) oraz żywności (o 13,0%). Spadek zanotowały jednostki prowadzące sprzedaż hurtową niewyspecjalizowaną (o 9,0%).

Transport

Transport

W 2018 r. długość dróg publicznych o twardej nawierzchni w województwie łódzkim zwiększyła się w ciągu roku o prawie 100 km. Zwiększyła się liczba pasażerów przewiezionych komunikacją miejską, a tabor komunikacji powiększył liczbę pojazdów do przewozu osób nieniepełnosprawnych. Gęstość sieci kolejowej w województwie łódzkim pozostała na niezmiennym poziomie. Zwiększyła się liczba przewiezionych pasażerów komunikacją miejską. Liczba pasażerów obsługiwanych w ruchu lotniczym krajowym i zagranicznym wzrosła w porównaniu z 2017 r. ale była niższa niż w 2010 r.

W województwie łódzkim na koniec 2018 r. długość dróg publicznych o twardej nawierzchni wyniosła 20805,8 km, co stanowiło 6,9% takich dróg w kraju. W porównaniu z 2017 r. ich długość wzrosła o 94,9 km (o 0,5%), a w stosunku do 2010 r. – o 2158,0 km (o 11,6%). W strukturze dróg dominowały drogi gminne – stanowiąc 50,5% ogółu, a ich długość w ciągu roku zwiększyła się o 1,0% i o 21,2% w stosunku do 2010 r. (do 10510,9 km). Drogi publiczne o nawierzchni twardej ulepszonej w 2018 r. stanowiły 74,0% dróg ogółem (przed rokiem 73,1% i 65,9% w 2010 r.). W 2018 r. w miastach odsetek ten ukształtował się na poziomie 12,9%, a na wsi 61,1% (w Polsce było to odpowiednio 13,8% i 52,6%).

Drogi publiczne to drogi zaliczone na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (tekst jednolity Dz. U. z 2017 r. poz. 1440) do jednej z kategorii dróg, z których może korzystać każdy, zgodnie z ich przeznaczeniem. Ze względu na funkcje w sieci drogowej, dzielą się na następujące kategorie: drogi krajowe; drogi wojewódzkie; drogi powiatowe oraz drogi gminne.

Na 100 km² powierzchni województwa w 2018 r. przypadało średnio 114,2 km dróg o nawierzchni twardej (w kraju 97,2), przed rokiem było to 113,7 km i 102,4 km w 2010 r. W przypadku dróg powiatowych i gminnych wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 98,6 km wobec 98,1 km rok wcześniej i 88,5 km w pierwszym z analizowanych lat. W przekroju terytorialnym wskaźnik gęstości dróg (na 100 km² danego powiatu) był najwyższy w miastach na prawach powiatu: Skierniewicach (407,5 km), Piotrkowie Trybunalskim (284,2 km) oraz Łodzi (253,7 km), a wśród powiatów jego najwyższą wartość odnotowano w: kutnowskim (148,6 km), zgierskim (119,2 km) oraz łęczyckim (118,2 km). Najmniejsza gęstość tego typu dróg występowała natomiast w powiatach: sieradzkim (69,0 km) oraz opoczyńskim (69,6 km). W porównaniu z 2010 r. wyraźną poprawę w gęstości dróg o nawierzchni twardej odnotowano w Skierniewicach – o 28,1 km oraz powiatach: kutnowskim – o 25,1 km i poddębickim – o 22,0 km.

Gęstość dróg krajowych o nawierzchni twardej w województwie w 2018 r. wyniosła 8,2 km (w Polsce przeciętnie 6,2 km), czyli nie zmieniła się w porównaniu z rokiem wcześniejszym, ale była wyższa od notowanej w 2010 r. – 7,4 km. W przypadku dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej na 100 km² w województwie przypadało ich 7,5 km (9,2 przeciętnie w kraju), wobec 7,4 km w 2017 r. i 6,5 km w 2010 r.

Udział dróg gruntowych powiatowych i gminnych w ogólnej długości tych dróg w 2018 r. wyniósł w województwie łódzkim 22,6% (dla kraju 32,0%), co oznacza, że w porównaniu z 2017 r. odnotowano jego spadek o 0,4 p. proc., a w stosunku do 2010 r. o 7,4 p. proc. Wśród powiatów województwa łódzkiego udział dróg gruntowych, w porównaniu z 2010 r., zmniejszył się przede wszystkim w powiatach: łaskim (o 21,4 p. proc. do 28,7%), poddębickim (o 20,9 p. proc. do 20,9%) oraz wieluńskim (o 20,3 p. proc. do 18,1%). Analizując powiaty pod względem odsetka dróg gruntowych, najmniejsza wartość w 2018 r. wystąpiła w powiecie brzezińskim (6,2%) oraz miastach na prawach powiatu: Skierniewicach (8,3%) oraz Piotrkowie Trybunalskim (9,9%). Największy udział dróg gruntowych odnotowano na terenie powiatów: wierzbowski (36,5%), pączęńskiego (33,7%) oraz rawskiego (31,8%).

Tablica 40. Drogi publiczne według rodzajów nawierzchni

Stan w dniu 31 grudnia

Table 40. Public roads by type of surface

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
	w km in km			
Ogółem Total	25556,1	26260,7	26055,5	26045,8
O nawierzchni twardej Hard surface	18647,8	20150,5	20710,9	20805,8
O nawierzchni gruntowej Unsurfaced	6908,3	6110,2	5344,6	5240,0

Źródło: dane Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Source: data of the General Directorate for National Roads and Motorways.

Autostrady i drogi ekspresowe stanowiły 30,2% dróg krajowych o nawierzchni twardej w województwie i w porównaniu z 2017 r. ich długość pozostała na tym samym poziomie, jednak w porównaniu z 2010 r. nastąpiły istotne zmiany. Długość autostrad na przestrzeni obserwowanych lat wzrosła z 77,2 km do 226,2 km w 2018 r. (w Polsce długość autostrad również pozostała na poziomie sprzed roku, ale w stosunku do 2010 r. zwiększyła się o 779,4 km). W 2010 r. w województwie nie było żadnej drogi ekspresowej, podczas gdy w 2018 r. ich długość osiągnęła 223,0 km (w kraju wzrost z 674,7 km do 2077,1 km w 2018 r.).

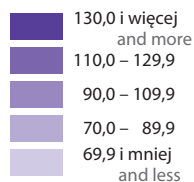
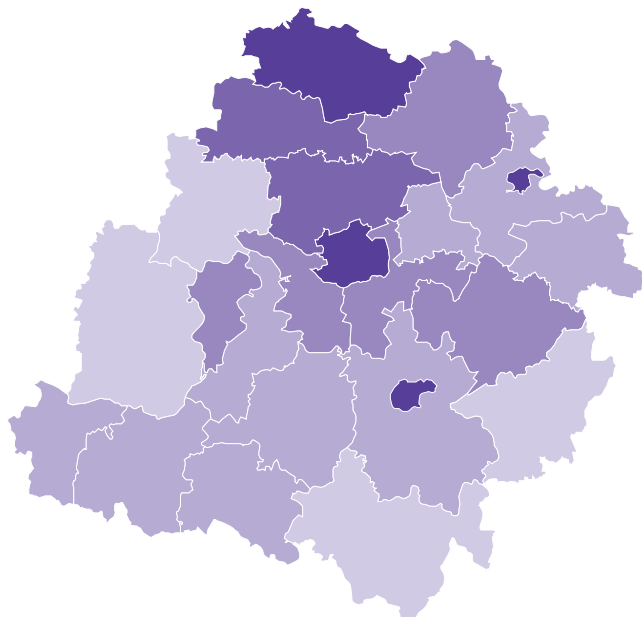
W 2018 r. województwie łódzkim na 1000 km² powierzchni przypadało 12,4 km autostrad (5,2 km w kraju) oraz 12,2 km dróg ekspresowych (6,6 km w Polsce).

Mapa 41. Drogi gminne i powiatowe o nawierzchni twardej ulepszonej w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Map 41. Improved hard surface communal and district roads in 2018

As of 31st December

W km na 100 km²
In km per 100 km²województwo łódzkie – 90,1 km²
Łódzkie Voivodship

Tablica 41. Drogi publiczne o twardej nawierzchni

Stan w dniu 31 grudnia

Table 41. Hard surface public roads

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
	w km in km			
Ogółem Total	18647,8	20150,5	20710,9	20805,8
na 100 km ² per 100 km ²	102,4	110,6	113,7	114,2
o nawierzchni ulepszonej with improved surface	16828,8	18553,3	19042,5	19262,1
Ekspresowe Expressways	-	217,8	223,0	223,0
Autostrady Motorways	77,2	187,6	226,2	226,2

Źródło: dane Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad.

Source: data of the General Directorate for National Roads and Motorways.

W 2018 r. w województwie łódzkim regularna komunikacja autobusowa prowadzona była na 667 liniach krajowych (na przestrzeni obserwowanych lat liczba linii zmniejszyła się z 957 w 2010 r. i 841 w 2017 r.) o łącznej długości 50,3 tys. km. Długość linii zmniejszyła się zarówno w porównaniu z 2017 r. jak i 2010 r. – odpowiednio o 30,3% i o 20,7%. Na taki spadek bezpośredni wpływ miało zmniejszenie długości tras dalekobieżnych – odpowiednio o 32,4% i 62,7% mniej oraz regionalnych – o 19,1% i 57,9% mniej.

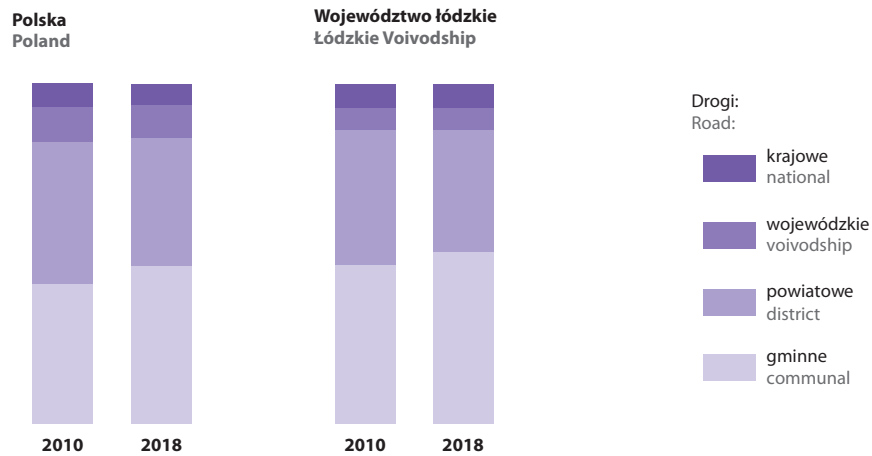
W 2018 r. komunikacja miejska realizowana była przez przedsiębiorstwa komunikacji miejskiej na ogólnej długości linii komunikacyjnych – 3880 km, tj. o 6,2% dłuższych niż w 2017 r., ale o 23,0% krótszych niż w 2010 r. Tabor autobusów był o 0,6 % mniejszy niż w 2017 r. i o 9,9% mniejszy niż w pierwszym z obserwowanych lat. Liczba autobusów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych była nieznacznie wyższa – o 0,3% niż w 2017 r. i o 12,9% większa niż w 2010 r.

Liczba tramwajów obsługujących trasy komunikacji miejskiej w województwie łódzkim była wyższa (o 0,6%) niż w 2017 r. ale niższa (o 2,1%) niż przed dziewięcioma laty i wyniosła 503 pojazdy. W przypadku tramwajów wyraźna jest tendencja wzrostowa liczby pojazdów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych. Na przestrzeni obserwowanych lat ich liczba zwiększyła się ponad trzykrotnie – do 90.

Wykres 72. Struktura dróg publicznych o twardej nawierzchni

Stan w dniu 31 grudnia

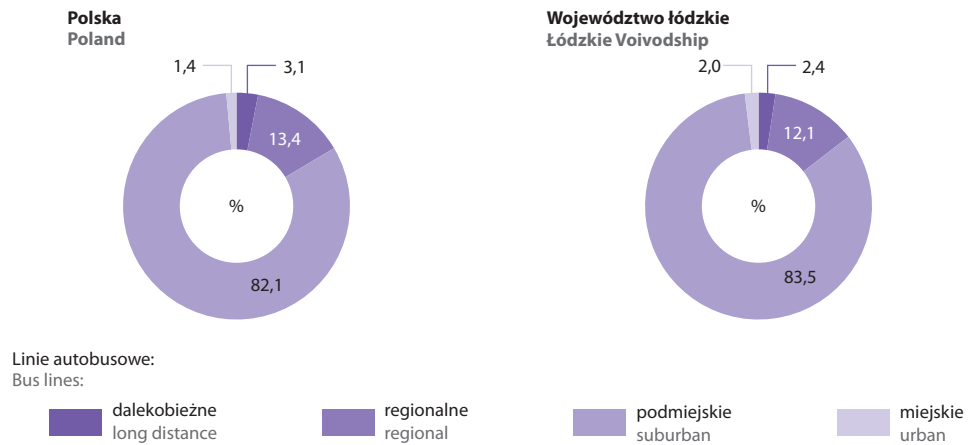
Chart 72. Structure of hard surface public roads
As of 31st December

Wykres 73. Struktura krajowych linii regularnej komunikacji autobusowej w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 73. Structure of national lines of scheduled bus transport in 2018
As of 31st December

Tablica 42. Komunikacja miejska^a

Stan w dniu 31 grudnia

Table 42. Urban transport^a

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Długość linii komunikacji miejskiej ogółem w km Total length of urban transport lines in km	5040	3901	3653	3880
w tym: of which:				
linii autobusowych bus lines	4744	3558	3323	3582
linii tramwajowych tram lines	296	343	330	298
Tabor komunikacji miejskiej: Urban transport stock:				
autobusy buses	886	821	803	798
w tym przystosowane do przewozu osób niepełno- sprawnych of which adjusted to carrying the disabled persons	510	647	574	576
tramwaje trams	514	488	500	503
w tym przystosowane do przewozu osób niepełno- sprawnych of which adjusted to carrying the disabled persons	31	36	61	90
Liczba miejsc w autobusach w tysiącach Number of seats in buses in thousands	86,8	84,2	82,7	83,1
w tym przystosowane do przewozu osób niepełno- sprawnych of which adjusted to carrying the disabled persons	56,7	69,8	62,0	62,7
Liczba miejsc w tramwajach w tysiącach Number of seats in trams in thousands	57,9	54,2	54,8	55,0
w tym przystosowane do przewozu osób niepełno- sprawnych of which adjusted to carrying the disabled persons	5,8	7,5	12,6	16,9
Przewozy pasażerów ^b w mln (w ciągu roku) Transport of passengers ^b in millions (during the year)	189,9	258,4	230,9	251,2
Przewozy pasażerskie na 1 mieszkańca (w ciągu roku) Passenger transport per capita (during the year)	74,6	103,4	93,1	101,7

a Dane dotyczą podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. b Dane szacunkowe.
a Data concern entities, in which the number of employed persons exceeds 9 persons. b Estimated data.

Długość sieci kolejowej w województwie łódzkim w 2018 r. wyniosła 1081 km (tj. 5,6% w kraju) i była o 1 km dłuższa niż rok wcześniej oraz o 18 km dłuższa niż w 2010 r. W ogólnej długości linii kolejowych eksploatowanych normalnotorowych linie zelektryfikowane stanowiły 92,4% i udział ten utrzymał się na zbliżonym poziomie we wszystkich obserwowanych latach. Oznacza to, że gęstość sieci kolejowej w województwie utrzymuje się również na stałym poziomie – 5,9 km (w Polsce 6,2 km).

Dane o **ruchu pasażerów w portach lotniczych** obejmują pasażerów: dla których określony port krajowy jest portem zakończenia lotu rozpoczętego w porcie krajowym lub zagranicznym, dla których określony port krajowy jest portem rozpoczęcia lotu kończącego się w porcie krajowym lub zagranicznym, w tranzycie bezpośrednim, tj. pasażerów dla których przy kontynuacji podróży samolotem numer lotu pozostał bez zmian.

W 2018 r. liczba pasażerów przybyłych do łódzkiego portu lotniczego była o 4,7% wyższa niż rok wcześniej, ale o 46,2% niższa niż w 2010 r. i wyniosła 109,6 tys. osób. Pasażerowie przybyli z portów zagranicznych stanowili 99,9% ogółu. Do portów krajowych i zagranicznych odprawiono natomiast na łódzkim lotnisku 108,5 tys. osób, czyli o 4,8% więcej niż w 2017 r., ale o 48,2% mniej niż przed dziewięcioma laty, Również w tym przypadku prawie wszyscy pasażerowie (99,8%) zostali odprawieni do portów zagranicznych.

Samoloty polskie obsłużyły 68,9% pasażerów przybyłych do łódzkiego portu lotniczego z portów krajowych i 4,0% z portów zagranicznych. W przypadku pasażerów odprawionych z polskich samolotów skorzystało 91,5% pasażerów odprawionych do portów krajowych i 3,0% do portów zagranicznych.

Tablica 43. Ruch pasażerów w porcie lotniczym

Table 43. Passenger traffic at airport

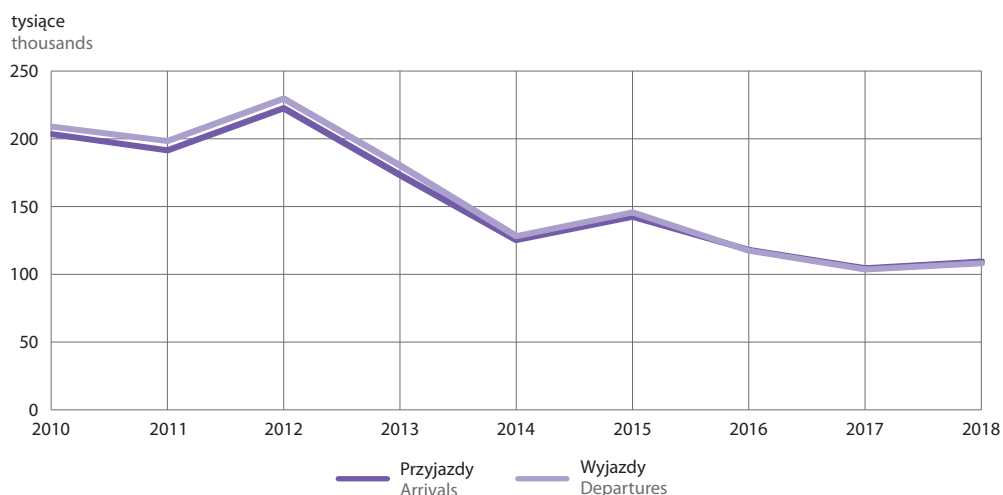
Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Pasażerowie przybyli z portów ^a : Passenger arrivals from airports ^a :				
krajowych domestic	343	173	16	45
zagranicznych foreign	203477	142431	104688	109572
w tym w ruchu regularnym of which scheduled service	164849	126731	102452	107209
Pasażerowie odprawieni do portów ^a : Passenger departures to airports ^a :				
krajowych domestic	676	130	14	270
zagranicznych foreign	209020	145833	103588	108272
w tym w ruchu regularnym of which scheduled service	168784	130263	102224	107361

a W lotach komunikacyjnych.

a In transport flights.

Wykres 74. Ruch międzynarodowy pasażerów w porcie lotniczym (przyjazdy i wyjazdy)

Chart 74. International passenger traffic at airport (arrivals and departures)

Energia

Energy

W 2018 r. zwiększyła się moc zainstalowana w funkcjonujących elektrowniach na terenie województwa łódzkiego. Odnotowano również wzrost produkcji energii elektrycznej. Wrosła zarówno liczba odbiorców energii elektrycznej, jak i ogólnego jej zużycia w gospodarstwach domowych.

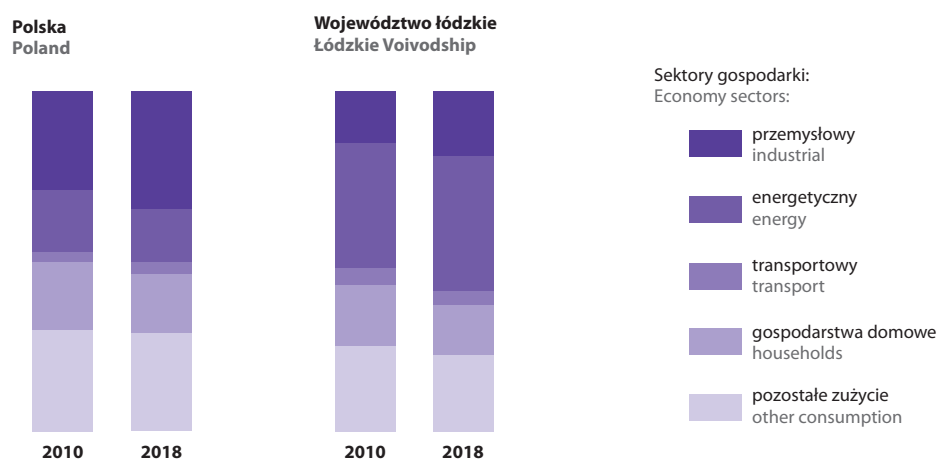
W 2018 r. w województwie łódzkim moc zainstalowana w funkcjonujących elektrowniach wyniosła 6434,1 MW (co stanowiło 14,5% wartości dla kraju), tj. o 0,3% więcej niż rok wcześniej i o 26,6% więcej niż w 2010 r. (w Polsce wzrost odpowiednio o 1,9% i 22,9%). W województwie 90,9% zainstalowanej mocy ogółem skupiona była w elektrowniach zawodowych (w Polsce 80,5%). Moc osiągalna w województwie wyniosła 6562,5 MW (15,2% w kraju), tj. o 0,4% więcej niż przed rokiem i o 28,8% więcej niż w 2010 r.

W 2018 r. elektrownie z terenu województwa łódzkiego wyprodukowały 38641,0 KWh, czyli o 0,5% więcej niż przed rokiem i o 30,9% więcej niż w 2010 r. Z odnawialnych nośników energii pochodziło 3,8% wyprodukowanej energii (w Polsce było to 12,7%), tj. o 0,5 p. proc. mniej niż rok wcześniej, ale o 2,3 p. proc. więcej niż w 2010 r.

Stosunek produkcji energii elektrycznej do energii zużytej osiągnął w województwie wartość 286,0 (w kraju 101,9) wobec 305,6 w 2017 r. i 268,0 w 2010 r.

Informacje o **liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej** dotyczą gospodarstw domowych oraz gospodarstw zbiorowego zamieszkania, które opłacają rachunki za zużycie energii elektrycznej według stawek grupy taryfowej „gospodarstwa domowe”. Dane o zużyciu energii elektrycznej ustala się na podstawie wpłat zaliczkowych dokonanych przez odbiorców.

Wykres 75. Struktura zużycia energii elektrycznej według sektorów gospodarki
Chart 75. Structure of electricity consumption by economy sectors

Tablica 43. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych

Table 43. Consumers and consumption of electricity in households

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
Odbiorcy (stan w dniu 31 grudnia) w tys. Consumers (as of 31st December) in thousands	1005,0	1008,3	1033,6	1056,2
miasta urban areas	691,9	684,3	700,9	718,6
wieś rural areas	313,1	324,0	332,7	337,6
Zużycie (w ciągu roku): Consumption (during the year):				
w GWh in GWh	2028,8	1907,2	1984,6	2041,9
miasta urban areas	1312,0	1173,4	1198,8	1217,8
wieś rural areas	716,8	733,7	785,8	824,1
w kWh na odbiorcę ^a in kWh per consumer ^a	2018,8	1891,4	1920,0	1033,2
miasta urban areas	1896,3	1714,8	1710,3	1694,6
wieś rural areas	2289,4	2264,4	2361,8	2441,1

a Do przeliczeń przyjęto liczbę odbiorców według stanu w dniu 31 grudnia.

Źródło: dane Ministerstwa Energii.

a The number of consumers as of 31st December was used in calculations.

Source: data of Ministry of Energy.

W 2018 r. udział gospodarstw domowych w wojewódzkim zużyciu energii ukształtował się na poziomie 14,5% (w Polsce 17,6%). Oznacza to, że był on niższy niż zarówno od poziomu notowanego rok wcześniej (15,5%), jak i w 2010 r. (17,7%).

Według stanu na koniec grudnia 2018 r. w województwie łódzkim było 1056,2 tys. odbiorców energii elektrycznej (6,9% odbiorców w kraju), tj. o 2,2% więcej niż rok wcześniej i o 5,1% więcej niż w 2010 r. Ponad 68% odbiorców zamieszkiwało miasta i udział ten pozostawał na zbliżonym poziomie na przestrzeni obserwowanych lat.

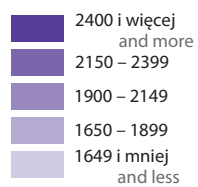
W ciągu roku gospodarstwa domowe zużyły 2041,9 GWh (6,7% zużycia w Polsce), czyli więcej zarówno w porównaniu z 2017 r. jak i 2010 r. – odpowiednio o 2,9% i 0,7%. Odsetek zużycia prądu przez gospodarstwa domowe z miast województwa łódzkiego wyniósł 59,6% i w całym obserwowanym okresie oscylował wokół 60%.

W przeliczeniu na odbiorcę średnie zużycie prądu w 2018 r. w województwie łódzkim wyniosło 1933,2 kWh i było wyższe o 0,7% niż rok wcześniej, ale o 4,2% niższe niż w 2010 r. Spadek zużycia energii elektrycznej na odbiorcę dotyczył tylko miast (odpowiednio o 0,9% i 10,6% mniej). Odbiorcy z terenów wiejskich z roku na rok zużywali coraz więcej energii. W 2018 r. było to 2441,1 kWh, podczas gdy rok wcześniej 2361,8 kWh, a w 2010 r. 2289,4 kWh.

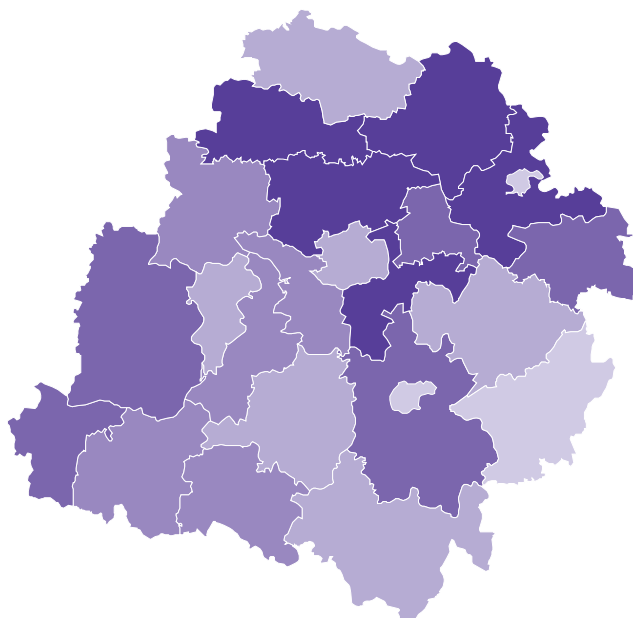
Przeciętny mieszkaniec województwa łódzkiego w 2018 r. zużył 826,5 kWh (przy średniej wartości w Polsce 794,2 kWh), czyli o 1,0% więcej niż rok wcześniej i o 3,7% więcej niż przed dziewięcioma laty (w Polsce wzrost o 0,6% i 2,7%).

Mapa 42. Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w 2018 r.
Map 42. Consumption of electricity in households in 2018

Na 1 odbiorcę w kWh
Per consumer in kWh

województwo łódzkie – 1933 kWh
Łódzkie Voivodship

Rozdział 7

Chapter 7

Finanse jednostek samorządu terytorialnego

Finances of local government units

Według stanu w dniu 31 grudnia 2018 r. województwo łódzkie obejmowało 21 powiatów, 3 miasta na prawach powiatu oraz 177 gmin. Dochody i wydatki gmin mających status miasta na prawach powiatu podawane są oddzielnie, ponieważ realizują one zadania zarówno z zakresu działania gminy i powiatu oraz sporządzają jeden budżet.

7.1. Dochody jednostek samorządu terytorialnego

7.1. Revenue of local government units

Dochody ogółem jednostek samorządu terytorialnego województwa łódzkiego w 2018 r. ukształtowały się na poziomie 15013,1 mln zł, co stanowiło 6,0% łącznych dochodów jednostek samorządu terytorialnego z całego kraju. W porównaniu z 2017 r. dochody były wyższe o 1034,3 mln zł, tj. o 7,4%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły przeciętnie 6076,68 zł, tj. o 7,8% więcej niż w roku 2017.

W 2018 r. średnio na 1 mieszkańca przypadało 4643,57 zł dochodów gmin (w 2017 r. 4283,09 zł). W 117 gminach dochody były niższe od średniej, a najmniejszy dochód per capita odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Żychlin (3664,08 zł). Dochód na osobę przekraczający średnią uzyskano w 57 gminach, a najwyższy odnotowano w gminach wiejskich: Kleszczów (43999,48 zł) i Rząśnia (13120,11 zł). Udział dochodów własnych gmin w dochodach ogółem wyniósł 47,1%.

W miastach na prawach powiatu przeciętny dochód na 1 mieszkańca wyniósł w 2018 r. 5900,04 zł, tj. o 5,6% więcej niż w roku 2017. Najwyższy wzrost odnotowano w Skierniewicach (o 9,5%), a najniższy w Piotrkowie Trybunalskim (o 3,5%). Dochody własne miast na prawach powiatu, przeliczone na mieszkańca, to kwota 3676,80 zł (w 2017 r. - 3499,28 zł). Najmniejszy dochód własny na 1 mieszkańca uzyskały Skierniewice – 2779,02 zł, a najwyższy Łódź – 3820,43 zł.

Z kolei na 1 mieszkańca powiatu przypadało w analizowanym roku 1019,60 zł (w 2017 r. 955,32 zł). W 9 powiatach dochody były niższe od średniej, a najmniejszy dochód per capita odnotowano w powiecie skierniewickim (626,09 zł). Dochód na osobę przekraczający średnią uzyskano w 12 powiatach. Najwyższy w powiatach: zduńskowolskim (1440,85 zł), wierszowskim (1263,13 zł) i kutnowskim (1203,27 zł).

Średni dochód budżetu województwa na 1 mieszkańca wyniósł 335,85 zł (w 2017 r. 282,84 zł), a udział dochodów własnych województwa osiągnął 56,0% dochodów ogółem.

Źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego są m.in: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku, spadki, zapisy i darowizny na rzecz j.s.t., dochody z kar pieniężnych i grzywien określonych w odrębnych przepisach, odsetki od pożyczek udzielanych przez jednostki samorządu terytorialnego o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody j.s.t., odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi jednostek samorządu terytorialnego są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT).

Tablica 43. Dochody budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Table 43. Budget revenue of local government units

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	
	na 1 mieszkańca w zł per capita in PLN				udział dochodów własnych w % ogółem dochodów share of own revenue in % of total revenue
Ogółem Total	3931,0	4920,3	5636,7	6076,7	51,5
Gminy ^a Gminas ^a	2791,2	3393,9	4283,1	4643,6	47,1
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	3514,7	5342,5	5589,1	5900,0	62,3
Powiaty Powiats	886,8	870,4	955,3	1019,6	39,2
Województwa Voivodships	308,1	299,0	282,8	335,9	56,0

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, dochodami jednostek samorządu terytorialnego mogą być także środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej. Przy ich realizacji jednostki samorządu terytorialnego mogą ubiegać się o dofinansowania wkładu własnego ze środków budżetu państwa w postaci dotacji celowych. Na dotacje ogółem składają się dotacje celowe oraz dotacje §§ 200 i 620¹ oraz dotacje §§ 205 i 625. Dotacje §§ 200 i 620, są to dotacje celowe w ramach programów finansowanych z udziałem środków europejskich oraz środków, o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 3 oraz ust. 3 pkt 5 i 6 ustawy, lub płatności w ramach budżetu środków europejskich², z wyłączeniem dochodów klasyfikowanych w §§ 205 i 625.

W 2018 r. budżety gmin otrzymały dotacje w wysokości 2394,8 mln zł i w porównaniu z 2017 r. odnotowano ich wzrost o 7,9%. Dotacje celowe stanowiły 87,9% ogółu dotacji, a ich wartość wzrosła w ciągu roku o 1,2% (do 2106,0 mln zł).

Kwota otrzymanych przez powiaty dotacji wyniosła 429,3 mln zł (wzrost o 16,4% w porównaniu z 2017 r.). Dotacje celowe stanowiły 80,1% ogółu dotacji, a ich wartość osiągnęła 343,8 mln zł.

W porównaniu z 2017 r. dotacje dla miast na prawach powiatu wzrosły o 8,1% i wyniosły 987,2 mln zł. Dotacje celowe stanowiły 84,4% dotacji ogółem. Na zadania z zakresu administracji rządowej przeznaczono 690,5 mln zł, co stanowiło 82,8% dotacji celowych.

Dotacje ogółem dla województwa w 2018 r. wyniosły 252,9 mln zł, a dotacje celowe stanowiły 17,0% ogółu dotacji (43,1 mln zł). W budżecie województwa na zadania z zakresu administracji rządowej przeznaczono 33,5 mln zł, tj. 77,8% dotacji celowych.

W budżetach powiatów dotacje inwestycyjne osiągnęły poziom 134,3 mln zł (z tego 31,9% to dotacje współfinansowane ze środków europejskich), tj. o 60,1% wyższy niż rok wcześniej.

W 2018 r. w budżecie województwa dotacje inwestycyjne zamknęły się kwotą 107,1 mln zł, tj. o 53,3% większą niż rok wcześniej. Udział dotacji współfinansowanych ze środków europejskich to 97,7%.

W budżetach gmin zanotowano wzrost dotacji inwestycyjnych w stosunku do roku poprzedniego o 95,1% (z 190,0 mln zł w 2017 r. do 370,7 mln zł w 2018 r.). W 2018 r. dotacje inwestycyjne współfinansowane ze środków europejskich stanowiły 70,6% dotacji inwestycyjnych ogółem.

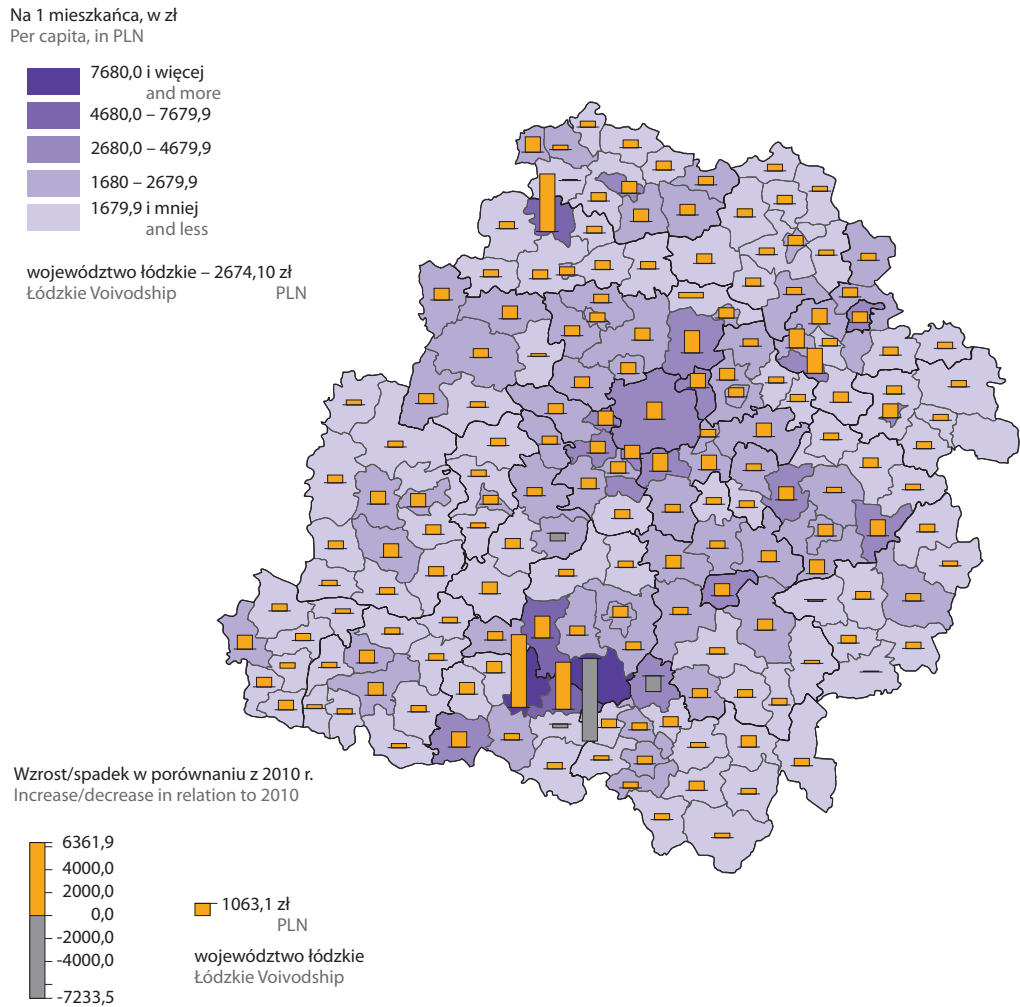
¹ Paragrafy odnoszą się do klasyfikacji budżetowej.

² W grupie dotacji §§ 200 i 620 dla j.s.t. ujęto również dotacje rozwojowe przekazane do 31 grudnia 2010 r. i podlegające rozliczeniu w 2017 r.

W budżetach miast na prawach powiatu dotacje inwestycyjne wyniosły 115,4 mln zł, czyli ponad 3-krotnie więcej niż w 2017 r. (z tego 96,7% to dotacje współfinansowane ze środków europejskich).

Mapa 43. Dochody własne budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu)^a na 1 mieszkańca w 2018 r.

Map 43. Own revenue of budgets of gminas (including gminas which are also cities with powiat status)^a per capita in 2018

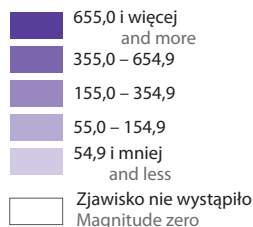

^a Dochody własne miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
^a Own revenues of cities with powiat status include funds received under the gminas and powiat parts.

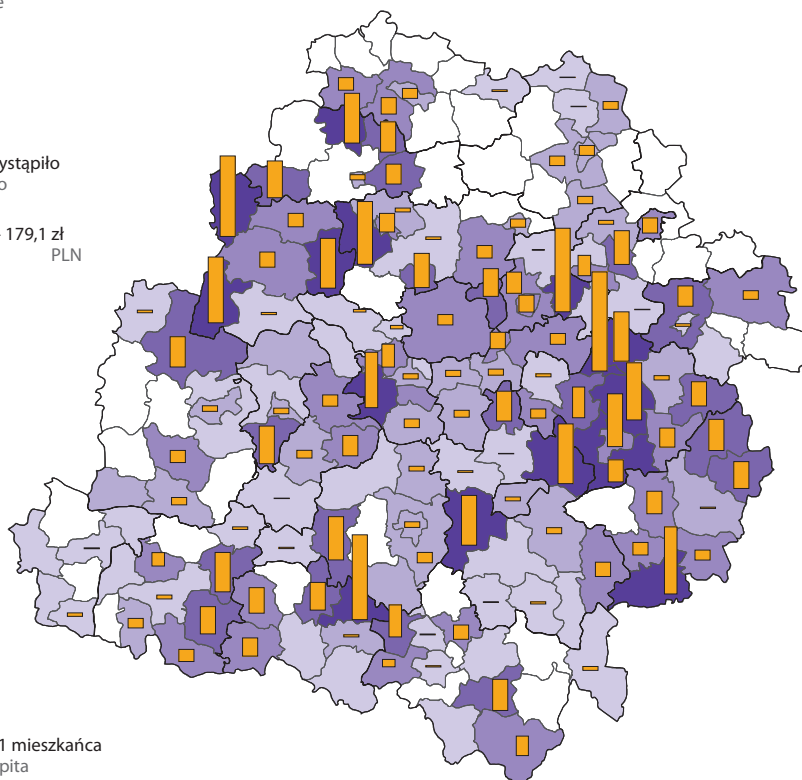

Mapa 44. Dotacje^a dla gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu) na 1 mieszkańca w 2018 r.
Map 44. Grants^a for gminas (including gminas which are also cities with powiat status) per capita in 2018

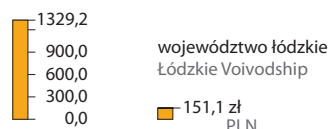
Na 1 mieszkańca, w zł
Per capita, in PLN

województwo łódzkie – 179,1 zł
Łódzkie Voivodship
PLN

Dotacje inwestycyjne na 1 mieszkańca
Grants investment per capita

^a Dotacje z paragrafów 200 i 620 oraz 205 i 625 według klasyfikacji dochodów i wydatków budżetowych. Dotacje miast na prawach powiatu obejmują środki otrzymywane w ramach części gminnej i powiatowej.
^a Grants from paragraphs 200 and 620 also 205 and 625 according to classification of budget revenue and expenditure. Grants of cities with powiat status include funds received under the gminas and powiat parts.

7.2. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego

7.2. Expenditure of local government units

Wydatki ogółem jednostek samorządu terytorialnego wyniosły w 2018 r. 15333,7 mln zł i w porównaniu z 2017 r. wzrosły o 8,9%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydano przeciętnie 6206,45 zł.

Głównym obciążeniem dla budżetów j.s.t. były wydatki bieżące, które wyniosły 12563,0 mln zł, stanowiąc 81,9% wydatków ogółem. Wydatki majątkowe wyniosły 2770,7 mln zł i stanowiły 18,1% wydatków ogółem. Na inwestycje przeznaczono 2665,3 mln zł (17,4% wydatków ogółem), co stanowiło 96,2% wydatków majątkowych. W porównaniu z 2017 r. wydatki majątkowe były wyższe o 752,2 mln zł, tj. o 37,3%, w tym inwestycyjne o 765,3 mln zł, tj. o 40,3%.

W 2018 r. w województwie łódzkim wydatki gmin stanowiły 52,3%, miast na prawach powiatu – 31,2%, powiatów – 11,3%, a województwa – 5,2%. Wzrost wydatków ogółem odnotowano na wszystkich szczeblach jednostek samorządu terytorialnego: w budżecie województwa – o 24,4%, w budżetach gmin – o 11,5%, w budżetach powiatów – o 6,3% oraz w budżetach miast na prawach powiatu – o 3,6%.

Tablica 44. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego

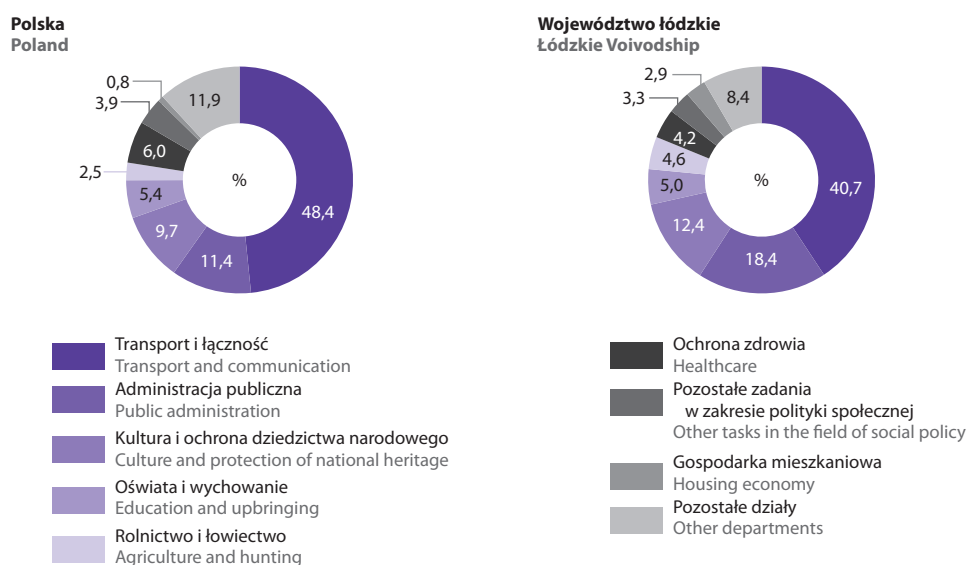
Table 44. Budget expenditure of local government units

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018	
	na 1 mieszkańca w zł per capita in PLN				udział wydatków inwestycyjnych w % ogółem wydatków share of own expenditure in % of total expenditure
Ogółem Total	4212,8	4948,8	5679,1	6206,5	17,4
Gminy ^a Gminas ^a	2998,4	3332,2	4323,2	4826,3	20,0
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	3772,3	5561,4	5662,8	5914,6	11,7
Powiaty Powiats	927,2	864,8	975,5	1038,6	16,6
Województwa Voivodships	339,0	300,1	260,5	325,2	26,7

a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

Wykres 76. Wydatki budżetowe według działów w 2018 r.

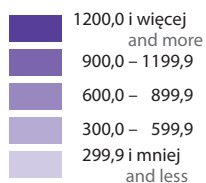
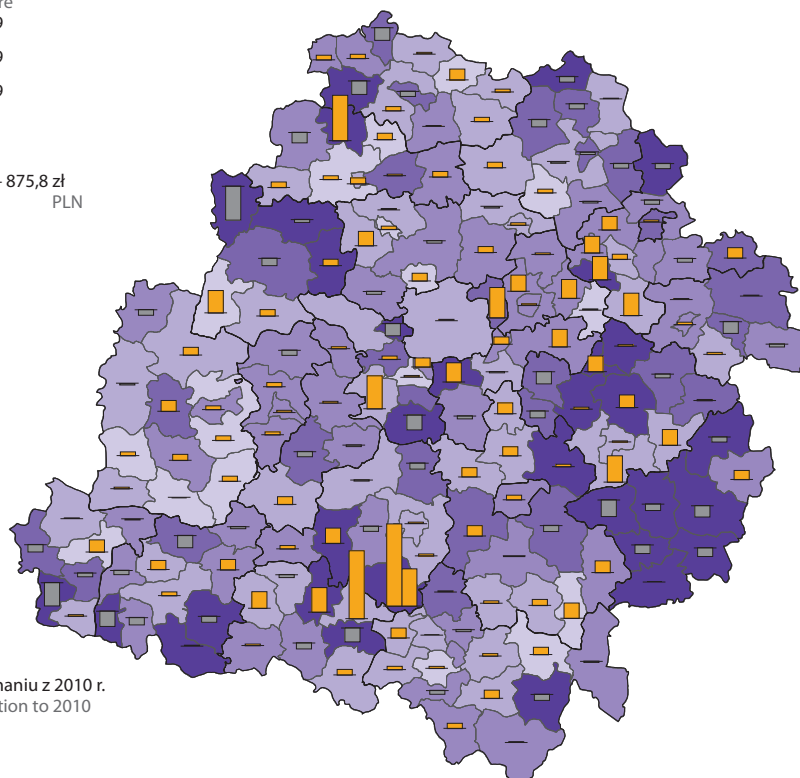
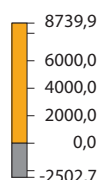
Chart 76. Budget expenditure by divisions in 2018

W analizowanym roku wydatki ogółem gmin wyniosły 8014,6 mln zł, tj. o 11,5% więcej niż w 2017 r. Na wydatki bieżące przeznaczono 79,8% wydatków ogółem (ponad 1/3 wydatków bieżących przeznaczona była na wynagrodzenia i naliczane od nich składki). Pozostałe 20,2% stanowiły wydatki majątkowe, z których 99,3% (tj. 1615,3 mln zł) przeznaczono na inwestycje. W przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2018 r. poziom wydatków gmin wyniósł 4826,33 zł (rok wcześniej 4323,15 zł). W 108 gminach wydatki nie przekroczyły średniej, a najmniejsze wydatki na mieszkańca poniesiono w gminie wiejskiej Pajęczno (3686,67 zł). Natomiast w 66 gminach wydatki per capita przekroczyły średnią. Największe przeciętne wydatki poniosły gminy wiejskie: Kleszczów (50101,21 zł), Rząśnia (13469,16 zł) oraz Sulmierzyce (12002,73 zł).

Mapa 45. Wydatki inwestycyjne budżetów gmin na 1 mieszkańca w 2018 r.

Map 45. Investment expenditures of budgets of gminas per capita in 2018

Na 1 mieszkańca, w zł
Per capita, in PLNwojewództwo łódzkie – 875,8 zł
Łódzkie Voivodship
PLNWzrost/spadek w porównaniu z 2010 r.
Increase/decrease in relation to 2010województwo łódzkie
Łódzkie Voivodship160,1 zł
PLN

a Wydatki miast na prawach powiatu dotyczą zadań statutowych gmin i powiatów.

a Expenditures of cities with powiat status concerns the statutory tasks of gminas and poviats

Wydatki ogółem miast na prawach powiatu wyniosły 4790,9 mln zł, tj. o 3,6% więcej niż w 2017 r. Wydatki bieżące stanowiły 86,8% ogółu, a 1345,3 mln zł (0,03%) z nich przeznaczono na wynagrodzenia. Pozostałe 13,2% stanowiły wydatki majątkowe, z których 559,8 mln zł (88,4%) przeznaczono na inwestycje. Najniższy udział wydatków na inwestycje zaobserwowano w Łodzi (10,6%), a najwyższy w Skierniewicach (17,5%). Przeciętne wydatki na 1 mieszkańca miast na prawach powiatu w 2018 r. wyniosły 5914,62 zł, czyli o 4,4% więcej niż rok wcześniej. Najmniejsze wydatki per capita poniesiono w Łodzi – 5848,77 zł, a największe w Piotrkowie Trybunalskim – 6368,35 zł.

W 2018 r. powiaty poniosły wydatki ogółem w kwocie 1724,8 mln zł (o 6,3% wyższe niż rok wcześniej). Wydatki bieżące stanowiły 83,4% ogółu wydatków. Pozostałe 16,6% stanowiły wydatki majątkowe, które prawie w całości przeznaczono na inwestycje (286,8 mln zł z 287,1 mln zł). W 2018 r. powiaty wydały przeciętnie na 1 mieszkańca 1038,63 zł (rok wcześniej 975,49 zł). W 9 powiatach wydatki nie przekroczyły średniej, a najmniejsze wydatki na mieszkańca poniesiono w powiecie skierniewickim (591,83 zł). Natomiast w 12 powiatach wydatki per capita przekroczyły średnią, w tym największe wydatki poniosły powiaty: zduńskowski (1499,55 zł), wierszowski (1411,76 zł) oraz brzeziński (1237,04 zł).

Wydatki majątkowe województwa stanowiły 29,2%, z których 91,4% (tj. 214,8 mln zł) przeznaczono na inwestycje. Ponad 40% środków województwa przeznaczono na transport i łączność. Działami, na które przeznaczono relatywnie wysoki odsetek wydatków ogółem były: administracja publiczna (18,40%) oraz kultura i ochrona dziedzictwa narodowego (12,4%). W 2018 r. wydatki województwa na 1 mieszkańca ukształtowały się na poziomie 325,21 zł (260,52 zł w roku poprzednim).

Największy udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem zanotowano w budżecie województwa (26,7%), a najmniejszy w budżecie miast na prawach powiatu (11,7%).

7.3. Wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego

7.3. Result of budgets of local government units

W 2018 r. budżety jednostek samorządu terytorialnego województwa łódzkiego zamknęły się zbiorczo deficytem w wysokości 320,6 mln zł (wobec 105,0 mln zł w 2017 r.).

Tablica 45. Wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego

Table 45. Result of budgets of local government units

Wyszczególnienie Specification	2010	2015	2017	2018
	w mln zł in million PLN			
Ogółem Total	-717,7	-71,3	-105,0	-320,6
Gminy ^a Gminas ^a	-349,6	103,1	-66,6	-303,5
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	-221,3	-181,0	-60,2	-11,8
Powiaty Powiats	-68,1	9,3	-33,5	-31,6
Województwa Voivodships	-78,7	-2,7	55,3	26,3

^a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.

^a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

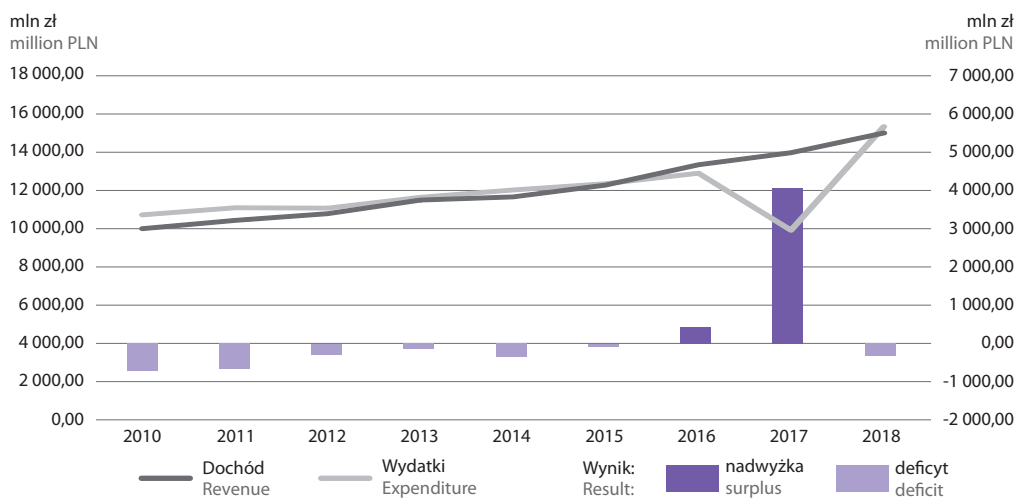
Budżety gmin zamknęły się łącznie deficytem w kwocie 303,5 mln zł, podczas gdy przed rokiem deficyt wyniósł 66,6 mln zł. Spośród 174 gmin województwa łódzkiego w 121 wydatki przekroczyły dochody, a w 53 nie wydatkowano wszystkich środków budżetowych. Do gmin z relatywnie największym deficytem należały gminy wiejskie: Głuchów z deficytem rzędu 39,0% ogółu dochodów, Sulmierzyce z deficytem rzędu 34,0% ogółu dochodów oraz gmina Dobroń, w której wydatki przewyższyły dochody o 28,3% ogółu dochodów. Do gmin, które osiągnęły największą – w stosunku do ogółu dochodów – nadwyżkę budżetową należały gminy wiejskie: Brójce (relacja 11,4%), Żarnów (9,1%) oraz gmina miejsko-wiejska Poddębice (7,9%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca w budżetach gmin przypadła deficyt w wysokości 182,43 zł.

Deficyt budżetów miast na prawach powiatu wyniósł 11,8 mln zł, podczas gdy w roku poprzednim było to 60,2 mln zł. Dwa miasta na prawach powiatu odnotowały deficyt budżetowy: Skierniewice (10,2% w stosunku do ogółu dochodów) oraz Piotrków Trybunalski (8,9%). Natomiast Łódź odnotowała nadwyżkę budżetową w wysokości 1,3% ogółu dochodów. Ogólnie miasta na prawach powiatu odnotowały deficyt w wysokości 14,58 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

W 2018 r. wynik budżetów powiatów był ujemny, a łączny deficyt wyniósł 31,6 mln zł. Wśród 21 powiatów województwa łódzkiego w 6 odnotowano nadwyżkę, a w 15 deficyt budżetowy. Największy deficyt, w stosunku do ogółu dochodów, wystąpił w powiecie brzezińskim (11,0%), natomiast największą nadwyżkę budżetową osiągnął powiat opoczyński (6,0% ogółu dochodów). W przeliczeniu na 1 mieszkańca powiaty odnotowały deficyt w wysokości 19,03 zł.

W analizowanym roku budżet województwa zamknął się nadwyżką rzędu 3,2% ogółu dochodów, a na 1 mieszkańca przypadła nadwyżka w wysokości 10,64 zł.

Wykres 77. Dochody, wydatki i wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego
Chart 77. Revenue, expenditure and result of budgets of local government units

Tablica 46. Zadłużenie budżetów jednostek samorządu terytorialnego w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

Table 46. Debt of budgets of local government units in 2018

As of 31st December

Wyszczególnienie Specification	Ogółem w mln zł Total in million PLN	Na 1 mieszkańca w zł Per capita in PLN	W % dochodów ogółem In % of total revenue	2017=100
Ogółem Total	5286,9	2139,9	35,2	9,4
Gminy ^a Gminas ^a	1639,0	987,8	21,3	18,7
Miasta na prawach powiatu Cities with powiat status	2985,6	3699,0	62,5	3,8
Powiaty Powiats	352,0	212,2	20,8	16,0
Województwa Voivodships	310,3	125,8	37,4	12,7

^a Bez gmin mających również status miasta na prawach powiatu.
^a Excluding of gminas which are also cities with powiat status.

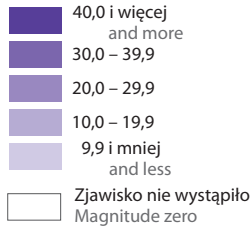
Mapa 46. Zadłużenie gmin w % dochodów ogółem w 2018 r.

Stan w dniu 31 grudnia

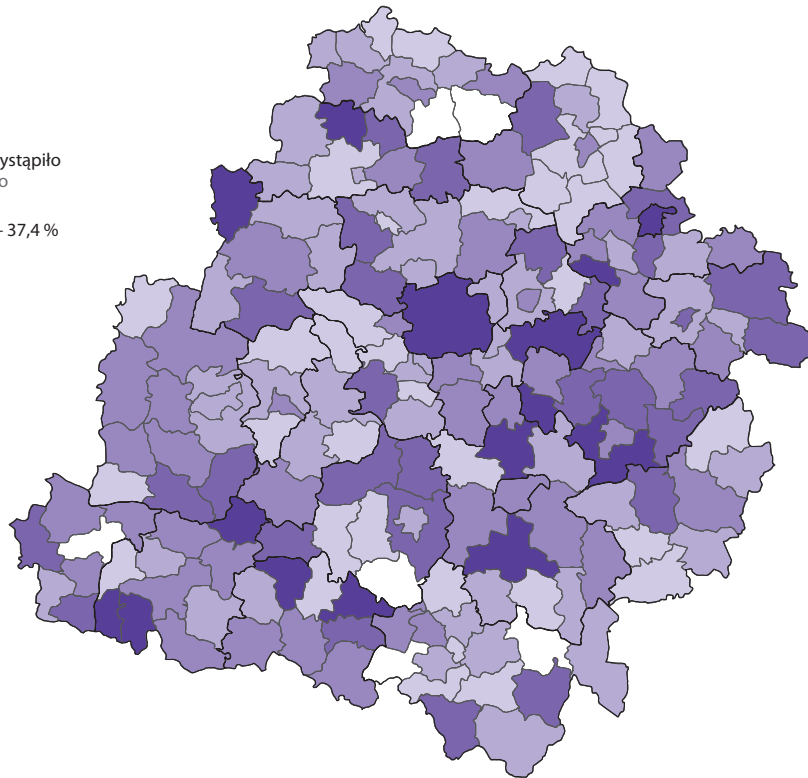
Map 46. Debt of gminas in % of revenue in 2018

As of 31st December

W %
In %

województwo łódzkie – 37,4 %
Łódzkie Voivodship

7.4. Projekty dofinansowane z UE z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności

7.4. Projects co-financed by the EU from structural funds and the Cohesion Fund

Do połowy 2019 r. przekazane jednostką samorządu terytorialnego województwa łódzkiego środki na współfinansowanie programów i projektów realizowanych ze środków UE w ramach Umowy Partnerstwa 2014–2020 wyniosły 13546,1 mln zł. Natomiast wartość całkowita projektów zrealizowanych w ramach Umowy Partnerstwa 2014–2020 wyniosła 22006,7 mln zł (co stanowiło 8,27% ogółu wartości całkowitej projektów zrealizowanych w ramach tej umowy w skali kraju).

Na wartość dofinansowania ze środków UE projektów zrealizowanych w ramach Umowy Partnerstwa 2014–2020, na terenie województwa, złożyły się programy operacyjne m.in. takie jak: Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Inteligentny Rozwój, Program Operacyjny Polska Cyfrowa, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój oraz Regionalny Program Operacyjny. Nie są to wszystkie środki europejskie wykorzystywane na terenie województwa, gdyż nie zawierają:

- funduszy z formalnie zakończonych poprzednich ram finansowych 2007–2013,
- środków pozaunijnych z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego czy funduszy norweskich;
- projektów unijnych na lata 2014–2020 realizowanych poza funduszami strukturalnymi i FS (czyli poza Umową Partnerstwa i pieczęcią Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju), np. Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Tylko część środków publicznych przekazanych na realizację wymienionych programów operacyjnych jest realizowana przez samorządy, natomiast pozostałe trafiają bezpośrednio do sektora małych i średnich przedsiębiorstw, fundacji, stowarzyszeń, uczelni, szkół itp.

Wartość całkowita projektów dofinansowanych z UE w przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa łódzkiego wyniosła 8907,39 zł. Najmniejszą wartość (w przeliczeniu na mieszkańca) w ramach Umowy Partnerstwa 2014–2020, przeznaczono na program operacyjny Polska Cyfrowa (199,41 zł), najwięcej uzyskały Regionalne Programy Operacyjne (4125,03 zł).

Tablica 47. Wartość całkowita projektów oraz wartość dofinansowania ze środków UE projektów zrealizowanych w ramach Umowy Partnerstwa 2014–2020 na terenie województwa do 30 czerwca 2019 r.^a

Table 47. The total project value and the additional EU financing value projects which are implemented based on the Partnership Agreement 2014–2020 in voivodship to end the June 2019^a

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	W tym dofinansowane ze środków UE Of which co-financing from the EU resources	Na 1 mieszkańca w zł Per capita in PLN	W odsetkach (Polska=100) ^b In percent (Poland=100) ^b
Ogółem Total	22006,7	13546,1	8907,4	8,27
programy operacyjne: operational programmes:				
Infrastruktura i Środowisko Infrastructure and Environment	7798,4	4698,0	3169,9	4,36
Inteligentny Rozwój Smart Growth	3065,9	1645,1	1246,2	6,48
Polska Cyfrowa Digital Poland	490,6	267,6	199,4	4,01
Wiedza Edukacja Rozwój Knowledge Education Development	503,6	448,3	204,7	2,94
Regionalne Programy Operacyjne Regional Operational Programmes	10148,3	6487,1	4125,0	97,58

a Dane szacunkowe; miejsce realizacji projektu zgodnie z umową o dofinansowanie; dane dotyczą podpisanych umów o dofinansowanie; bez środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna. b Dla Polski łącznie ze środkami Programu Operacyjnego Polska Wschodnia.

a Estimated data; place of project implementation in accordance with the financing agreement; data relate to signed co-financing agreements; without the funds of the Technical Assistance Operational Programme. b For Poland included financing value of operational programme Eastern Poland.

Rozdział 8

Chapter 8

Wybrane dane o województwie łódzkim

Selected data on Łódzkie voivodship

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w tys. zł (ceny bieżące)	801118,2	1570292,3	1191721,3	1088119,0	963297,3
Nakłady na środki trwałe służące gospodarce wodnej w tys. zł (ceny bieżące)	173726,3	71358,9	65430,0	72183,3	94817,0
Ścieki komunalne odprowadzone na 1 mieszkańca w dam ³	0,035	0,034	0,034	0,033	0,032
Udział odpadów komunalnych zebranych selektywnie w odpadach komunalnych zebranych ogółem w %	8,5	10,0	11,4	12,9	26,1
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-2,24	-2,70	-2,97	-3,51	-2,80
Urodzenia żywe na 1000 ludności	10,02	9,44	9,43	8,90	9,05
Saldo migracji na pobyt stały na 1000 ludności	-0,7	-0,75	-0,72	-1,06	-0,82
Wskaźnik starości demograficznej w %	14,9	15,5	16,0	16,6	17,1
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat					
Wskaźnik zatrudnienia według BAEL w %	51,1	51,6	50,3	51,2	53,1
Współczynnik aktywności zawodowej według BAEL w %	56,3	56,9	56,6	57,6	58,3
Stopa bezrobocia według BAEL w %	9,2	9,3	11	11,1	8,8
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy (stan w dniu 31 XII)	98	147	146	82	58
Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw ^b w zł	2978,57	3192,09	3339,41	3454,92	3591,51
Przeciętna w roku liczba emerytów i rencistów w tys.	653,8	639,5	626,7	617,8	609,8
Przeciętna miesięczna emerytura i renta brutto wypłacana z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych w zł	1481,17	1554,27	1642,49	1730,12	1789,61
Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w zł	1178,73	1203,19	1268,42	1296,47	1293,36
Granica ubóstwa skrajnego w %	3,9	5,5	5,7	6,1	5,4
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem w %	8,2	7,8	7,9	8,2	7,6
Dzieci przebywające w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3 (stan w dniu 31 XII)	39 ^c	42	48	52	58

a Przy obliczaniu salda migracji uwzględniono: w przypadku migracji wewnętrznych – dane za 2015 rok; w przypadku migracji zagranicznych – dane za 2015 rok; w przypadku migracji zagranicznych – dane za 2015 rok; w przypadku migracji zagranicznych – dane za 2015 rok; w przypadku migracji zagranicznych – dane za 2015 rok

2015	2016	2017	2018	2019	Specification
812218,5	544052,1	577240,8	743088,2	.	Outlays on fixed assets in environmental protection (current prices) in thousand PLN
132153,5	59935,0	68498,7	97973,0	.	Outlays on fixed assets in water management (current prices) in thousand PLN
0,033	0,033	0,033	0,034	.	Industrial wastewater discharged per capita in dam ³
27,4	27,5	27,6	30,6	.	Share of municipal waste collected separately in total municipale waste in %
-3,61	-2,98	-2,98	-3,47	-3,64	Natural increase per 1000 population
8,85	9,16	9,59	9,32	8,80	Live births per 1000 population
-0,83 ^a	-0,57	-0,72	-0,75	-1,02	Net migration for permanent residence per 1000 population
17,6	18,3	18,9	19,5	20,1	Old age ratio in %
				.	Children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3–6
52,9	53,4	54,7	55,1	54,0	Employment rate by LFS in %
57,2	56,6	57,3	57,6	56,0	Activity rate by LFS in %
7,7	5,6	4,6	4,4	3,6	Unemployment rate by LFS in %
33	23	13	11	13	Unemployed persons per a job offer (as of 31 XII)
3745,57	3867,24	4103,93	4419,28	4710,55	Average monthly gross wages and salaries in enterprise sector ^b in PLN
609,7	611,7	612,9	632,6	635,3	Annual average number of retirees and pensioners in thousand
1843,94	1876,11	1927,25	2014,36	2112,11	Average monthly retirement and other pension paid from non-agricultural social security system in PLN
1362,03	1458,23	1566,02	1620,50	.	Average monthly per capita available income in households in PLN
5,4	2,7	2,1	3,9	.	Extreme poverty rate in %
7,0	6,4	5,6	5,3	.	Beneficiaries benefiting from social assistance in number of total population in %
64	77	83	100	.	Children staying in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3 (as of 31 XII)

dotyczą 2014 r. b Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. c Bez klubów dziecięcych.
for 2014. b Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. c Excluding children's clubs.

Wybrane dane o województwie łódzkim (cd.)

Selected data on Łódzkie voivodship (cont.)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Zasoby mieszkaniowe na 1000 ludności	383,9	387,1	391,2	394,9	398,4
Zużycie wody z sieci wodociągowej w gospodarstwach domowych (w ciągu roku) na 1 mieszkańca w m ³	34,0	34,5	35,4	34,7	34,2
Porady lekarskie udzielone w ramach ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 1 mieszkańca	7,1	7,3	7,3	7,5	7,7
Liczba ludności na 1 placówkę ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	1635	1411	1447	1476	1428
Wskaźnik poziomu kosztów w przedsiębiorstwach niefinansowych ^a w %	92,7	92,5	94,4	93,5	92,3
Wskaźnik rentowności obrotu netto w przedsiębiorstwach niefinansowych ^a w %	6,2	6,1	4,7	5,4	6,5
Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw niefinansowych ^a w mln zł (ceny bieżące)	6249,4	5924,4	5687,7	5149,6	8293,5
Nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw niefinansowych ^a (rok poprzedni=100; ceny bieżące)	100,2	94,8	96,0	90,5	161,0
Nakłady wewnętrzne na działalność badawczą i rozwojową ^b na 1 mieszkańca w zł (ceny bieżące)	217,2	228,0	301,7	268,9	280,5
Sprzedaż detaliczna towarów ^c (rok poprzedni=100; ceny bieżące)	113,3	115,9	104,9	103,5	98,5
Drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ² powierzchni ogólnej	88,5	94,7	90,8	91,8	95,1
Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej w %	1,5	1,8	3,3	2,6	2,5
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem jednostek samorządu terytorialnego w %					
Ogółem	48,5	49,7	51,8	53,5	53,9
Gminy ^d	46,4	46,8	49,5	50,8	53,2
Miasta na prawach powiatu	63,5	65,6	64,5	64,7	63,5
Powiaty	28,0	28,5	32,5	32,6	33,9
Województwo	43,0	44,3	43,4	49,4	47,5
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego w %					
Ogółem	23,9	19,7	17,7	18,1	20,0
Gminy ^d	25,7	21,5	18,0	17,3	17,9
Miasta na prawach powiatu	16,0	13,3	15,1	19,7	23,9
Powiaty	24,4	14,7	9,5	9,2	11,4
Województwo	41,7	42,7	39,2	31,3	28,9

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób. b Bez amortyzacji środków trwałych. c Dane dotyczą Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 49 persons. b Excluding depreciation of fixed assets. c Data concern

2015	2016	2017	2018	2019	Specification
402,6	406,3	410,4	414,9	.	Dwelling stocks per 1000 population
37,1	36,2	35,6	37,4	.	Consumption of water from water supply system in households (during the year) per capita w m ³
7,8	8,0	8,0	8,1	.	Doctor's consultation provided within the scope of out-patient health care per capita
1418	1375	1378	1365	.	Population per out-patient health care unit
99,7	92,7	94,5	95,2	95,8	Cost level indicator in non-financial enterprises ^a in %
0,6	6,1	4,5	3,9	3,4	Net turnover profitability indicator in non-financial enterprises ^a in %
10692,5	10461,7	8982,0	10118,6	9333,9	Investment outlays of non-financial enterprises ^a in million PLN (current prices)
128,9	97,8	85,9	112,7	92,2	Investment outlays of non-financial enterprises ^a (previous year=100; current prices)
294,0	281,1	346,3	485,2	.	Intramural expenditures on research and development ^b per capita in PLN (current prices)
108,5	107,1	108,8	108,0	104,2	Retail sale of goods ^c (previous year=100; current prices)
95,3	96,6	98,1	98,6	.	Communal and district roads with hard surface per 100 km ² of total area
3,3	3,9	4,3	3,8	.	Share of renewable energy sources in production of electricity in %
					Share of own revenue in total revenue of local government units in %
54,1	51,5	51,4	51,5	.	Total
53,5	47,6	46,5	47,1	.	Gminas ^d
60,9	60,9	62,6	62,3	.	Powiats
37,1	37,8	38,5	39,2	.	Cities with powiat status
52,3	55,6	57,1	56,0	.	Voivodship
					Share of investment expenditure in total expenditure of local government units in %
20,2	12,4	13,5	17,4	.	Total
16,4	10,7	15,0	20,0	.	Gminas ^d
25,8	13,8	10,2	11,7	.	Powiats
12,0	11,4	14,4	16,6	.	Cities with powiat status
31,3	21,1	17,7	26,7	.	Voivodship

podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. d Bez gmin mających również status miast na prawach powiatu.
economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. d Excluding gminas which were also cities with powiat status

Wybrane dane o województwie łódzkim (dok.)

Selected data on Łódzkie voivodship (cont.)

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Dotacje inwestycyjne ogółem ^a dla jednostek samorządu terytorialnego w mln zł					
Ogółem	845,7	742,2	712,9	790,3	700,8
Gminy ^b	392,3	375,5	314,3	280,0	232,4
Miasta na prawach powiatu	66,2	49,4	131,1	312,1	260,8
Powiaty	230,5	124,6	48,6	58,3	68,5
Województwo	156,7	192,6	218,8	140,0	139,1
Wynik budżetów jednostek samorządu terytorialnego w mln zł					
Ogółem	-717,7	-662,3	-285,4	-142,3	-357,8
Gminy ^b	-349,6	-166,6	75,5	69,4	83,2
Miasta na prawach powiatu	-221,3	-325,3	-283,1	-224,6	-471,2
Powiaty	-68,1	-24,5	3,2	14,8	8,5
Województwo	-78,7	-146,0	-81,0	-1,9	21,7

a Suma wszystkich typów dotacji inwestycyjnych. b Bez gmin mających również status miast na prawach powiatu.
 a Sum of all types of investment grants. b Excluding gminas which were also cities with powiat status

2015	2016	2017	2018	2019	Specification
					Total investment grants ^a for local government units in milion PLN
1008,4	503,1	377,1	727,5	.	Total
263,6	128,6	190,0	370,7	.	Gminas ^b
529,2	270,0	33,4	115,4	.	Powiats
71,4	73,8	83,9	134,3	.	Cities with powiat status
144,3	30,7	69,9	107,1	.	Voivodship
					Result of budgets of local government units in milion PLN
-71,3	439,8	-105,0	-320,6	.	Total
103,1	245,3	-66,6	-303,5	.	Gminas ^b
-181,0	104,2	-60,2	-11,8	.	Powiats
9,3	29,4	-33,5	-31,6	.	Cities with powiat status
-2,7	60,9	55,3	26,3	.	Voivodship

Rozdział 9

Chapter 9

Wybrane dane o Łodzi

Selected data on Łódź

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza (tony/rok):					
gazowych	2576893	2165095	2030729	2381725	1663137
pyłowych	331	266	225	219	175
Odpady przemysłowe wytworzone w ciągu roku (w tys. t)	449,1	455,5	384,8	604,9	597,7
Zmieszane odpady komunalne zebrane na 1 mieszkańca (w kg)	316,3	298,7	293,0	261,6	235,6
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-4,94	-5,65	-5,84	-6,48	-5,47
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII)	56,0	58,0	60,1	62,4	64,6
Odsetek dzieci w wieku do lat 3 objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych (w %) (stan w dniu 31 XII)	11,7	12,2	13,4	14,0	14,8
Stopa bezrobocia rejestrowanego (stan w dniu 31 XII)	10,0	11,0	12,0	12,3	10,7
Udział długotrwale bezrobotnych (w %) (stan w dniu 31 XII)	46,0	48,9	52,4	57,5	62,4
Bezrobotni zarejestrowani na 1 ofertę pracy (stan w dniu 31 XII)	61	89	123	39	43
Liczba osób na 1 mieszkanie w zasobach mieszkaniowych	2,13	2,11	2,07	2,04	2,02
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1000 dzieci w wieku 3–6 lat	838	840	854	875	828
Liczba osób na 1 przychodnię	1400	1119	1123	1131	1073
Porady lekarskie udzielone w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej na 1 mieszkańca	9,0	9,5	9,4	9,6	9,9
Udzielone świadczenia pomocy społecznej (w tys. zł)	78169,8	80390,9	85818,4	98202,9	96310,9
Miejsca w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3	98 ^b	107	116	124	134

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. b Bez klubów dziecięcych.
a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 9 persons. b Excluding children's clubs.

2015	2016	2017	2018	2019	Specification
					Emissions of air pollutants from plants especially noxious to air purity in 2018 (tonnes/year):
1934009	1794768	2052662	1971558	.	gases
134	121	80	75	.	particulates
513,8	444,1	377,1	369,2	.	Industrial waste generated durinh the year (in thousand tonnes)
223,4	244,4	260,6	292,7	.	Mixed municipal waste collected per capita (in kg)
-6,28	-5,04	-5,45	-5,56	-5,61	Natural increase per 1000 population
67,0	69,7	72,6	75,1	77,4	Non-working age population per 100 persons of working age (as of 31 XII)
15,4	16,2	16,3	17,2	.	Percent of children up to the age of 3 in care in nurseries and children's club (in %) (as of 31 XII)
9,5	7,9	6,3	5,4	4,7	Registered unemployment rate (as of 31 XII)
63,4	62,1	60,1	58,3	57,7	Share of long-term unemployed persons (in %) (as of 31 XII)
27	16	9	7	13	Unemployed persons per a job offer (stan w dniu 31 XII)
1,99	1,97	1,94	1,91	.	Population per 1 dwelling in dwelling stocks
747	878	937	964	.	Children attending pre-primary education establishments per 1000 children aged 3-6
1059	1026	1011	1011	.	Population per 1 out-patients departments
10,2	10,6	10,7	10,6	.	Medical consultations provided in out-patient health care per capita
91752,1	90952,4	88526,9	80323,7	78469,9	Social benefits granted (in thousand PLN)
136	138	149	160	.	Places in nurseries and children's clubs per 1000 children up to the age of 3

Wybrane dane o Łodzi

Selected data on Łódź

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Podmioty gospodarki narodowej na 1000 ludności (stan w dniu 31 XII)	120	120	124	128	130
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności (stan w dniu 31 grudnia)	90	88	90	91	92
Spółki handlowe na 1000 ludności (stan w dniu 31 XII)	11	12	13	14	15
Wskaźnik rentowności obrotu netto ^c (w %)	4,6	3,5	3,9	4,8	5,7
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca ^c (ceny bieżące, tys. zł)	1,6	2,0	1,6	1,8	2,2
Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności	2,8	2,1	3,6	2,0	2,5
Dochody własne gmin na 1 mieszkańca (w zł)	2297,37	2579,18	2801,68	3376,95	3131,68
Wydatki majątkowe gmin na 1 mieszkańca (w zł)	597	562	736	1397	1440

a Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 49 osób.
 a Data concern economic entities in which the number of employed persons exceeds 49 persons.

2015	2016	2017	2018	2019	Specification
132	133	135	135	138	Entities of the national economy per 1000 population (as of 31 XII)
92	91	92	94	96	Natural persons conducting economic activity per 1000 population (as of 31 XII)
17	18	20	18	19	Commercial companies per 1000 population (as of 31 XII)
5,4	5,0	4,5	4,6	4,5	Net turnover profitability indicator ^c (in %)
2,6	2,6	2,5	3,4	3,2	Investment outlays ^c per capita (current prices, in thousand PLN)
3,2	3,0	3,6	4,1	6,2	Dwellings completed per 1000 population
3394,24	3540,56	3655,80	3820,43	.	Own revenues of gminas per capita (in PLN)
1571	907	715	724	.	Property expenditures of gminas per capita (in PLN)